

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ

ПРЕЗ 2011 Г.

София, 2012 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ВЪВЕДЕНИЕ.....	3
II. МАКРОИКОНОМИЧЕСКАТА СРЕДА ПРЕЗ 2011 г.....	4
III. ПРАВНА РАМКА НА ДОО ПРЕЗ 2011 г.....	9
IV. ПРЕГЛЕД НА ПРОМЕНИТЕ В ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО ПРЕЗ 2011 г.....	14
V. СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНИ ПРОГРАМИ НА ДОО.....	32
• ПЕНСИИ.....	34
• КРАТКОСРОЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ.....	51
• ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ.....	55
• ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА.....	58
• ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ.....	63
VI. ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ И ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД ПРЕЗ 2011 г.....	74
VII. БЮДЖЕТ НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ.....	77
• ИЗПЪЛНЕНИЕ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2011 г.....	77
• БЮДЖЕТ НА ФОНДОВЕТЕ НА ДОО.....	94
• ПРИХОДИ НА ДОО СПРЯМО ПРЕДХОДНАТА ГОДИНА.....	112
• РАЗХОДИ НА ДОО СПРЯМО ПРЕДХОДНАТА ГОДИНА.....	125
• УЧИТЕЛСКИ ПЕНСИОНЕН ФОНД.....	143
• ГАРАНТИРАНИ ВЗЕМАНИЯ НА РАБОТНИЦИТЕ И СЛУЖИТЕЛИТЕ.....	147
VIII. СИНТЕЗИРАНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ДОО.....	155
IX. ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	158
X. ПРИЛОЖЕНИЯ.....	159
• Осигурителни вноски за задължителното обществено осигуряване за периода 01.01.2011 г. – 31.12.2011 г.....	160
• Осигурителни вноски и обхват на ДОО за периода 01.01.2011 – 31.12.2011 г.....	165
• Размер и разпределение на задължителните осигурителни вноски по фондове през 2011 г.....	170
XI. ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ.....	171
XII. ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ.....	172

ВЪВЕДЕНИЕ

Годишникът “Социалното осигуряване в България” се издава от 1999 г. През 2012 г. съдържанието на годишника се структурира в две самостоятелни издания. Първото, “Годишен отчет за дейността на Националния осигурителен институт през 2011 г.”, представи административната дейност на института по функционални направления*.

Настоящата публикация, “Държавното обществено осигуряване през 2011 г.”, представя държавното обществено осигуряване от няколко аспекта:

- Макроикономическа среда, в която функционира системата;
- Действащо законодателство и нормативна уредба;
- Извършени промени в законодателството;
- Социалноосигурителните програми по осигурени социални рискове;
- Финансови резултати от изпълнението на бюджета на ДОО консолидирано и по осигурителни фондове;
- Сравнителен анализ по приходите и разходите на ДОО към предходната година;
- Таблични приложения за обхвата на осигурително покритие по категории лица, осигурителни вноски и осигурителен доход по социални рискове и фондове, разпределение на осигурителното участие между работодател и осигурено лице.

Нормативни промени, извършени през 2011 г., но влезли в сила от 2012 г., не са отразени в анализа, тъй като същият е фокусиран върху състоянието на ДОО в съответствие с действащата през 2011 г. правна и макроикономическа рамка.

Настоящото годишно аналитично издание с включената в него обширна информация и данни по множество показатели се публикува и може да бъде от полза за органите на държавната и изпълнителната власт по отношение анализ на политиките в областта на общественото осигуряване; органите на управление на НОИ; ръководния състав на НОИ по отношение администрирането на ДОО; изследователи и преподаватели от научните среди, анализиращи социалното осигуряване и провеждащи обучения по социално осигуряване; лица, изучаващи социалното осигуряване; работодателски, синдикални и други неправителствени организации с интерес към темата.

Публикуването на годишното аналитично издание има за цел да осигури по-голяма прозрачност и доверие в осигурителната система, от които зависи нейната стабилност и надеждност.

* Изданието може да бъде намерено на интернет-страницата на института: www.noi.bg

МАКРОИКОНОМИЧЕСКАТА СРЕДА ПРЕЗ 2011 Г.

Брутен вътрешен продукт

През 2011 г. БВП възлиза на 75 265,3 млн. лв. по текущи цени (по предварителни данни на НСИ). Преизчислен в евро, БВП е съответно 38 482,6 млн. евро, като на човек се падат 5 168,7 евро. **БВП за 2011 г. нарасна в реално изражение с 1,7%** спрямо 2010 г. Основен принос за растежа има нетният износ. Износът на стоки и услуги през годината запази високи темпове на реален растеж и се увеличи общо с 12,8%. Вносът на стоки и услуги ускори темпа си в реално изражение от 2,4% през 2010 г. до 8,5% през 2011 г.

Индустриалният сектор създава 31,2% от добавената стойност на икономиката, което е с 1,7 процентни пункта повече в сравнение с 2010 г. Секторът на услугите създава 63,2% от общата добавена стойност, а аграрният сектор достига 5,6% от добавената стойност. От категориите на крайно използвания БВП инвестициите в основен капитал достигат относителен дял от 20,9% в общия обем на БВП. Индивидуалното потребление на населението формира 68,6% от БВП.

Инфлация

Динамиката на международните цени на енергийните продукти и храните през 2011 г. продължи да оказва, както и през 2010 г., основно влияние върху нарастването на потребителските цени у нас. **Средногодишната инфлация през 2011 г. възлезе на 3,4%** (3% през 2010 г.), измерена на база данните от хармонизирания индекс на потребителските цени. Продължилото и в началото на 2011 г. повишаване на международните цени бе пренесено сравнително бързо върху крайните цени на транспортните горива и храните посредством производствените разходи на фирмите. Това поскъпване, както и сравнително високото тегло на тези продукти в потребителската кошница, бяха сред факторите, допринесли в най-голяма степен за темпа на растеж на потребителските цени през годината.

Годишната инфлация за 2011 г. (декември 2011 г. спрямо декември 2010 г.), измерена с индекса на потребителските цени (ИПЦ), е 2,8%, като намалява с 1,7 процентни пункта в сравнение с 2010 г. За периода 2000-2011 г. най-ниската годишна инфлация (0,6%) е измерена през 2009 г., а най-високата (12,5%) – през 2007 г. През 2011 г. двата месеца с най-голямо увеличение на цените на потребителските стоки и услуги са февруари (1,2%) и октомври (0,8%). Месеците с най-голямо намаление са юни (- 0,9%) и август (- 0,3%). През май, юли и септември цените са останали на равнището от предходния месец.

Държавен бюджет

Възстановяването на данъчните постъпления и най-вече ефективното ограничаване на разходите бяха в основата на значителното подобрене на бюджетния дефицит през 2011 г. Предприетите фискални мерки бяха оценени като адекватни за постигане на необходимия напредък и коригиране на прекомерния дефицит в установения краен срок. Касовото салдо по консолидираната фискална програма за 2011 г. възлезе на 1 487,7 млн. лв. (- 2,0% от БВП), което е с 475,3 млн. лв. по-малко от предвидения в Закона за държавния бюджет на Република България дефицит от 1 963,0 млн. лв. по предварителни данни. Спрямо предходната година бе отчетено свиване на бюджетния дефицит с 1 335,1 млн. лв. (47,3%).

Общите държавни приходи и помощи за 2011 г. достигнаха 25 378,6 млн. лв., като увеличението с 6,0% спрямо 2010 г. се дължи изцяло на доброто изпълнение на данъчните приходи. Възстановяването на икономическата активност и подобрената събираемост допринесоха за нарастване на данъчните приходи с 8,3%.

Разходите по консолидираната фискална програма за 2011 г. (включително вноската в бюджета на ЕС) достигнаха 26 866,3 млн. лв., като отбелязаха 0,7% годишен растеж. Най-осезаемо бе ограничаването на капиталовите разходи, които спаднаха с 16,1% спрямо нивото им от 2010 г. Разходите за заплати и издръжка се задържаха близо до равнищата им от предходната година (увеличение съответно с 0,1% и 0,4%). Фискалният резерв към края на

годината възлезе на 4 998,8 млн. лв., което е с 1 013,0 млн. лв. под нивото му в края на декември 2010 г.

Платежен баланс

През 2011 г. общото салдо по текущата и капиталовата сметка представлява излишък в размер на 855,3 млн. евро (2,2% от БВП) при 84,9 млн. евро дефицит (- 0,2% от БВП) през 2010 г. Свиването на търговския дефицит имаше най-голям принос за това подобрене. Той възлезе на 1 974,6 млн. евро за 2011 г., което е със 789,0 млн. евро по-малко спрямо предходната година. Подобрене беше отчетено и при салдото по услугите и салдото по текущите трансфери.

Салдото по сметка „доход“ се влошава, като дефицитът му нараства до 1 644,0 млн. евро през 2011 г. главно вследствие на повече (с 481,2 млн. евро) плащания на доход по линия на преките чуждестранни инвестиции.

В резултат от по-големи нетни постъпления от фондове на ЕС салдото по капиталовата сметка нарасна до 493,9 млн. евро за 2011 г., което представлява увеличение с 203,0 млн. евро в сравнение с 2010 г.

През 2011 г. номиналният темп на растеж на износа (30,0%) продължи да изпреварва този на вноса (21,2%), което доведе до свиване на отрицателното салдо на търговския баланс. През годината се наблюдаваше постепенно забавяне в темповете на растеж на износа под влияние на свиващото се външно търсене. При вноса положителен прираст отчетоха всички групи по начин на използване, като основно значение за общата динамика имаха групите суровини и материали (с 9,7 процентни пункта) и енергийни ресурси (с 5,7 процентни пункта).

Финансов сектор

През 2011 г. при паричните агрегати се наблюдаваше възходяща динамика, отразяваща постепенното възстановяване на икономическата активност и прираста на банковите депозити на резиденти. Към декември 2011 г. годишният прираст на широките пари възлезе на 12,2%, при 6,4% в края на 2010 г. Основен принос за нарастването им имаха квазипарите, които към края на годината отбелязаха 10,9% растеж. Парите извън банките запазиха умерен положителен растеж, който към края на годината достигна 5,9%.

Положителният темп на икономически растеж допринесе за нарастване през 2011 г. на вземанията от неправителствения сектор с 3,9% (1,3% в края на 2010 г.). Обемът на новоотпуснатите кредити за нефинансови предприятия и домакинства достигна 18,1 млрд. лв. (43,8% растеж спрямо 2010 г.). Активността при кредитирането на домакинствата остана слаба, като към края на годината на годишна база бе отчетен 0,4% спад.

Банките, опериращи в България, продължиха да финансират кредитната си дейност чрез набиране на депозити от резиденти – домакинства и нефинансови предприятия, които през 2011 г. нараснаха съответно с 3,5 млрд. лв. и 1,6 млрд. лв. Като цяло прирастът на депозитите на резиденти бе в размер на 5,2 млрд. лв., докато депозитите на нерезиденти намаляха с 2,2 млрд. лв. Увеличението на привлечените от банките средства от резиденти им осигури висока ликвидност, която те използваха за инвестиране в чуждестранни активи и плащания по външните си задължения.

Фондове за допълнително пенсионно осигуряване

По данни на Комисията за финансов надзор към 31.12.2011 г. броят на осигурените лица в четирите вида пенсионни фондове – универсални, професионални, доброволни и доброволни по професионални схеми – достига 3 992 506 лица, което представлява нарастване със 109 623 лица или с 2,8 на сто спрямо осигурените към края на 2010 г.

Акумулираните нетни активи в системата на допълнителното пенсионно осигуряване към 31.12.2011 г. се равняват на 4 572 743 хил. лв. и регистрират ръст от 585 324 хил. лв. или 14,7 на сто в сравнение с нетните активи към 31.12.2010 г.

Пенсионноосигурителните дружества приключват отчетната 2011 г. с общи приходи в размер на 98 952 хил. лв., което представлява увеличение с 14,2 на сто в сравнение с отчетените приходи през 2010 г. Дружествата реализират положителен общ нетен финансов резултат за 2011 г. в размер на 22 708 хил. лв., което представлява увеличение на този показател с 15,2 на сто в сравнение с 2010 г.

Производителност на труда

Производителността на труда продължи да се повишава и през 2011 г. нарасна средно с 6,1% (при отчетено повишение с 5,3% през 2010 г.). Основен принос за производителността на труда имаше промишлеността, където този показател нарасна с 12,1% за 2011 г. През годината беше отчетен относително висок растеж на добавената стойност в промишлеността, като в същото време се запази тенденцията към оптимизиране на разходите за труд в сектора и резултатът от тези процеси беше увеличението на отрасловата производителност на труда. Значителните съкращения на заетите в търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство компенсираха намалението на добавената стойност и секторът успя да постигне на годишна база 4,1% прираст на производителността на труда.

Номиналните разходи за труд на единица продукция общо за икономиката продължиха да забавят темпа си на растеж, който през 2011 г. достигна 1,1% (при 5,6% през 2010 г.) в резултат от продължаващия процес на повишаване на производителността на труда и по-бавното увеличаване на компенсацията на наето лице. Номиналните разходи за труд на единица продукция се понижиха през 2011 г. в промишлеността и в сектор търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство. Реалните разходи за труд на единица продукция общо за икономиката намаляха с 3,7% (при прираст с 2,7% през 2010 г.).

Работна заплата

По данни на НСИ **средномесечната работна заплата** за 2011 г. е 707 лв. и се е повишила с 9,3% в номинално изражение спрямо 2010 г., когато е била 647 лв. Средната работна заплата през 2011 г. в общественния сектор е 772 лв., а в частния 683 лв. Продължава тенденцията средната работна заплата в общественния сектор значително да превишава тази в частния сектор – с 13% през 2011 г.

Основен инструмент в политиката на доходите на правителството е определянето на размера на минималната работна заплата в страната. От 1 септември 2011 г. се определи нов размер на **минималната месечна работна заплата 270 лв.** Увеличението е с 30 лв., или 12,5 на сто в сравнение с предишния ѝ размер 240 лв.

Политиката през последните години на ограничаване нарастването на всички разходи, включително на средствата за работна заплата в условия на финансова и икономическа криза доведе до почти тригодишното задържане на МРЗ на нивото от 1 януари 2009 г., когато беше предходното ѝ увеличение.

Домакински бюджети

През 2011 г. средният годишен **доход** общо на лице от домакинство е **3 937 лв.**, което е с **3,3% повече** спрямо 2010 г. Основната част от този доход – 96,1%, е получен под формата на текущи приходи от работна заплата, пенсии, социални помощи, детски надбавки, както и на приходи от предприемачество и продажба на имущество. Останалата част от отчетения общ доход – 3,9%, се дължи на заеми, кредити и спестявания. Работната заплата продължава да бъде основен източник за доходите на домакинствата. През 2011 г. работната заплата формира 51,8% от общия доход на домакинствата, а през 2010 г. – 50,9%.

В номинално изражение доходите на домакинствата от работна заплата се увеличават. През 2011 г. домакинствата са разполагали средно на лице с 1 960 лв., получени от работна

заплата, докато през 2010 г. тези средства са възлезали на 1 857 лв., т.е. доходът от работна заплата се е повишил с 5,5%.

През 2011 г. се наблюдава слабо понижение на дела на пенсиите като източник на доходи за българските домакинства. Социалните трансфери (пенсии, семейни добавки за деца, социални помощи, стипендии и обезщетение при безработица и др.) формират 33,3% от общия годишен доход на лице от домакинство през 2011 г., като от тях 30,1% се падат на пенсиите. Намалението с 0,8 процентни пункта спрямо 2010 г. на дела на пенсиите като източник на доходи за българските домакинства се дължи основно на по-високия растеж на дохода от работна заплата в общия доход на домакинствата, както и поради нереализираното ежегодно осъвременяване на пенсиите по Кодекса за социално осигуряване.

През изминалата година продължава тенденцията на намаление като в номинална стойност, така и на относителния дял на доходите от домашно стопанство в общия доход на домакинствата. За сравнение през 2002 г. този дял е 19,7%, през 2005 г. е 13,4%, а през 2011 г. е едва 1,7%

Заетост

Независимо, че икономиката отчита ръст през 2011 г., той е недостатъчен, за да се увеличи заетостта в страната. В резултат на положителните индикации в икономиката, темпът на намаление на заетите лица през годината е по-малък спрямо отчетения за предходната година. Средногодишният брой на заетите лица на 15 и повече навършени години е 2 949,6 хиляди, със 103,2 хиляди или 3,4% по-малък от 2010 г., при двойно по-голям спад за периода 2010 /2009 – 200,8 хиляди души.

Коефициентът на заетост (съотношението между броя на заетите лица и населението на 15 и повече навършени години) на лицата над 15 години средно за 2011 г. е 45,6% и намалява с 1,1 процентни пункта в сравнение с предходната година.

Коефициентът на заетост във възрастовия диапазон от 15 до 64 години през 2011 г. е 58,5% и намалява с 1,2 процентни пункта на годишна база. Според последните данни на Евростат за 2011 г. коефициентът на заетост на населението на възраст от 15 до 64 години в Европейския съюз на 27-те страни-членки е 64,3% (при 64,1% за 2010 г.).

В структурата на заетостта по пол от 2009 г. насам се наблюдават положителни промени по отношение на жените. Повече от половината от всички заети лица продължават да са мъже, но техният дял продължава да намалява – 52,1%, при 52,7% през 2010 г. През 2011 г. жените представляват 47,9%, при 47,3% през предходната година. Коефициентът на заетост на мъжете е 49,6% (при 51,3% през 2010 г.), а на жените – 41,9% (при 42,4% през 2010 г.), като се отчита спад, съответно с 1,7 и с 0,5 процентни пункта. /Жените също намаляват, разглеждайки по-дълъг динамичен ред. Мъжете намаляват по-бързо, защото са имали по-висок скок на заетостта през 2008 г./

Безработица

Средно за 2011 г. равнището на **регистрираната безработица** за страната е **10,1%**. Отчетеното равнище е по-ниско с 0,4 процентни пункта от заложеното годишно ниво на безработица 10,5% в Националния план за действие по заетостта през 2011 г. През годината равнището на регистрираната безработица плавно намалява от 11,0% през месеците януари и февруари до 9,4% през септември. През следващите месеци безработицата нараства обичайно, достигайки 10,4% през декември 2011 г.

Средномесечният брой на безработните, регистрирани в бюрата по труда през 2011 г. в страната, е 332 601. Те са с 18 344 безработни (с 5,2%) по-малко спрямо 2010 г. Масовите съкращения намаляха с около 25% в сравнение с 2010 г. и 3,3 пъти в сравнение с 2009 г. Основният поток от безработни лица през годината в бюрата по труда се формира предимно от периодично освобождавани лица от малки и средни фирми, без процедура за масови уволнения. Намалява средномесечният брой на регистрираните безработни над 50 г. с начално и по-ниско образование, без квалификация и специалност. Почти се запазва броят на

безработните младежи и безработните с трайни увреждания, а броят на продължително безработните се повишава.

Население и демографски процеси

Към 31 декември 2011 г. населението на България е 7 327 224 души, което представлява 1,5% от населението на Европейския съюз и нарежда страната на 16-о място по брой на населението – непосредствено след Австрия (8 404 хил. души) и преди Дания (5 561 хил. души).

Мъжете са 3 566 767 (48,7%), а жените – 3 760 457 (51,3%), или на 1 000 мъже се падат 1 054 жени. Броят на мъжете преобладава във възрастите до 52 години. С нарастване на възрастта се увеличава броят и относителният дял на жените от общото население на страната.

Продължава процесът на остаряване на населението, който се изразява в намаляване на относителния дял на децата до 15 години и увеличаване на дела на населението на 65 и повече навършени години.

Към 31.12.2011 г. относителният дял на лицата на 65 и повече навършени години е 18,8% (1 381 079) от населението на страната. В сравнение с 2010 г. този дял нараства с 1,1 процентни пункта, а спрямо 2001 г. увеличението е с 1,9 процентни пункта.

Процесът на остаряване е по-силно изразен сред жените отколкото сред мъжете. Относителният дял на жените на възраст над 65 години е 21,8%, а на мъжете – 15,7%. Тази разлика се дължи на по-високата смъртност сред мъжете и като следствие от нея е по-ниската средна продължителност на живота при тях.

Към 31.12.2011 г. децата до 15 години са 13,4% (979 956) от общия брой на населението. Спрямо 2010 г. този дял намалява с 0,4 процентни пункта, а спрямо 2001 г. – с 1,6 процентни пункта.

Остаряването на населението води до повишаване на неговата средна възраст, която от 40,4 години през 2001 г. нараства и достига 42,7 години в края на 2011 г. Процесът на остаряване се проявява както в селата, така и в градовете, като в селата средната възраст на населението е с 4,3 години по-висока в сравнение с тази в градовете. В градовете средната възраст на населението е 41,5 години, а в селата – 45,8 години.

Тенденцията на остаряване на населението води до промени в неговата основна възрастова структура – под, във и над трудоспособна възраст. Влияние върху съвкупностите на населението във и над трудоспособна възраст оказват както остаряването на населението, така и законодателните промени в определянето на възрастовите граници, над които е възможно пенсиониране. За 2011 г. те са при навършване на 60 години за жените и 63 години за мъжете.

Населението в трудоспособна възраст към края на 2011 г. е 4 523 хил. души, или 61,7% от цялото население. Над трудоспособна възраст са 1 760 хил. души, или 24,0%, а под трудоспособна възраст – 1 045 хил. души, или 14,3% от населението на страната.

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира чрез коефициента на демографско заместване, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15 - 19 г.) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60 - 64 г.). Към 31.12.2011 г. това съотношение е 68. До 2006 г. този коефициент е над 100, но през следващите години непрекъснато намалява, което показва, че съществува задържане по отношение на подмладяването на населението и на развитието на трудоспособното население.

ПРАВНА РАМКА НА ДОО ПРЕЗ 2011 Г.

1. Кодекси и закони

❖ **Кодекс за социално осигуряване (КСО).** Това е основният нормативният акт, събиращ в логическа цялост трите стълба на социалното осигуряване:

- държавно обществено осигуряване;
- допълнително задължително осигуряване;
- допълнително доброволно осигуряване.

Двете осигурителни схеми – разходопокривната и капиталопокривната, са регламентирани в един кодекс, в съответствие с концепцията на тристълбовия модел на българската осигурителна система.

Кодексът за социално осигуряване урежда държавното обществено осигуряване при общо заболяване, трудова злополука, професионална болест, майчинство, безработица, старост и смърт и допълнителното социално осигуряване, което включва: 1) допълнителното задължително пенсионно осигуряване при старост и смърт; 2) допълнителното доброволно пенсионно осигуряване при старост, инвалидност и смърт; 3) допълнителното доброволно осигуряване за безработица и/или професионална квалификация.

❖ **Кодекс на труда,** доколкото урежда: узаконяване на трудовия договор и встъпване в осигурителни правоотношения; прекратяване на трудовия договор и преминаване към реализиране на осигурителни права; отпуски, по време на които се дължат обезщетения от държавното обществено осигуряване; специална закрила на някои категории лица и връзката при тези казуси със социалното осигуряване; особени случаи за зачитане на стаж; други трудовоправни въпроси, свързани със социално-осигурителните отношения.

❖ **Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2011 г.** С него беше приет консолидирания бюджет на ДОО за 2011 г. и бюджета на фондовете: “Пенсии”, “Пенсии, несвързани с трудова дейност”, “Трудова злополука и професионална болест”, “Общо заболяване и майчинство”, “Безработица” и бюджета на Националния осигурителен институт. С този закон ежегодно се определят нивата на минималните осигурителни доходи по основни икономически дейности и групи професии, минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се и максималния осигурителен доход за всички осигурени лица, минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст, дневния минимален размер на обезщетението за безработица, паричното обезщетение за отглеждане на малко дете и др. Приема се и план-сметка на фонд “Гарантирани вземания на работниците и служителите”, определя се максималният размер на гарантираните вземания за съответната година. Размерът на осигурителните вноски за фонд “Трудова злополука и професионална болест” по групи основни икономически дейности се определя също със Закона за бюджета на ДОО.

❖ **Закон за установяване на трудов и осигурителен стаж по съдебен ред** (обн., ДВ, бр. 26 от 29.03.2011 г.). Новоприет закон, с който се отмени Указ № 527 от 1961 г. за установяване на трудов стаж по съдебен ред поради настъпилото несъответствие на новите обществено-икономически отношения и принципи, свързани с осигурителните права. Законът урежда установяването на:

- трудов стаж, придобит след 31 декември 1999 г.;
- осигурителен стаж по КСО;
- времето, което се зачита за трудов стаж и за трудов стаж при пенсиониране, положен до 31 декември 1999 г. съгласно действащите дотогава разпоредби.

В закона е регламентиран реда за установяване на стажа и възможните писмени доказателства, в зависимост от характера на упражняваната трудова дейност.

❖ **Закон за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя.** Изпълнява гаранционно-обезпечителна функция. Прилага се по отношение на работодателите, спрямо които може да се открие производство по несъстоятелност, а обезпечени от фонда са наетите по трудово правоотношение

работници и служители. Законът урежда условията, при които се поражда правото на работниците и служителите на гарантирани вземания при несъстоятелност на работодателя и реда за тяхното изплащане. С него се създаде специализиран фонд **“Гарантирани вземания на работниците и служителите”**, чието административно, техническо, счетоводно, правно и информационно обслужване се извършва от Националния осигурителен институт. Този фонд е финансовият източник за получаването на начислени, но неизплатени трудови възнаграждения и на паричните обезщетения на работниците и служителите поради несъстоятелност на работодателя до определен размер.

2. Наредби

❖ **Наредба за пенсиите и осигурителния стаж.** Обхваща детайлно всички пенсионни права и условията, свързани с отпускането, изплащането, преизчисляването, спирането и прекратяването на пенсиите и добавките към тях. Правната уредба на документа съдържа норми, определящи начина за изчисляване на осигурителния стаж, правилата за неговото доказване в зависимост от вида на осигуряване на лицето, норми със самостоятелно правно значение, касаещи отпускането и изплащането на пенсиите, и др.

❖ **Наредба за категоризиране на труда при пенсиониране.** Определя съответните видове труд към коя категория се причисляват съобразно степента на вредност и тежест, специфичния характер и особените условия на труд. На тази база се извършва зачитането на стажа от трета, втора или първа категория труд, във връзка с определяне на правото за пенсиониране и размера на пенсията.

❖ **Наредба за обществено осигуряване на самоосигуряващите се лица и българските граждани на работа в чужбина и морските лица.** Определя реда за осигуряване на едноличните търговци, собствениците и/или съдружниците в търговски дружества, физически лица – членове на неперсонифицирани дружества, регистрираните да упражняват свободна професия и/или занаятчийска дейност лица, земеделските производители и тютюнопроизводители, полагащите труд без трудово правоотношение, работещите в чужбина по договор с български осигурител или изпратени от български посредник и съпругът /съпругата на дългосрочно командирован служител в дипломатическа служба. От 01.01.2010 г. с наредбата се регламентира и осигуряването на морските лица.

❖ **Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски.** Изчерпателно обхваща различните видове доходи, върху които се дължат осигурителни вноски, сроковете и реда за внасянето им.

❖ **Наредба за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване.** Регламентира реда и начина за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност или за бременност и раждане и помощите от ДОО. Паричните обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане, за отглеждане на малко дете и помощите от ДОО се изчисляват и изплащат от териториалните поделения на НОИ по банков път.

❖ **Наредба за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица.** Съдържа реда за отпускането, изменянето, отказването, спирането, прекратяването, възобновяването и възстановяването на паричните обезщетения на безработните лица от териториалните поделения на НОИ.

❖ **Наредба за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки.** Определя условията и реда за деклариране, установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки.

❖ **Наредба за реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести.** Определя реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести (ПМС № 168/11.07.2008 г., в сила от 22.07.2008 г.). Наредбата се приема на основание чл. 63 от КСО. От 01.07.2009 г. Националният осигурителен институт създаде и поддържа информационна

система за професионалните болести. Събраната информация се предоставя на МЗ, МТСП и НСИ. При поискване информация се предоставя и на осигурителя и други заинтересовани институции. Управителят на НОИ и министърът на здравеопазването осъществяват контрола по изпълнението на наредбата.

❖ **Наредба за реда и начина за информиране на работниците и служителите и за отпускане и изплащане на гарантираните вземания при несъстоятелност на работодателя.** Урежда реда и начинът за информиране на работниците и служителите за откриването на производството по обявяването по несъстоятелност на работодателя им, както и самото отпускане и изплащане на гарантираните вземания, които се отпускат и изплащат от съответното ТП на НОИ по седалището на работодателя въз основа на разпореждане от директора на фонд "ГВРС".

❖ **Наредба за медицинската експертиза.** Определя критериите и принципите на медицинската експертиза на работоспособността, реда за нейното осъществяване и органите за установяване на временна и трайна инвалидност на хората в трудоспособна и извън трудоспособна възраст и на децата. Тя включва експертиза на временната неработоспособност, експертиза на трайно намалената работоспособност и определяне характера на заболяването (професионално или общо заболяване).

❖ **Правилник за устройството и дейността на Националния съвет по медицинска експертиза.** С него се урежда устройството и дейността на Националния съвет по медицинска експертиза, орган към МС за сътрудничество и координация при разработването и провеждането на политиката в областта на медицинската експертиза. Националният съвет се състои от: председател – заместник министър-председател, определен от министър-председателя; заместник-председатели – министъра на здравеопазването и министъра на труда и социалната политика, и членове: министъра на финансите, управителя на Националния осигурителен институт, директора на Националната здравноосигурителна каса и директора на Националната експертна лекарска комисия (НЕЛК).

❖ **Наредба № 5 от 29 декември 2002 г. за съдържанието и реда за изпращане на уведомлението по чл. 62, ал. 4 от Кодекса на труда.** Указва реда за подаване на уведомленията в териториалните дирекции на НАП за регистриране на сключените, изменените и прекратените трудови договори. Сключването и регистрирането на трудовия договор е първото условие за поставяне началото на осигурителните отношения между работодателя, наетия и осигурителната институция.

3. Нормативни документи, издадени от управителя на НОИ

За провеждане на общественото осигуряване се прилагат следните документи, издадени от управителя на Националния осигурителен институт:

❖ **Инструкция № 13/2000 г. за прилагане на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране (НКТП).** Издава се на основание чл. 37, ал. 5, т. 2 от КСО във връзка с § 4 от заключителните разпоредби на НКТП. Инструкцията определя обхвата на Наредбата, като урежда въпросите, свързани с изискванията за категоризиране труда на работещите в различните дейности, производства, работни места и професии. Задължителна е за всички работодатели, които осъществяват производства и дейности и имат назначени лица, чиито длъжности и работни места са обхванати с НКТП. Списъците, утвърдени от управителя на НОИ и приложени към инструкцията, са задължителни.

❖ **Инструкция № 1 от 20.05.2011 г. за работата и отчетността с болничните листове за временна неработоспособност** (Обн., ДВ, бр. 44 от 10.06.2011 г., в сила от 1.07.2011 г.). С нея се отмени старата Инструкция № 5 от 2001 г. за работата и отчетността с болничните листове за временна неработоспособност (в сила до 1 юли 2011 г.). Инструкцията регламентира условията и реда за работата и отчетността на бланките "Болничен лист за временна неработоспособност" (обр. НОИ/МЗ № 606).

❖ **Инструкция № 5/30.06.2005 г. за приемане и съхраняване на разплащателните ведомости на прекратени осигурители без правоприменник** (на основание чл. 5, ал. 12 от КСО, в сила от 01.07.2005 г.). С тази инструкция се уреждат условията и реда за предаване, приемане, обработване, съхраняване и използване на разплащателните ведомости на осигурители, които са прекратили дейността си и са без правоприменник, както и на документите, въз основа на които се установява осигурителен стаж и доход на лицата, които са работили в организациите по § 12 от преходните и заключителни разпоредби на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи. Предаването на документите се извършва в ТП на НОИ, на територията на което са седалищата им, чрез заявление-декларация от осигурителя, че е прекратил дейността си.

❖ **Наредба за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация.** С наредбата се регламентират условията за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация от средствата на фондовете: “Общо заболяване и майчинство”, “Пенсии”, “Трудова злополука и професионална болест”, “Пенсии, несвързани с трудова дейност” и редът за провеждане на процедура за избор на юридически лица – изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация.

❖ **Наредба № Н-8 за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица.** Издадена е от министъра на финансите и съгласувана с управителя на НОИ. С нея се уреждат сроковете, съдържанието, редът, начинът за събиране и съхраняване на данни от работодателите, от осигурителите за осигурените от тях лица, от осигурителните каси, както и от самоосигуряващите се лица за държавното обществено осигуряване, Учителският пенсионен фонд, допълнителното задължително пенсионно осигуряване, здравното осигуряване, фонд “Гарантирани вземания на работниците и служителите”, облагаемия доход и данъкът за доходи от трудови правоотношения по смисъла на Закона за данъците върху доходите на физическите лица. Контролът за спазване на наредбата се осъществява от НАП и НОИ във връзка с възложените им дейности. От 01.01.2009 г. (ДВ, бр. 3/2009 г.) за подаване на данни с приложение № 1 към чл. 2, ал. 1 се прилага Класификатора по икономически дейности (КИД) за 2008 г.

4. Нормативни документи в областта на международните осигурителни отношения

След присъединяването на България към Европейския съюз в областта на осигурителните отношения, наред с българското законодателство, НОИ прилага и европейските регламенти, координиращи действията на всички страни в Европейския съюз по обезпечаване правата на работещите и пенсионерите, които пребивават или живеят в различни страни. Предназначението на координационните регламенти не е да се уеднаквяват осигурителните системи, а да се синхронизират специфичните национални законодателства, прилагани от държавите членки при реализиране на осигурителните права на гражданите.

Националният осигурителен институт е компетентната българска институция и служба за връзка по прилагане разпоредбите на:

- 1) **Регламент (ЕО) № 883/2004** на Европейския парламент и на Съвета за координация на системите за социална сигурност;
- 2) **Регламент (ЕО) № 987/2009** на Европейския парламент и на Съвета за установяване процедурата за прилагане на Регламент (ЕО) № 883/2004 за координация на системите за социална сигурност;
- 3) **Регламент (ЕИО) № 1408/71** на Европейската общност за координиране на схемите за социална сигурност на наети лица и самостоятелно заети лица и членове на техните семейства, които се движат в Европейската общност

4) **Регламент (ЕИО) № 574/72** на Съвета (ЕИО) за определяне реда за прилагане на Регламент 1408/71.

С влизането в сила от 1 август 2007 г. на Споразумението за участието на България в Европейското икономическо пространство, в областта на социалната сигурност с Норвегия, Лихтенщайн и Исландия започнаха да се прилагат разпоредбите на Регламент 1408/71 и Регламент 547/72.

От 1 юни 2009 г. не се прилагат разпоредбите на Спогодбата между Правителството на Република България и Федералния съвет на Конфедерация Швейцария за социално осигуряване. От тази дата се удължи действието на Споразумението между Европейската общност и нейните държави-членки и Конфедерация Швейцария относно свободното движение на хора и се разшири обхвата му с прилагането по отношение на България. В отношенията между България и Швейцария в областта на социалната сигурност вече се прилагат разпоредбите на Регламент на Съвета (ЕИО) № 1408/71 и Регламент на Съвета (ЕИО) № 574/72.

От 1 май 2010 г. влязоха в сила новите европейски регламенти за координация на системите за социална сигурност:

1) **Регламент (ЕО) № 883/2004** на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 г. за координация на системите за социална сигурност. В неговата консолидирана версия са отразени измененията, извършени с Регламент (ЕО) № 988/2009 на Европейския парламент на Съвета от 16 септември 2009 г. за изменение на Регламент (ЕО) № 883/2004 за координация на системите за социална сигурност и за определяне съдържанието на неговите приложения;

2) **Регламент (ЕО) № 987/2009** на Европейския парламент на Съвета от 16 септември 2009 г. за установяване процедурата за прилагане на Регламент (ЕО) № 883/2004 за координация на системите за социална сигурност.

Тези регламенти заменят прилаганите до сега регламенти на Съвета (ЕИО) № 1408/71 и № 574/72.

Старите координационни регламенти ще продължат да се прилагат само в някои определени случаи, както следва:

- когато все още не е приключила процедурата, започнала при тяхното действие;
- по отношение на гражданите на трети държави чрез Регламент (ЕО) № 859/2003 на Съвета от 14 май 2003 г. за разширяване на приложното поле на разпоредбите на Регламент (ЕИО) № 1408/71 и Регламент (ЕИО) № 574/72;
- по отношение на страните от Европейското икономическо пространство (Норвегия, Исландия и Лихтенщайн) по силата на сключено споразумение за това до сключване на споразумение за разширяване действието на новите регламенти;
- по отношение на Швейцария по силата на сключено споразумение за това до сключване на споразумение за разширяване действието на новите регламенти.

От предишните международни спогодби останаха да действат само двустранните спогодби с държавите извън ЕС. Те са 9 двустранни международни договора за социално осигуряване и едно споразумение за изплащане на пенсиите, отпуснати в Република България на лица, живеещи на територията на Република Турция.

Действащите спогодби /договори са:

- Спогодба по държавното обществено осигуряване с Народна република Албания, в сила от 1 май 1953 г.
- Конвенция по социалното осигуряване с Федеративна република Югославия, в сила от 1 септември 1958 г. Прилага се със Сърбия, Черна гора, Босна и Херцеговина.
- Договор с Украйна за социално осигуряване, в сила от 1 април 2003 г.
- Договор с Република Македония за социално осигуряване, в сила от 1 август 2003 г.

- Спогодба с Република Хърватия за социално осигуряване, в сила от 1 октомври 2004 г.
- Договор между Република България и Република Молдова за социално осигуряване, в сила от 1 септември 2009 г.
- Спогодба за социална сигурност между Република България и Държавата Израел, в сила от 1 септември 2009 г.
- Договор с Руската федерация за социална сигурност, в сила от 20 март 2010 г.
- Спогодбата за социална сигурност с Република Корея, в сила от 1 март 2010 г.
- Споразумение с Правителството на Република Турция за изплащане на български пенсии в Република Турция, в сила от 1 март 1999 г.

ПРЕГЛЕД НА ПРОМЕНИТЕ В ЗАКОНОДАТЕЛСТВОТО ПРЕЗ 2011 Г.

I. Изменения в Кодекса за социално осигуряване (КСО)

Промените в Кодекса за социално осигуряване през 2011 г. в хронологичен ред са следните:

1. Със **Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2011 г.** (ДВ, бр. 98 от 14.12.2010 г., в сила от 01.01.2011 г.) в КСО се правят изменения и допълнения, които касаят:

1.1. Осигурителни вноски и осигурителен доход

➤ Направените промени в **чл. 4а, ал. 3, т. 1 и 2** са във връзка с промяната размера на осигурителната вноска за фонд “Пенсии”. Разписаха се размерите на осигурителните вноски за морските лица, съответно родени преди 1.01.1960 г. и след 31.12.1959 г., а също така и в зависимост от категорията труд.

➤ В **чл. 6, ал. 1, т. 1 и т. 2** размерите на всички осигурителните вноски за фонд “Пенсии” за различните категории осигурени лица и работещите в условията на първа, втора или трета категория труд се увеличават с 1,8 на сто.

➤ В **чл. 6, ал. 1, т. 1-5** са разписани новите размери на осигурителните вноски за фондовете на ДОО.

▪ Разпоредбата на чл. 6, ал. 2, т. 2 се изменя, вследствие на което минималният месечен размер на осигурителния доход през календарната година за самоосигуряващите се лица се определя със ЗБДОО за съответната година, *като се диференцира в зависимост от облагаемият доход за дейността като самоосигуряващо се лице.*

▪ Чрез допълнението в **ал. 3 на чл. 6** се регламентира осигурителния доход и разпределението на осигурителните вноски за **специализантите, които получават възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност от номенклатурата на специалностите, определена по реда на чл. 181, ал. 1 от Закона за здравето.**

▪ В **ал. 3, т. 8 и т. 9** се уточнява **разпределението** между работодател и осигурено лице на новите размери на осигурителните вноски за фонд “Пенсии” по категории труд, съответно за лицата родени преди 1 януари 1960 г. и за родените след 31 декември 1959 г.

1.2. Изчисляване на паричното обезщетение за бременност и раждане и за безработица

➤ Промяната в **чл. 49, ал. 1** се отнася до завишаване с 6 месеца на периода, от който се изчислява размера на паричното обезщетение за бременност и раждане. От 01.01.2011 г. то се изчислява от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния

осигурителен доход за период от 18 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпването на временната неработоспособност поради бременност и раждане.

➤ Аналогични изменения са направени и в **чл. 546, ал. 1**, като се регламентира, че паричното обезщетение за безработица се изчислява от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителен доход, върху който са внесени или дължими осигурителни вноски за последните 18 календарни месеца предхождащи месеца на прекратяване на осигуряването. По този начин базата за изчисляване на обезщетението се разшири с 9 месеца.

1.3. Промени в Преходните и заключителни разпоредби на КСО

➤ С промяната в § 22о се променя *срока на действие на разпоредбата. Удължи се с още една година до 31.12.2011 г.* и осигурителят продължава да изплаща за своя сметка първите три работни дни от временната неработоспособност в размер 70 на сто от среднодневното брутно възнаграждение за месеца.

2. Със **Закона за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване** (обн. ДВ, бр. 100 от 21.12.2010 г., в сила от 1.01.2011 г.) се правят промени, касаещи:

2.1. Осигурени лица

➤ В **чл. 4, ал. 1, т. 1** разпоредбата се допълва, за да се регламентира, че лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта, *не се осигуряват за безработица само при условие, че това е предвидено в съответната програма.*

▪ Разпоредбата на чл. 4, ал. 1, т. 8 се изменя, в резултат на което в кръга на задължително осигурените по тази точка са и лицата, получаващи доходи от изборна длъжност и които са членове на кооперации, упражняващи трудова дейност и получаващи възнаграждение в кооперацията, а също и членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперацията.

▪ С допълнението в **ал. 2, на чл. 4** разпоредбата се изменя, вследствие на което от 01.01.2011 г. по реда на тази алинея се осигуряват и работниците и служителите, наети при **различни работодатели** общо за повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец, в случай, че при всеки един от работодателите са наети за не повече от 5 работни дни (40 часа) в рамките на календарния месец.

▪ Отменя се текста на **ал. 7**, отнасящ се до осигуряването на съпругът/съпругата на дългосрочно командирован служител в дипломатическа служба за времето, през което е пребивавал в чужбина по време на задграничния му мандат, според който можеха по желание да се осигуряват, освен за пенсия и за общо заболяване и майчинство, върху избран от тях осигурителен доход между минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица и максималния осигурителен доход. От 01.01.2011 г. тази категория лица могат да се осигуряват **само по свое желание и за своя сметка за инвалидност, старост и смърт върху минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица**, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване, ако не е осигурен/осигурена на друго основание или по законодателството на приемащата държава съгласно действащ международен договор, по който Република България е страна.

▪ Създаде се **нова ал. 8** и с нея се въведе нова категория осигурени лица – **докторантите**, които могат да се осигуряват по свое желание за ДОО, ако не са осигурени на друго основание. Те се осигуряват за **инвалидност, старост и смърт** и внасят за своя сметка осигурителни вноски върху минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица, определен със Закона за бюджета на ДОО. Редът за осигуряването им е по-подробно разписан в Наредбата за общественото осигуряване на самоосигуряващите се лица, българските граждани на работа в чужбина и морските лица.

2.2. Осигурители

➤ В **чл. 5, ал. 6** се допълва, че Министерът на финансите **съгласува с управителя на Националния осигурителен институт** наредбата, отнасяща се до съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхраняване на декларациите по чл. 5, ал. 4, съдържащи информация за осигурителния стаж и доход.

2.3. Осигурителен стаж

➤ **Член 9, ал. 1, т. 2** се допълва с: “и т. 9 на чл. 4, ал. 1”, като с това се установява и редът за зачитане на осигурителен стаж на специализантите, които получават възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност от номенклатурата на специалностите, определена по реда на чл. 181, ал. 1 от Закона за здравето.

➤ Създава се **нов чл. 9а “Зачитане на осигурителен стаж със заплащане на осигурителни вноски от лицата”** със следните разпоредби:

▪ При закупуване на осигурителен стаж по реда на **ал. 1** (за времето на обучение на лицата, завършили висше или полувисше образование) и **ал. 2** (за лицата, на които не им достигат до 5 г. осигурителен стаж за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1) осигурителните вноски се изчисляват върху минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване, към датата на внасяне на вноските. Осигурителните вноски са изцяло за сметка на лицата и са в размера, определен за фонд “Пенсии” за лицата, родени преди 1 януари 1960 г., към датата на внасяне на вноските.

▪ На основание **ал. 3** внасянето на осигурителните вноски по ал. 1 и 2 се извършва по банков път. Следователно, от 01.01.2011 г. отпадна възможността внасянето на осигурителни вноски да се извършва чрез ежемесечни удрѝжки от отпуснатата пенсия, определени в план за разсрочено плащане.

▪ Съгласно **ал. 4** за придобит осигурителен стаж по **ал. 2**, тоест за лицата, на които не им достигат до 5 г. осигурителен стаж за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 1, правото на пенсия възниква от датата на внасянето на осигурителните вноски.

▪ **Ал. 5** гласи, че когато са внесени осигурителни вноски за периоди на обучение, по-малки от 5 години, лицето има право да внесе осигурителни вноски за разликата до 5 години, при изпълнени изисквания по ал. 2.

2.4. Възникване, времетраене, прекратяване и прекъсване на осигуряването

➤ С § 6 от ЗИДКСО е създадена **ал. 2 в чл. 10**, съгласно която осигуряването се прекъсва през периодите, които не се зачитат за осигурителен стаж, независимо че дейността по чл. 4 или чл. 4а, ал. 1, която е основание за осигуряването, не е прекратена.

2.5. Управление

➤ Промяната в **чл. 33, ал. 2** се отнася до въвеждането на изискване ръководителите на териториалните поделения на НОИ, вече **да се назначават с конкурс за срок от 6 години**. Заварените към влизането в сила на този закон трудови правоотношения за неопределено време с ръководителите на териториалните поделения на Националния осигурителен институт, възникнали до 31 декември 2009 г., се запазват до провеждане на конкурс за съответната длѝжност.

2.6. Обезщетения за временна неработоспособност и трудоустрояване

➤ Новосъздадената **ал. 4 на чл. 40** указва, че в случаите когато са обжалвани актовете на медицинската експертиза или когато са представени доказателства, които могат да доведат до издаване на разпореждане за отказ или прекратяване изплащането на обезщетението, длѝжностните лица издават разпореждане за **спиране** изплащането му.

➤ В **чл. 41, ал. 1** се записва новият период, от който се изчисляват обезщетенията за временна неработоспособност. Дневното парично обезщетение за временна

неработоспособност поради общо заболяване се изчислява в размер 80 на сто, а за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест – в размер 90 на сто от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителен доход, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица – внесени осигурителни вноски за общо заболяване и майчинство **за периода от 12 календарни месеца**, предхождащи месеца на настъпване на неработоспособността. До промяната за база се вземаха в предвид доходите за 6 календарни месеца предхождащи неработоспособността. Или от 01.01.2011 г. базисният период е двукратно увеличен.

➤ С изменението на **чл. 42, ал. 2** се **намалява срока, даващ право на обезщетение** за временна неработоспособност при прекратяване на трудовия договор или осигуряването, а също и **времето за получаването му**. Новата разпоредба гласи, че когато неработоспособността е настъпила до 30 календарни дни от прекратяването на трудовия договор или осигуряването, паричното обезщетение се изплаща за срока на неработоспособността, но за не повече от 30 календарни дни. Старата разпоредба указваше срок до 2 месеца от прекратяването на трудовия договор или осигуряването, а обезщетението се изплащаше за срока на неработоспособността, но за не повече от 75 календарни дни.

➤ В **ал. 3** промяната се отнася за случаите, когато временната неработоспособност е настъпила **преди прекратяване** на срочни трудови и служебни правоотношения, договори за военна служба и договори за управление и контрол на търговски дружества. Обезщетение се изплаща **за не повече от 30 календарни дни** след прекратяване на правоотношенията или договорите. До промяната срокът беше 75 календарни дни.

➤ С изменението в **чл. 47, ал. 2** се изравнява периода, който се взема в предвид при определяне на **обезщетенията при трудоустрояване**, с този при другите обезщетения за временна неработоспособност и става 12 месеца. Според новия текст дневното парично обезщетение е в размер на разликата между полученото среднодневно брутно трудово възнаграждение през 12-те календарни месеца, предхождащи месеца на трудоустрояването, но не повече от среднодневния размер на максималния месечен осигурителен доход, и получаваното среднодневно брутно трудово възнаграждение след трудоустрояването.

2.7. Обезщетения за майчинство

➤ Чрез промяна в **чл. 48, ал. 2** се увеличава от 6 на 12 месеца периода, от който се изчислява размера на обезщетението при трудоустрояване поради бременност или кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро. Дневното парично обезщетение е в размер на разликата между полученото среднодневно брутно трудово възнаграждение през 12-те календарни месеца, предхождащи месеца на трудоустрояването, но не повече от среднодневния размер на максималния месечен осигурителен доход, и получаваното среднодневно брутно трудово възнаграждение след трудоустрояването.

➤ В **чл. 53, ал. 4** се прави едно важно допълнително уточнение, като думите “детско заведение” се заменят с “детски заведения, включително детски ясли”. С тази корекция в разпоредбата недвусмислено и ясно се формулира, че паричното обезщетение за отглеждане на малко дете **не се изплаща при настаняване на детето във всякакви детски заведения, включително и детски ясли**.

2.8. Парични обезщетения за безработица

➤ Съгласно измененията в **чл. 54а, ал. 4** от КСО правото и размерът на паричното обезщетение за безработица (ПОБ) се определят **спрямо последното прекратено осигуряване**. Паричното обезщетение се изплаща от датата на последното прекратяване на осигуряването, ако заявлението за отпускането му е подадено в ТП на НОИ в 3-месечен срок от тази дата и **регистрацията** като безработно лице в Агенцията по заетостта **е направена в срок 7 работни дни** от същата дата. **Срокът от 7 работни дни следва да се брой от деня, следващ деня, от който е прекратено осигуряването**. В случай, че регистрацията е

извършена след законоустановения срок от 7 работни дни, то определеният период за изплащане на ПОБ се намалява с броя календарни дни в закъснение.

➤ В чл. 54а са създадени ал. 5 и ал. 6 със следното съдържание:

- Ако заявлението по ал. 3 е подадено по неуважителни причини след изтичането на срока по ал. 4, т. 1, паричното обезщетение се изплаща от датата на заявлението за определения период по чл. 54в или чл. 54б, ал. 3 или ал. 4, намален със закъснението.
- Ако заявлението по ал. 3 е подадено в срока по ал. 4, т. 1, а регистрацията на лицето като безработно в Агенцията по заетостта е направена след изтичане на срока по ал. 4, т. 2, паричното обезщетение се изплаща от датата на регистрацията за определения период по чл. 54в или чл. 54б, ал. 3 или ал. 4, намален със закъснението.

При прилагането на тези нови разпоредби следва да се има предвид:

При спазен срок за регистрация в Агенцията по заетостта и:

- подадено заявление в **3-месечния срок** – ПОБ се изплаща от датата на прекратяване на осигуряването за определения в КСО период;
- подадено заявление в НОИ след изтичане на **3-месечния срок** – ПОБ се изплаща от датата на заявлението за определения в КСО период, намален със закъснението след този срок;
- подадено заявление в НОИ след **3-месечния срок по уважителни причини за целия период на закъснението** – ПОБ се изплаща от датата на прекратяване на осигуряването за определения в КСО период;
- подадено заявление в НОИ след 3-месечния срок по уважителни причини за част от периода на закъснението – ПОБ се изплаща от датата на заявлението за определения в КСО период, намален със закъснението от деня, следващ отпадането на уважителната причина до подаване на заявлението.

При неспазен срок за регистрация в Агенцията по заетостта и:

- подадено заявление в НОИ в **3-месечния срок** – ПОБ се изплаща от датата на регистрацията в АЗ за определения в КСО период, намален със закъснението за регистрация;
- подадено заявление в НОИ след **3-месечния срок** – ПОБ се изплаща от датата, на която е подадено заявлението за определения в КСО период, намален със закъснението. Закъснението се отчита само върху просрочения 3-месечен период, като не се отчита закъснението в АЗ;
- подадено заявление в НОИ след **3-месечния срок по уважителни причини за целия период на закъснението** – ПОБ се изплаща от датата на регистрацията в АЗ за определения в КСО период, намален със закъснението за регистрация;
- подадено заявление в НОИ след 3-месечния срок по уважителни причини за част от периода на закъснението – ПОБ се изплаща от датата на заявлението за определения в КСО период, намален със закъснението, от деня, следващ отпадането на уважителната причина до подаване на заявлението.

➤ От текста на ал. 1 в чл. 54б отпадат думите “и по-голямо от максималния”, тъй като със Закона за бюджета на ДОО за 2011 г. не се определи максимален размер на обезщетението за безработица. То вече не се ограничава нормативно. Зависи единствено от максималния осигурителен доход, върху който се е осигурявало лицето.

- Разпоредбата на ал. 6, съгласно която лицата, наети на работа на непълно работно време в срока за изплащане на паричното обезщетение и получаващи възнаграждение по-малко от минималната работна заплата, установена за страната, имат право на обезщетение за безработица в размер 50 на сто от полагащото им се парично обезщетение за оставащия период на изплащането, след **31.12.2010 г.** се прилага за всички безработни лица, които в срока за изплащане на ПОБ започват работа на непълно работно време. Условието е да са с

възнаграждение, по-малко от минималната работна заплата, установена за страната, независимо от основанието, на което е определен периодът на отпуснатото ПОБ. Разпоредбата се прилага и за лицата с отпуснато ПОБ с начална дата преди 01.01.2011 г., за които основанието за изплащане на това обезщетение възниква след 31.12.2010 г.

➤ От **01.01.2011 г. е отменена ал. 3 на чл. 54в от КСО**, по силата на която в продължителността на осигурителния стаж, който се взема в предвид при определяне времето на получаване на обезщетение за безработица, **не се включва срокът на обезщетение при съкращаване от работа** по чл. 222, ал. 1 от Кодекса на труда, чл. 106, ал. 2 и чл. 107 от Закона за държавния служител и чл. 58, ал. 3 от Закона за висшето образование. Основанието за спиране изплащането на ПОБ в тези случаи е включено в **изменената ал. 1 на чл. 54г от КСО**.

➤ Промененият текст на **чл. 54г, ал. 2 от КСО** регламентира **срок до 7 работни дни**, в който лицата са длъжни да декларират настъпването и отпадането на обстоятелства по спиране и възобновяване изплащането на ПОБ.

- С **новата ал. 4 на чл. 54г** е създадена правна възможност за спиране изплащането на ПОБ, когато са налични доказателства, водещи до издаване на разпореждане за отказ за отпускане или за прекратяване изплащането на вече отпуснатото ПОБ. Разпореждането на това основание се издава от длъжностните лица по чл. 54ж, ал. 1 от КСО.

➤ Новата редакция на **чл. 54д, ал. 5** регламентира **срок 7 работни дни от прекратяване на осигуряването за регистрация в АЗ** на лицата, на които е прекратено изплащането на ПОБ поради започване на трудова дейност, даваща основание за задължително осигуряване. **Срокът от 7 работни дни се брои от деня, следващ деня, от който осигуряването е прекратено**. Определеният период на ПОБ при закъснение на регистрацията се намалява с броя календарни дни закъснение. При възстановяване изплащането на ПОБ следва да се има в предвид следното:

- ако регистрацията в АЗ е направена в законоустановения срок, изплащането на ПОБ се възстановява от датата на прекратяване на осигуряването за оставащия към датата на прекратяване на ПОБ период;
- ако регистрацията в АЗ е направена след изтичане на законоустановения срок, изплащането на ПОБ се възстановява от датата на регистрацията в АЗ за оставащия към датата на прекратяване на ПОБ период, намален със закъснението при регистрацията.

➤ С промяната на **чл. 54е, ал. 5** е създадена възможност за прихващане от отпуснатото ПОБ на дължими суми, които подлежат на възстановяване, а именно: “лицата по чл. 54е, ал. 1 от КСО нямат право на парично обезщетение за безработица до пълното възстановяване на дължимите суми, **с изключение на случаите, в които тези суми могат да бъдат прихванати от отпуснатото ПОБ**”.

➤ Съгласно **изменението на чл. 54ж, ал. 1** разпорежданията за ПОБ освен от длъжностното лице, на което е възложено ръководството на осигуряването за безработица, могат да се издават и от друго длъжностно лице, определено от ръководителя на ТП на НОИ.

➤ От 01.01.2011 г. **чл. 54и**, който регламентираше отпускането на **парични обезщетения за дълготрайна безработица, се отменя**. Отпуснатите с начална дата до 31.12.2010 г. парични обезщетения за дълготрайна безработица по отменения чл. 54и продължават да се изплащат до изтичане на срока им.

Паричните обезщетения за временна неработоспособност, бременност и раждане, безработица и при трудоустрояване, отпуснати с начална дата до 31 декември 2010 г., продължават да се изплащат в определения им досегашен размер до изтичането на срока им.

2.9. Задължително пенсионно осигуряване

2.9.1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст

➤ **Чл. 68** се изменя така:

Чл. 68. (1) Право на пенсия за осигурителен стаж и възраст се придобива при навършване на 60-годишна възраст от жените и 63-годишна възраст от мъжете и осигурителен стаж 34 години за жените и 37 години за мъжете. От 31 декември 2020 г. възрастта се увеличава от първия ден на всяка следваща календарна година с 6 месеца за жените и мъжете до достигане на 63-годишна възраст за жените и 65-годишна възраст за мъжете.

(2) От 31 декември 2011 г. осигурителният стаж по ал. 1 се увеличава от първия ден на всяка следваща календарна година с 4 месеца за жените и мъжете до достигане на 37 години за жените и 40 години за мъжете.

(3) В случай, че лицата нямат право на пенсия по ал. 1 и 2, до 31 декември 2020 г. те придобиват право на пенсия при навършване на 65-годишна възраст за жените и за мъжете и не по-малко от 15 години действителен осигурителен стаж. От 31 декември 2020 г. възрастта се увеличава от първия ден на всяка следваща календарна година с 6 месеца до достигане на 67 години.”

Разпоредбата влиза в сила от 01.01.2011 г. и условията за отпускане на пенсия по чл. 68, ал. 1 от КСО, с начална дата от 01.01.2011 до 31.12.2011 г., са:

- за жените – навършена 60-годишна възраст и 34 години осигурителен стаж;
- за мъжете – навършена 63-годишна възраст и 37 години осигурителен стаж.

Тази разпоредба отмени т. нар. точкова система, при която право на пенсия се придобиваше при навършена 60- и 63-годишна възраст съответно за жените и мъжете и 94 и 100 точки (сбор от възраст и осигурителен стаж). Така недостигащите точки от осигурителен стаж хората можеха да допълват с по-висока възраст. След промените право на пенсия се придобива при изпълнени едновременно и двата параметъра – възраст и осигурителен стаж.

Другата важна промяна в ал. 3 е, че осигурителният стаж от 15 години трябва всичкият да е действително изслужен, а преди промяната само 12 години трябваше да са действително изслужени.

➤ Направиха се промени и в чл. 69, ал.1, 2, 3 и 5 от КСО, в които са регламентирани условията за придобиване право на пенсия за военнослужещите, държавните служители по Закона за Министерството на вътрешните работи и по Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, държавните служители по чл. 11 от Закона за пощенските услуги, държавните служители, осъществяващи дейността по охрана на съдебната власт по чл. 391 от Закона за съдебната власт, следователите и младши следователите, държавните служители от Държавна агенция “Национална сигурност”, Служителите в Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” на Министерството на вътрешните работи, изпълняващи някоя от дейностите по чл. 52г, ал. 2, т. 8 и 9 от Закона за Министерството на вътрешните работи. Всичките тези лица се пенсионираха през 2011 г. при прекратяване на осигуряването, независимо от възрастта, ако имат общ осигурителен стаж 25 години, от които 2/3 действително изслужени на някоя от посочените длъжности. От 31.12.2011 г. този общ осигурителен стаж започва да се увеличава от първия ден на всяка следваща календарна година с 4 месеца до достигане на 28 години, от които две трети действително изслужени на посочените длъжности.

➤ Създава се **чл. 69а**, който гласи: “Придобиване право на пенсия от балерини, балетисти и танцьори с осигурителен стаж в културни организации”. Със създадената разпоредбата **балерините, балетистите и танцьорите в културните организации** придобиват право на пенсия за осигурителен стаж и възраст от 01.01.2011 г., независимо от възрастта, ако имат 25 години стаж на тези длъжности в културни организации.

➤ Променя се **чл. 70, ал. 1**, като в изречение първо се записва, че **от 1 януари 2017 г.** процентът за всяка година осигурителен стаж, с който се умножава доходът при определяне размера на пенсията, се увеличава от 1,1 на 1,2 на сто.

➤ Съгласно изменената разпоредба на чл. 70, ал. 1, изречение второ от КСО, при отпускане на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 и 2 от кодекса с начална дата след 31.12.2010 г., ако лицата имат осигурителен стаж без превръщане повече от изискуемия за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 1 и 2 за съответната календарна година и продължават да работят след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, без да им е отпусната пенсия, за всяка година осигурителен стаж след тази възраст процентът е 3 и съответната пропорционална част от този процент за месеците осигурителен стаж. Процентът за всяка година осигурителен стаж след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 се определя за действителен осигурителен стаж, без превръщане, придобит след 31.12.2006 г.

➤ Съгласно промяната в чл. 70а, ал. 2, т. 4 при определяне на средномесечния осигурителен доход **не се взема предвид доходът** за времето на обучение на лицата, завършили висше или полувисше образование или на недостигащи периоди за придобиване право на пенсия по чл. 68, **за които лицата са внесли осигурителни вноски изцяло за своя сметка.**

- Новосъздадените **т. 8 и т. 9** към **ал. 2** се отнасят за случаите, когато за време след 31.12.2010 г. има периоди:
 - на неплатен отпуск, който се зачита за осигурителен стаж, или на законна стачка;
 - времето, през което лицата са работили в чужбина и са били изпратени от български посредник (чл. 4, ал. 5 от КСО);
 - времето, през което съпругът /съпругата на дългосрочно командирован служител в дипломатическа служба е пребивавал в чужбина по време на задграничния му мандат (чл. 4, ал. 7 от КСО);
 - времето, за което докторантите са се осигурявали по свое желание и за своя сметка (чл. 4, ал. 8 от КСО).

Следва това време да се зачете за осигурителен стаж, без да се взема предвид при определяне на средномесечния осигурителен доход. При отпускане на пенсии с такива периоди, до 01.01.2011 г. за някои от тях при определяне на размера на пенсията се вземаше предвид минималната месечна работна заплата, установена за страната за съответния период. С извършената промяна се въвежда единен принцип за изключване от осигурителния доход на всички видове неплатени отпуски, които се зачитат за осигурителен стаж по чл. 9, ал. 3 КСО.

- В ал. 3 се отменя т. 3 във връзка със създаването на нова т. 8 в чл. 70а, ал. 2.

2.9.2. Пенсии за инвалидност

➤ В **чл. 71** думите „Осигурените лица” се заменят с „Лицата”. По този начин се прецизира текстът на разпоредбата, която е обща за всички видове пенсии за инвалидност, а не само за тези, свързани с трудова дейност, съответно – с участие в осигуряване.

➤ Допълнена е разпоредбата на **чл. 75, ал. 2**, изречение първо от КСО, като след думите „разликата между възрастта му” е поставена запетая и е добавено „но не по-рано от навършване на 16 години”. След допълнението редакцията на изречение първо на чл. 75, ал. 2 от КСО е следната: “Когато към датата на инвалидизирането осигуреното лице е на възраст по-ниска от възрастта по чл. 68, разликата между възрастта му, но не по-рано от навършване на 16 години, и възрастта по чл. 68 се признава за осигурителен стаж.” Промяната се отнася за пенсиите за инвалидност поради общо заболяване, отпуснати след 31.12.2010 г. на лица, които имат осигурителен стаж и към момента на придобиване право на пенсия нямат навършена 16 годишна възраст. Отпуснатите до тази дата пенсии няма да се преработват.

➤ С изменението на **чл. 77** индивидуалният коефициент за определяне на пенсията за инвалидност поради общо заболяване се определя по реда на чл. 70, ал. 3 – 6 **до датата на**

пенсионирането, а не до датата на инвалидизирането, както гласеше предишния текст. С направеното изменение се дава възможност на лицата, които продължават да работят след инвалидизирането си поради общо заболяване и подадат заявление за пенсия извън шестмесечния срок чл. 94, ал. 1 от КСО и извън едномесечния срок по чл. 94, ал. 2 от КСО, размерът на пенсията да се определи, като се вземе предвид и получения осигурителен доход до датата на заявлението, която се явява дата на пенсионирането.

2.9.3. Добавки към пенсиите на лицата, навършили 75-годишна възраст

➤ **Отменя се** разпоредбата на **чл. 84а**, която предвиждаше към пенсиите на лица, навършили 75-годишна възраст, да се изплаща добавка при условия и в размер, определени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година.

2.9.4. Социална пенсия за старост и социална пенсия за инвалидност

➤ **От 01.01.2012 г.** се отменя **чл. 89**, касаещ отпускането на социална пенсия за старост, както и **чл. 90**, касаещ отпускането на социална пенсия за инвалидност. Предвижда се тези две плащания да преминат към системата за социално подпомагане, тъй като по същество те не са обвързани с осигурителен принос.

2.9.5. Общи разпоредби

➤ **Изменяне или отменяне на разпореждането** (в сила от 01.01.2012 г.): В **чл. 99, ал. 1, т. 1** се допълва в смисъл, че **влязлото в сила** разпореждане по чл. 98, може да се измени или отмени от органа, който го е издал, когато пенсионерът представи нови доказателства за придобит **осигурителен стаж**, а не трудов стаж, както гласеше предишния текст.

▪ **Новосъздадената ал. 3** регламентира случаите, в които в срока за обжалване на разпореждането са представени нови доказателства за осигурителен стаж, осигурителен доход, гражданско състояние и други. Тогава разпореждането се отменя или изменя от датата на отпускането, промяната или отказа за отпускане на пенсията. Разпоредбата е създадена във връзка с трайната съдебна практика в този смисъл.

➤ **Получаване на повече от една пенсия** (в сила от 01.01.2012 г.): В **чл. 101, ал. 1, т. 4** думите „социална пенсия за старост” се заличават във връзка с отмяната на чл. 89 от кодекса. Отменя се текста на **ал. 3**, според който се даваше възможност, когато една от пенсиите е социална пенсия за инвалидност, тя да се изплаща в размер 25 на сто. Отмяната е свързана с отпадането на чл. 90 от КСО.

Тъй като социалните пенсии не са обвързани с участие в осигуряването на лицата, а имат характер на социални плащания, съгласно §63 от ПЗР на ЗИДКСО от 1 януари 2012 г. средствата по отменения чл. 89 се изплащат по реда, определен със Закона за социално подпомагане, а по отменените чл. 90 и чл. 101, ал. 3, изречение второ – по ред, определен със Закона за интеграция на хората с увреждания. Отпуснатите социални пенсии за инвалидност и социални пенсии за старост, с начална дата до 31.12.2011 г. включително, се прекратяват от 1 януари 2012 г. на основание чл. 96, ал. 1, т. 4 от КСО.

➤ **Преизчисляване на пенсията:** Съгласно новосъздадената **ал. 5 на чл. 102**, при преизчисляване на пенсиите за придобит осигурителен стаж след пенсионирането следва да се има предвид, че осигурителният стаж от различни категории труд, придобит след пенсионирането и положен след 31.12.2010 г., **не се превръща по реда на чл. 104 от КСО** към трета категория. Но ако е положен до 31.12.2010 г. включително, се превръща по реда на чл. 104 от КСО.

➤ **Възстановяване на неоснователно получени суми:** С новата редакция на **чл. 114, ал. 4** отпада задължителното условие на **влизането в сила на разпореждането**, с което е постановено задължението. За неоснователно получени суми, непогасени доброволно в срок, се следи само срокът по реда на ал. 3, т.е. 14-дневен срок от връчването му.

- Създава се нова **ал. 6** със следното съдържание: “Споровете за добросъвестност се решават по реда на глава осма с решение на ръководителя на териториалното поделение на НОИ.”. Допълнението се налага в следствие от направените промени в разпоредбите на чл. 117 и чл. 117а от КСО.
- С новият **чл. 114а “Удръжки от паричните обезщетения, помощите и пенсиите”** се налага изрична забрана за налагане на запори върху паричните обезщетения и помощи по реда на Гражданския процесуален кодекс и Данъчно-осигурителния процесуален кодекс, както и да се извършват други удръжки, освен за задължения към държавното обществено осигуряване и за задължения за издръжка. В ал. 2 се определя, че към дохода от пенсии, върху който се налагат запори по реда на Гражданския процесуален кодекс и Данъчно-осигурителния процесуален кодекс, или се извършват удръжки за вземания на държавното осигуряване, се включват и добавките към пенсията, с изключение на добавката за чужда помощ. По този начин се въвежда единен принцип при налагането на удръжка при надвзета пенсия и цитираните по-горе удръжки по заповест.
- **Обжалване на решението:** В **чл. 118** се създава нова **ал. 2**, по силата на която се дава възможност **решенията на Управителя на НОИ**, свързани с разпореждания за пенсии, отпуснати по международни договори за лица с постоянен адрес в чужбина, **да се обжалват** в 14-дневен срок от получаването им пред Административния съд – град София.

2.10. Допълнително задължително пенсионно осигуряване

2.10.1. Осигурителни вноски

- В **чл. 157, ал. 1, т. 1**, се създава буква “г”, като в резултат от допълнението на разпоредбата, от 2017 г. осигурителните вноски за ДЗПО в универсален пенсионен фонд се определя да бъдат в размер 7 на сто.
- Във връзка с посочената разпоредба са допълнени **чл. 157, ал. 3, т. 1 и т. 21**, за да се регламентира и **разпределението на осигурителните вноски за ДЗПО в универсален пенсионен фонд**, което ще се прилага от 1 януари 2017 г., а именно:
 - 2,8 на сто за сметка на осигуреното лице;
 - 4,2 на сто за сметка на осигурителя.

2.10.2. Право на професионална пенсия

- **Чл. 168** се променя така: **ал. 1) От 1 януари 2015 г. осигурените лица в професионален пенсионен фонд придобиват право на пенсия за ранно пенсиониране при:**
 1. не по-малко от 10 години осигурителен стаж при условията на първа категория труд и възраст 12 години и 6 месеца за жените и 10 години и 6 месеца за мъжете по-ниска от възрастта по чл. 68, ал. 1;
 2. не по-малко от 15 години осигурителен стаж при условията на втора категория труд и възраст 7 години и 6 месеца за жените и 5 години и 6 месеца за мъжете по-ниска от възрастта по чл. 68, ал. 1.
- **Ал. 2) От 31 декември 2015 г. възрастта по ал. 1, т. 1 и 2 се намалява с по 6 месеца от първо число на всяка следваща календарна година до достигане на 8 години по-ниска възраст за жените и мъжете, работили при условията на първа категория труд, от възрастта по чл. 68, ал. 1, и 3 години по-ниска възраст за жените и мъжете, работили при условията на втора категория труд, от възрастта по чл. 68, ал. 1.**
- **Ал. 3) Наличието на изискуемия осигурителен стаж се доказва с удостоверение от Националния осигурителен институт.**

Разпоредбите на чл. 168 уреждат условията за придобиване право на пенсия за ранно пенсиониране предвид пенсиите, които от 01.01.2015 г. ще се отпускат от професионалните пенсионни фондове. С ал. 3 на чл. 168 от КСО е вменено задължение на НОИ да издава на

осигурените в професионален пенсионен фонд лица удостоверение за осигурителния стаж, положен при условията на I и II категория труд. Промените са свързани с отлагане след 01.01.2015 г. изплащането на пенсии от професионален пенсионен фонд за ранно пенсиониране на осигурените в тях лица.

2.11. Промени в Преходните и заключителни разпоредби на КСО

➤ С направените изменения и допълнения в разпоредбите на §4, ал. 1-3 не се променят условията за придобиване право на пенсия за лицата, работили при неблагоприятни условия на труд, а само се **удължава срокът на действие до края на 2014 г. и в ал. 1 се фиксира необходимия сбор от осигурителния стаж и възрастта.**

➤ Създаде се нов §4а в ПЗР на КСО. С него се уреди прекратяването на осигурителните отношения на жените, родени от 1 януари 1955 г. до 31 декември 1959 г. и на мъжете, родени от 1 януари 1952 г. до 31 декември 1959 г. с пенсионноосигурителното дружество. Средствата, налични към 1 януари 2011 г. в индивидуалните им партии в професионален пенсионен фонд, се прехвърлят във фонд "Пенсии" в ДОО. Тези лица могат да упражнят правото си на ранно пенсиониране по §4 до 31 декември 2014 г., или пък ако се пенсионира по общите условия за пенсиониране по чл. 68 от КСО могат да поискат прехвърлените суми към 1 януари 2011 г., включително и осигурителните вноски, постъпили след тази дата, да им се изплатят в 6 месечен срок.

➤ Съгласно новата редакция на §5, ал. 1 за учителите е **предвидено до края на 2020 г.** да придобиват право на пенсия за осигурителен стаж и възраст при навършена възраст 57 години за жените и 60 години за мъжете, като се въвежда постепенно увеличаване продължителността на учителския стаж.

➤ След изменението на ал. 4 на §5 на учителите, които имат изискуемия учителски осигурителен стаж и се пенсионира след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1, се изплаща пенсия в пълен размер от Учителския пенсионен фонд до изпълнение на условията за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 1, но не по-късно от навършване на 65-годишна възраст. След изпълнение на условията по чл. 68, ал. 1 или навършване на 65-годишна възраст пенсията се изплаща за сметка на фонд "Пенсии".

➤ С промяната в §6, ал. 1 се удължава с още две години **до 31 декември 2013 г. периодът, през който максималният размер на получаваните една или повече пенсии, без добавките към тях,** се определя смятано от 1 юли на всяка календарна година в размер на 35 на сто от максималния осигурителен доход за съответната календарна година, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване.

➤ Отменят се ал. 1, 2, 3 и 7 на §9, а разпоредбите във връзка със закупуването на осигурителен стаж се регламентират от новосъздадения чл. 9а от КСО – **"Зачитане на осигурителен стаж със заплащане на осигурителни вноски от лицата"**. Тъй като новата разпоредба (чл. 9а) не е обвързана със срок за закупуване на осигурителен стаж, същият може да се закупи и след 31.12.2015 г. Всъщност отпада срокът 31.12.2015 г., до който лицата можеха да упражнят правата по отменения §9, ал. 2 и 3.

3. Със свое Решение №7 от 31 май 2011 г. Конституционният съд обяви за противоконституционен §4а, от преходните и заключителни разпоредби на Кодекса за социално осигуряване, създаден с §48, т. 2 от Закона за изменение и допълнение на КСО (ДВ, бр. 100 от 2010 г.). С този текст се регламентираше **прехвърлянето на набраните средства от професионалните пенсионни фондове във фонд "Пенсии" на ДОО** на лицата, упражнили правата си на пенсиониране по §4, ал. 1, 2 и 3 на КСО. Или това са лицата, които трябваше да придобият пенсия за ранно пенсиониране от професионален пенсионен фонд, но се установи, че средствата в индивидуалните им партии са недостатъчни и ще им осигури пенсия в много нисък размер. По тази причина пенсионирането от ППФ се отложи до 2015 г., когато се предполага, че ще има достатъчно натрупани средства за изплащането на пенсия, съизмерима по размер с тази, която лицето би получило от ДОО.

4. Закон за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване (обн., ДВ бр. 60 от 05.08.2011 г., в сила от деня на обнародването).

4.1. Размер на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест

➤ С направената промяна в чл. 79, ал. 1 и при пенсиите за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест **индивидуалният коефициент** се изчислява по реда на чл. 70, ал. 3-6 с осигурителен доход до датата на пенсионирането, в случаите когато началната дата на пенсията е различна от датата на инвалидизирането. Разпоредбата влиза в сила от датата на обнародването в Държавен вестник и се прилага при отпускането на пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест след 04.08.2011 г.

4.2. Размер на добавката на преживелия съпруг/а

➤ С направените промени в **чл. 84, ал. 1, т. 1 и 2** от КСО от 1 септември 2011 г. размерът на добавката на преживелия съпруг/а се повиши на 26,5 на сто от пенсията на наследодателя. В предишната редакция на текста техният размер трябваше да се увеличи от 1 януари 2012 г. и да е 25 на сто от пенсията на наследодателя. До промяната те се изчисляваха в размер 20 на сто от пенсията на наследодателя.

4.3. Превръщане на осигурителен стаж от различни категории

➤ С новосъздадената ал. 9 се допълни чл. 104 и трудът на балерините, балетистите и танцьорите в културни организации се превръща, като 4 години се зачита за пет години от трета категория труд при изчисляването на пенсията на тези лица. Разпоредбата влиза в сила от 5.08.2011 г., което означава, че за периода от 01.01 до 04.08.2011 г. включително трудът на тази категория лица се зачита от трета категория.

4.4. Промени в преходните и заключителни разпоредби на КСО

➤ В §4 от ПЗР на КСО бяха добавени ал. 6 и 7, във връзка с Решение № 7 на Конституционния съд от 31 май 2011 г., с което се обявява за противоконституционна разпоредбата на §4а на ПЗР на КСО, поради което след влизането в сила на решението тя не се прилага.

➤ С новите текстове се указва, че когато лицата поискат да им бъде отпусната пенсия от държавното обществено осигуряване по условията на §4, ал. 1-3 от ПЗР на КСО те трябва да подадат и заявление, с което искат средствата по индивидуалната им партида в професионалния пенсионен фонд да се прехвърлят във фонд "Пенсии" на държавното обществено осигуряване. Заявлението се подава чрез ТП на НОИ до съответното пенсионно осигурително дружество, управляващо пенсионноосигурителния фонд. Заявлението се изпраща до дружеството в 7-дневен срок от отпускането на пенсията, което пък от своя страна превежда средствата в едномесечен срок от получаването на заявлението.

➤ С новосъздадения **§46 от ПЗР на КСО** осигурителните правоотношения на жените, родени от 1 януари 1955 г. до 31 декември 1959 г. включително и на мъжете, родени от 1 януари 1952 г. до 31 декември 1959 г. включително, които не са се пенсионирали до 17 юни 2011 г. при условията на §4, ал. 1-3 от КСО, с пенсионноосигурителните дружества, в които са били осигурени към 31 декември 2010 г., се възстановяват, считано от датата на влизане в сила на решението Конституционния съд – 18 юни 2011 г. От същата дата се разкриват отново индивидуалните им партиди в съответните професионални пенсионни фондове. Тези лица, които са се пенсионирали по общите условия на КСО, а не по преходните и заключителни разпоредби, имат право да получат натрупаната сума в индивидуалната си партида, която е била прехвърлена в НОИ. В случай на пожизнено определена трайно намалена работоспособност над 70,99 на сто лицата имат право на 50 на сто от натрупаната сума. Наследниците на починали лица, които не са упражнили правото си на пенсия по §4, ал. 1 и 2, също могат да подадат заявление и да получат натрупаната сума.

➤ В преходните и заключителни разпоредби на ЗИД на КСО (ДВ, бр. 60/2011 г.) се указва **редът за връщане на лихвите от майките**, които са получавали майчинство и едновременно децата са посещавали детски заведения.

4.5. Осигуряване

➤ Съгласно редакцията на чл. 4, ал. 5 от КСО **изпратените на работа в чужбина от български посредник лица** могат да се осигуряват за инвалидност поради общо заболяване, за старост и за смърт върху минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица, определен със Закона за бюджета на ДОО за съответната година. С тази промяна, в сила от 05.08.2011 г., отпадна възможността те да избират доход, върху който могат да внасят осигурителните си вноски. Така изменената разпоредба е синхронизирана с текста, съгласно който времето, през което лицата изпратени на работа в чужбина от български посредник са се осигурявали, се зачита за осигурителен стаж, но не се взема предвид при определянето на осигурителния доход, от който се изчисляват пенсиите им.

➤ След направените изменения в **чл. 6, ал. 1, т. 1 и 2** осигурителните вноски за лицата по **чл. 69а от КСО – балерини, балетисти и танцьори в културни организации**, се дължат в размерите за работещите при условията на втора категория труд, считано от 1 септември 2001 г. От 1 януари 2011 г. до тази дата осигурителните вноски се дължат в размерите за работещите при условията на трета категория труд.

➤ Измененията и допълненията на **чл. 6, ал. 3** се отнасят до осигуряването на специализантите, които получават възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност от номенклатурата на специалностите, определени по реда на Закона за здравето. Считано от септември 2011 г. осигурителните вноски за специализантите се дължат върху получените възнаграждения, но върху не по-малко от минималната месечна заплата за страната. Те се изключват от кръга на лицата, за които осигурителни вноски се дължат върху доход, който не може да бъде по-малък от минималния осигурителен доход, определен за основната икономическа дейност на осигурителя и квалификационната група професия, в която попада лицето.

4.6. Прехвърляне на пенсионни права от и към пенсионните схеми на Съюза, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка

➤ В чл. 343б се направени уточнение, че осигурителния стаж, за който е прехвърлен актюерски еквивалент по чл. 343а, ал. 1, т. 1, не може да се ползва за определяне на правото и размера на пенсия, **свързана с трудова дейност по българското законодателство**.

➤ В чл. 343г се уточнява в каква последователност се разпределят средствата, получени от пенсионна схема на Съюза в зависимост от това дали лицето е родено преди 31.12.1959 г. или след това.

➤ С новия текст на чл. 343е се урежда прехвърлянето на пенсионни права във и от пенсионните схеми на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка.

➤ Старият текст на чл. 343е става чл. 343ж. С него се указва, че Министерският съвет определя с наредба реда за прехвърляне на пенсионни права; начина на изчисляване на актюерския еквивалент по чл. 343а, ал. 1, т. 1 и начина на актуализиране по чл. 343г, ал. 1, т. 1.

➤ В допълнителните разпоредби на КСО са направени следните уточнения в §1, ал. 3, т. 1 и 2:

1. "Пенсионни схеми на Съюза" са пенсионните схеми, уредени с Правилника за длъжностните лица на Европейския съюз и с Условията за работа на другите служители в Европейския съюз.

2. "Институция или орган на Европейския съюз" е всяка институция или орган, за който се прилагат Правилникът за длъжностните лица на Европейския съюз и Условията за работа на другите служители на Европейския съюз."

➤ С §20 на ЗИД на КСО се отложи с още една година, или от 1 януари 2013 г., да премине изплащането на социалната пенсия за старост и на социалната пенсия за инвалидност съответно по Закона за социално подпомагане и Закона за интеграция на хората с увреждания. До края на 2012 г. те ще продължат да се администрат по реда на Кодекса за социално осигуряване и да се отпускат и изплащат от НОИ.

II. Промени в други нормативни актове

1. С Наредба за изменение и допълнение на **Наредба № Н-8 от 2005 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица** (ДВ, бр. 6 /2011 г.), в сила от 01.01.2011 г., са приети следните промени:

➤ В сила от 1 януари 2011 г. е ограничен срокът, в който осигурителите и самоосигуряващите се лица могат да коригират или заличават подадените от тях данни без да е необходимо да имат разрешение за това от съответните компетентни органи. Създадена е възможност за служебно заличаване и коригиране на данни от страна на контролните органи на НОИ при наличието на определени обстоятелства.

- С новата редакция на **чл. 3, ал. 5** се промени срокът на подаване на Декларации образец № 1, 3 и 5 за коригиране на данни до 30 април на годината, следваща годината, за която се отнасят. В предишната редакция този срок беше до изтичане на 3 години от датата, на която са били дължими осигурителните вноски.

- В **чл. 3, ал. 9** се допълни още един срок в който Националният осигурителен институт подава данни за лицата, които са: пенсионери от ДОО; получаващи парични обезщетения за безработица; получаващи обезщетения от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България – до 20-о число на месеца, следващ този на издаване на разпореждането за отпускане на пенсия или съответното обезщетение.

- Със новосъздадените **ал. 10 и ал. 11 на чл. 3** се създаде още една възможност за служебно коригиране и заличаване на данни от НОИ в случаите, в които се установят несъответствия в данните, подадени от прекратени осигурители и тези в предадените от тях разплащателни ведомости в съответното ТП на НОИ.

➤ В **чл. 6, ал. 1 и 2** думите “по интернет за сертифицирани клиенти” се замениха с “по електронен път чрез използване на универсален електронен подпис на подателя”.

➤ Промени са направени и в **Указанията за попълване на декларация образец № 1 “Данни за осигуреното лице”**.

- От 1 януари 2011 г. данните за пощенски код, населено място и адрес по местоживее не се попълват от осигурителите и самоосигуряващите се, а се попълват служебно от НАП.

- За времето след 31 декември 2010 г. с код за вид осигурен "18" се подават данни за всички лица по чл. 4, ал. 1, т. 1, 2, 3, 4, и 6, чл. 4, ал. 2 и чл. 4а от КСО, на които за осигурителен стаж се зачита времето, през което не са работили поради неправилно недопускане или отстраняване от работа или са били без работа поради уволнение, което е признато за незаконно от компетентните органи.

- Уточни се, че с кодове 25 и 72 се подават данни само за лицата, включени в програми за насърчаване на заетостта и за подкрепа на майчинството, за които в съответната програма не е предвидено осигуряване за безработица.

- На основание чл. 14 от Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2011 г. не се дължат вноски за фонд "Гарантирани вземания на работниците и служителите". В тази връзка за периода 1 януари - 31 декември 2011 г. не се попълва точка 12.4 "Работодателят дължи вноски за месеца по Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на

работодателя" и точка 30 "Процент вноса за фонд "Гарантирани вземания на работниците и служителите".

2. С Постановление № 24 от 3 февруари 2011 г. за изменение и допълнение на **Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица** (ДВ, бр. 13 от 11.02.2011 г., в сила от 01.01.2011 г.) се направиха следните промени:

➤ Редактирани са текстовете на чл. 3 от Наредбата, в които са разписани възможните варианти за изплащане на паричното обезщетение за безработица, съблюдавайки причините за пропускане сроковете за подаване на заявление в ТП на НОИ – уважителни и неуважителни. При отпускането на паричното обезщетение за безработица вече се следи освен тримесечния срок за подаване на заявление в ТП на НОИ, също и **срок от 7 дни**, считано от датата на последното прекратяване на осигуряването, в който лицата трябва да се регистрират като безработни в Агенцията по заетостта.

➤ Подробно са разписани и хипотезите, при които безработното лице трябва да подаде в 7-дневен срок декларация за промяна на обстоятелствата, които водят до прекратяване изплащането на обезщетението.

➤ В чл. 9 направените промени са във връзка с увеличаването на периода, от който се изчислява обезщетението от 9 календарни месеца на 18 календарни месеца, предхождащи месеца на прекратяване на осигуряването.

➤ Добави се нова ал. 2 в чл. 11, в която се указа, че при промяна на банковата сметка, в срок до 7 работни дни лицето подава нова декларация по образец, съгласно приложение № 4 и копие от документ, издаден от съответната банка, с данни за личната банкова сметка.

➤ Създаде се нов чл. 18 относно референтния период за право на обезщетение за безработица. Ако българският период, през който лицето е било осигурено за безработица, не е достатъчен за придобиване право на обезщетение за безработица, той се сумира с периода, през който лицето е било осигурено за безработица по законодателството на друга държава, съгласно европейските регламенти за координация на системи за социална сигурност и международни договори в областта на социалното осигуряване.

➤ В допълнителните разпоредби от “уважителните причини” отпаднаха “отбиване на наборна военна или мирновременна алтернативна служба”.

3. С Постановление № 25 от 03.02.2011 г. за изменение и допълнение на **Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж** (ДВ, бр. 13 от 11.02.2011 г., в сила от 01.01.2011 г.) се направиха множество изменения:

➤ Промяната в чл. 3, ал. 1 от Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж (НПОС) е във връзка с изменение в чл. 77 от КСО. В случаите когато заявлението за отпускане на лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване е подадено след изтичането на сроковете по чл. 94 от КСО, документите за осигурителен стаж и осигурителен доход се изготвят до датата на заявлението, която се явява и дата на отпускане на пенсията.

➤ Във връзка със стъпаловидното покачване на изисквания се осигурителен стаж от 1 януари 2011 г. и на възрастта от 1 януари 2021 г. за съответните календарни години, в Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж се направиха промени в редица текстове, като подробно се разписаха по години условията за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст за различните категории осигурени лица, включително и за учителите, които се пенсионират по облекчени условия по §5 от ПЗР на КСО.

➤ С новия член 18а се указа, че при определяне размера на пенсията за осигурителен стаж и възраст, стажът на балерини, балетисти и танцьори, които се пенсионират по чл. 69а от КСО, придобит след 31 декември 2010 г., се зачита от трета категория труд.

- В ал. 2 на същия член се уточни, че за да се пенсионират при облекчените условия на чл. 69а от КСО стажът на балерини, балетисти и танцьори трябва да е положен

в културни организации, вписани в регистъра по чл. 14, ал. 4 от Закона за закрила и развитие на културата.

➤ Допълни се чл. 21, ал. 1 в смисъл, че осигурителният стаж от различни категории, положен след пенсионирането и след 31 декември 2010 г., не се превръща по реда на чл. 104 от КСО.

➤ С допълнението на чл. 41 с новата ал. 3 се урежда начинът на зачитане на осигурителния стаж на докторантите. То става с удостоверение по утвърден образец, издаден от ТП на НОИ, въз основа на: заповед за зачисляване и заповед за отчисляване в докторантура; документ за внесените осигурителни вноски; диплома, издадена от съответното висше училище или научна организация; документ, удостоверяващ срока на обучението. Тази разпоредба е във връзка със създаването на нова ал. 8 в чл. 4 от КСО, отнасяща се до осигуряването на докторантите.

➤ Направените промени в чл. 45а са във връзка с отпадането от 1 януари 2011 г. на възможността за разсрочено внасяне на осигурителни вноски за закупуване на осигурителен стаж, недостигащ на лицата при пенсионирането им.

➤ С направените изменения и допълнения в чл. 46 от НПОС към зачетения осигурителен стаж, без да се взема предвид осигурителния доход, се добави:

- времето след 31 декември 2010 г. на неплатен отпуск, който се зачита за осигурителен стаж, или на законна стачка;
- времето след 31 декември 2010 г., през което съпругът /съпругата на дългосрочно командирован служител в дипломатическа служба е пребивавал в чужбина по време на задграничния му мандат и се е осигурявал за своя сметка;
- времето, за което докторантите са внесли дължимите осигурителни вноски за периода на докторантурата;
- времето, през което лицата, изпратени на работа в чужбина от български посредник, са се осигурявали върху минималния осигурителен доход, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване.

➤ Съгласно промяната в чл. 49, ал. 8 от НПОС добавката от пенсията на починалия съпруг продължава до 31 декември 2013 г. да се изчислява и изплаща от ограничения максимален размер на пенсиите по §6, ал. 1 от ПЗР на КСО.

➤ С изменение и допълнение в чл. 85 от НПОС се уточни, че при налагане на запори върху пенсии при определяне размера на удръжката в дохода от пенсии на лицата се включват и добавките към тях, с изключение на добавката за чужда помощ.

➤ Със заключителните разпоредби на постановлението са направени промени в Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране. Отменена е т. 42 на чл. 2, вследствие на което балерини, балетисти и танцьори отпадат от кръга на лицата, чийто стаж се зачита от втора категория труд, считано от 01.01.2011 г.

4. С Постановление № 28 на МС от 08.02.2011 г. се измени и допълни Наредбата за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване (ДВ, бр. 14/15.02.2011 г.). По-важните промени касаят следното:

➤ С промяната на чл. 3 се допълни, че данните относно правото на парично обезщетение се попълват в декларация от осигурителя по образец, съгласно новото приложение № 15 към наредбата.

➤ Измени се броя на документите, които могат да се подават на хартиен носител. Вече при подаване на повече от два документа те трябва да се представят на електронен носител съобразно програмен продукт, предоставен от НОИ, или да са изготвени по утвърден от НОИ формат.

➤ Промените в **чл. 16** са свързани с увеличаването на периода, от който се изчисляват паричните обезщетения – за общо заболяване от 12 на 18 месеца, а за бременност и раждане от 12 на 18 месеца.

➤ В заглавието на Раздел V към реда за отпускане и изплащане на парични обезщетения и помощи по международни договори в областта на социалното осигуряване се добавят и европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност.

- Във всички текстове в членовете на Раздел V бяха заменени международните договори с европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност и в международните договори в областта на социалното осигуряване. Това прецизира терминологично текстовете, но не води до промяна в реда и начина на изчисляване и изплащане на тези парични обезщетения и помощи.

➤ С новия текст на §1а от допълнителните разпоредби се уточни кой се счита за осигурител на специализантите в системата на здравеопазването, в зависимост от вида на финансиране на специализацията.

➤ Изменен е изцяло текста на Придружителното писмо (приложение № 8, към чл. 11, ал. 1 от Наредбата), с което се описва броя и вида на документите, предоставяни в съответното ТП на НОИ.

➤ Създава се ново Приложение № 15 към чл. 3 ал. 1 от Наредбата – “Декларация от осигурителя /самоосигуряващия се относно правото на парични обезщетения”. Декларацията е валидна от 01.07.2011 г. и се подава след тази дата.

5. Постановление № 23 от 3 февруари 2011 г. за изменение и допълнение на Наредба за общественото осигуряване на самоосигуряващите се лица, българските граждани на работа в чужбина и морските лица, в сила от 01.01.2011 г.

➤ Промяната в чл. 17а, ал. 1 е във връзка с промяната в осигуряването на **съпругът /съпругата на дългосрочно командирован служител в дипломатическа служба** за времето, през което е пребивавал в чужбина по време на задграничния му мандат. Тази категория лица се осигуряват по свое желание и за своя сметка само за пенсия и то върху минималния месечен осигурителен доход за самоосигуряващите се лица, определен със ЗБДОО, чрез изпращащото ведомство на командирования служител в дипломатическата служба. Те вече не могат да избират доход между минималния и максималния размер и да се осигуряват за общо заболяване и майчинство.

➤ Към кръга на осигурените лица в КСО се включиха и **докторантите**, които не са осигурени на друго основание. Те могат да се осигуряват по свое желание и за своя сметка за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, върху минималния месечен осигурителен доход за самоосигуряващите се лица, определен със ЗБДОО, ако не са осигурени на друго основание. Във връзка с това е и новосъздадения чл. 19а в Наредбата. На основание ал. 2 на чл. 19а осигурителните вноски за докторантите се внасят по сметка на съответната компетентна ТД на НАП. В документите за внасянето им се попълва ЕГН, ЛНЧ или служебен номер, издаден от НАП на лицето. Осигурителните вноски за докторантите са изцяло за тяхна сметка и се внасят в размерите, определени за фонд "Пенсии" към датата на внасяне на вноските за лицата, родени преди 1 януари 1960 г. За 2011 г. размерът на осигурителната вноска за фонд "Пенсии" за родените преди 01.01.1960 г. е 17,8%, а минималният осигурителен доход, върху който те се изчисляват – 420 лв.

6. Постановление № 29 от 9 февруари 2011 г. за изменение и допълнение на Наредбата за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски, в сила от 01.01.2011 г.

➤ Във връзка с направено допълнение в КСО и включването в кръга на осигурените лица на специализантите, които получават възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност от номенклатурата на специалностите, определена по реда на чл. 181, ал. 1 от Закона за здравето, е и създадената нова алинея 7 в чл. 1 от Наредбата. Осигурителните вноски за специализантите се дължат върху получените, включително начислените и неизплатените, брутни месечни възнаграждения или неначислените месечни възнаграждения, но върху не по-малко от минималния осигурителен доход, определен по

основната икономическа дейност на осигурителя. Осигурителните вноски за фонд "Общо заболяване и майчинство", фонд "Пенсии" и фонд "Безработица" се разпределят между осигурителите и осигурените лица по реда, определен в чл. 6, ал. 3, т. 7, 8 и 9.

➤ Във връзка с извършени промени в Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България и новият правилник за прилагането му е актуализирана разпоредбата на чл. 1, ал. 8, т. 3 и чл. 1, ал. 8, т. 8 от наредбата. В тях е изброено изчерпателно върху кои суми, давани на кадровите военнослужещи и на цивилните служители, не се начисляват и внасят осигурителни вноски.

➤ Поради удължаването на срока на действие на §22о, т. 1 от преходните и заключителни разпоредби на КСО се създаде нов §2 от преходните и заключителни разпоредби на наредбата. В него се записа, че при определяне на осигурителния доход от 1 юли 2010 г. до 31 декември 2011 г. вместо възнаграждението за дните по чл. 40, ал. 5 от КСО за периода от 1 юли до 31 декември 2010 г. и възнаграждението по чл. 40, ал. 5 от КСО за периода от 1 януари до 31 декември 2011 г. се взема предвид възнаграждението за дните по §22о, т. 1 от преходните и заключителни разпоредби на КСО. За първия, втория и третия работен ден от временната неработоспособност осигурителят изплаща 70 на сто от brutното трудово възнаграждение за месеца, в който е настъпила временната неработоспособност, но не по-малко от 70 на сто от среднодневното уговорено възнаграждение.

➤ Със заключителните разпоредби на постановлението са направени промени в **Наредбата за реда за внасяне и разпределяне на задължителните осигурителни вноски и вноските за фонд "Гарантирани вземания на работниците и служителите"**.

- Алинея 2 на чл. 9 е допълнена във връзка с новосъздадения §4а в ПЗР на КСО. Осигурителните вноски за ДЗПО в професионален пенсионен фонд за лицата по §4а, ал. 1 от ПЗР на КСО се внасят по банковите сметки на НАП за събиране на осигурителните вноски за ДЗПО в професионален пенсионен фонд и се превеждат от НАП по сметката на държавното обществено осигуряване на НОИ в Българската народна банка. Лицата по § 4а, ал. 1 от ПЗР на КСО са жените, родени от 1 януари 1955 г. до 31 декември 1959 г. включително, и мъжете, родени от 1 януари 1952 г. до 31 декември 1959 г. включително, които до 31 декември 2010 г. са осигурени в професионален пенсионен фонд като работещи при условията на първа и втора категория труд.
- Наименованието на Заключителните разпоредби се изменя на Преходни и заключителни разпоредби. То е във връзка със създаването на нов §2, съгласно който за 2011 г. не се внасят вноски за фонд "Гарантирани вземания на работниците и служителите".

7. В ДВ бр. 18 от 01.03.2011 г. беше приет Закон за изменение на **Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя**.

➤ Част от промените са вследствие влезият в сила от 01.01.2008 г. Закон за търговския регистър. В чл. 4, 6, 22 и 23 думите "обнародване" или "обнародване в Държавен вестник" са заменени с "вписване в търговския регистър", в съответствие с новия ред за обявяване несъстоятелност на работодатели.

➤ Текстът на чл. 20, ал. 3 е синхронизиран с текстовете в КСО, отнасящи се до дължимите осигурителни вноски. Осигурителни вноски за фонд ГВРС се дължат върху получените, включително начислените и неизплатените, brutни трудови възнаграждения или неначислените месечни възнаграждения. Преди промяната вноски се дължаха само върху изплатените или начислените brutни трудови възнаграждения.

➤ Уточни се, че изплащането на гарантираните вземания се извърша по декларираните от правоимащите лица лични разплащателни или спестовни безсрочни банкови сметки.

➤ Увеличи се глобата за работодател или длъжностно лице, което не изпълни задълженията си по този закон или нормативните актове по прилагането му. Тя беше завишена от 100 до 2 000 лв. за всеки отделен случай. Старият ѝ размер беше от 20 до 250 лв.

8. Инструкция за изменение и допълнение на Инструкция № 13 от 2000 г. за прилагане на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране, в сила от 1 юли 2011 г.

В Списък на професиите в АЕЦ "Козлодуй", които се зачитат от първа категория труд, се добавиха още шест длъжности и една длъжност от втора категория труд.

9. С постановление № 180 от 30 юни 2011 г. се определи от 1 септември 2011 г. нов размер на минималната месечна работна заплата 270 лв.

СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНИ ПРОГРАМИ НА ДОО

Държавното обществено осигуряване предоставя финансова защита на лицата, засегнати от социалните рискове болест, инвалидност, старост, безработица и др. Социалноосигурителните обезщетения са предназначени да компенсират загубата на доход от труд поради настъпването на даден риск. Осигурителните права на лицата финансово се обезпечават чрез натрупаните средства от законоустановени осигурителни вноски във фондовете на ДОО.

Държавното обществено осигуряване предоставя обезщетения и помощи на загубилите доходи при временна или трайна, пълна или частична загуба на работоспособност, при съблюдаване на определени изисквания.

Чрез държавното обществено осигуряване под управлението на Националния осигурителен институт се администрират осем от общо девет според Конвенция № 102 на МОТ осигурителни риска:

1. болест;
2. инвалидност;
3. майчинство;
4. отглеждане на дете в семейството;
5. трудова злополука и професионално заболяване;
6. старост /навършена възраст за пенсия;
7. смърт на наследодател или загуба на издържащ член на семейството;
8. безработица;
9. медицински услуги /здравеопазване.

Обслужването на деветия осигурителен риск, свързан със здравеопазването и медицинските услуги, се осъществява от Националната здравноосигурителна каса.

За посочените осигурителни рискове са формирани условно казано съответни социално-осигурителни програми. Те са свързани с отпускането и изплащането на пенсии, обезщетения и помощи във връзка с:

- пенсионното осигуряване за старост, инвалидност и смърт на наследодател;
- изплащане на пенсии, несвързани с трудова дейност;
- осигуряване за временна неработоспособност при болест, раждане и отглеждане на дете;
- осигуряване за трудова злополука и професионална болест;
- осигуряване за безработица;

Социално-осигурителните програми на ДОО се отнасят за:

- Обезщетения и помощи за временна неработоспособност, трудова злополука и професионална болест, бременност, раждане и отглеждане на дете, профилактика и рехабилитация;

- Обезщетения за безработица;
- Пенсии за осигурителен стаж и възраст, за инвалидност поради общо заболяване, за трудова злополука и професионална болест, наследствени, социални за старост, социални за инвалидност, гражданско-инвалидни, военно-инвалидни, за особени заслуги, персонални.

С присъединяването към Европейския съюз, България прие да обвърже своята държавна политика с основните ценности, принципи и практики, присъщи на Европейския социален модел като „...добро икономическо развитие, високо равнище на социална защита и образование и социален диалог”.

С европейските регламенти за координация на социалноосигурителните схеми се въвежда модернизиране и опростяване на правилата за координация на схемите за социална сигурност, утвърждаване на принципа за приложимо само едно законодателство, временно прилагане на осигурително законодателство, засилване ролята на административното сътрудничество и поэтапно преминаване към електронен обмен на данни между институциите с оглед гарантиране правата на гражданите на ЕС и подобряване на обслужването при реализирането им. Приложимото законодателство е особено важно за работниците, които се придвижват и работят в границите на ЕС, както и за работодателите, длъжници осигурителните вноски, и за Националния осигурителен институт, който администрира социалното осигуряване в България.

Двустранните споразумения по обществено осигуряване не засягат националната система за осигуряване и разпоредбите, указващи кои лица подлежат на осигуряване, размерите на паричните обезщетения, при какви условия и за какъв период се предоставят. Тези въпроси се уреждат от националното законодателство. За всеки, който работи в друга държава, е от значение да не остане лишен от правото да се осигурява и съответно – да получава краткосрочни и дългосрочни обезщетения при настъпване на осигурителен риск. Но важно е също да не бъде задължен да се осигурява едновременно по законодателствата на двете страни. Двустранните спогодби целят избягването на такива ситуации и затова повечето от тях се подчиняват на следните основни принципи на координиране в областта на социалното осигуряване:

- равнопоставеност на гражданите на двете държави;
- сумиране на осигурителен стаж, придобит съгласно законодателството на двете държави;
- запазване на придобити права;
- приложимост само на едно законодателство.

Всички подписани от България спогодби съблюдават тези принципи. Изключение прави споразумението с Република Турция, което не е спогодба, но урежда важни на този етап отношения относно изплащането на българските пенсии на етнически турци, когато живеят в съседната ни държава.

За изчисляване на плащанията по спогодбите в България се използват два основни принципа:

- ◆ **Пропорционален принцип** – компетентна да изплаща обезщетения е всяка държава, в която лицето има придобит стаж и е страна по спогодбата. Първо се изчислява теоретичен размер на пенсията, като всяка държава прилага своето национално законодателство за размер, който би бил дължим, ако общият стаж във всички държави е придобит само по нейното законодателство. След това се изчислява действителният размер, като теоретично полученият размер се разделя на продължителността на общия стаж и се умножава по продължителността на действително зачетения собствен осигурителен стаж.
- ◆ **Принцип на прякото изчисление** – стажът се събира само за преценката на правото на пенсия, след което всяка държава изчислява размер, зачитайки само стажа по собственото си законодателство.

Към края на 2011 г. действат **9 двустранни международни договори за социално осигуряване** и **едно междуправителствено споразумение** за изплащане на пенсиите, отпуснати в България на лица, живеещи на територията на Република Турция. Спогодбите с държави-членки на ЕС (Германия, Полша, Чехия, Словакия, Унгария, Австрия, Кипър, Румъния, Испания, Холандия и Люксембург), сключени и влезли в сила преди 1 януари 2007 г., от датата на членството на България в Европейския съюз се замениха от регламентите на ЕС в отношенията между България и съответната друга държава-членка.

ПЕНСИИ

1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст

Основният вид пенсия, която се отпуска по нашето законодателство и заема най-висок дял в разходите на ДОО за пенсии, е тази за **осигурителен стаж и възраст (ОСВ)**.

Условията за придобиване право на пенсия са две – навършена пенсионна възраст и придобит осигурителен стаж. От 1 януари 2011 г. отпадна т. нар. точкова система, при която право на пенсия се придобиваше при нормативно определен сбор от осигурителен стаж и възраст. Мъжете, осигурени при условията на трета категория труд, придобиват право на пенсия при навършена възраст **63 години** и наличие на **37 години осигурителен стаж**, а жените – при навършена възраст **60 години** и наличие на **34 години осигурителен стаж**.

В случай, че лицата **не отговарят на посочените условия**, придобиват право на пенсия при наличие на не по-малко от **15 години действителен осигурителен стаж** и навършена **65-годишна възраст** за двата пола.

Военнослужещите по Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ, държавните служители по Закона за Министерството на вътрешните работи и по Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, държавните служители по чл. 11 от Закона за пощенските услуги, държавните служители, осъществяващи дейността по охрана на съдебната власт по чл. 391 от Закона за съдебната власт, следователите и младши следователите, държавните служители от Държавна агенция “Национална сигурност” придобиват право на пенсия при уволнение, независимо от възрастта им, ако имат 25 години общ осигурителен стаж, две трети от които да са действително изслужени на съответните длъжности по посочените закони. Тези лица, прослужили **15 години** на длъжности от летателния състав, парашутистите, екипажите на подводните съдове и водолазния състав, придобиват право на пенсия **при уволнение, независимо от възрастта** им.

Служителите в Главна дирекция “Пожарна безопасност и защита на населението” на Министерството на вътрешните работи, изпълняващи някоя от дейностите по чл. 52 г, ал. 2, т. 8 и 9 от Закона за Министерството на вътрешните работи, придобиват право на пенсия, при прекратяване на правоотношението независимо от възрастта им, при **25 години осигурителен стаж, от които две трети действително изслужени в системата**, или ако са прослужили **15 години** на длъжност “**водолаз**”.

От 1 януари 2011 г. **балерините, балетистите** и танцьорите в културни организации придобиват право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, независимо от възрастта им, ако имат **25 години осигурителен стаж** на тези длъжности.

Таблица №.1

Промяна в условията за пенсиониране с пенсия за ОСВ в периода 2000-2011 г.								
година	възраст						точки	
	I кат. труд		II кат. труд		III кат. труд		за всички категории	
	мъже	жени	мъже	жени	мъже	жени	мъже	жени
2000	52	47	57	52	60,6	55,6	98	88
2001	52	47	57	52	61	56	99	89
2002	52	47	57	52	61,6	56,6	100	90
2003	52	47	57	52	62	57	100	90
2004	52	47	57	52	62,6	57,6	100	90
2005	52	47	57	52	63	58	100	91
2006	52	47	57	52	63	58,6	100	92
2007	52	47	57	52	63	59	100	93
2008	52	47	57	52	63	59,6	100	94
2009	52	47	57	52	63	60	100	94
2010	52	47	57	52	63	60	100	94
							Само за I и II кат. труд	
2011	52	47	57	52	63	60	100	94

Забележка:
1) Условия за придобиване право на пенсия по § 4 от ПЗР на КСО (тежки условия на труд):
– Работилите 10 години в условията на I категория труд и 15 години в условията на II категория труд, визирани в чл. 104, ал. 2 от КСО, могат да се пенсионираат, ако отговарят на изискванията за сбор от осигурителен стаж и възраст.
– Работилите 10 години в трудова среда, визирана в чл. 104, ал. 3 от КСО, могат да се пенсионираат, ако имат 90 точки и изискуемата възраст за I категория труд. Ако трудовият договор на тези лица е прекратен на основание чл. 328, ал. 1, т. 1 и 2 от КТ, могат да се пенсионираат на 45-годишна възраст и сбор от осигурителен стаж и възраст 90 точки.
2) Условия за придобиване право на пенсия по § 5 от ПЗР на КСО (учителски трудов стаж):
– Учителите могат да се пенсионираат 3 години по-рано от възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО при учителски осигурителен стаж 30 години за мъжете и 25 за жените.

Минималният размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1-2 от КСО (с пълен осигурителен стаж) през 2011 г. се запазва на нивото от 01.07.2009 г. – **136,08 лв.**, а по чл. 68, ал. 3 от КСО (с непълен осигурителен стаж) е 115,67 лв. (85% от минималната пенсия за ОСВ – 136,08 лв.).

Максималният размер на получаваните една и повече пенсии, без добавките към тях, определен съгласно § 6, ал. 1 от ПЗР на КСО, през 2011 г. се запазва на нивото от 01.04.2009 г. и е **700 лв.** Тя е 35% от максималния осигурителен доход, или 2 000 лв. за съответната календарна година.

2. Пенсии за инвалидност

Осигурените лица имат право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване или трудова злополука и професионална болест при доказана пълна или частична загуба на работоспособност завинаги или за продължително време и при наличие на придобит осигурителен стаж.

Пенсия за инвалидност поради общо заболяване се отпуска при 50 и над 50 на сто трайно намалена работоспособност /вид и степен на увреждане. Задължително условие е и наличието на осигурителен стаж, придобит до датата на инвалидизирането, а за слепите по

рождение и за ослепелите преди постъпване на работа – до датата на заявлението за пенсия, според навършената възраст, както следва:

- до 20-годишна възраст и за слепите по рождение и за ослепелите преди постъпването им на работа – независимо от продължителността на осигурителния стаж;
- до 25 годишна възраст – една година;
- до 30 годишна възраст – три години;
- над 30 годишна възраст – пет години;
- инвалидите по рождение и инвалидите с придобита инвалидност до постъпването на работа – една година.

Пенсиите за инвалидност поради общо заболяване се отпускат **за срока на инвалидността**, определен в експертното решение на ТЕЛК /НЕЛК, с изключение на пенсиите на лицата, навършили възрастта по чл. 68 от КСО, които се отпускат **пожизнено**.

Минималният размер на пенсията за инвалидност поради общо заболяване за 2011 г., в зависимост от намалената работоспособност /вид и степен на увреждане на лицата, е както следва:

- над 90 на сто (115% от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1-2 от КСО) – 156,49 лв.;
- от 71 до 90 на сто (105% от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1-2 от КСО) – 142,88 лв.;
- от 50 до 70,99 на сто (85% от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1-2 от КСО) – 115,67 лв.

Този вид пенсия не се отпуска, възобновява или възстановява на получаващите пенсия за осигурителен стаж и възраст. С факта на пенсионирането им с пенсия за осигурителен стаж и възраст те вече са обезщетени за намалената им работоспособност след навършване на законово определената възраст.

Осигурените, загубили 50 и над 50 на сто от работоспособността си поради трудова злополука или професионална болест, имат право на **пенсия за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест** независимо от продължителността на осигурителния стаж.

Минималният размер на пенсията за трудова злополука и професионална болест в зависимост от намалената работоспособност /вид и степен на увреждане на лицата за 2011 г. е:

- над 90 на сто (125% от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1-2 от КСО) – 170,10 лв.;
- от 71 до 90 на сто (115% от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1-2 от КСО) – 156,49 лв.;
- от 50 до 70,99 на сто (минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1-2 от КСО) – 136,08 лв.

Пенсиите за трудова злополука и професионална болест също се отпускат за срока на инвалидността, определен в експертното решение на ТЕЛК /НЕЛК с изключение на пенсиите на лицата, навършили възрастта по чл. 68 от КСО, които се отпускат пожизнено.

3. Наследствени пенсии

Наследниците на осигурено лице или пенсионер имат право на наследствена пенсия при определени условия. На наследниците се отпуска наследствена пенсия спрямо вида на получаваната от наследодателя лична пенсия или от тази, на която би имал право. **Условията** за отпускане и получаване на **наследствена пенсия** са следните:

- **Деца** имат право на наследствена пенсия до 18-годишна възраст, а след навършването ѝ, ако учат – за срока на обучението, но не по-късно от навършването на

26-годишна възраст, както и над тази възраст, ако са инвалидизирани до 18, съответно до 26-годишна възраст.

➤ **Преживелият съпруг /съпруга** има право на наследствена пенсия 5 години по-рано от общата възраст за отпускане на пенсия за осигурителен стаж и възраст за съответната година или преди това, ако е неработоспособен.

➤ **Родителите** имат право на наследствена пенсия от децата си, ако са навършили общата възраст за придобиване право на пенсия и не получават лична пенсия.

➤ **Родителите на лицата, починали по време на наборна военна служба**, имат право на наследствена пенсия независимо от възрастта им.

Наследствената пенсия се определя в процент от полагащата се лична пенсия на наследодателя така: при един наследник – 50%; при двама наследници – 75%; при трима и повече наследници – 100%. Отпуска се общо на всички правоимащи и се разпределя поравно между тях.

Минималният размер на наследствената пенсия не може да бъде по-малък от 75 на сто от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1-2 от КСО. За 2011 г. е 102,06 лв.

4. Пенсии, несвързани с трудова дейност

По силата на Кодекса за социално осигуряване се отпускат и пенсиите, които не са свързани с трудова дейност и осигурително участие. Те имат подчертан социален характер и не са осигурително плащане, но поради периодичността на получаването им и добре развитата и работеща система на НОИ на територията на страната те успешно се администрират от осигурителната институция. Този вид пенсии не могат да преминават в наследствени и със смъртта на носителя на правото на пенсия се прекратяват (с изключение на пенсиите за военна инвалидност, които могат да преминават в наследствени). Финансирането на нетрудовите пенсии е за сметка на републиканския бюджет.

Отличаващите особености за пенсиите, несвързани с трудова дейност, са следните:

➤ **Пенсия за военна инвалидност** се отпуска на лица, които са загубили работоспособността си поради това, че са заболели или пострадали през време или по повод на наборната военна служба, службата в запаса или в резерва. Право на такава пенсия имат и лица, пострадали при оказване на съдействие на въоръжените сили.

➤ Лицата, загубили работоспособността си поради това, че са заболели или пострадали при изпълнение на граждански дълг или случайно от органите на властта при изпълнение на служебните задачи на тези органи, имат право на **пенсия за гражданска инвалидност**.

➤ **Социална пенсия за старост** могат да получат лицата, навършили 70-годишна възраст, когато годишният доход на член от семейството към датата на навършване на възрастта е по-малък от сбора на гарантирания минимален доход, установен за страната през последните 12 месеца.

➤ Право на **социална пенсия за инвалидност** имат лица, навършили 16-годишна възраст, с трайно намалена работоспособност /вид и степен на увреждане повече от 71 на сто.

➤ Министерският съвет по определени от него условия и ред в изключителни случаи има право да отпуска **персонални пенсии** на лица, по отношение на които не са налице някои от изискванията за придобиване право на пенсия по КСО. Пенсиите се отпускат с решение на Министерския съвет по предложение на министъра на труда и социалната политика, съгласувано с министъра на финансите. Лица, на които могат да се отпуснат персонални пенсии, са:

- деца без право на наследствена пенсия от починал родител;
- жени, навършили 65-годишна възраст, които са родили и отгледали пет и повече деца до навършване на 18 години;

- лица, навършили 65-годишна възраст, които са **полагали грижи** в продължение на повече от **10 години за инвалиди** – членове на техните семейства, постоянно нуждаещи се от чужда помощ.
- **Пенсия за особени заслуги** към държавата и нацията се отпуска от Народното събрание по предложение на Министерския съвет.

Размерът на **социалната пенсия за старост, като измерител за другите пенсии, несвързани с трудова дейност**, се определя от Министерския съвет по предложение на МТСП и НОИ. Пенсиите за военна инвалидност, гражданска инвалидност и социалната пенсия за инвалидност се определят в процент от социалната пенсия за старост в зависимост от намалената работоспособност на лицата.

Минималните размери на пенсиите, несвързани с трудова дейност, през 2011 г. са както следва:

- **Социална пенсия за старост (СПС) – 100,86 лв.**
- **Пенсия за военна инвалидност** в процент от социалната пенсия за старост и в зависимост от намалената работоспособност /вид и степен на увреждане на лицата:
 - над 90 на сто – 151,29 лв. (150% от СПС) за редници и сержанти и 161,38 лв. (160% от СПС) за офицери;
 - от 71 до 90 на сто – 141,20 лв. (140% от СПС) за редници и сержанти и 151,29 лв. (150% от СПС) за офицери;
 - от 50 до 70,99 на сто – 115,99 лв. (115% от СПС) за редници и сержанти и 121,03 лв. (120% от СПС) за офицери.
- **Пенсия за гражданска инвалидност** в процент от социалната пенсия за старост и в зависимост от намалената работоспособност /вид и степен на увреждане на лицата:
 - над 90 на сто – 151,29 лв. (150% от СПС);
 - от 71 до 90 на сто – 141,20 лв. (140% от СПС);
 - от 50 до 70,99 на сто – 115,99 лв. (115% от СПС).
- **Социална пенсия за инвалидност** в зависимост от намалената работоспособност или вид и степен на увреждане на лицата:
 - над 90 на сто – 121,03 лв. (120% от СПС);
 - от 71 до 90 на сто – 110,95 лв. (110% от СПС);
- **Персонална пенсия – 90,77 лв. (90% от СПС).**
- **Размерът на пенсията за особени заслуги** за всяка календарна година се изплаща в максималния размер на пенсиите. За 2011 г. е 700 лв.

5. Добавки към пенсиите

Към пенсиите се изплащат различни добавки, които **не са свързани** пряко с трудовата дейност или **осигурителното участие** на лицата. Имат **социално-защитен или компенсаторен** характер. Получават се на основание изрични разпоредби в КСО, други закони или правното основание е в нормативен акт на Министерския съвет. Съгласно действащото законодателство през 2011 г. към пенсиите се отпускат и изплащат следните добавки:

- **Добавка за чужда помощ** по чл. 103 от КСО – пенсионерите с трайно намалена работоспособност /вид и степен на увреждане над 90%, които постоянно се нуждаят от чужда помощ, получават към определената им пенсия добавка в размер 75% от социалната пенсия за старост;
- **Добавка от пенсията или сбора от пенсиите**, които е получавал починалият съпруг /съпруга (**вдовишка добавка** по чл. 84 от КСО);
- **Добавка на пострадалите в Отечествената война** (Указ № 1611 от 1985 г.);
- **Добавка на ветераните от войните** (чл. 5 от Закона за ветераните от войните);

➤ **Добавка** на лица, които са били в затвори, трудововъзпитателни общежития, лагери и места за задържане (**чл. 9** от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица (ЗПГРРЛ).

Има и добавки, които вече не се отпускат, но продължават да се изплащат. По силата на изричен текст от ПЗР на КСО добавките към пенсиите, получавани към момента на влизане в сила на кодекса, отпуснати по отменени закони, продължават да се изплащат на правоимащите лица. Това са **добавките за миньори** и **добавките за навършилите съответно 75- и 80-годишна** възраст лица.

Размерът на добавката за чужда помощ, добавката на пострадалите в Отечествената война по Указ № 1611/1985 г. и добавката към пенсиите на ветераните от войните се определя в процент от социалната пенсия за старост.

За 2011 г. размерът на добавката на **инвалидите от войните** е 50,43 лв. (50% от социалната пенсия за старост), а за **ветераните от войните** 100,86 лв. (100% от СПС).

Добавката за чужда помощ е в размер 75 на сто от СПС. За 2011 г. тя е 75,65 лв.

Месечната **добавка** към пенсиите по **чл. 9 ЗПГРРЛ** е в размер от 30 до 50 на сто от средната пенсия за ОСВ за предходната година, в зависимост от периода на задържането на репресираното лице.

Вдовишката добавка по чл. 84 от КСО за периода 01.01.2011 – 31.08.2011 г. е в размер **20 на сто** от пенсията или сбора от пенсиите, които е получавал наследодателя. За периода 01.09.2011 – 31.12.2011 г. вдовишката добавка е в размер **26,5 на сто** от пенсията или сбора от пенсиите, които е получавал наследодателят.

6. Средни показатели за пенсиите към 31.12.2011 г. по пол и възрастови групи

6.1. Брой на пенсиите

Броят на пенсиите, изплащани към 31 декември 2011 г., е **2 676 233**. Спрямо предходната година е отчетено незначително увеличение в броя с **0,3%**. Личните пенсии са 2 536 109, а наследствените – 140 124. Освен всички първи пенсии, които са 2 198 857, тук се включват и пенсиите, получавани като втора, трета или четвърта, които е възможно да се отпускат и изплащат по българското законодателство. Броят им е с **8 759** повече в сравнение с предходната година.

Броят на **новоотпуснатите лични и наследствени** пенсии (**147 179**) е с 2 107 бр. по-малък в сравнение с 2010 г., или е намалял с 1,4%. Спадът се дължи на по-малкия с 5 244 бр. новоотпуснати лични пенсии за ОСВ. Те са 61 252, при 66 496 за 2010 г., вследствие на ограничаващите за достъп до пенсия нормативни промени от началото на 2011 г. Ефектът от този спад до известна степен е компенсиран от увеличения с 3 065 бр. новоотпуснати социални пенсии за инвалидност. През 2011 г. те са станали 41 883 бр., при 38 818 за 2010 г., което е 7,9% ръст.

Според поредността на изплащаната пенсия, **първите пенсии** са **108 255**. От тях пенсиите за инвалидност поради общо заболяване (лични и наследствени) са 39 692. В това число влизат и отпуснати наследствени пенсии от пенсии по отменени закони, но при запазени наследствени права по тях. Те са се увеличили с 0,4% в сравнение с 2010 г., когато са били 39 524 бр.

Спад с 6,3% се наблюдава при отпуснатите първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (лични и наследствени) по чл. 68 от КСО. Те наброяват 61 269 при 65 367 бр. за 2010 г. Спад с 28,3% се наблюдава и при отпуснатите първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (лични и наследствени) по чл. 69 от КСО – 2 917 бр. (4 067 бр. за 2010 г.).

Отпуснатите първи пенсии за трудова злополука и професионална болест 278 (при 325 бр. за 2010 г.) също бележат спад.

Останалите новоотпуснати 4 098 броя са от фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност”, от които най-многобройни са новоотпуснатите социални пенсии за инвалидност – 3 451 броя, като първи пенсии.

Към 31 декември 2011 г. се изплащат **1 659 214 лични пенсии за осигурителен стаж и възраст** (в т.ч. лични пенсии за ОСВ по отменени закони и приравнени към този вид пенсии). От тях 63 015 бр. (дял 3,8 на сто) са отпуснатите при **непълнен осигурителен стаж**. За 2010 г. те са били 59 344 бр. (3,6 на сто).

Личните пенсии за осигурителен стаж и възраст **1 652 760 бр.** (в т.ч. лични пенсии за ОСВ и лични пенсии за ОСВ – СВОК на ТПК) представляват 65,2% от всички лични пенсии. От тях отпуснатите по чл. 69 от КСО са 5,4%, или 88 647 броя. От общия брой на личните пенсии за осигурителен стаж и възраст 2,1% са отпуснати на лица, работили при условията на първа категория труд, 5,1% – на работили при условията на втора и 54,0 % – при трета категория. Със смесен осигурителен стаж са 38,8% от личните пенсии.

Общо **личните пенсии за инвалидност** към 31 декември 2011 г. са **871 961**, което представлява 34,4% от всички лични пенсии. От тях с най-голям дял (50,9%) са пенсиите за инвалидност с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане от 71% до 90%. Те наброяват 444 132. Пенсиите на лица с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане над 90 на сто са 31%. Останалите 17,9% са пенсии на лица с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто. С неуточнена група инвалидност са 0,1%. Общо личните пенсии за инвалидност **нарастват с 1,2%** спрямо броя им през 2010 г.

Броят на **новоотпуснатите** лични пенсии за инвалидност през 2011 г. е **31 249**. Той е със 144 повече в сравнение с 2010 г. От тях **трудовете** пенсии за инвалидност (в т.ч. и военноинвалидните) са **27 798**, като броят им е с **66** пенсии по-малък в сравнение със същите през 2010 г. Към 31 декември 2011 г. се изплащат **356 620** лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване, които заемат 40,9% дял от личните пенсии за инвалидност.

От **Фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност”** към края на 2011 г. са изплатени 505 775 лични пенсии, което е с 5 635 пенсии повече спрямо броя им през 2010 г. Към 31 декември 2011 г. са изплатени 497 298 социални пенсии за инвалидност, от които 47 136 пенсии са първи пенсии и 450 162 са изплащани към друг вид пенсия в размер 25 на сто от социалната пенсия за инвалидност.

От фонда са изплатени 3 361 социални пенсии за старост, 22 пенсии за особени заслуги към държавата и нацията, 3 009 персонални пенсии, 372 пенсии за гражданска инвалидност, 6 935 пенсии за военна инвалидност и други.

Към края на 2011 г. е намалял броят на **личните пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест**. Изплатени са 14 500 пенсии, или с 5,1 на сто по-малко спрямо броя им в края на 2010 г., когато са били 15 275.

6.2. Брой на пенсионерите

В сравнение с 2010 г. **общият брой на пенсионерите** за 2011 г. се е **увеличил**. Към 31 декември 2011 г. те наброяват **2 198 857**, което е с 0,2 % повече спрямо броя им през 2010 г. (2 194 274). Лични първи пенсии са получавали 2 074 098 пенсионери (94,3 на сто от пенсионерската съвкупност), а наследствени – 124 759 (5,7 на сто). В сравнение с предходната година при пенсионерите с лични пенсии е отчетено увеличение с 0,3%, докато при тези с наследствени пенсии има намаление с 0,6%.

Пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване са получавали 2 141 426 пенсионера, а чрез трансфер от Републиканския бюджет – останалите 57 431 пенсионера.

Общият **брой на пенсионерите с новоотпуснати пенсии** през 2011 г. е **145 195**. От тях с лични пенсии са 84,8% (123 127 души), а с наследствени – 15,2% (22 068 души). В разпределението по пол делът на мъжете и жените съответно е 44,4% мъже и 55,6% жени.

6.3. Разпределение по пол и възрастови групи

Според *разпределението по пол* в общата съвкупност от 2 198 857 пенсионери се забелязва превес на жените. **Съотношението между двата пола в броя на пенсионерите е 57,9% жени и 42,1% мъже. Броят им е 1 272 372 жени и 926 485 мъже.** С лични пенсии са 1 172 797 жени (56,5%) и 901 301 мъже (43,5%). При получаващите наследствени пенсии дялът на жените (79,8%) е значително по-голям от този на мъжете (20,2%), което се дължи на по-високата продължителност на живота при жените и на по-ниската им пенсионна възраст.

В съвкупността на пенсионерите, получаващи пенсии от **фонд “Пенсии”** (за осигурителен стаж и възраст и за инвалидност общо заболяване), чийто общ брой е **2 129 676**, жените са 1 240 026 (или 58,2%), а мъжете – 889 650 (41,8%).

Към 31 декември 2011 г. пенсионерите, които получават **лични пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от КСО**, са **1 566 834** (в т.ч. лични пенсии за ОСВ по отменени закони), от които 622 167 мъже (39,7%) и 944 667 жени (60,3%). В сравнение с броя им в края на 2010 г. (1 566 472) е отчетено незначително увеличение с 0,02% на лицата, които получават лични пенсии за ОСВ.

При получаващите лични пенсии за **ОСВ по чл. 69 от КСО** (военнослужещи, офицери, сержанти и др. по специален режим на пенсиониране) се наблюдава ръст с 0,2%. Към 31.12.2011 г. техният брой е **88 640**, или със 140 повече от предходната година. При получаващите лични пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО мъжете са 86 464 (97,5%), а жените – 2 176 (2,5%).

През 2011 г. отново се констатира увеличение на общия брой на пенсионерите с **лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване** в сравнение с броя им в края на 2010 г. (350 931), което е 1,5% ръст. Към 31 декември 2011 г. те наброяват **356 190** (в т.ч. лични пенсии за ИОЗ по отменени закони). При пенсионерите с лични пенсии от този вид дялът на жените е 55,8%, а на мъжете – 44,2%.

Относително малка е разликата в броя на пенсионерите по пол при тези, които получават повече от една пенсия и първата е поради **трудова злополука и професионална болест**. От **11 750** пенсионери жените са 6 152 (52,4%), а мъжете 5 598 (47,6%). При пенсионерите с лични пенсии за ТЗПБ обаче дялът на мъжете е 68,8%, а на жените – 31,2%. Дължи се на това, че в секторите, където са повечето трудови злополуки и професионални заболявания, работят предимно мъже. Обратно е съотношението при наследствените пенсии за ТЗПБ, където съотношението между жени и мъже е в полза на жените. Те преобладават значително с дял 89%, докато мъжете са 11%. Най-вероятно причината е, че като работят при по-тежки и нездравословни условия на труд мъжете са по-потърпевши от неспазване на условията за безопасност при работа, претърпяват повече трудови злополуки и професионални заболявания, по-често получават лични пенсии за ТЗПБ и много по-често тези пенсии преминават в наследствени и се получават от жени.

Пенсионерите, получаващи пенсии от **фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност”**, общо са **57 431**. Дялът на жените с този вид пенсии, е 45,6%, а на мъжете – 54,4%. В съвкупността мъжете са повече от жените поради спецификата на много от нетрудовите пенсии (военна инвалидност, гражданска инвалидност), при които правоимащите са предимно мъже.

В *разпределението на пенсионерите по възрастови групи* най-голям дял заемат пенсионерите на възраст между 65 и 69 години. Техният дял е 19,7%, а общият им брой е 433 923. Най-много мъже има във възрастовата група от 65 до 69 години (20,5%), а преобладаващата част жени са на възраст между 60 и 64 години (19,5%).

От получаващите **лична** пенсия най-многобройна е групата на пенсионерите на възраст между 65 и 69 години (20,5%). От гледна точка на пола най-много мъже (21%) и най-много жени (20,2%) има в същата възрастова група.

При получаващите **наследствена** пенсия най-многобройна е групата на лицата до 44-годишна възраст – 38 441 (30,8%), в която се намират всички учащи младежи с право на наследствена пенсия от починал родител. В тази група лицата от женски пол са 19 792 (51,5%), а от мъжки – 18 649 (48,5%).

Най-многобройна е групата на жените с наследствени пенсии при 55-59 годишните вдовици – 30 169 (30,3%). А най-многобройна е групата на мъжете, получаващи наследствени пенсии на възраст до 44 години – 18 649 (74,1%).

Броят на **пенсионерите с новоотпуснати първи пенсии** през 2011 г. е **108 255**, от които **92 842 лични** и **15 413 наследствени**. Те бележат спад с 4,4% спрямо 2010 г. (113 207). В общия брой на пенсионерите с **новоотпуснати пенсии** през 2011 г. **най-много** са пенсионерите на възраст **60-64** години (43%).

От пенсионерите с **новоотпуснати лични** пенсии най-много са във възрастовата група от 60 до 64 години – 48,3%. В същата възрастовата група с новоотпуснати лични пенсии са най-много от жените (59%) и най-много от мъжете (38,3%).

В структурата на пенсионерите с новоотпуснати **наследствени** пенсии най-голям дял заемат лицата на възраст от 55 до 59 години (57%). В тази възрастова група попадат най-много от жените – 68,6%, а при мъжете най-голяма е групата на лицата до 44-годишна възраст – 58%.

6.4. Средна възраст на пенсионерите

Върху средната възраст на пенсионерите влияние оказват редица фактори като: средна продължителност на живота в България, средна възраст на пенсионерите с новоотпуснати пенсии, нормативно определената възраст за придобиване право на пенсия, референтния период на осигурително участие преди пенсиониране и др.

През 2011 г. нормативно определената възраст за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст за мъжете е 63 години, а за жените – 60 години при пълен осигурителен стаж.

Средната възраст на пенсионерите с **лични пенсии** към 31.12.2011 г. е **68,6 години**. В края на 2010 г. тя е била 68,5, а в края на 2009 г. – 68,4 години. На мъжете пенсионери средната възраст е 67,3 години, а на жените – 69,6. Или разликата е с 2,3 години повече за жените, което се дължи основно на по-голямата средна продължителност на живота при жените. Средната възраст на пенсионерите, получаващи **лични пенсии за осигурителен стаж и възраст**, е **71,5 години**, като при мъжете е 70,7, а при жените – 72 години. От тях пенсионираните по **чл. 68, ал. 1-3 от КСО** са на средна възраст 71,9 години. За мъжете тя е 71,7 години, а за жените – 72. За пенсионерите по **чл. 69 от КСО** средната възраст е 63,1 – съответно 63,1 години при мъжете и 64,2 при жените.

Средната възраст на **пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии** през 2011 г. е **56,9 години**. Мъжете средно са се пенсионирали на 57,1 години, а жените – на 56,7. Тук се включват пенсионерите, получаващи всички видове пенсии. При **новоотпуснатите наследствени** пенсии за ОСВ средната възраст на пенсионерите е **54,1 години** (за жените 55,7 и мъжете 43,3 години). Възрастта, на която са се пенсионирали лицата за **осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от КСО** през 2011 г. средно е **61,3 години**, мъже – 61,9, а жени – 60,6 години. За сравнение, през 2010 г. тези стойности са 61,1 години (61,7 за мъжете и 60,5 за жените), а през 2009 г. – 60,8 години (61,4 за мъжете и 59,9 за жените).

Средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати пенсии плавно **се покачва**, но все още остава сравнително ниска спрямо нормативно определената при масовия случай, за което благоприятства и съществуването на облекчаващи пенсионирането нормативни разпоредби:

- До 31.12.2014 г. осигурените лица, работили при условията на първа и втора категория труд, могат да се пенсионираат по-рано от общите условия по чл. 68 от КСО,

ако отговарят на изискванията на § 4 от Преходните и заключителни разпоредби на КСО.

➤ Удължен до 31.12.2014 г. е срокът за ползване на преференциални права за пенсиониране на работилите в миннодобивната промишленост. Това са лицата, които се пенсионира на най-ниската пенсионна възраст – 45 години.

➤ От 01.01.2011 г. балерините, балетистите и танцьорите в културни организации се пенсионира, независимо от възрастта им, ако имат 25 години осигурителен стаж на тези длъжности.

Средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст по реда на **чл. 69 от КСО** на военнослужещи, офицери и сержанти и приравнени към тях е **49,4 години**. В сравнение с 2010 г., когато средната възраст е била 50,6 години, тя бележи спад. Преходната разпоредба на КСО за пенсиониране по условията на отменения Закон за пенсиите относно тази категория лица действаше до 31.12.2003 г., но след промените (ДВ, бр. 67 от 2003 г.) офицерите и сержантите от МВР можеха да се пенсионира по отменения Закон за пенсиите до края на 2005 г., ако до 31.12.2003 г. имат необходимия осигурителен стаж за придобиване право на пенсия. С допълнителни промени на чл. 69 от КСО от 01.01.2008 г. (ДВ, бр. 109 от 2007 г.) списъкът на лицата, които могат да се пенсионира по реда на чл. 69 от КСО, се допълни със служителите от Държавна агенция “Национална сигурност”. Даде се възможност на лицата, които имат право да се пенсионира по реда на чл. 69 от КСО, да се възползват от тази възможност за пенсиониране при уволнение, независимо от възрастта, ако имат 25 години осигурителен стаж, от които две трети са действително изслужени на определени длъжности. С приетия нов Закон за отбраната и въоръжените сили на РБ (ДВ, бр. 35/2009 г., в сила от 12.05.2009 г.) при придобиване на права по КСО, прослуженото време на кадрова военна служба по отменения ЗОВС се зачита за военна служба. Със същия закон вече една година осигурителен стаж се зачита за три години от трета категория труд за военнослужещите, участващи в операции и мисии извън страната с висока степен на риск. За тези с ниска степен на риск – една година действително изслужено време се зачита за две години осигурителен стаж от трета категория труд при пенсиониране.

Средната възраст на получаващите лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване през 2011 г. е **58,8 години**. За сравнение, през 2010 г. тя е 58,7 години. В разпределението по пол средната възраст на жените е 59,8 години, или 2,3 години повече спрямо тази на мъжете – 57,5 години. При **новоотпуснатите лични** пенсии средната възраст е 51,6 години (за 2010 г. е 51,5), а при **наследствените** – 43 години.

По групи намалена работоспособност /вид и степен на увреждане в сравнение с предходната година средната възраст на лицата:

- с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане над 90% спада от 52,9 през 2010 г. на **52,8** години през 2011 г.;
- с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане от 71 до 90% спада от 51,5 на **51,4** години;
- с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане от 50 до 70,99%, се покачва от 51,2 на **51,3** години.

Сравнително по-ниска е **средната възраст** на пенсионерите с **новоотпуснати лични пенсии за инвалидност поради ТЗПБ**. Към 31 декември 2011 г. тя е **48,1 години**. Мъжете средно са получили пенсия на 47,7 години, а жените – на 49,6 години. Възрастта на пенсионерите, получаващи **наследствени** пенсии от този вид, средно е 48 години. При жените 51 години, а при мъжете 30,6 години.

6.5. Среден индивидуален коефициент (ИК)

Индивидуалният коефициент е важен показател, характеризиращ размера на пенсията, тъй като участва в пенсионната формула. Индивидуалният коефициент е пряко свързан с

дохода, върху който са внесени осигурителните вноски за период от три последователни години от последните 15 години осигурителен стаж до 31.12.1996 г., и с дохода, върху който са внасяни вноски за периода след тази дата до датата на пенсионирането. Колкото по-висок е този доход спрямо средния за страната, толкова по-голям е индивидуалният коефициент, а оттам и размерът на пенсията.

Средният индивидуален коефициент (ИК) на пенсионер за личните първи пенсии за **осигурителен стаж и възраст** към 31.12.2011 г., е **1,314** (при 1,315 за 2010 г.). За мъжете е 1,594, а за жените 1,102. Общо при новоотпуснатите пенсии средният индивидуален коефициент е по-нисък – 1,253, като за жените е 1,088, а за мъжете 1,420. С индивидуален коефициент **до 1** са **33,1%** (545 659) от общия брой лични първи пенсии за **осигурителен стаж и възраст**. От тях 19,7% (107 573) се получават от мъже, а много по-голямата част 80,3% (438 086) – от жени.

- С коефициент **от 1 до 2** са **54,9%** или 904 841 пенсионера. От тях мъжете са 49,7% (449 413), а жените – 50,3% (455 428). Тук съотношението между мъжете и жените е много близко, макар и с лек превес на жените.

- Получаваните пенсии с индивидуален коефициент **от 2 до 3** са **9,1%** (150 487) от личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст. Получаваните от мъже са 118 430 (78,7%), а от жени – 32 057 (21,3%).

- С коефициент **от 3 до 4** са **1,7%** (27 222) от пенсиите. От тях мъжете са 80,8% (22 007), а жените – 19,2% (5 215).

- С коефициент **над 4** са **0,3%** (5 612) от получаваните лични пенсии за ОСВ. От тях 79,5% (4 463) са мъжете и 20,5% (1 149) са жените.

- Без индивидуален коефициент (отпуснати в минимален размер) са **0,9%** (15 227) от получаваните лични пенсии за ОСВ. От тях 43,2% (6 575) са мъжете и 56,8% (8 652) са жените. Тук жените отново са забележимо повече.

Както се вижда, с високи индивидуални коефициенти над 2, 3 и 4, зад които стоят респективно високи работни заплати или висок осигурителен доход, категорично с дял от около 80% са мъжете. Много по-малкият дял на жените с високи индивидуални коефициенти е между 19,2% и 21,3%. Същевременно 80% от най-ниските индивидуални коефициенти със стойност до 1 са на жени.

Сравненията сами по себе си говорят за нивото на равнопоставеност на половете, измерена през легалното заплащане и действителния осигурителен доход, рефлектиращи пряко в индивидуалния коефициент на пенсиите. Заплащането от своя страна зависи и от вида на изпълняваните дейности, в които са били заети жените и мъжете преди пенсиониране, времето прекарано в безработица, времето отдадено на зависими от грижи членове на семейството и др.

По **категории труд** средният индивидуален коефициент на личните първи пенсии за **осигурителен стаж и възраст** към 31.12.2011 г. е както следва:

- За работилите при условията на **първа категория труд** ИК е **1,758**. При мъжете е 1,833, а при жените – 1,548. За **новоотпуснатите** пенсии ИК е 1,996 (2,051 за мъжете и 1,940 за жените).

- За **втора категория труд** средният ИК е **1,445** (мъже – 1,561, жени – 1,258). При **новоотпуснатите** пенсии средният ИК е 1,546 (мъже – 1,467, жени – 1,580).

- За работилите при най-масовата **трета категория труд** средният ИК е **1,161** (1,461 – мъже и 1,071 – жени). При **новоотпуснатите** пенсии ИК е 1,183 (мъже – 1,423, жени – 1,106).

Средният индивидуален коефициент на личните първи пенсии за **инвалидност поради общо заболяване** е **0,960** (мъже – 1,080 и жени – 0,865), при 0,964 за 2010 г. С индивидуален коефициент 0,986 са пенсионерите с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане над 90%, с коефициент 0,970 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90% и с 0,936 са тези с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане от 50 до 70,99%.

При **новоотпуснатите** лични първи пенсии за **инвалидност поради общо заболяване** средният ИК е 1,013 (мъже – 1,103 и жени – 0,913). За сравнение, през 2010 г. е бил 1,033. За пенсионерите с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане над 90% средният ИК е 1,064. С коефициент 1,058 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90% и коефициент 0,978 тези с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане от 50 до 70,99%.

На пенсионерите с лични пенсии за **инвалидност поради трудова злополука и професионална болест** СИК е 1,142 (мъже – 1,234 и жени – 0,934), при 1,143 за 2010 г. Средният индивидуален коефициент на пенсионерите с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане над 90% е 1,215, от 71 до 90% е 1,165 и с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане от 50 до 70,99% коефициентът е 1,126.

При **новоотпуснатите** лични първи пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест средният ИК е 1,193 (мъже – 1,296 и жени – 0,847). За 2010 г. е бил 1,160. За тези с намалена работоспособност /вид и степен на увреждане над 90% средният коефициент е 1,813; с коефициент средно 0,996 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90%; 1,178 е СИК при намалена работоспособност /вид и степен на увреждане от 50 до 70,99%.

Запазва се тенденцията **индивидуалните коефициенти на мъжете да са по-високи от тези на жените**. Дължи се на това, че мъжете имат по-висок осигурителен доход от жените, защото работят предимно в по-тежки условия при първа и при втора категория труд или в икономически дейности с по-високо заплащане на труда, по-често заемат ръководни длъжности в стопанския сектор или в институциите и органите за управление на държавата, получават по-високо заплащане в сравнение с жените, не отсъстват от работа поради грижи за членове на семейството, стереотипно считано за задължение на жените.

6.6. Среден осигурителен стаж

Средният осигурителен стаж, превърнат към трета категория труд, към 31 декември 2011 г. при **личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст** е 37,1 години, а при **новоотпуснатите** – 38,1 години. За мъжете е 43,2 като при **новоотпуснатите** намалява на 40,1 години. При жените е 32,5, а при **новоотпуснатите** – 36,1 години. **Действителният стаж** при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст е 33,2 години (мъже – 35,8; жени – 31,2). При **новоотпуснатите** действителният стаж е 34,9 години (мъже – 35,1; жени – 34,8).

Средният действителен осигурителен стаж на пенсионерите с лични първи пенсии за ОСВ по **чл. 68 от КСО** е 33,3 години, а превърнатият – 36,5 години. За мъжете действителният стаж е 36,4 години, а 42,6 години – превърнатият. При жените средният осигурителен стаж е по-нисък отколкото при мъжете и разликата между действителния и превърнатия е значително по-малка, като стойностите са съответно 31,2 и 32,5 години. При **новоотпуснатите** пенсии действителният стаж е 35,2 г., а превърнатият – 37,8 г.

Средният осигурителен стаж на пенсионерите с лични първи пенсии за ОСВ по **чл. 69 от КСО** е 31,5 години действителен, а превърнатият 47,4 години. Значително по-голяма е разликата между действителния и превърнатия стаж на тази категория пенсионери отколкото на лицата, пенсионирали се по чл. 68 от КСО. Сравнително малка е разликата между действителния осигурителен стаж на мъжете и жените, съответно 31,5 и 29,4 години, но пак по-ниската стойност е за жените. При мъжете превърнатият стаж е 47,5 години, а при жените – 43,4 години. Разликата между действителния стаж (29,4 г.) и превърнатия (45,9 г.) при **новоотпуснатите** пенсии е 16,5 г.

При пенсиите за **инвалидност поради общо заболяване** към 31.12.2011 г. действително положеният осигурителен стаж средно е 22,1 години, а признатият по чл. 75, ал. 2 от КСО – 12,4 години. За мъжете и действителният стаж (22,2 години) и признатият стаж (14,6 г.) са по-високи от съответните средни стойности за двата пола. За жените продължителността и на двата вида стаж е по-кратка от средните стойности за двата

пола. Действителният е 22,0 г., а признатият – 10,6 г. При **новоотпуснатите** пенсии тези величини са доста по-ниски. Действителният среден трудов стаж е 18,3 години, а признатият – 11,3, като при мъжете 18,6 е действителен и 11,6 години признат, а при жените – 18,0 действителен и 10,9 години признат.

Данните сочат, че при всички случаи **жените средно имат по-ниска продължителност на осигурителния стаж**, поради по-ниската законова възраст за пенсиониране и по-чести отсъствия от пазара на труда поради грижа за зависими членове на домакинството, по-често засягащата ги безработица и др.

6.7. Средногодишни месечни размери на изплащаните лични пенсии за трудова дейност по пол

Средногодишният месечен размер на изплащаните пенсии за **осигурителен стаж и възраст (по чл. 68 и чл. 69 от КСО)** за 2011 г. е **289,19 лв.**, при 284,14 лв. за 2010 г. Средните месечни размери на изплащаните пенсии се изчисляват от разхода за тях без разхода за пенсиите по международни спогодби и без пощенска такса и ДДС, като е включен разхода за добавката към пенсиите на участниците и пострадалите от войните, а средствата са разпределени според вида на водещата пенсия.

При пенсионерите с **лични пенсии за осигурителен стаж и възраст** (без пенсиите по отменени закони и по чл. 69 от КСО), средния месечен размер на изплащаната пенсия за 2011 г. е **279,96 лв.**, като е нараснал с 1,4% спрямо 2010 г. (276,00 лв.). В разпределението по пол средният изплащан месечен размер на пенсията при **мъжете (351,87 лв.)** е значително по-голям от този при **жените (231,85 лв.)**. Средният основен месечен размер (изчислен средногодишно за 2011 г.) за този вид пенсия е 247,77 лв. (328,68 лв. за мъжете и 193,63 лв. за жените).

Средният месечен размер на изплащаните **лични пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО** за 2011 г. е **463,66 лв.** (за 2010 г. е 455,95 лв.). Пенсии на **мъжете** средномесечно са **463,94 лв.**, а на **жените 452,26 лв.**, или жените вземат с 11,68 лв. по-малко от мъжете. Разликата в размерите при двата пола за този вид пенсия не е толкова осезаема както при останалите видове пенсии, тъй като основно отражение върху този показател дава основният месечен размер на пенсиите за ОСВ по чл. 69 от КСО, при който разликата също е сравнително малка. Средният основен месечен размер (изчислен средногодишно за 2011 г.) е 447,56 лв. (448,27 лв. за мъжете и 418,62 лв. за жените).

Средният месечен размер на изплащаните пенсии за **инвалидност поради общо заболяване** (без пенсиите по отменени закони) е **214,14 лв.** (214,91 лв. за 2010 г.). И тук разликата в размера на пенсиите между двата пола е в полза на **мъжете**. Те получават **227,14 лв.**, или с 23,35 лв. повече от **жените (203,79 лв.)**. Средният основен месечен размер е 178,65 лв. (197,29 лв. за мъжете и 163,81 лв. за жените).

Разлика между мъжете и жените съществува и в изплащаните размери на **пенсиите за инвалидност поради общо заболяване на военнослужещите и приравнените към тях**. Общо за двата пола размерът за 2011 г. е **289,66 лв.** (293,45 лв. за 2010 г.). За **мъжете е 290,64 лв.**, а за **жените – 273,56 лв.** Средният основен месечен размер за този вид пенсия е 245,30 лв. (246,52 лв. за мъжете и 225,33 лв. за жените).

Незначителна е разликата между двата пола в средните месечни размери на изплащаните пенсии за **инвалидност поради трудова злополука и професионална болест** (без пенсиите по отменени закони). Общо **средният изплащан месечен размер е 241,63 лв.** (240,89 лв. за 2010 г.), като за **мъжете е 243,48 лв.**, а за **жените – 237,42 лв.** Средният основен месечен размер за този вид пенсия е 187,96 лв. (200,16 лв. за мъжете и 160,23 лв. за жените).

6.8. Средни основни размери на личните пенсии за трудова дейност по пол

При пенсионерите с **лични първи пенсии за осигурителен стаж и възраст** (чл. 68 и чл. 69 от КСО) към 31.12.2011 г. общият средномесечен **основен размер** на пенсията е нараснал с 1,3% (**260,95 лв.**) спрямо края на 2010 г. (257,59 лв.). В структурното разпределение по пол се запазва тенденцията средният основен месечен размер на пенсията при **мъжете (346,69 лв.)** да е значително по-голям от този на **жените (196,37 лв.)**. Тъй като в размера на пенсиите се отразяват по-ниските трудови и осигурителни доходи на жените, по-ниските индивидуални коефициенти на жените, както и по-ниският среден осигурителен стаж на жените в сравнение със същите показатели за мъжете, вследствие тези зависимости средностатистически жените получават по-ниски пенсии.

Общият **основен** средномесечен размер на пенсиите на лицата, пенсионирали се по **чл. 68 от КСО**, е **250,42 лв.** Пенсиите на мъжете средномесечно са 332,10 лв., а на жените 196,07 лв., или жените вземат със 136,03 лв. средно по-малко от мъжете.

Общият основен среден размер на пенсиите по **чл. 69 от КСО (450,88 лв.)** надвишава значително средния размер на пенсиите на лицата, придобили право на най-масовата пенсия по чл. 68 от КСО (250,42 лв.). Разликата е 200,46 лв., което означава 80% по-висок размер пенсия за ОСВ средно на лицата от силовите ведомства, отколкото е средната пенсия за ОСВ на пенсиониранията по чл. 68 от КСО лица.

Разликата в основните средномесечни размери на пенсиите на жените и мъжете пенсионери – бивши военнослужещи и приравнени към тях (**чл. 69 от КСО**) и през 2011 г. е сравнително малка (6,5%). Мъжете получават лични първи пенсии в размер 451,60 лв., а жените – 422,17 лв.

Пенсионерите с лични първи пенсии за **инвалидност поради общо заболяване** имат среден основен размер на пенсията **184,67 лв.** И тук разликата в размера на пенсията между двата пола е в полза на мъжете. Те получават 205,92 лв., или с 37,96 лв. повече от жените (167,96 лв.). Голяма е разликата в средните основни размери на пенсиите на военнослужещите (245,85 лв.) и на останалите трудови пенсии за инвалидност поради общо заболяване (184,77 лв.). Военнослужещите получават средно с 61,08 лв. по-висока пенсия за инвалидност.

Разпределението по пол на пенсионерите с лични първи пенсии за **инвалидност поради трудова злополука и професионална болест** към 31.12.2011 г. показва, че средномесечният основен размер на пенсията при мъжете е 202,07 лв., а при жените – 160,80 лв. Общият среден основен размер на пенсията за ТЗПБ е **189,35 лв.**, което е с 4,68 лв. повече спрямо пенсията за инвалидност поради общо заболяване (184,67 лв.).

6.9. Средни основни размери на личните пенсии за трудова дейност по възрастови групи и пол

Осигурителен стаж и възраст

През 2011 г. личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст за всички възрастови групи са със **среден основен месечен размер 260,95 лв.** С най-висок средномесечен размер на пенсиите са пенсионерите до 40-годишна възраст и между 40 и 44 години (съответно 569,61 лв. и 483,83 лв.). В тези възрастови групи попадат 462 пенсионери, или 0,03% от общата съвкупност на пенсионерите с лични пенсии за ОСВ (1 633 821 души). Следващите по големина месечни размери (455,78 лв.) се получават от пенсионерите на възраст между 50 и 54 години и от тези между 45 и 49 години (436,33 лв.). Това са предимно хора, работили в условията на първа и втора категория труд, придобили право на пенсия на по-ниска възраст. Тук попадат и военнослужещи, приравнени на тях и други по специален режим за ранно пенсиониране. Най-голямата по брой група на 65-69-годишните (23,2%) е със среден основен месечен размер 259,86 лв.

С най-ниски средномесечни основни размери на пенсиите са лицата на възраст над 95 години (189,98 лв.) и във възрастовите групи на 90-94-годишните (196,09 лв.) и 85-89-годишните (204,05 лв.). Трите групи заемат 6,1% от общия брой. Най-възрастните в посочените групи получават сравнително по-ниски пенсии, което е показателно за изоставането на размерите на пенсиите с отдалечаване във времето от момента на отпускането им. Този факт е очевиден и прилаганите до сега механизми за осъвременяване и индексирание на пенсиите не преодоляват тенденцията за изоставящи размери на пенсиите на пенсионерите в по-високите възрастови групи.

Според **разпределението по пол и възраст** мъжете, попадащи във възрастовата група до 40 години и между 40-44-годишните, са с най-висок среден основен месечен размер на пенсията, съответно – 569,61 лв. и 486,02 лв. При жените със значително по-висок от средния размер пенсия за всички жени са групите на 45-49-годишните (440,08 лв.) и 50-54-годишните (409,10 лв.). Най-нисък размер на пенсията за мъжете и жените се наблюдава при най-възрастните – над 95-годишните (съответно 243,68 лв. и 140,09 лв.).

Инвалидност общо заболяване

Разпределението по възрастови групи при пенсиите за инвалидност поради общо заболяване показва, че най-висок е средният размер (193,73 лв.) на хората на възраст 55-59 години, следвани от 75-79-годишните със средна пенсия 193,24 лв. След тях е възрастовата група на 60-64-годишните, които получават средна месечна пенсия 191,52 лв. Тези три възрастови групи представляват 48,7 % от общата съвкупност (318 352) на пенсионерите с лични първи пенсии за ИОЗ. С най-ниски средномесечни основни размери на пенсиите е групата до 20 години (128,32 лв.), следвана от групата на 20-24-годишните (140,10 лв.) поради ниските възнаграждения и осигурителен доход на по-младите хора и по-краткия им осигурителен стаж. Те заемат 0,3% от общия брой.

В **разпределението по пол и възраст** с най-висок средномесечен размер на пенсията за ИОЗ при мъжете са тези от възрастовата група на 80-84-годишните (254,70 лв.), докато при жените тя е при 55-59-годишните (180,04 лв.). С най-нисък размер на пенсията и при двата пола е групата на 20-годишните. В тази възрастова група средномесечният размер на пенсията за ИОЗ при жените (121,11 лв.) е с 11,72 лв. (8,8%) по-нисък от този при мъжете (132,83 лв.).

Трудова злополука и професионална болест

Най-висок средномесечен размер на пенсиите за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (198,15 лв.) получават пенсионерите на възраст 55-59 години, следвани от групата на 60-64-годишните със среден размер 197,76 лв. Те съставляват 30,7% от получаващите този вид пенсия. С най-ниски средномесечни размери на пенсиите са 20-24-годишните със 155,17 лв.

Според **разпределението по пол и възраст** с най-висок среден размер на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест при мъжете са тези на възраст над 95 години (226,85 лв.), докато за жените се наблюдава при 65-69 годишните (167,83 лв.). С най-нисък размер на пенсията за мъжете е групата на 20-24 годишните (155,17 лв.), а за жените той е в групата на 90-94 годишните със среден размер 141,49 лв.

6.10. Средна продължителност на получаване на пенсиите по пол

Средната продължителност за получаване на една лична пенсия се определя от данните за броя на прекратените лични пенсии поради смърт за отчетната година и от информацията за годината, през която са били отпуснати тези пенсии, т.е. продължителността за получаване на даден вид пенсия.

През 2011 г. средната продължителност на получаване на една пенсия е 20,5 години, което е увеличение с 0,3 години спрямо стойността на този показател през 2010 г. (20,2 г.).

Запазва се тенденцията продължителността на получаване на пенсия при жените да е по-голяма от тази при мъжете. Жените получават пенсия 23,2 години, а мъжете 17,7 години или с 5,5 години по-кратко.

Общо за всички видове лични пенсии средната продължителност за получаване при мъжете е по-кратка от тази за жените. Разликата в средната продължителност за получаване на една пенсия между двата пола от един продължителен период с тенденция на намаление до 5,1 години през 2008 г., от 2009 г., когато е 5,3 години, започва плавно да се покачва. За 2010 г. е 5,4 години, а през 2011 г. разликата е **5,5 години**.

Средната продължителност на получаване на личните пенсии **за осигурителен стаж и възраст** е общо **21,9 години**, при жените 24,6, при мъжете 19,3 години. От тях работещите при условията на първа категория труд получават пенсия средно 24,1 години, втора категория – 19,6 години и трета категория – 23,9 години. Отчетена е тенденция за нарастване на средната продължителност за получаване на една лична пенсия за осигурителен стаж и възраст за трета категория труд. При 16,7 за 2000 г. и **23,9 години за 2011 г.**, за 12-годишния период продължителността на получаване на пенсията е нараснала със 7,2 години.

Аналогична е тенденцията и при пенсиите за **инвалидност поради трудова злополука и професионална болест**. За периода 2000-2008 г. средната продължителност за получаване на една лична пенсия непрекъснато нараства в диапазона от 27,0 на 32,7 години. Тази тенденция през 2009 г. се прекъсва, като е отчетено снижаване до 29,6 години. През 2010 г. средната продължителност за получаване на една лична пенсия е 29,4 години. През 2011 г. стойността по този показател отново започва да расте и бележи **31,0 години**. Поради специфичните законови условия за правото на получаване на този вид пенсия, в сравнение с пенсията за инвалидност общо заболяване, средно се получава много по-дълго време. Мъжете я получават средно 30,8 г., а жените 31,5 г.

Средната продължителност за получаване на една лична пенсия за **инвалидност поради общо заболяване** за периода 2000-2011 г. се мени в границите от 14,4 за 2000 г. до 8,1 години за 2005 г., като през този период тенденцията е към снижаване. За периода 2006-2008 г. нараства от 8,7 на 9,6 години, през 2009 г. намалява на 8,7 години, през 2010 г. отново нараства на 9,1 години, и през 2011 г. отново достига стойността от **9,6 години**. Мъжете са получавали този вид пенсия средно 8,5 години, а жените – 10,6 години.

Сравнителният анализ по видове пенсии показва, че средната продължителност за получаване на една лична пенсия е най-дълга за пенсионерите с пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест, следвани от пенсиите за осигурителен стаж и възраст. Най-кратко получават лична пенсия лицата с пенсии за инвалидност поради общо заболяване, защото те имат срочен характер.

6.11. Брой на изменените пенсии

Общият брой на изменените пенсии (лични и наследствени) за 2011 г. е 229 144. Той се е увеличил с 3,6% спрямо 2010 г., когато е бил 221 266 броя. Най-голям дял в броя на изменените пенсии през годината заемат личните пенсии за осигурителен стаж и възраст – 132 624 бр. или 57,9%. Техният брой се е увеличил незначително с 0,8% спрямо 2010 г., когато са били 131 547 бр. На второ място с дял от 26,2% или 60 095 бр. са изменените лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване. Те също са се увеличили спрямо предходната година с 12,1%, когато са били 53 589 бр. На трето място са личните пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО – 27 979 бр. или 12,2% от всички изменени пенсии през годината. За разлика от предните два вида пенсии те бележат спад с 0,4% спрямо нивото от 2010 г. (28 087 бр.)

Общият брой на изменените пенсии за 2011 г. (229 144 бр.) като дял от броя на пенсиите към 31 декември 2011 г. (2 676 233 бр.) възлиза на 8,6%. През последните пет години този показател непрекъснато нараства от 6,4% през 2007 г., 7,1% през 2008 г., за да достигне най-висока стойност през 2009 г. – 37,5%. През 2010 г. стойностите на показателя

са 8,3%, далеч по ниски от тези през 2009 г., но по-високи от стойностите през 2008 г. През последните години има тенденция за увеличаване на разходите за пенсии поради промяна в различни обстоятелства относно изменението им с влияние върху увеличаването на пенсиите.

6.12. Прекратени пенсии по причина за прекратяване

Общият брой на **прекратените и спрени пенсии** през 2011 г. (140 612) е намалял с 2% спрямо броя им през 2010 г. (143 538). От тях 117 740 са лични и 22 872 наследствени. Пенсията се прекратява при отпадане на основанието за получаването ѝ. В зависимост от причините за прекратяване най-много са прекратените пенсии поради смърт на пенсионера – 96 756, или 68,8%. Спрямо 2010 г., когато прекратените поради смърт са били 100 028 пенсии, те са намалели с 3,3%. На второ място са прекратените поради промяна на вида на пенсията – 21 600, което е 15,4% от всички прекратени пенсии. През 2011 г. се наблюдава нарастване с 9,4% (1 858 броя) на прекратените пенсии по причина “промяна на вида на пенсията”. Променян е вида от пенсия за инвалидност в пенсии за осигурителен стаж и възраст поради изпълнени условия за отпускане на пенсия за ОСВ. Поради рехабилитиране на инвалиди и поради прехвърляне на пенсионната преписка за обслужване в друго ТП на НОИ са прекратени 10 255 пенсии, или 7,3%.

От всички 94 123 **лични пенсии, прекратени поради смърт**, 49,5% са на жени и 50,5% на мъже. Броят на **прекратените поради смърт лични пенсии за осигурителен стаж и възраст** е 74 997, от които 38 516 (51,4%) на мъже и 36 481 (48,6%) на жени.

През 2011 г. са **прекратени след рехабилитиране на инвалиди или поради смърт 18 860 лични пенсии за инвалидност**. От тях 9 850 (52,2%) са на мъже и 9 010 (47,8%) на жени. Средната продължителност на получаване на тези пенсии е 10,0 години. Мъжете са ги получавали средно 9,2 години, а жените – 10,9 години. От прекратените поради рехабилитиране (4 065) 53,3% са на жени и 46,7% на мъже. Средната продължителност на получаването им за периода от инвалидизирането до възстановяването на работоспособността е 5,3 г., като при жените е 5,5 г., а при мъжете – 5,1 г.

Преkратените (по причина на смърт или след рехабилитиране) лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване през 2011 г. са 18 447, при 20 388 през 2010 г. Прекратените пенсии на мъже са 9 552 (дял 51,8%), а на жените – 8 895 (дял 48,2%).

Най-малък брой пенсии, **прекратени след рехабилитиране на инвалиди или смърт**, са тези за **инвалидност поради трудова злополука и професионална болест** – 413 пенсии. От тях на мъже са 72,2% (298 бр.), а на жени 27,8% (115 бр.).

6.13. Средни показатели за добавките към пенсиите през 2011 г. по пол и вид на добавката

Всички изплащани към пенсиите добавки към 31 декември 2011 г. общо наброяват **940 756**, или с 14 112 по-малко отколкото в края на 2010 г., когато са били 954 868 бр.

➤ От тях с най-голям относителен дял са **вдовишките добавки по чл. 84 от КСО**. Отпускат се на преживелия съпруг /съпруга в размер 20 на сто от пенсията /пенсиите на починалия съпруг /съпруга, а от 1 септември 2011 г. този размер бе увеличен на 26,5 на сто. Към 31 декември 2011 г. **броят** на тези добавки е **705 678** (в т.ч. 364 вдовишки добавки към учителски пенсии), получавани от **590 783** души. Нарастването на броя на добавките по чл. 84 от КСО спрямо 2010 г. е с 1,7%. Броят на добавките, които се получават от жени (563 225), е близо 4 пъти повече от броя на добавките, които се получават от мъже (142 453).

➤ **Средният месечен размер** на добавката към 31.12.2011 г. е **54,26 лв.** (40,87 лв. за 2010 г.). Общо средният размер на добавката е с 13,39 лв. или 32,8% по-висок отколкото през 2010 г. Значителният скок в средния месечен размер на вдовишките

добавки се дължи на увеличаването на добавката с 6,5 процентни пункта, като се има предвид, че нормативно по-високият размер на добавката е прилаган през последната третина на 2011 г. Статистиката показва, че мъжете получават по-високи пенсии от жените и съответно добавките, изчислени от техните пенсии, също са по-високи. През 2011 г. вдовишката добавка при жените средно е 58,62 лв. (44,14 лв. за 2010 г.), а при мъжете – 37,0 лв. (28,01 лв. за 2010 г.).

➤ Към края на годината към инвалидни пенсии се изплащат **102 802 добавки за чужда помощ**. В сравнение с края на 2010 г. броят им е намалял с 3,3%. За сметка на ДОО се изплащат 88 650 добавки (86,2% от всички добавки за чужда помощ), а останалите са със средства от републиканския бюджет.

➤ **Добавките по отменени закони** вече не се отпускат, но отпуснатите продължават да се изплащат до отпадане на основанието за изплащане. Такива са добавките за навършена 75- и 80-годишна възраст, които след деноминацията на лева през 1999 г. останаха в пренебрежително малък размер – съответно 0,15 лв. и 0,23 лв. Продължава да се изплаща и добавката в размер 33,30 лв. за лица, пенсионирани се като миньори по отмененото ПМС № 40 от 1968 г., или отговаряли на неговите условия. Към 31.12.2011 г. са изплатени **74 657 добавки за старост** и **36 733 миньорски добавки**.

➤ Към края на 2011 г. са изплатени **10 556 добавки** съгласно **чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица**, или с 5 броя по-малко отколкото през 2010 г.

➤ На основание Указ № 1611/1985 г. на инвалидите от войните и по чл. 5 от Закона за ветераните от войните са изплатени **10 694 добавки на ветерани от войните**, или с 2 818 по-малко отколкото към края на 2010 г.

Запазва се очерталата се от 2003 г. насам тенденция на намаляване в броя на пенсиите, към които се получават различните видове добавки (без добавките по чл. 84 от КСО). През 2011 г. техният брой (158 541) е намалял с 4,7% спрямо броя им (166 344) в края на 2010 г.

КРАТКОСРОЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ

1. Парични обезщетения за временна неработоспособност

Паричните обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане, за отглеждане на малко дете и помощите от ДОО от 1 януари 2007 г. се изчисляват и изплащат от териториалните поделения на НОИ.

При изпълнени определени нормативни условия през 2011 г., осигурените за общо заболяване и майчинство лица са имали право на парични обезщетения за периодите на **временна неработоспособност и трудоустрояване**, ако имат най-малко 6 месеца осигурителен стаж, с изключение на ненавършилите 18-годишна възраст.

Лицата, осигурени за трудова злополука и професионална болест, имат право на парично обезщетение за **трудова злополука или професионална болест**, както и на обезщетение при **трудоустрояване** в тези случаи, независимо от продължителността на осигурителния стаж.

Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване се изчислява в **размер 80 на сто**, а за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест – **90 на сто** от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителния доход, върху който са внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица – внесени осигурителни вноски за общо заболяване и майчинство за период от 12 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на неработоспособността.

На осигуреното лице се изплаща парично обезщетение за временна неработоспособност **за времето, през което е под карантина**.

Парично обезщетение се полага и за времето, през което осигуреното лице е отстранено от работа, когато **не може да бъде трудоустроено на друга подходяща работа**.

Това обезщетение се изплаща за не повече от 90 календарни дни през една календарна година.

На неработоспособните лица, изпратени от здравните органи на **санаторно-курортно лечение**, се изплаща обезщетение за целия им престой в заведенията, включително до 3 календарни дни за пътуване. Обезщетението е в размерите, определени съответно за общо заболяване или за трудова злополука и професионална болест.

Паричното обезщетение за **гледане на болен член от семейството** се изплаща при условията и в размера на паричното обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване. Обезщетението се изплаща в следните случаи:

- **гледане или належащо придружаване за медицински преглед**, изследване или лечение в страната или в чужбина на болен член на семейството **над 18-годишна възраст** (на всеки осигурен до 10 дни през една календарна година);
- **гледане или належащо придружаване за медицински преглед**, изследване или лечение в страната или в чужбина на **болно дете до 18-годишна възраст** (до 60 дни през една календарна година общо за всички осигурени членове на семейството);
- **гледане на дете под карантина до 18-годишна възраст**, болно от заразна болест (до изтичане срока на карантината);
- **гледане на болно дете до 3-годишна възраст**, настанено в заведение за болнична помощ заедно с осигурения (за времето, през което осигуреният е бил в заведението);
- **гледане на здраво дете**, върнато от детско заведение **поради карантина** (докато трае карантината).

За членове на семейството на осигуреното лице се смятат неговите възходящи и низходящи по права линия, съпругът и съпругата.

Този вид парично обезщетение се изплаща и за гледане на дете, настанено при близки, роднини или приемно семейство.

Обезщетение се полага на лица, които вследствие общо заболяване, трудова злополука или професионална болест са **трудоустроени на по-нископлатена работа**. Дневното парично обезщетение е в размер на разликата между полученото среднодневно трудово възнаграждение през 12-те календарни месеца преди трудоустрояването и получаваното среднодневно трудово възнаграждение след трудоустрояването. Това обезщетение се дължи за времето на трудоустрояване, но за не повече от 6 календарни месеца.

Парично обезщетение на **трудоустроена** на друга работа осигурена жена **поради бременност или кърмене** на дете или **напреднал етап на лечение инвитро** се изплаща, ако на новата работа възнаграждението ѝ се намали.

Осигурената майка добива право на парично **обезщетение за бременност и раждане**, ако има 12 месеца осигурителен стаж като осигурена за този риск. Обезщетението се изплаща за срок 410 календарни дни, от които 45 преди раждането. Когато рискът е настъпил след прекъсване или прекратяване на осигуряването, осигурените лица нямат право на парични обезщетения. Когато обаче осигуряването за общо заболяване и майчинство е прекратено през време на получаване на обезщетението за бременност и раждане, последното се изплаща до изтичането на срока.

Осигурената или осигуреният за общо заболяване и майчинство, когато осиновил дете, има право на **обезщетение за бременност и раждане** в размер на разликата от възрастта на детето в деня на предаването му за осиновяване до изтичането на срока на полагащото се обезщетение за раждане.

Осигуреният за общо заболяване и майчинство баща има право на **парично обезщетение при раждане на дете за срок до 15 календарни дни** през време на отпуск по чл. 163, ал. 7 от Кодекса на труда. Към датата, от която започва ползването на отпуска, бащата трябва да има 12 месеца осигурителен стаж, или да придобие този стаж по време на отпуска, с оглед отпускане на обезщетението за остатъка до изтичането му. Той трябва да е

осигурен за общо заболяване и майчинство в деня, предхождащ датата, от която започва ползването на отпуска.

Осигуреният за общо заболяване и майчинство баща /осиновител има право на **парично обезщетение при раждане на дете** след навършване на 6-месечна възраст на детето **за остатък до 410 календарни дни** през времето на отпуска по чл. 163, ал. 8 от Кодекса на труда.

Размерът на дневното парично обезщетение при бременност и раждане е равен на **90 на сто** от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителния доход, върху който са внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица – внесени осигурителни вноски за общо заболяване и майчинство за периода от 18 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на временната неработоспособност. То не може да бъде по-голямо от среднодневното нетно възнаграждение за периода, от който е изчислено обезщетението, и по-малко от минималната дневна работна заплата, установена за страната.

Ако през времето на изплащане на парично обезщетение при бременност и раждане или за отглеждане на дете осигурената придобие отново право на парично обезщетение при бременност и раждане, обезщетението е в размера, определен за предходното дете, ако това е по-благоприятно за лицето.

След изтичането на срока на обезщетението за бременност и раждане през време на **допълнителния платен отпуск за отглеждане на малко дете** на майката/осиновителката или на лицето, което е поело отглеждането на детето, се изплаща месечно **парично обезщетение** в размер, определян ежегодно със Закона за бюджета на ДОО. За **2011 г.** то е **240 лв.** Обезщетението можеха да получат осигурените и самоосигуряващите се лица за общо заболяване и майчинство, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този социален риск. Обезщетението за отглеждане на малко дете се изплаща до навършване двегодишна възраст на детето.

Обезщетение при неизползване на допълнителен платен отпуск за отглеждане на малко дете се изплаща на:

- майката/осиновителката, ако не ползва този отпуск или лицето, което ползва такъв отпуск, го прекъсне;
- самоосигуряващото се лице с право на обезщетение за отглеждане на малко дете започне да упражнява трудова дейност, за която се осигурява за общо заболяване и майчинство.

Паричното обезщетение е в размер 50 на сто от обезщетението за отглеждане на дете, ако лицето е осигурено за общо заболяване и майчинство. През **2011 г.** то е **120 лв.** месечно.

2. Средни показатели за паричните обезщетения за временна неработоспособност по пол

През 2011 г. са изплатени 2 382 131 бр. обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване (общо заболяване, гледане на болен член от семейството, карантина, нетрудови злополуки и др.) за 11 503 019 болнични дни със среднодневен размер 21,64 лв. От изплатените обезщетения 928 419 бр. са на мъже за 4 718 975 болнични дни със среднодневен размер 23,39 лв. Значително по-висок е броят на изплатените обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване на жените – 1 453 712 бр. за 6 784 044 болнични дни, но с по-нисък среднодневен размер – 20,43 лв.

Броят на лицата, получили **парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване** (общо заболяване, гледане на болен член от семейството, карантина, нетрудови злополуки и др.) през 2011 г. е **1 905 288** (1 829 830 за 2010 г.). Делът на жените (1 159 929 лица или 60,9 %) е относително по-голям спрямо този на мъжете (745 359 лица или 39,1%). Преобладаването на жените сред ползващите този вид обезщетение е следствие от факта, че традиционно жените ползват болнични при гледане на

болни деца и членове на семейството. От общия брой на жените ползвали обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване, 15,6% са го ползвали за гледане на болен член от семейството, докато при мъжете този показател е със значително по-ниска стойност – 1,8%.

Средното обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване (общо заболяване, гледане на болен член от семейството, карантина, нетрудови злополуки и др.) през 2011 г. е **104,51 лв.** Като цяло се запазва осезаема разлика по пол в размера на средните обезщетения. Отношението на средното обезщетение на жените към общото средно обезщетение е 91,2%, докато при мъжете е 113,8%.

Среднодневният размер на обезщетението за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина е 18,42 лв. При обезщетенията за неработоспособност поради нетрудови злополуки среднодневният размер е 20,59 лв.

Броят на **паричните обезщетения за бременност и раждане** за 2011 г. е **735 542** (12 446 868 изплатени болнични дни със среднодневен размер 23,06 лв.), като е отчетено снижаване с 10,4% спрямо броят им през 2010 г. (821 183). От изплатените обезщетения 20 653 бр. са на мъже за 170 465 болнични дни със среднодневен размер 32,06 лв. Основният брой на изплатените обезщетения за бременност и раждане е на жените – 714 889 бр. за 12 276 403 болнични дни, но с по-нисък среднодневен размер 22,93 лв. Намаление на броя с 4,5% се забелязва и при обезщетенията за отглеждане на малко дете, които за 2010 г. са 599 611, а за 2011 г. – **572 938** броя (11 035 296 изплатени дни със среднодневен размер 10,68 лв.). От изплатените обезщетения 5 997 бр. са на мъже за 115 500 дни със среднодневен размер 11,23 лв. Основният брой на изплатените обезщетения за отглеждане на малко дете до навършване на двегодишна възраст е на жените – 566 941 бр. за 10 919 796 дни със среднодневен размер 10,67 лв. Тъй като обезщетението за отглеждане на малко дете следва обезщетението за бременност и раждане, то по-малкият брой на последните през 2010 г. води и до по-малкия брой на обезщетенията за отглеждане на малко дете през 2011 г.

Структурата на обезщетенията за “бременност и раждане” по пол се характеризира с пълна доминанта на жените (97,2%) и незначителен дял на мъжете (2,8%). След нормативните промени в духа на насърчаване равнопоставеността на половете делът на мъжете, ползващи обезщетение в предвидените от закона случаи, е нараснал от 0,1% през 2008 г. на 2,8 % през 2011 г. От получаващите обезщетения за отглеждане на малко дете относителният дял на жените (99,0%) също изцяло доминира спрямо този на мъжете (1,0%).

През годината са изплатени 21 216 бр. обезщетения за трудова злополука или професионална болест за 198 480 болнични дни със среднодневен размер на стойност 29,27 лв. От изплатените обезщетения 13 696 бр. са на мъже за 129 817 болнични дни със среднодневен размер 30,18 лв. Значително по-нисък е броят на изплатените обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест на жените – 7 520 бр. за 68 663 болнични дни със среднодневен размер 27,54 лв.

Броят на лицата които са получили обезщетение за трудова злополука или професионална болест през годината е 13 447, от които 4 754 жени (35,4%) и 8 693 мъже (64,6%).

3. Парични помощи

От държавното обществено осигуряване се изплащат следните **видове помощи на осигурените лица**:

- ◆ Изплаща се **помощ** в размер на 60-дневното парично обезщетение за временна неработоспособност (чл. 11, ал. 3 от КСО), когато осигуреното лице има определена загубена работоспособност 50 и над 50 на сто, но **недостига** необходимия **осигурителен стаж** за отпускане на **пенсия за инвалидност** поради общо заболяване.
- ◆ При **смърт на осигуреното лице** се изплаща еднократна помощ в общ размер две минимални работни заплати за страната на съпругът/съпругата, децата и родителите. За

периода 01.01.2011 – 31.08.2011 г. помощта е 480 лв., а за периода 01.09.2011 – 31.12.2011 г. поради увеличението на минималната работна заплата (270 лв.) се увеличи и размера на еднократната помощ – 540 лв.

◆ Осигурените лица имат право на парични помощи за **профилактика и рехабилитация** и за **помощно-технически средства**, свързани с увреждането.

4. Средни показатели за паричните помощи

Броят на помощите при смърт на осигуреното лице към 31.12.2011 г. е 9 450, което е с 2,8% по-малко спрямо броя им през 2010 г. (9 724).

Получаващите еднократната **помощ при смърт** са със среден размер на помощта 173,44 лв. За сравнение, през 2010 г. е била 170,09 лв.

През 2011 г. на 4 лица е отпусната **парична помощ за инвалидност поради общо заболяване** когато няма основание за отпускане на инвалидна пенсия поради недостатъчен стаж. Средният размер на помощта е 426,75 лв. Тъй като е необходимо изрично волеизявление на лицето, за да бъде преценено правото на този вид помощ, много е вероятно поради липса на информираност за това право от страна на осигурените лица някои от тях да не се възползват от него, макар че биха могли да са потенциални бенефициенти на помощ.

Лицата, ползвали парични помощи за профилактика и рехабилитация през 2011 г., са 39 081, като средният брой на дните, за които е изплатено обезщетението за едно лице, са 10 дни. Ползватите този вид помощ са с 8 652 души повече отколкото са били през 2010 г. (30 429).

Средният разход за парична помощ за профилактика и рехабилитация на едно лице през 2011 г. е 388 лв. (386,52 за 2010 г.).

Броят на изплатените дни е 390 786, при 304 273 през 2010 г.

ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ

Осигурените лица имат право на парични помощи за **профилактика и рехабилитация** и за **помощно-технически средства**, свързани с увреждането. Право на парични помощи за профилактика и рехабилитация имат лицата, за които са били внесени или са дължими осигурителни вноски за период от шест последователни календарни месеца, предхождащи месеца, през който се провежда профилактиката и рехабилитацията. Изискването за внесени или дължими осигурителни вноски за период от шест последователни календарни месеца не се отнася за лица с увреждане, получено в резултат от претърпяна трудова злополука или професионална болест. Лицата, получаващи лична пенсия за инвалидност, които не са навършили общата възраст за придобиване право на пенсия, не са осигурени и срокът на инвалидността в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК не е изтекъл, също имат право на тази помощ. Тя се предоставя на всяко правоимащо лице еднократно в рамките на една календарна година, като продължителността е от 10 до 15 дни.

Програмата за профилактика и рехабилитация ежегодно изпълнява предназначението си и поставените дългосрочни задачи в икономически, здравен и социален аспект, като:

- подобрява здравето на лицата в трудоспособна възраст и подпомага връщането им в обичайната семейна, професионална, културна и обществена среда;
- подобрява качеството на живот на осигурените лица.

Със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година се определят средства, които да се разходват за тази дейност по условия и ред, регламентирани в Наредба № 1 от 13 февруари 2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация. За 2011 г. предвидените средства са в размер на 15 362 329 лв.

За 2011 г. НОИ е сключил договори с 12 юридически лица за общо 43 изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация. Изпълнителите, в които се извършва дейността

по профилактика и рехабилитация, се намират на територията на 16 области – София-град, София-област, Пловдив, Варна, Бургас, Сливен, Ловеч, Габрово, Монтана, Пазарджик, Стара Загора, Добрич, Благоевград, Кюстендил, Велико Търново и Смолян. По брой изпълнители и съответно по най-висок относителен дял са област Пловдив и област София-град – с по 7 изпълнители, следвани от област Бургас с 6 изпълнители.

Финансирането на дейността по профилактика и рехабилитация през 2011 г. се осъществи при следните нормативни условия:

- средствата за не повече от общо 4 основни диагностични и терапевтични процедури дневно (вкл. прегледите и изследванията) по цени, утвърдени от надзорният съвет на НОИ;
- частична парична помощ за хранене в размер на 5,00 лв. за един храноден;
- лимит за една нощувка в размер на:
 - 17,50 лв. с включен данък добавена стойност за изпълнителите с категория “една звезда”/акредитационна оценка “средна” и “добра”;
 - 18,00 лв. с включен данък добавена стойност за изпълнителите с категория “две звезди”/акредитационна оценка “много добра”;
 - 18,50 лв. с включен данък добавена стойност за изпълнителите с категория “три и четири звезди”/акредитационна оценка “отлична”.

Усвоените средства за дейността през 2011 г. са в размер на 15 172 358 лв. (по данни от Регистър “Рехабилитация”), при предвидени по бюджет 15 362 329 лв., и са съответно за:

- изплащане на суми по удостоверения, издадени през 2010 г. и изплатени през 2011 г. – 330 016 лв.;

- изплащане на суми за удостоверения, издадени през 2011 г. – 14 842 342 лв.;

Общо изплатените суми са от съответните фондове на ДОО, разпределени така:

- 14 248 810 лв. от фонд “Общо заболяване и майчинство”;
- 572 147 лв. от фонд “Пенсии”;
- 12 746 лв. от фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност”;
- 8 639 лв. от фонд “Трудова злополука и професионална болест”;

Разпределението на изразходваните средства по предоставени услуги е:

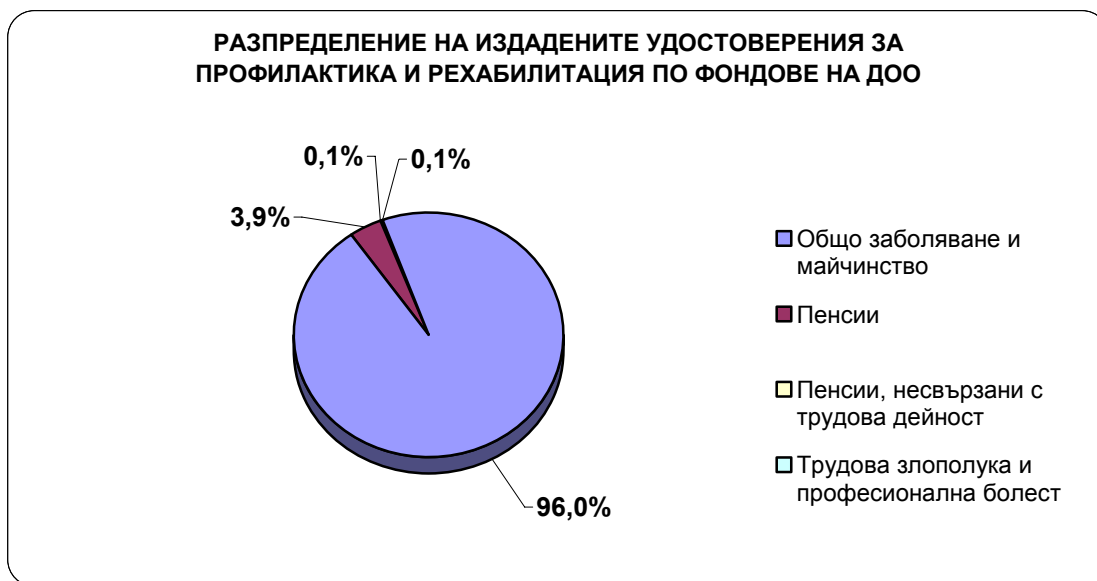
- за нощувки – 6 923 837 лв. (46,7 % от общия разход на средства за 2011 г.);
- за диагностични и терапевтични процедури – 6 013 493 лв. (40,5 %);
- за частична парична помощ за хранене – 1 905 012 лв. (12,8 %);

Към 31 декември 2011 г. са изплатени направените разходи по 38 230 удостоверения, разпределени по фондове, както следва:

- 36 700 от фонд “Общо заболяване и майчинство”;
- 1 474 от фонд “Пенсии”;
- 33 от фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност”;
- 23 от фонд “Трудова злополука и професионална болест”;

Разпределението по фондове е отразено в следващата графика. С относителен дял 96% от общия брой лица, ползвали парична помощ за профилактика и рехабилитация, са от фонд “Общо заболяване и майчинство”, 3,9% от фонд “Пенсии” и под 1% общо от фондовете “Пенсии, несвързани с трудова дейност” и “Трудова злополука и професионална болест”.

Фигура № 1

От проведените профилактика и рехабилитация брой лица с най-голям относителен дял са тези със заболявания на опорно-двигателния апарат – 61%, на периферната нервна система – 25,9% и на централната нервна система – 3,4%. Разпределени по възраст, най-голям е относителният дял на лицата над 51-годишна възраст – 62%, което кореспондира с по-високата заболяемост сред тази възрастова група. На второ място с 36,1% е дялът на лицата от 31 до 50-годишна възраст. Несъществен е относителният дял на преминалите през програмата лица под 30-годишна възраст – 1,9%.

По групи намалена работоспособност /вид и степен на увреждане броят на лицата, ползвали програмата на НОИ, е следният:

- с пожизнена инвалидност – 153 лица;
- с трайно намалена работоспособност /вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто – 608 лица;
- с трайно намалена работоспособност /вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто – 614 лица;
- над 90 на сто трайно намалена работоспособност /вид и степен на увреждане – 182 лица;

Данните от изхода на лечението през 2011 г. показват, че с подобрение са 99,6% от лицата, с непроменено здравословно състояние са 0,13% и с влошено – 0,24%.

Относителният дял на изплатените средства по предоставени услуги е:

- за нощувки – 46,7% от общия разход на средства за 2011 г.;
- за диагностични и терапевтични процедури – 40,5%;
- за частична помощ за хранене – 12,8%.

Към 31 декември 2011 г. не са изплатени средства по издадени удостоверения за профилактика и рехабилитация на 393 лица. Това са случаите, при които удостоверенията са издадени през 2011 г., но разходът за тях ще се извърши през 2012 г.

В таблицата по-долу е отразено разпределението на лицата и изплатените суми за тях по юридически лица, извършители на дейността. От общия брой лица 66,9% са провели профилактика и рехабилитация в изпълнителите на дейността към “Профилактика, рехабилитация и отдих” ЕАД. За тях са изплатени 9 915 550,09 лв. На изпълнителите на дейността към “Профилактика, рехабилитация и отдих” ЕАД през 2011 г. са изплатени още 330 015,50 лв. за 843 лица, ползвали помощта през 2010 г., или общо 67,5% от изплатените през 2011 г. финансови средства.

Таблица № 2

Разпределение на преминалите лица и на усвоените средства в изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация през 2011 г.		
Юридически лица, изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация	Преминали лица (%)	Усвоени средства (%)
“ПРО” ЕАД	66,90	67,53
“СБР-НК” ЕАД	17,85	17,83
ВМА	6,65	6,05
“СБР-Бургаски минерални бани” ЕАД	1,82	1,86
“СБР Стайков и фамилия” ЕООД	1,49	1,56
“СБР Банка” АД	1,10	1,11
“СБР-Сапарева баня” АД	1,09	1,06
“СБР-Варна” АД	1,03	1,01
“СБР-Здраве” ЕАД	0,85	0,87
“СБР-Марикостиново” ЕООД	0,87	0,78
“СБР-Тузлата” ЕООД	0,30	0,29
“НСБФТР” ЕАД	0,05	0,05
ОБЩО	100	100

В изпълнителите на дейността към “Специализирани болници за рехабилитация – национален комплекс” ЕАД са провели профилактика и рехабилитация 17,9% от общия брой лица. Заплатени са 2 705 919,37 лв., което е 17,8% от общо изплатените през 2011 г. средства. На трето място е Военномедицинска академия с относителен дял на преминали лица 6,7% и изплатени 918 461,89 лв. (6,1%).

През 2011 г. от контролните органи на НОИ са извършени 87 броя проверки в изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация. За допуснати нарушения са съставени 44 ревизионни актове за начет в размер на 7 120,76 лв. (сума от извършени проверки при изпълнителите на дейността по сключените договори за 2011 г.). На изпълнителите на дейността към “Профилактика, рехабилитация и отдих” ЕАД са съставени ревизионни актове на обща стойност 4 507,07 лв. Следват изпълнителите на дейността към “Специализирани болници за рехабилитация – Национален комплекс” ЕАД с общ начет 1 583,29 лв. и към ВМА – 325,85 лв.

ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА

1. Право и размер на обезщетенията за безработица

За придобиване право на обезщетение за безработица лицата трябва да са били осигурени за безработица най-малко **9** от последните **15** месеца преди датата на прекратяване на трудовото правоотношение.

За да придобият право на обезщетение осигурените лица следва още:

- ✦ да имат регистрация като безработни в Агенцията по заетостта.
- ✦ да нямат отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст или пенсия за ранно пенсиониране.
- ✦ да не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване по чл. 4 КСО.

За придобиване право на парично обезщетение за безработица се зачита и времето: на платен и неплатен отпуск за отглеждане на дете; на платени и неплатени отпуски за

временна неработоспособност и за бременност и раждане; на неплатен отпуск до 30 календарни дни в една календарна година; зачетено за осигурителен стаж по законодателството на друга държава на основание на международен договор, по който Република България е страна.

Периодът за изплащане на паричните обезщетения се определя съобразно продължителността на осигурителния стаж.

Таблица № 3

Осигурителен стаж (години)	Период на изплащане на обезщетението (месеци)
до 3	4
от 3 до 5	6
от 5 до 10	8
от 10 до 15	9
от 15 до 20	10
от 20 до 25	11
над 25	12

Паричното обезщетение за безработица се изплаща от датата на последното прекратяване на осигуряването, ако:

- заявлението е подадено в 3-месечен срок от тази дата;
- лицето се е регистрирало като безработно в Агенцията по заетостта в срок 7 работни дни от тази дата.

През 2011 г. размерът на дневното парично обезщетение на безработните лица е **60 на сто от среднодневното възнаграждение или среднодневния осигурителен доход**, върху който са внесени или дължими осигурителни вноски във фонд “Безработица” за последните **18 календарни месеца**, предхождащи месеца на прекратяване на осигуряването. То не може да бъде по-малко от минималния дневен размер на обезщетението за безработица, който се определя ежегодно със Закона за бюджета на ДОО. За 2011 г. **минималният дневен размер** на обезщетението е **7,20 лв.** Месечният размер на паричното обезщетение за безработица се определя, като полученият дневен размер се умножи по броя на работните дни в месеца, за който се отнася.

Когато в 18-месечния период, от който се определя среднодневното възнаграждение или среднодневният осигурителен доход, се включва време, което се зачита за осигурителен стаж, без да се дължат осигурителни вноски, или през което лицето не е осигурено за безработица, при определяне на осигурителния доход се вземат съответно:

- за времето на платен и неплатен отпуск за отглеждане на дете, на неплатен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане и на неплатен отпуск до 30 работни дни в една календарна година – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната;
- за времето на платен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане – доходът, от който е изчислено паричното обезщетение;
- за времето, зачетено за осигурителен стаж по законодателството на друга държава на основание на международен договор, по който България е страна – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната;
- за времето, през което лицето не е осигурено за безработица – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната.

Изплатените парични обезщетения за безработица се възстановяват от лицата, чието уволнение е отменено като незаконно, и за периода, за който им е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст или пенсия за ранно пенсиониране, както и за периода, през който са получавали парично обезщетение за временна неработоспособност, бременност и раждане.

2. Средни показатели за безработните лица, получаващи парични обезщетения за безработица през 2011 г.

Осигурените лица за фонд “Безработица” през 2011 г. са 2 311 558 и в сравнение с 2010 г. броят им е с 22 906 души повече.

По данни на Агенцията по заетостта средногодишният брой на **регистрираните безработни лица** е намалял в сравнение с предходната година и през 2011 г. те са **332 601**. Намалението е с **18 344 лица**, или с 5,2%. Относителните дялове на регистрираните безработни жени (54,7%) и мъже (45,3%) се запазват на нивата от 2010 г.

Според разпределението по възраст и през 2011 г. традиционно **най-голям дял** заемат **безработните лица над 55 години**. Техният относителен дял е **22,3 на сто**, което показва, че тази група лица, останали веднъж без работа, по-трудно си намират нова работа. Предвид едно от основните стратегически направления на Европейския съюз за справяне с предизвикателството от застаряване на населението, необходимо е разработване и прилагане на специални мерки и политики за намаляване на безработицата и за увеличаване заетостта в тази възрастова група.

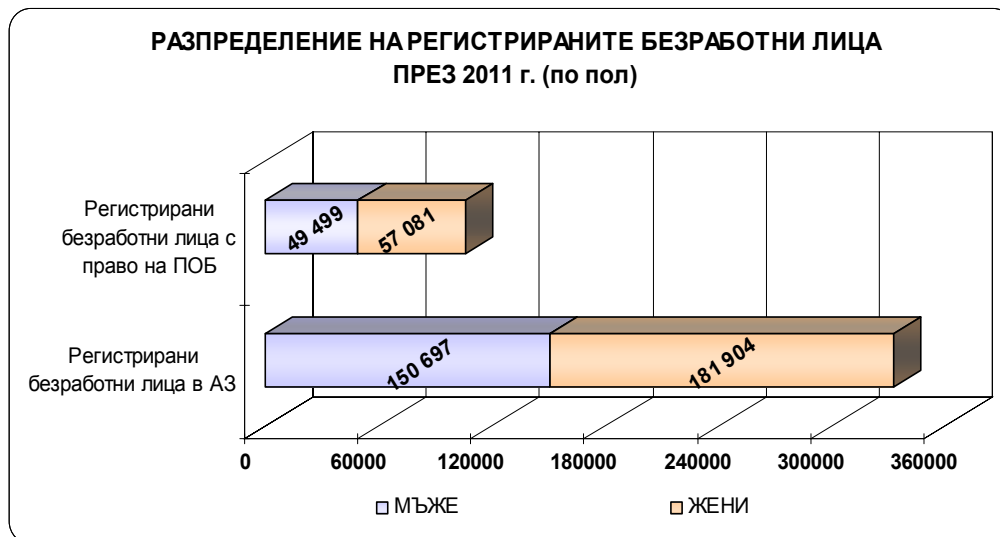
Таблица № 4

Показатели	Осигурени лица за фонд “Безработица” през 2011 г.		Регистрирани безработни лица през 2011 г.		Регистрирани безработни лица с право на ПОБ през	
	брой	%	брой	%	брой	%
Брой лица, в т.ч.	2 311 558	100,0%	332 601	100,0%	106 580	100,0%
По пол						
Мъже	1 139 530	49,3%	150 697	45,3%	49 499	46,4%
Жени	1 172 028	50,7%	181 904	54,7%	57 081	53,6%
По възраст						
до 19 г.	10 419	0,5%	5 448	1,6%	59	0,1%
от 20 до 24 г.	152 310	6,6%	24 349	7,3%	4 706	4,4%
от 25 до 29 г.	240 999	10,4%	33 893	10,2%	10 083	9,5%
от 30 до 34 г.	273 476	11,8%	37 302	11,2%	11 987	11,2%
от 35 до 39 г.	307 131	13,3%	36 770	11,1%	12 735	11,9%
от 40 до 44 г.	298 869	12,9%	36 204	10,9%	12 766	12,0%
от 45 до 49 г.	276 543	12,0%	38 685	11,6%	13 440	12,6%
от 50 до 54 г.	287 171	12,4%	45 632	13,7%	15 889	14,9%
над 55 г.	464 640	20,1%	74 318	22,3%	24 915	23,4%

Регистрираните **безработни лица с право на парично обезщетение** за безработица средногодишно през 2011 г. са **106 580** броя. Те са намалели с 22% спрямо 2010 г., когато са били 136 755. Делът им от общия брой на регистрираните безработни лица е **32%** и е намалял спрямо предходните 2010 г. и 2009 г., когато са заемали съответно 39% и 43,1% относителен дял.

От регистрираните безработни лица с право на парични обезщетения за безработица **жените** са 57 081 (53,6%), а **мъжете** – 49 499 (46,4%). Относителните дялове на жените и мъжете са се запазили на нивата от предходната година.

Фигура № 2

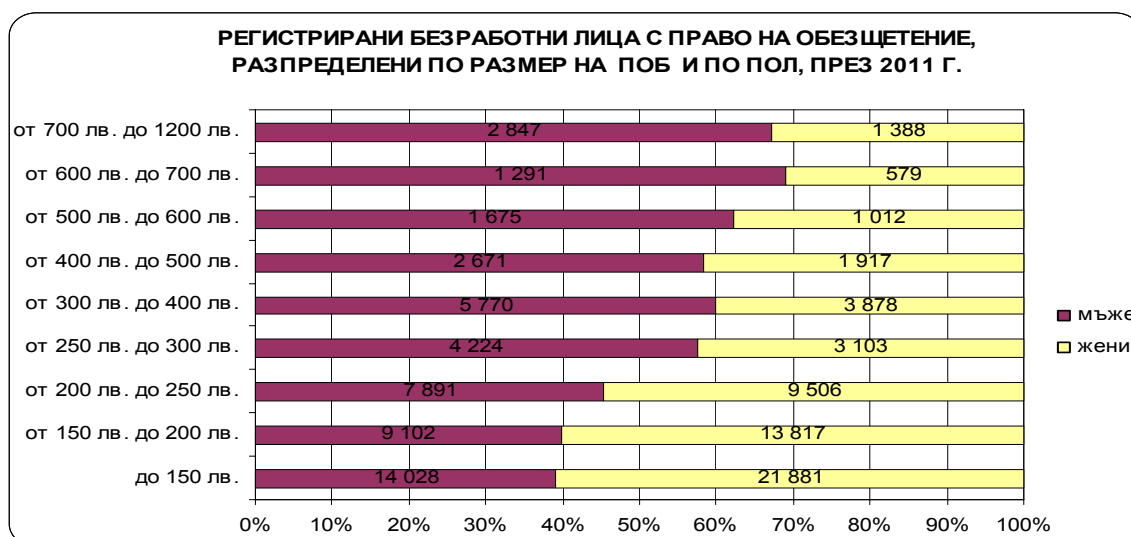
Средният размер на паричното обезщетение за безработица през 2011 г. на регистрираните безработни с право на обезщетение е **257,80 лв.** В сравнение с 2010 г., когато е бил 192,26 лв., нарастването е с 34%. Дължи се основно на отпадането на максималния дневен размер на обезщетението от 1 юли 2010 г. През 2011 г. продължи да съществува значителна разлика в средния размер на обезщетението между жените и мъжете, която е 52,16 лв. През 2011 г. тази разлика се е увеличила спрямо 2010 г. поради по-високия темп на нарастване на средния размер на обезщетението на мъжете (39,5%) в сравнение с това на жените (31,3%).

Най-голям размер **средномесечно обезщетение** са получили безработните в София-град – 360,05 лв., а най-малък в област Разград – 212,67 лв.

По области осигурените лица са получили най-високо средно обезщетение в София-град – съответно мъже 402,11 лв. и жени 323,38 лв. С най-ниски обезщетения са мъжете в област Благоевград – 231,10 лв. и жените в област Разград – 189,89 лв.

Разпределението по **групи месечни размери** на паричните обезщетения показва, че средно през годината най-много са регистрираните безработни с размер на паричното обезщетение до 150 лв. Те са 35 909 души, или 33,7% от всички регистрирани с право на обезщетение през 2011 г. От тях 60,9 на сто са жени. Другите две големи групи безработни лица са с размер на обезщетението от 150 до 200 лв. (22 919 души, или 21,5%) и от 200 до 250 лв. (17 397 души, или 16,3%).

Фигура № 3

Според **възрастовото разпределение** най-много регистрирани безработни лица с право на обезщетение са във възрастовата група на над 55 годишните. Те са 24 915 или 23,4%. Следващата по-големина група са на възраст от 50 до 54 г. (15 889 бр., или 14,9%), следвани от групата на младите безработни лица до 29-годишна възраст, които са 14 848 бр., или 13,9%. След тях по големина на заемания дял е групата на безработните от 45 до 49 г., които са 13 440 бр., или 12,6%.

В трите възрастови групи (45-49 г., 50-54 г. и над 55 г.) са съсредоточени 50,9% от безработните лица с право на обезщетение. В същите три групи на регистрираните безработните лица са съсредоточени 47,7% от всички безработни.

В условията на криза една от най-уязвимите групи безработни лица е на младежите до 29 години, тъй като работодателите предпочитат да освободят първо работниците и служителите без опит и трудов стаж. Техният дял от общо регистрираните безработни лица е 19,2%, а от тези с право на парично обезщетение 13,9%.

Разпределението на безработните с **право на обезщетение по области** през 2011 г. показва, че с най-голяма концентрация те са в София-град 14 650 бр. (13,7%), Пловдив 9 356 бр. (8,8%), Бургас 7 187 бр. (6,7%) и Варна 6 582 бр. (6,2%). Разпределението на общо регистрираните безработни не съвпада с това на имащите право на обезщетение. Най-голям брой регистрирани безработни лица има в областите Пловдив (26 319); София-град (21 335); Благоевград (18 397) и Пазарджик (17 353).

Според **образователния ценз** най-много лица, получаващи обезщетение за безработица, са тези със средно образование. Те наброяват 65 653 души и представляват 61,6% от всички получаващи обезщетение. Следващата по-големина е групата на лицата с основно и по-ниско образование – 21 054 или 19,8%. Най-малобройната група е на висшистите с квалификационна степен специалист, бакалавър, магистър и доктор. Те са 19 873 души, или 18,6%.

През 2011 г. в структурата на безработните лица с право на парично обезщетение има промяна в сравнение с 2010 г. Делът на лицата с висше образование се е увеличил за сметка на тези с основно и по-ниско образование. Като абсолютни стойности безработните с висше образование запазват почти същия брой както през 2010 г. Намаление с 21,6% се отбелязва в броя на лицата със средно образование и с 36,2% на лицата с основно и по-ниско образование. От една страна може да се дължи на това, че безработицата в тези групи е намаляла вследствие включването им в различни програми за заетост. От друга страна лицата с висше образование получават по-високи обезщетения за безработица и след отпадането на максималния дневен размер на обезщетението за безработица са станали по-придирчиви към предлаганата работа. Престояват повече време като безработни, възползвайки се от генерираните си права.

В зависимост от **осигурителния стаж** най-много са безработните с осигурителен стаж до 3 години. Те са общо 28 061 бр., или 26,3%. И въпреки че те най-малко време получават парично обезщетение (4 месеца) са най-многобройната група. Това показва, че липсата на професионален опит се оказва сериозна трудност при намирането на работа и в същото време увеличава риска от оставане без работа. Другата рискова група това са хората с много стаж, които трудно се преквалифицират и трудно намират нова работа. Регистрираните безработни с право на обезщетение със стаж над 25 години са 23 584 бр., или 22,1%.

Средномесечно през 2011 г. **новорегистрираните безработни с право на обезщетение** са 15 784 лица. В сравнение с 2010 г., когато са били 17 600, са намалели с 10,3%. Средно за годината делът на жените е бил 53,8%, а на мъжете 46,2%. Най-много безработни с право на обезщетение са се регистрирали през м. декември (21 295) и през м. ноември (19 948), а най-малко през м. май (12 088) и м. август (12 516), като резултат от сезонната заетост.

Средно за годината са **прекратени обезщетенията** на 17 373 безработни лица, което е с 18,4% по-малко от 2010 г. Най-много прекратени обезщетения има през месеците януари (19 736) и март (19 159), а най-малко са прекратени през август (14 518).

Въпреки, че от началото на 2011 г. не се отпускат парични обезщетения за **дълготрайна безработица**, продължават да се изплащат отпуснатите до края на 2010 г. Средногодишно през 2011 г. се е изплащало такова обезщетение на 1 889 лица, от които 67,4% са жени. Най-много са изплатените обезщетения през месеците януари и февруари – съответно 2 610 и 2 472 броя.

ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ

Всички трудови злополуки водят до икономически загуби не само за пострадалите, но и за техните работодатели. Те имат своето социално и материално проявление в обществото като цяло.

Статистическата информация за трудовите злополуки, събирана в Националния осигурителен институт на база на регистрираните трудови злополуки, осигурява измерими критерии за състоянието на трудовия травматизъм в България. Чрез нея се извършва диференцирането на осигурителната вноска за фонд “Трудова злополука и професионална болест”, която е един от инструментите за стимулиране на работодателите да подобрят условията на труд и намалят трудовия травматизъм.

1. Състояние на трудовия травматизъм през 2010 г.

Трудова злополука е всяко внезапно увреждане на здравето, станало през време и във връзка или по повод на извършваната работа, както и при всяка работа, извършена в интерес на предприятието, когато е причинило временна неработоспособност, трайно намалена работоспособност или смърт. (Чл. 55, ал. 1 от КСО.)

По окончателните данни* за трудовите злополуки и осигурените лица за 2010 г. може да се направи следното сравнение спрямо 2009 г.:

➤ В териториалните поделения на Националния осигурителен институт са декларирани общо 3 227 злополуки, станали през 2010 г., от които 3 086 са приети за трудови. В сравнение с 2009 г. общият брой на трудовите злополуки е намалял със 39.

➤ Трудовите злополуки по чл. 55, ал. 1 от Кодекса за социално осигуряване, т. е. случили се на самото работно място, през време и по повод на извършваната работа и при всяка работа, извършвана в интерес на предприятието, когато са причинили неработоспособност или смърт, са 2 457, което представлява 79,6% от общия брой.

Фигура № 4

* Статистическата информация се подготвя с една година закъснение, за да се използват окончателните данни (по методика на Евростат).

➤ През 2010 г. смъртните трудови злополуки са общо 109, а инвалидните 66 броя. Спрямо предходната година общият брой на смъртните злополуки е намалял с 9, а трудовите злополуки, довели до инвалидност са намалели с 31.

➤ През 2010 г. по данни на НОИ средносписъчният брой на осигурените лица за осигурителните рискове трудова злополука и професионална болест е 2 556 799. Отработени са 4 451 873 726 човекочаса. Осигурените лица са със 139 310 души (5,2%), а отработените човекочасове с 314 632 060 (6,6%) по-малко спрямо 2009 г.

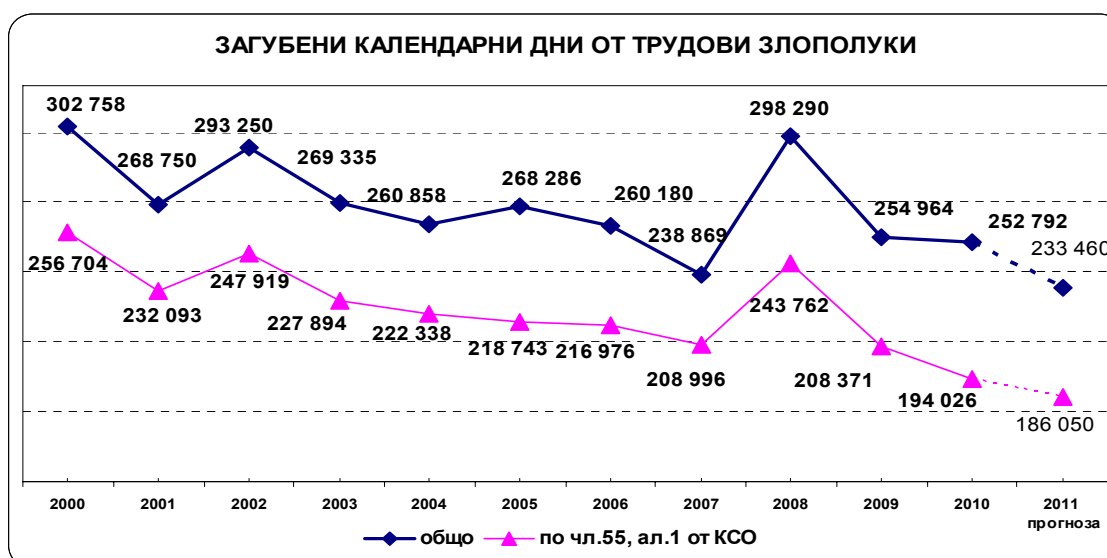
➤ Годишният фонд работно време на един осигурен при 8-часов работен ден е 226,53 дни за 2008 г., 221,0 дни за 2009 г. и 217,65 дни за 2010 г.

Фигура № 5

➤ Загубени са общо 252 792 календарни дни от трудови злополуки, като спрямо 2009 г. те са намалели с 2 172 (намаление с 0,9%).

Фигура № 6

➤ Поради трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО през 2010 г. са загубени 194 026 календарни дни, което представлява 76,8% от общия брой загубени календарни дни.

Стойностите на средните за страната показатели на трудовите злополуки за 2010 г. са както следва:

- Коефициент на честота $K_{\text{ч}} = 1,21$ (0,96)
(брой трудови злополуки на 1000 осигурени);
- Индекс на честота $I_{\text{ч}} = 0,69$ (0,55)
(брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочаса);
- Коефициент на тежест $K_{\text{т}} = 0,099$ (0,076)
(загубени календарни дни от трудови злополуки, на един осигурен);
- Индекс на тежест $I_{\text{т}} = 57$ (44)
(загубени календарни дни от ТЗ на 1 млн. отработени човекочаса).

Забележка: Числата в скобите показват стойностите на показателите на трудовите злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО.

Конкретните стойности на показателите на трудовите злополуки общо за страната за 2010 г. спрямо 2009 г. се променят, както следва:

$K_{\text{ч}}$ е увеличен с 0,05 (намален с 0,01) пункта; $K_{\text{т}}$ е увеличен с 0,004 (намален с 0,001) пункта; $I_{\text{ч}}$ и $I_{\text{т}}$ са увеличени съответно с 0,03 пункта и 4 единици.

2. Трудови злополуки през 2010 г. по регионален признак

Разпределението на трудовите злополуки по региони показва допуснатите трудови злополуки в предприятията, регистрирани като осигурители в съответното ТП на НОИ.

През 2010 г. най-голям е абсолютният брой на трудовите злополуки в София-град – 998; Варна – 297; Пловдив – 284; Стара Загора – 181 и Бургас – 134, което представлява 61,4% от общия брой на злополуките. Осигурените лица за трудова злополука и професионална болест в тези региони съответно са 58,3% от общия брой на осигурените лица. Най-малко трудови злополуки са регистрирани в РУСО Видин – 12, а в Силистра и Ямбол – 18 случая.

Най-много смъртни трудови злополуки са станали в София-град – 30; Варна, Пловдив и Русе – по 8; Стара Загора – 7; Смолян и Велико Търново по 6. Във Враца, Кърджали, Монтана, Пазарджик, Перник, София-област, Търговище и Ямбол през 2010 г. са регистрирани по 1 смъртна трудова злополука. В РУСО Видин, Габрово, Ловеч и Силистра няма регистрирани смъртни трудови злополуки.

Най-много злополуки, причинили инвалидност, са станали във Варна и София-град – по 10; Пловдив – 9; Благоевград – 5; Бургас, Добрич и Перник – по 4. С по една злополука са Велико Търново, Враца, Габрово, Кърджали, Кюстендил, Ловеч, Монтана, Силистра и Шумен. В седем ТП на НОИ – Видин, Разград, Сливен, Смолян, Търговище, Хасково и Ямбол не са регистрирани инвалидни трудови злополуки.

Сравняването на показателите на ТЗ по региони показва, че през 2010 г. те са най-високи в региона на ТП на НОИ – Смолян и Перник, където коефициентът на честота е съответно 2,21 и 2,08; индекса на честота – 1,27 и 1,23; коефициентът на тежест – 0,214 и 0,120 и индексът на тежест – 127 и 69. Честотата и тежестта на трудовите злополуки в тези региони са съответно 1,7 и 1,9 пъти по-високи от средните за страната.

В други региони на страната коефициентите на честота и тежест са по-ниски от тези в Смолян и Перник, но по-високи от средните за страната. В района на Шумен коефициентът на тежест е 0,192; Русе – 0,183; Варна – 0,166; Габрово – 0,157; Ловеч – 0,147; Стара Загора – 0,138; Велико Търново – 0,137 и др. Коефициентът на честота е висок в Шумен – 2,05; Варна – 1,95; Стара Загора – 1,82; Ловеч – 1,73; Русе – 1,66; София-област – 1,34; Добрич – 1,31.

През 2010 г. в 17 ТП на НОИ общият брой на трудовите злополуки намалява спрямо предходната година. Най-значително е намалението с 56 в Пловдив; Стара Загора с 42; Габрово с 13; Кюстендил, Плевен и Търговище с 12. Нарастване на броя на трудови

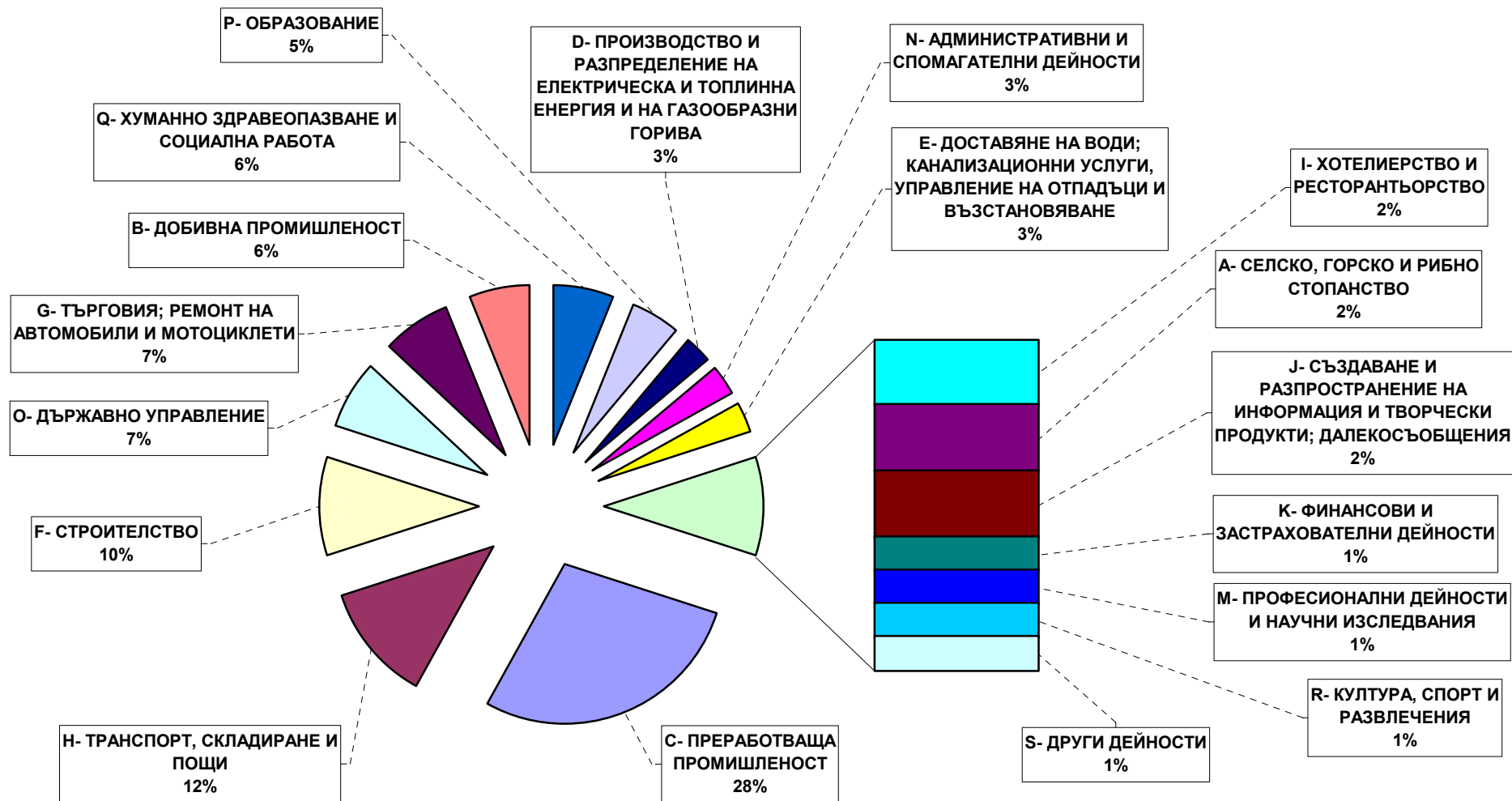
злополуки има в десет ТП на НОИ – София град със 76; в Шумен с 27; Ловеч с 22; Благоевград с 10; Добрич, Кърджали и Пазарджик с по 9; Бургас и Разград с по 3.

Сравнението на данните за загубените календарни дни от трудови злополуки по ТП на НОИ спрямо 2009 г. показва увеличение в 12 и намаляване в 16 от тях.

3. Разпределение на трудовите злополуки през 2010 г. по Класификацията на икономическите дейности - 2008

Разпределението на трудовите злополуки за 2010 г. се извършва по четири йерархични равнища в сектор, раздел, група и клас на Класификацията на икономическите дейности – версия 2008 (КИД – 2008).

**РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ОБЩИЯ БРОЙ ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ, СТАНАЛИ ПРЕЗ 2010 ГОДИНА ПО СЕКТОРИ
НА КЛАСИФИКАЦИЯТА НА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ДЕЙНОСТИ - 2008 (КИД - 2008)**

Сектори на Класификацията на икономическите дейности-2008	Код по КИД - 2008 г.	Среден списъчен брой на осигурените лица	Отработени човекочасове	ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ - 2010								ПОКАЗАТЕЛИ							
				Трудови злополуки (бр.)		в т.ч. трудови злополуки предизвикали:				Загубени календарни дни от трудови злополуки (бр.)		Коефициент на честота К _ч		Коефициент на тежест К _т		Индекс на честота И _ч		Индекс на тежест И _т	
						сМЪРТ		инвалидност											
				общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
ЗА СТРАНАТА		2556799	4451873726	3086	2457	109	92	66	56	252792	194026	1,21	0,96	0,099	0,076	0,69	0,55	57	44
СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО	A	70295	124525974	69	65	9	8	2	2	5273	5132	0,98	0,92	0,075	0,073	0,55	0,52	42	41
ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ	B	32565	60609962	191	181	5	5	2	1	9916	9476	5,87	5,56	0,304	0,291	3,15	2,99	164	156
ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ	C	572593	1025456219	849	717	23	17	22	20	71125	57232	1,48	1,25	0,124	0,100	0,83	0,70	69	56
ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА	D	37735	74120744	108	89	5	3	1	1	8107	6639	2,86	2,36	0,215	0,176	1,46	1,20	109	90
ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ	E	36861	70374368	81	70	5	5	4	3	7036	5628	2,20	1,90	0,191	0,153	1,15	0,99	100	80
СТРОИТЕЛСТВО	F	177970	290144394	298	261	29	27	10	9	29026	25817	1,67	1,47	0,163	0,145	1,03	0,90	100	89
ТЪРГОВИЯ; РЕМОТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ	G	440699	747578695	204	178	7	7	5	4	19013	16228	0,46	0,40	0,043	0,037	0,27	0,24	25	22
ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ	H	158794	282164246	357	297	13	9	11	10	26538	22205	2,25	1,87	0,167	0,140	1,27	1,05	94	79
ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЬОРСТВО	I	136804	210236223	73	66	3	3	0	0	6119	5248	0,53	0,48	0,045	0,038	0,35	0,31	29	25
СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ	J	64906	119399153	56	34	1	1	0	0	3647	2218	0,86	0,52	0,056	0,034	0,47	0,28	31	19
ФИНАНСОВИ И ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	K	84803	154778227	47	21	0	0	0	0	3206	1105	0,55	0,25	0,038	0,013	0,30	0,14	21	7
ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ	L	28884	45722260	10	9	1	1	0	0	851	671	0,35	0,31	0,029	0,023	0,22	0,20	19	15
ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	M	82971	138361932	45	27	1	1	1	1	2979	1377	0,54	0,33	0,036	0,017	0,33	0,20	22	10
АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	N	94889	159826270	95	78	2	1	2	2	6498	4719	1,00	0,82	0,068	0,050	0,59	0,49	41	30
ДЪРЖАВНО УПРАВЛЕНИЕ	O	161386	283742272	213	124	2	1	2	2	17262	9510	1,32	0,77	0,107	0,059	0,75	0,44	61	34
ОБРАЗОВАНИЕ	P	163165	300644088	149	86	0	0	1	0	12793	6364	0,91	0,53	0,078	0,039	0,50	0,29	43	21
ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА	Q	128570	226175139	186	115	1	1	2	0	18783	10963	1,45	0,89	0,146	0,085	0,82	0,51	83,05	48
КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ	R	34564	60796711	30	22	1	1	1	1	2717	2130	0,87	0,64	0,079	0,062	0,49	0,36	45	35
ДРУГИ ДЕЙНОСТИ	S	47622	75791187	21	15	1	1	0	0	1643	1203	0,44	0,31	0,035	0,025	0,28	0,20	22	16
ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА КАТО РАБОТОДАТЕЛИ; НЕДИФЕРЕНЦИРАНИ ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА ПО ПРОИЗВОДСТВО НА СТОКИ И УСЛУГИ ЗА СОБСТВЕНО ПОТРЕБЛЕНИЕ	T	66	115499	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0,00	0,000	0,000	0,00	0,00	0	0
ДЕЙНОСТИ НА ЕКСТЕРИТОРИАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И СЛУЖБИ	U	657	1310163	4	2	0	0	0	0	260	161	6,09	3,04	0,396	0,245	3,05	1,53	198,4	123

4. Трудовите злополуки по икономически сектори

Съпоставяйки показателите на трудовите злополуки по сектори на КИД-2008 спрямо общите за страната, като **най-проблемен** и през 2010 г. е **сектор** “Добивна промишленост” с най-високи показатели за честота и тежест. Показателите за честота и тежест са около 4-5 пъти над средните за страната. В сектора са работили 1,3% от осигурените лица и са допуснати 191 трудови злополуки, или 6,2% от всички случаи.

Високи са показателите на трудови злополуки и в секторите “Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива”; “Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване”; “Строителство” и “Транспорт, складиране и пощи”. През 2010 г. в тях са работили около 16% от осигурените лица и са допуснати общо 844, или 27,4% от всички трудови злополуки.

В сектор “Преработваща промишленост”, обхващащ 24 икономически раздела на КИД-2008, през 2010 г. са работили около 22,4% от осигурените лица и са допуснати най-много злополуки. В абсолютен брой те са 849, или 27,5% от всички злополуки.

При съпоставяне на данните за трудовите злополуки през 2009 и 2010 г. в съответните **икономически сектори** от КИД-2008 и тяхното влияние върху общите за страната показатели могат да се направят следните изводи:

- ❖ **Намаляване на общия брой трудови злополуки** има в 8 икономически сектора на КИД, като най-голямо е в “Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети” с 40 случая, “Преработваща промишленост” – с 26 случая; “Доставяне на води; Канализационни услуги, управление на отпадъци възстановяване” и “Операции с недвижими имоти” с по 9 случая и “Добивна промишленост” с 8 случая.
- ❖ Увеличение се наблюдава в 12 икономически сектора и е най-голямо в “Хуманно здравеопазване и социална работа” с 21 случая, “Селско, горско и рибно стопанство” с 18 случая, “Хотелиерство и ресторантьорство” и “Образование” с 16 случая, “Финансови и застрахователни дейности” с 15 случая, “Държавно управление” с 11.
- ❖ **Не се наблюдава увеличение** на злополуките, **довели до инвалидност**.
- ❖ Злополуките довели до инвалидност са намалели общо с 31 случая. Най-голямо е **намалението** в “Преработваща промишленост” – с 15 случая спрямо 2009 г.; в “Строителство” – с 10; “Образование” с 5 случая по-малко.
- ❖ В секторите “Хотелиерство и ресторантьорство”, “Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения”, “Финансови и застрахователни дейности”, “Операции с недвижими имоти”, “Дейности на екстериториални организации и служби” **няма случаи на трудови злополуки, предизвикали инвалидност**.
- ❖ **Увеличение на смъртните** трудови злополуки има в “Селско, горско и рибно стопанство” с 8; “Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване” с 2; “Транспорт, складиране и пощи” с 2. **Намаление** на смъртните злополуки се наблюдава в “Строителство” с 9; “Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети” с 5; “Държавно управление” с 3 “Преработваща промишленост” с 2;
- ❖ **Няма регистрирани смъртни злополуки** във “Финансови и застрахователни дейности”, “Образование”, “Дейности на екстериториални организации и служби”.
- ❖ Общите показатели за честота ($K_{\text{ч}}$; $I_{\text{ч}}$) бележат **най-голямо снижение** в икономическите сектори “Добивна промишленост” ($K_{\text{ч}}$ – с 1,03 пункта; $I_{\text{ч}}$ – с 0,48 пункта); “Селско, горско и рибно стопанство” ($K_{\text{ч}}$ – с 0,32 пункта; $I_{\text{ч}}$ – с 0,16 пункта); “Преработваща промишленост” ($K_{\text{ч}}$ – с 0,39 пункта; $I_{\text{ч}}$ – с 0,18 пункта); “Професионални дейности и научни изследвания” ($K_{\text{ч}}$ – с 0,17 пункта; $I_{\text{ч}}$ – с 0,07 пункта); “Операции с недвижими имоти” ($K_{\text{ч}}$ – с 0,16 пункта; $I_{\text{ч}}$ – с 0,09 пункта). Тези показатели се **влошават** в “Дейности на екстериториални организации и

- служби” (К_ч – с 3,65 пункта; И_ч – с 1,82 пункта); “Култура, спорт и развлечения” (К_ч – с 0,35 пункта; И_ч – с 0,20 пункта); “Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива” (К_ч – с 0,29 пункта; И_ч – с 0,15 пункта); “Финансови и застрахователни дейности” (К_ч – с 0,18 пункта; И_ч – с 0,1 пункта); “Хуманно здравеопазване и социална работа” (К_ч – с 0,15 пункта; И_ч – с 0,09 пункта); “Държавно управление” (К_ч – с 0,12 пункта; И_ч – с 0,1 пункта).
- ❖ Най-значително **намаление** на общите показатели за тежест (К_т; И_т) е постигнато в икономическите сектори “Добивна промишленост” (К_т – с 0,160 пункта; И_т – с 80 пункта); “Операции с недвижими имоти” (К_т – с 0,029 пункта; И_т – с 16 пункта); “Административни и спомагателни дейности” (К_т – с 0,017 пункта; И_т – с 11 пункта); “Селско, горско и рибно стопанство” (К_т – с 0,025 пункта; И_т – с 13 пункта); “Преработваща промишленост” (К_т – с 0,017 пункта; И_т – със 7 пункта); “Професионални дейности и научни изследвания” (К_т – с 0,017 пункта; И_т – с 8 пункта). **Влошаване** на тези показатели се наблюдава в “Дейности на екстериториални организации и служби” (К_т – с 0,346 пункта; И_т – със 173 пункта); “Държавно управление” (К_т – с 0,029 пункта; И_т – с 18 пункта); “Хуманно здравеопазване и социална работа” (К_т – с 0,051 пункта; И_т – с 30 пункта); “Култура, спорт и развлечения” (К_т – с 0,048 пункта; И_т – с 28 пункта); “Доставяне на води, канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване” (К_т – с 0,034 пункта; И_т – с 18 пункта); “Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива” (К_т – с 0,031 пункта; И_т – с 15 пункта).

Трудови злополуки по икономически дейности на ниво раздели в секторите на КИД-2008

През 2010 г. **най-много** трудови злополуки като **абсолютен брой** са станали в: “Държавно управление” – 213; “Сухопътен транспорт” – 186; “Хуманно здравеопазване” – 162; “Образование” – 149; “Строителство на съоръжения” – 120; ”Добив на метални руди” – 116; “Производство на метални изделия без машини и оборудване” – 113 и “Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива” – 108. Трудовите злополуки, отчетени в тези икономически дейности, са 37,8% от общия брой.

Най-много смъртни злополуки са регистрирани в икономическите дейности: “Строителство на съоръжения” – 14; “Сухопътен транспорт” – 9; “Специализирани строителни дейности” – 8; “Растениевъдство, животновъдство и лов; спомагателни дейности” – 7; “Строителство на сгради” – 7; “Търговия, на едро, без търговия на автомобили и мотоциклети” – 6 и “Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива” – 5. В 47 икономически дейности не са регистрирани смъртни злополуки.

Коефициентът на честота на смъртните трудови злополуки (брой смъртни трудови злополуки на 10 000 осигурени лица) през 2010 г. **общо за страната е 0,43**. В 26 икономически дейности този коефициент е **над общия** за страната. **Най-висок е в икономическите дейности**: “Възстановяване и други услуги по управление на отпадъци” – 25,77; ”Добив на метални руди” – 5,57; “Производство на превозни средства, без автомобили” – 3,55; “Строителство на съоръжения” – 2,91; “Воден транспорт” – 2,51; “Събиране и обезвреждане на отпадъци; рециклиране на материали” – 2,38; “Производство на основни метали” – 2,07; “Туристическа, агентска и операторска дейност; други дейности, свързани с пътувания и резервации” – 1,88; “Специализирани строителни дейности” – 1,62; “Производство на химични продукти” – 1,42; “Горско стопанство” – 1,35; “Производство на лекарствени вещества и продукти” – 1,34; “Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива” – 1,33; “Растениевъдство, животновъдство и лов, спомагателни дейности” – 1,28; “Ремонт и инсталиране на машини и оборудване” – 1,21; “Печатна дейност и възпроизвеждане на записани носители” – 1,04. **Коефициент под**

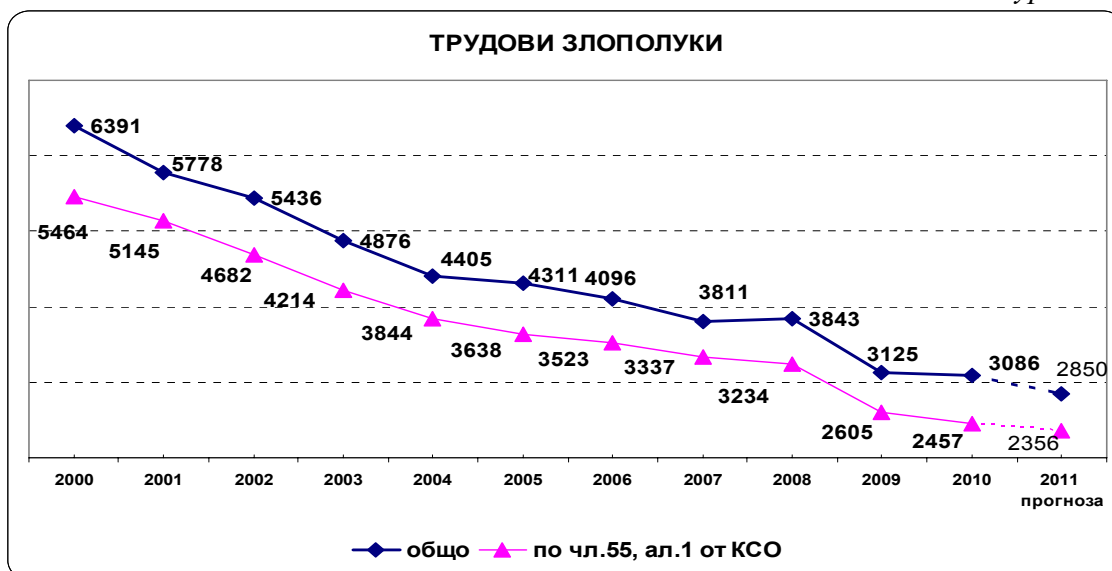
средния за страната има в 15 икономически дейности, като най-малък е в “Търговия на дребно, без търговия с автомобили и мотоциклети” – 0,04; “Хуманно здравеопазване” и “Производство на облекло” – 0,09; “Държавно управление” – 0,12; “Дейности по охрана и разследване” – 0,16; “Производство на хранителни продукти” и “Ресторантърство” – 0,21.

Най-голям брой злополуки, довели до инвалидност, са допуснати в икономически дейности “Сухопътен транспорт” (8), “Строителство на сгради” (5) и “Производство на хранителни продукти” (4).

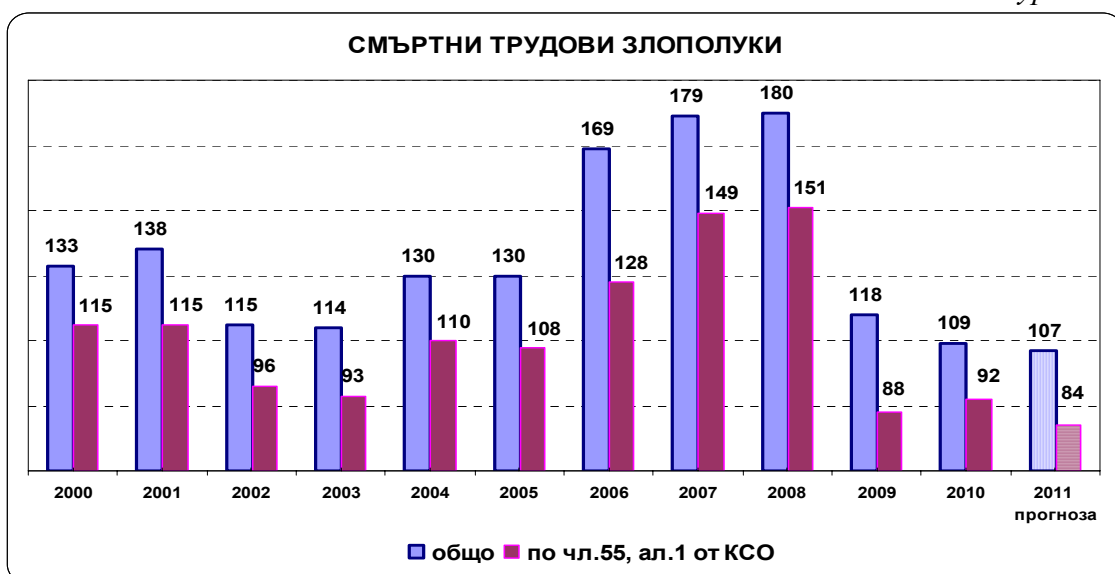
5. Сравнение на показателите на трудовите злополуки през периода 2000-2010 г.

Динамиката на окончателните стойности на показателите на трудовите злополуки за 2000-2010 г., както и на предварителните данни за 2011 г. е представена в графичен вид. Стойностите за 2011 г. са прогнозни, изчислени на база разполагаемите оперативни данни в информационната система на НОИ. Очаква се по окончателни данни през 2011 г. да се отчете намаление както на общия брой трудови злополуки, така и на смъртните трудови злополуки.

Фигура № 8

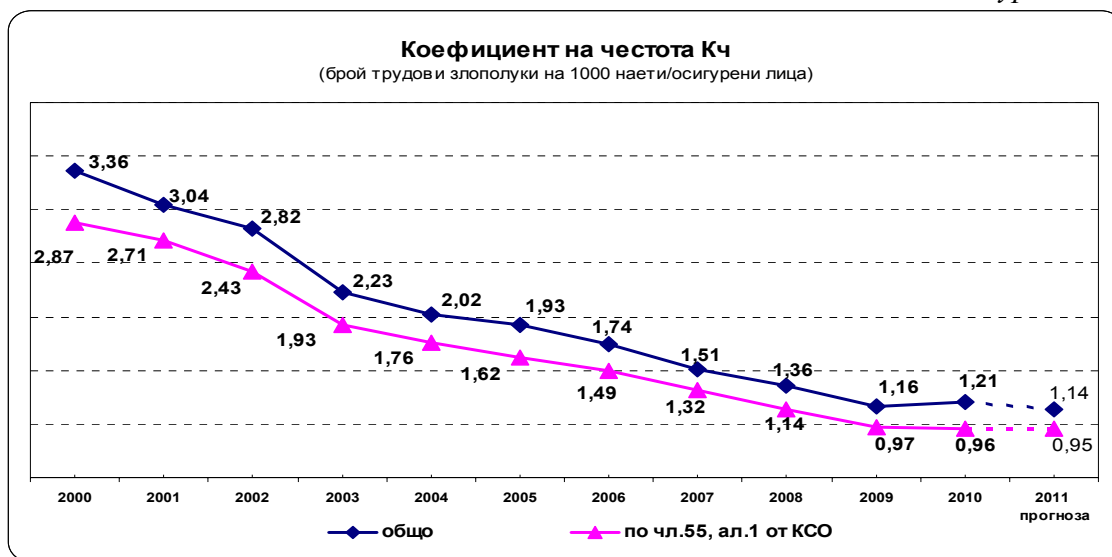
Фигура № 9

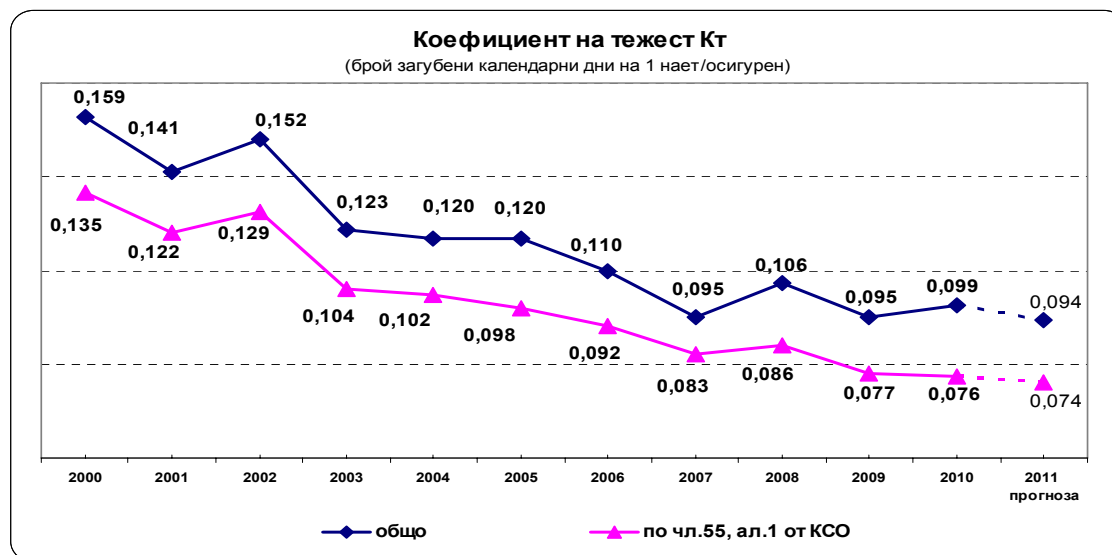
Показателите за честота и тежест на трудовете злополуки са изчислени и представени графично в два разреза. Първият е общо за всички трудови злополуки, а вторият – за злополуките, станали при обстоятелствата, определени в чл. 55, ал. 1 от КСО.

Съпоставянето на окончателната информация за трудовете злополуки за 2006, 2007, 2008, 2009, 2010 г. показва, че показателите, характеризиращи трудовия травматизъм за честота и тежест, до 2009 г. намаляват. През 2010 г. коефициентът на честота спрямо 2009 г. се е увеличил с 0,05 пункта, индексът на честота с 0,03 пункта. Коефициентът на тежест се е увеличил с 0,004, а индексът на тежест с 4.

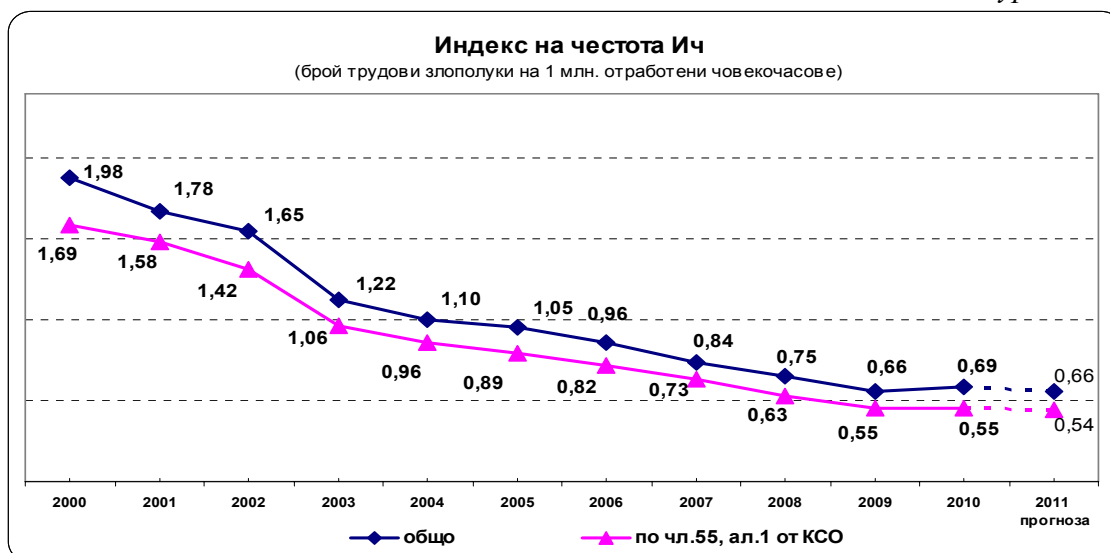
Фигура № 10

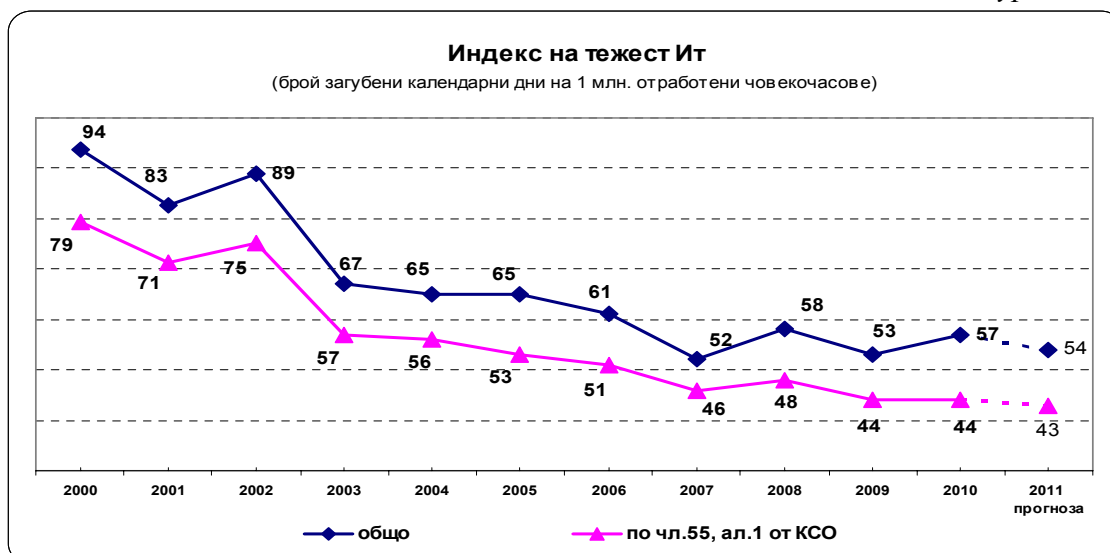
Фигура № 11

Фигура № 12

Фигура № 13

б. Трудови злополуки през 2011 г.

По оперативни данни към 15.05.2012 г. може да се направи следната оценка на трудовия травматизъм през 2011 г.:

- В Националния осигурителен институт за периода от 1 януари 2011 до 15 май 2012 г. са подадени и обработени 3 014 декларации за трудови злополуки. От тях признати за трудови са 2 847, от които 2 353 са станали на работното място.
- Смъртните трудови злополуки са 107, а довелите до инвалидност 44.
- Загубените календарни дни от трудови злополуки са общо 196 734.

Разпределението на трудовите злополуки **по икономически сектори** показва, че 26,3% от тях са станали в “Преработваща промишленост”; 11,2% в “Транспорт, складиране и пощи”; 9,5% в “Строителство”; 8,3% в “Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети”; 6,9% в “Държавно управление”; 6,7% в “Добивна промишленост”; 6,7% в “Хуманно здравеопазване и социална работа”; 5,2% в “Образование”.

Най-много смъртни трудови злополуки са станали в **секторите** “Преработваща промишленост” – 25; “Транспорт, складиране и пощи” – 22; “Строителство” – 19; “Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети” – 14; “Добивна промишленост” – 6.

От довелите до инвалидност 44 броя трудови злополуки, 86,4% са допуснати в секторите: “Преработваща промишленост” – 24; “Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети” – 6; “Транспорт, складиране и пощи” – 5; “Строителство” – 3.

Разпределението на злополуките по териториални поделения на НОИ показва, че най-голям абсолютен брой трудови злополуки са регистрирани в: София-град – 882; Пловдив – 272; Варна – 257; Стара Загора – 172; Бургас – 124; Велико Търново – 112 и Русе – 101, което представлява 67,94 % от общия брой на злополуките в страната.

Допуснатите в тези райони смъртни трудови злополуки са 57,9%, а довелите до инвалидност – 60% от общо регистрираните.

ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ И ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД ПРЕЗ 2011 г.

Размерът на осигурителните вноски за ДОО и ДЗПО се определя в Кодекса за социално осигуряване. В него са регламентирани новите размери на осигурителните вноски по фондове и категории осигурени лица, както и участието на държавата при набирането на средствата за фонд “Пенсии” чрез трансфер в размер 12 на сто върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година. От 01.01.2011 г. беше увеличен размерът на осигурителната вноска за фонд “Пенсии” с 1,8 на сто. Разпределението на **осигурителните вноски за ДОО по фондове** е както следва:

- За фонд “Пенсии”:
 - за лицата, родени **преди 1 януари 1960 г.**:
 - 17,8 на сто за работещите при условията на III категория труд, като 7,9 на сто е за сметка на осигурения и 9,9 на сто за сметка на осигурителя;
 - 20,8 на сто за работещите при условията на I и II категория труд и за тези по чл. 4, ал.1, т. 4 от КСО, както и за следователите по Закона за съдебната власт. Разпределението е 12,9 на сто за осигурителя и 7,9 на сто за осигуреното лице.
 - за лицата, родени **след 31 декември 1959 г.**:
 - 12,8 на сто за работещите при условията на III категория труд, като за сметка на осигурителя е 7,1 на сто и за осигуреното лице – 5,7 на сто;
 - 15,8 на сто за работещите при условията на I и II категория труд и за тези по чл. 4, ал.1, т. 4 от КСО, както и за следователите по Закона за съдебната власт. Размерът на вноската за сметка на осигурителя е 10,1 на сто, а за сметка на осигурения – 5,7 на сто.
- За фонд “Общо заболяване и майчинство” – 3,5%;
- За фонд “Безработица” – 1,0%;
- За фонд “Трудова злополука и професионална болест” размерът на осигурителната вноска е диференциран в пет степени от 0,4 до 1,1 на сто според нивото на риска по групи основни икономически дейности:
 - 0,4% за първо ниво на риска;
 - 0,5% за второ ниво на риска;
 - 0,7% за трето ниво на риска;
 - 0,9% за четвърто ниво на риска;
 - 1,1% за пето ниво на риска.
- За фонд “Гарантирани вземания на работниците и служителите” през 2011 г. не се внасят осигурителни вноски, съгласно Закона за бюджета на ДОО за 2011 г.
- За допълнително задължително пенсионно осигуряване в **професионален фонд**:
 - 12% за лицата, работещи при условията на I категория труд;
 - 7% за лицата, работещи при условията на II категория труд.

- За допълнително задължително пенсионно осигуряване в **универсален пенсионен фонд** – 5 на сто и разпределението между осигурител и осигурено лице съответно е 2,8 на сто и 2,2 на сто.

Осигурителните вноски за фондовете “Общо заболяване и майчинство” и “Безработица” през 2011 г. се разпределят между осигурител и осигурен в съотношение 60:40.

Осигурителните вноски за различните **категории осигурени лица**, определени в чл. 6, ал. 1 от КСО, са следните:

- За **работниците и служителите**, работещи при условията на **трета категория труд** – 22,3%, плюс диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест.
- За **работниците и служителите**, работещи при условията на **първа и втора категория труд** – 25,3%, плюс диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест. За тази категория лица работодателят внася в професионален пенсионен фонд 12% за първа и 7% за втора категория труд за допълнително задължително пенсионно осигуряване.
- **Държавните служители**, съдии, прокурори, следователи, държавни съдебни изпълнители, съдиите по вписванията и съдебните служители, членове на Висшия съдебен съвет и инспектората към ВСС – 22,3% и диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест.
- За **кадровите военнослужещи** по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България, държавните служители по Закона за Министерството на вътрешните работи и Закона за изпълнение на наказанията и Закона за Държавна агенция “Национална сигурност”, както и лицата по чл. 69, ал. 5 от КСО – 25,3%, плюс диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест.
- Осигурителната вноска за **учителите** е в размер **26,6** на сто плюс диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест. От тази вноска изцяло за своя сметка работодателят внася 4,3 на сто във Учителския пенсионен фонд.
- **Членовете на кооперации**, работещи без трудови правоотношения в кооперацията, се осигуряват за всички осигурени социални рискове, без безработица. Размерът на осигурителната вноска за тях е **21,3%**, плюс диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест.
- Работниците и служителите, наети на работа при един работодател за **не повече от 5 работни дни** (40 часа) през календарния месец или наети на работа при повече работодатели – при всеки от тях за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец се осигуряват само за инвалидност, старост и смърт и за трудова злополука и професионална болест. Размерът на осигурителната вноска е **17,8%** плюс диференцирания размер на вноската за трудова злополука и професионална болест.
- Осигурителната вноска за **самоосигуряващите** се лица, избрали да се осигуряват само за пенсия, е **17,8** на сто и е изцяло за тяхна сметка. Ако се осигуряват и за общо заболяване и майчинство, тя е 21,3 на сто.
- **Морските лица** се осигуряват изцяло за своя сметка за общо заболяване, старост, смърт и трудова злополука и професионална болест върху избран месечен осигурителен доход между минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица и максималния осигурителен доход. Размерът на осигурителната вноска е 21,3 на сто (25,3 на сто за работещите при условията на I и II категория труд). По свое желание могат да се осигуряват и за безработица.

- Размерът на осигурителната вноса за **работещите без трудово правоотношение** е само за фонд “Пенсии” и е в размер 17,8 на сто. Разпределя се в съотношение 9,9% за осигурител и 7,9% за осигурено лице.

➤ Осигурителните вноски за **работниците и служителите по трудови и служебни правоотношения и приравнените към тях**, се дължат върху получените, включително начислените и неизплатените брутни месечни възнаграждения или не начислените месечни възнаграждения, но не по-малко от минималния месечен осигурителен доход по икономически дейности и групи професии.

➤ За лицата, работещи без трудови правоотношения (**граждански договори**), осигурителните вноски се внасят, върху получените възнаграждения, след приспадане на разходите за дейността.

➤ **Самоосигуряващите** се лица внасят осигурителни вноски за своя сметка върху избран осигурителен доход **между 420 и 2000 лв.** и годишно върху доходите по данъчната декларация. Родените след 31.12.1959 г. дължат осигурителни вноски и за универсален пенсионен фонд. **Минималният месечен размер на осигурителния доход** за самоосигуряващите се лица зависи от облагаемия им доход за 2009 г. от дейността като самоосигуряващо се лице, деклариран в годишната данъчна декларация, и е диференциран както следва: до 5400 лв. – 420 лв.; от 5401 лв. до 6500 лв. – 450 лв.; от 6501 лв. до 7500 лв. –

500 лв.; над 7500 лв. – 550 лв. **Минималният месечен размер на осигурителния доход за регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители е 240 лв.**

➤ **Максималният месечен размер на осигурителния доход** за всички осигурени лица през 2011 г. е 2000 лв.

➤ Върху средствата за **социалните разходи**, давани постоянно или периодично пряко в пари или в натура на работниците и служителите, се внасят осигурителни вноски в размерите съобразно категорията труд и разпределението между осигурител и осигурен, както е за фонд “Пенсии” и за допълнително задължително пенсионно осигуряване в универсален фонд.

➤ От 01.07.2010 г. за първите три работни дни на временната неработоспособност осигурителят изплаща на осигуреното лице 70 на сто от среднодневното брутно възнаграждение за съответния месец. Това е трудово възнаграждение, което е осигурителен доход по смисъла на чл. 6, ал. 2 от КСО и върху него се дължат осигурителни вноски за ДОО.

➤ Когато осигурените получават доходи от различни дейности, осигурителните вноски се внасят върху различните доходи в следната последователност (чл. 6, ал. 10 КСО):

1. доходи по трудови и/или служебни правоотношения, по договори за управление и контрол на търговски дружества, на еднолични търговци и на неперсонифицирани дружества и от трудова дейност като член-кооператори, синдици и ликвидатори, както и работниците и служителите, наети на работа при един или повече работодатели за не повече от 5 работни дни в един календарен месец;
2. осигурителен доход като еднолични търговци, собственици или съдружници в търговски дружества или неперсонифицирани дружества, упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност, регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители;
3. доходи за работа без трудови правоотношения (граждански договори).

БЮДЖЕТ НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2011 Г.

Консолидираният бюджет на ДОО за 2011 г. включва приходите, разходите, трансферите, субсидиите, дефицита /излишъка на петте осигурителни фонда и административния бюджет на НОИ.

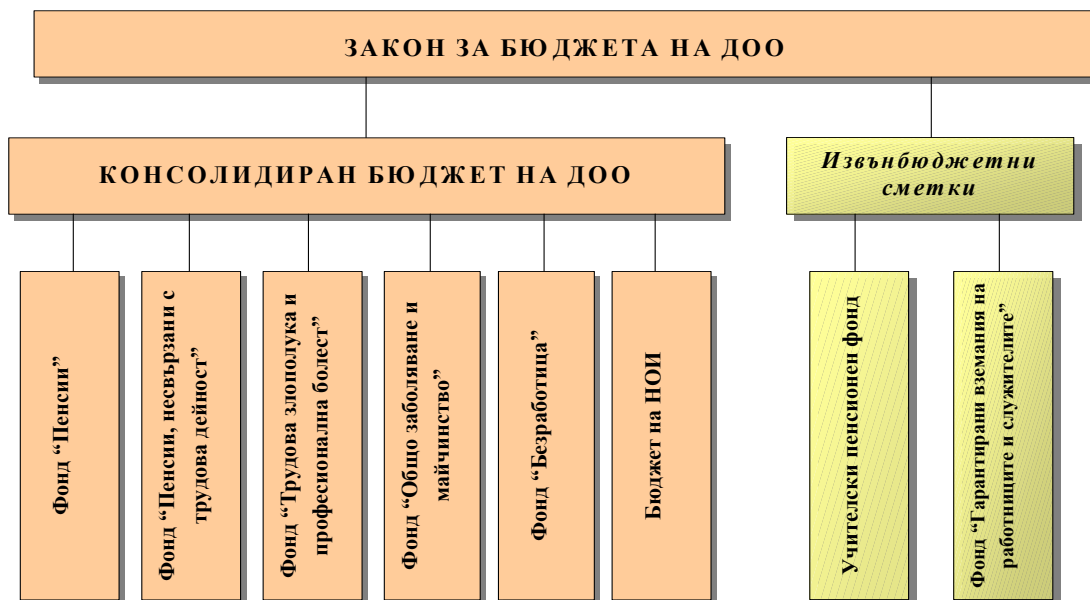
Бюджетът на ДОО е основният финансов план на социалноосигурителната система, с който се реализира определената за годината осигурителна политика. Структурата на бюджета следва модела на фондовата организация на държавното обществено осигуряване съобразно спецификата на осигурителните рискове, съвкупностите на осигурените лица и изискванията на единната бюджетна класификация.

Бюджетът на ДОО осигурява финансовата основа, чрез която се гарантира своевременното изплащане на пенсиите и обезщетенията от ДОО.

Най-важните политики и основни цели, реализирани чрез изпълнението на бюджета на НОИ за 2011 г. са: повишаване ефективността и качеството на услугите за осигурителите и бенефициентите на системата чрез усъвършенстването на технологията по изплащане на пенсии, паричните обезщетения и помощи от ДОО; доизграждане на осигурителния архив на НОИ; подобряване на информационната сигурност; повишаване ефективността на контрола върху поведението на осигурителите и осигурените лица по спазване на трудовото и осигурително законодателство; повишаване ефективността на контрола в областта на експертизата на временната и трайна неработоспособност.

Фигура № 14

БЮДЖЕТНА СТРУКТУРА НА ДОО

Анализът на изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО и на бюджетите по фондове показва реализирането на една от основните функции на НОИ да управлява ефективно и прозрачно средствата на ДОО в съответствие с фондовия принцип за финансиране и изразходване на средствата според структурата на осигурените социални рискове. Последващият контрол върху изпълнението на бюджета в неговите съставни части по осигурителни фондове и социално-осигурителни програми, финансирани от тези фондове, е действен инструмент за проследяване набирането и изразходването на бюджетните

средства, реализацията на дългосрочните и годишните приоритети на социалноосигурителната политика и постигнатите резултати и ефекти. Анализът на изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО служи на ръководните органи на НОИ, органите за управление на държавата, партньорите на НОИ и други заинтересовани страни за запознаване с конкретните резултати от изпълнението на бюджета през изтеклата година.

Съществено влияние върху отчетената приходна и разходна част на бюджета на ДОО за 2011 г. оказва изпълнението на основните показатели, заложи в макрорамката на държавния бюджет. Определените от Министерството на финансите и одобрените от Министерския съвет макропоказатели, както и действащата нормативна база и реализираните политики през годината, задават облика на консолидирания бюджет на ДОО и обуславят неговото изпълнение.

Броят и структурата на осигурените лица се планират и наблюдават от Националния осигурителен институт, доколкото влияят директно върху изпълнението на приходите и разходите по бюджета на ДОО. Техните фактически равнища са резултативни от цялостното икономическо развитие на страната през годината.

Макар и трудно измерими, добросъвестността и доброволността при спазване на осигурителните задължения, както и осигурителната култура, са изключително важни фактори за размера на приходите от осигурителни вноски.

Таблица № 6

ОСИГУРЕНИ В ДОО ЛИЦА И СРЕДНОМЕСЕЧЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД НА БАЗА ПРИХОДИ ОТ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ ПРЕЗ 2011 г.				
Показатели	План		Отчет	
	брой	СОД – лв.	брой	СОД – лв.
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА С ВНОСКИ	2 815 005	609,86	2 883 084	619,68
Общо осигурени от I, II и III категория труд	2 314 107	613,39	2 414 492	635,51
- осигурени от първа категория труд	8 026	1 022,18	6 979	860,71
- осигурени от втора категория труд	102 441	787,00	123 271	650,42
- осигурени от трета категория труд	2 203 640	603,83	2 284 242	634,02
Държавни служители, наети в специални дейности и във Висшия съдебен съвет	136 470	1 068,60	133 055	1 023,26
Членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения	1 173	232,67	1 627	144,15
Лица, включени в програмите за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	11 067	214,51	13 978	151,69
Осигурени от възложител лица (без трудови правоотношения)	72 296	270,54	82 239	285,93
Осигурени лица за инвалидност, старост и смърт и трудова злополука	21 774	108,59	24 807	100,50
Самоосигуряващи се лица	258 118	385,04	212 887	411,73
Самоосигурени лица за всички социални рискове	115 836	420,00	108 526	446,14
Самоосигурени лица само за пенсия	92 155	420,00	72 711	433,76
Самоосигуряващи се земеделски произв. и тютюнопроизводители, осигурени за всички соц. рискове	21 317	240,00	12 262	246,85
Самоосигуряващи се земеделски произв. и тютюнопроизводители, осигурени само за пенсия	28 810	240,00	19 388	240,75

Забележка: 1) В общия брой на осигурените лица са включени наетите в специалните дейности и във Висшия съдебен съвет.

2) Работещи по трудови правоотношения са и лицата по програми за заетост, както и наетите на работа за повече от пет работни дни, или 40 часа, през един календарен месец.

Общият средногодишен **брой на осигурените лица**, за които са постъпили приходи от осигурителни вноски през 2011 г., е **2 883 084**, от които 181 086 са се осигурявали на повече от едно основание.

Анализът за изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО за 2011 г. показва следното:

- ❖ Планираните приходи (без получените трансфери) са **4 067 444,7 хил. лв.**, а планираните разходи (без предоставените трансфери) са **8 233 556,7 хил. лв.** Изпълнението на бюджета на ДОО за 2011 г. показва, че са постъпили **3 838 103,1 хил. лв.**, или изпълнението на плана е **94,4 на сто**. Изразходвани са **8 216 247,8 хил. лв.**, което представлява **99,8 на сто** от утвърдения бюджет.
- ❖ Съгласно Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2011 г. консолидираният бюджет на ДОО е **балансиран на нула** чрез **субсидия от републиканския бюджет** за покриване недостига от средства, която по план е в размер на 1 390 301,3 хил. лв., но в действителност са получени **1 631 524,5 хил. лв.**
- ❖ Държавата е финансирала ДОО с **трансфер от републиканския бюджет** на обща стойност **4 417 497,6 хил. лв.**, което представлява **53,7 на сто** от направените разходи през 2011 г.
- ❖ В края на годината е **реализиран остатък** в размер **280,4 хил. лв.** по валутните сметки на НОИ (в евро и щатски долари).

Консолидираният бюджет на ДОО през 2011 г. има следната структура:

- I. Приходи и трансфери
- II. Разходи и трансфери
- III. Дефицит /Излишък
- IV. Финансиране

Основните резултати, с които се характеризира изпълнението на бюджета на ДОО за 2011 г. по отделните части на бюджетната структура, са показани по-долу в анализа.

ПРИХОДИ

В областта на приходите основните параметри са следните:

- Увеличение на размера на осигурителната вноска за фонд “Пенсии” от 01.01.2011 г. от 16 на 17,8 на сто за лицата, родени преди 1 януари 1960 г. и от 11 на 12,8 на сто – за лицата, родени след 31.12.1959 г., и запазване размера на вноската в универсалните фондове за ДЗПО – 5 на сто;
- Промяна на съотношението за разпределяне на осигурителната вноска между работодател и осигурено лице за фонд “Пенсии” на 9,9 : 7,9 на сто, за лицата, родени преди 1 януари 1960 г. (при общ размер 17,8 на сто) и на 7,1 : 5,7 на сто, за лицата, родени след 31.12.1959 г. (при общ размер 12,8 на сто), а за ДЗПО 2,8 : 2,2 на сто съответно за работодател и осигурено лице. Вноската за самоосигуряващите се лица е съответно 17,8 на сто и 12,8 на сто;
- Въвеждане на диференциран минимален месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, съобразно облагаемия им доход за 2009 г. (съответно 420 лв., 450 лв., 500 лв. и 550 лв.) по скала, определена в чл. 8 от ЗБДОО за 2011 г.;
- Запазване на 240 лв. на минималния осигурителен доход за регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители и за тези, които упражняват само земеделска дейност;
- Нарастване на минималните осигурителни прагове по икономически дейности и групи професии за работещите по трудови правоотношения, като средното нарастване е 5,6 на сто спрямо 2010 г.;

- Запазване на максималния месечен размер на осигурителния доход за всички осигурени лица на 2 000 лв.;
- Продължаване участието на държавата с трансфер във фонд “Пенсии” в размер 12 на сто от сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година;
- Запазване размерите на осигурителните вноски за фонд “Общо заболяване и майчинство” и фонд “Безработица” съответно 3,5 на сто и 1 на сто и на съотношението при разпределянето им между работодател и осигурено лице 60 : 40;
- Запазване размерите на диференцираните осигурителни вноски за фонд “Трудова злополука и професионална болест” между 0,4 и 1,1 на сто;
- Запазване размера на осигурителната вноска за Учителския пенсионен фонд – 4,3 на сто;
- За 2011 г. не се прилага чл. 15, ал. 1, т. 4 от Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя;

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРИХОДНАТА ЧАСТ НА БЮДЖЕТА НА ДОО ЗА 2011 г.

Общо постъпилите приходи и трансфери в бюджета на държавното обществено осигуряване за 2011 г. са **8 255 770,8 хил. лв.**, в т.ч. осигурителни вноски – **3 807 237,3 хил. лв.**, неданъчни приходи – **31 743,7 хил. лв.** и трансфери от републиканския бюджет, МТСП и НСИ – **4 417 667,7 хил. лв.** В сравнение с планираните (8 243 719,1 хил. лв.) са отчетени с **12 051,7 хил. лв.**, или с **0,15** на сто повече приходи и трансфери.

Таблица № 7

СТРУКТУРА НА ПОСТЪПИЛИТЕ ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ В КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ПРЕЗ 2011 г.					
ПОКАЗАТЕЛИ	ПЛАН		ОТЧЕТ		ИЗПЪЛНЕНИЕ %
	хил. лв.	структура	хил. лв.	структура	
ОСИГУРИТЕЛНИ ПРИХОДИ	6 523 461,4	79,13%	6 288 011,0	76,17%	96,39%
Общо от осигурителни вноски, в т.ч. от:	4 042 687,7	61,97%	3 807 237,3	60,55%	94,18%
- работодатели/възложители	2 363 630,6	58,47%	2 471 721,7	64,92%	104,57%
- лични вноски от работници и служители	1 418 185,0	35,08%	1 000 927,1	26,29%	70,58%
- самоосигуряващи се	223 402,1	5,53%	204 686,8	5,38%	91,62%
- главница по рев. актове за начет от НАП	10 620,0	0,26%	9 882,5	0,26%	93,06%
- приходи от професионални пенсионни фондове по чл. 157, ал. 7 от КСО и § 4, ал. 4 от ПЗР на КСО	26 850,0	0,66%	120 004,5	3,15%	446,94%
Трансфер от РБ в рамер на 12 на сто върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година	2 480 773,7	38,03%	2 480 773,7	39,45%	100,00%
Неданъчни приходи	25 553,6	0,31%	31 743,7	0,38%	124,22%
Приходи и доходи от собственост	4 865,1	19,04%	5 208,3	16,41%	107,05%
Глоби, санкции и наказателни лихви	20 450,0	80,03%	35 220,6	110,95%	172,23%
Други неданъчни приходи	238,5	0,93%	-8 685,2	-27,36%	
Внесени ДДС и други данъци	-796,6	-0,01%	-877,9	-0,01%	110,21%
ПОЛУЧЕНИ ТРАНСФЕРИ И СУБСИДИИ	1 695 500,7	20,57%	1 936 894,0	23,46%	114,24%
Получени трансфери от ЦБ за ДОО	305 199,4	18,00%	305 199,4	15,76%	100,00%
Допълнителни субсидии от ЦРБ за покриване на недостига от средства	1 390 301,3	82,00%	1 631 524,5	84,23%	117,35%
Трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	-		168,1	0,009%	
Трансфери от НСИ по международни програми и споразумения	-		2,0	0,0001%	
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	8 243 719,1	100%	8 255 770,8	100%	100,15%

I. Осигурителни приходи

Постъпилите през годината осигурителни приходи в консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване са **6 288 011,0 хил. лв.** (при планирани **6 523 461,4 хил. лв.**). От тези приходи **60,5 на сто** са от осигурителни вноски и **39,5 на сто** са трансфери от РБ в размер на 12 на сто върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година.

1. Приходи от осигурителни вноски

Приходите от осигурителни вноски са **3 807 237,3 хил. лв.** и са с **235 450,4 хил. лв.**, или **5,8 на сто по-малко** от планираните (4 042 687,7 хил. лв.).

1.1. Постъпилите вноски за лица, осигурявани от работодатели, в т. ч. и лични вноски, са 3 472 648,8 хил. лв., при план 3 781 815,6 хил. лв. Изпълнението на плана е **91,8 на сто**. В тях са включени осигурителните вноски за работещите по трудови правоотношения, държавните служители и наетите в специални дейности, работещите без трудови правоотношения, вноските за включените лица в програмите на МТСП за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта и други.

Таблица № 8

ПРИХОДИ ОТ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ ПРЕЗ 2011 г.					
ПОКАЗАТЕЛИ	ПЛАН		ОТЧЕТ		ИЗПЪЛ- НЕНИЕ %
	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура	
Осигурителни вноски от работодател/възложител	2 363 630,6	58,47%	2 471 721,7	64,92%	104,57
1. Общо за осигурените от I, II и III категория труд	1 828 185,4	77,35%	1 981 496,5	80,17%	108,39
3-та категория труд	1 684 419,5	92,14%	1 841 871,5	92,95%	109,35
1-ва и 2-ра категория труд	143 765,9	7,86%	139 625,0	7,05%	97,12
2. Държавни служители, наети в специални дейности и във Висшия съдебен съвет	355 282,8	15,03%	333 658,9	13,50%	93,91
3-та категория труд	110 473,8	31,09%	115 042,3	34,48%	104,14
1-ва и 2-ра категория труд	244 809,0	68,91%	218 616,6	65,52%	89,30
3. За осигурени за инвалидност, старост и смърт и за трудова злополука и проф. болест	2 491,2	0,11%	2 376,6	0,10%	95,40
3-та категория труд	2 428,8	97,50%	2 333,9	98,20%	96,09
1-ва и 2-ра категория труд	62,4	2,57%	42,7	1,80%	68,43
4. Осиг. вноски върху доходи без трудови правоотношения	18 500,2	0,78%	22 535,2	0,91%	121,81
5. Осиг. вноски за ФТЗПБ за лицата, осигурени за тр. зл. и проф. болест от работодатели - от 0,4 до 1,1%	122 596,9	5,19%	100 957,8	4,08%	82,35
6. Осиг. вноски върху обезщетенията за оставане без работа - по КТ, Закона за висшето образ. и ЗДС	2 867,3	0,12%	1 962,2	0,08%	68,43
7. Осиг. вноски за ф "Пенсии" поради незаконно недопускане или отстраняване от работа	2 688,1	0,11%	1 207,2	0,05%	44,91
3-та категория труд	2 266,7	84,32%	1 074,7	89,02%	47,41
1-ва и 2-ра категория труд	421,4	15,68%	132,5	10,98%	31,44
8. Осиг. вноски за включените в програмите за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	3 038,0	0,13%	2 568,2	0,10%	84,54
9. Осиг. вноски, дължими за периода преди 1.01.2005 г.	125,0	0,005%	219,3	0,009%	175,44
10. Осиг. вноски върху средствата за социални разходи	27 718,4	1,17%	24 445,7	0,99%	88,19
11. Осиг. вноски върху изплатени гарантирани вземания	137,3	0,01%	294,1	0,01%	214,20
Лични осигурителни вноски	1 418 185,0	35,08%	1 000 927,1	26,29%	70,58
Осиг. вноски от самоосигуряващи се лица, в т.ч. от:	223 402,1	5,53%	204 686,8	5,38%	91,62
- осигурени само за пенсия	77 395,6	34,64%	61 695,9	30,14%	79,71
- осиг. само за пенсия при годишно изравняване за 2010 г.	22 774,0	10,19%	16 482,7	8,05%	72,38
- осиг. за всички осиг. рискове без тр. зл. и безработица	113 674,5	50,88%	109 823,2	53,65%	96,61
- осиг. вноски върху мин. осиг. доход за времето на обучение	2 294,3	1,03%	2 919,4	1,43%	127,25
- осиг. вноски върху мин. осиг. доход от лицата, на които не им достигат до 5 г. осигурителен стаж за пенсия	7 263,7	3,25%	13 765,6	6,73%	189,51
Главница върху ревизионни актове за начет от НАП	10 620,0	0,26%	9 882,5	0,26%	93,06
Приходи от професионалните пенсионни фондове по чл. 157, ал. 7 от КСО и § 4, ал. 4 от ПЗР на КСО	26 850,0	0,66%	120 004,5	3,15%	446,94
ОБЩО ПРИХОДИ ОТ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ	4 042 687,7	100,0%	3 807 237,3	100,0%	94,18

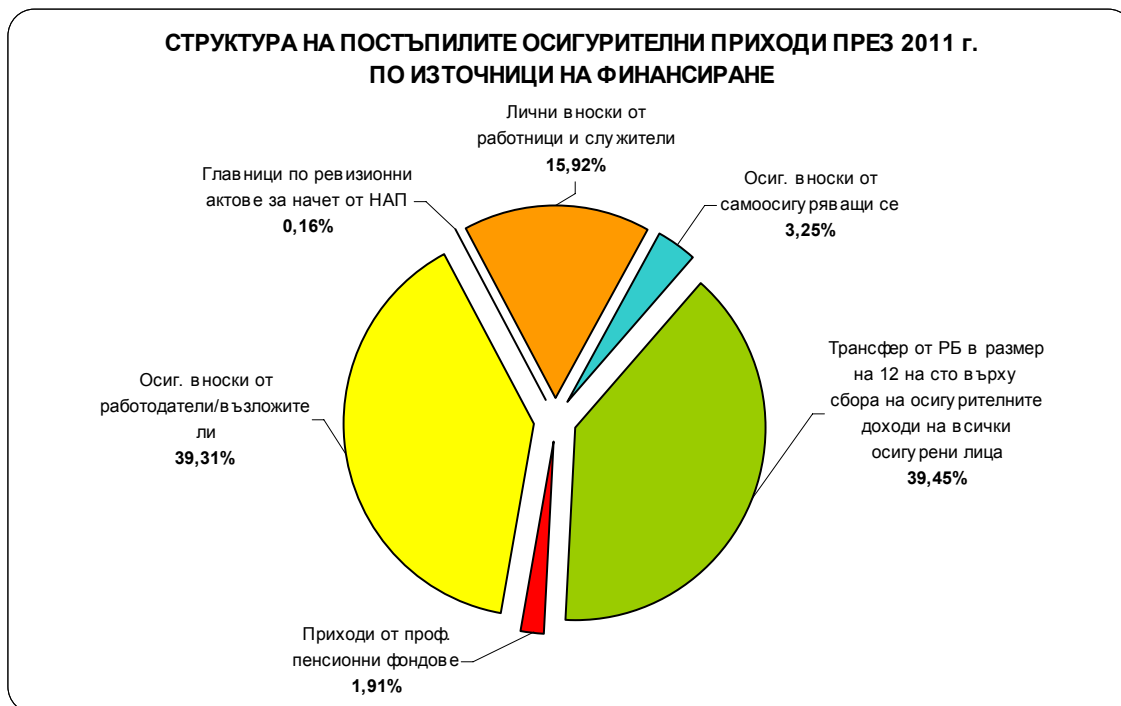
1.2. Вноските от самоосигуряващи се лица по отчета за 2011 г. са в размер **204 686,8 хил. лв.**, а по план – 223 402,1 хил. лв. Неизпълнението с 18 715,3 хил. лв. (8,4%) се дължи на по-малкия с 45 231 **брой на самонаетите лица** от предвидения. По отношение на осигурителния им доход, при определен минимум 420 лв., по отчетни данни самоосигуряващите се лица за всички социални рискове са се осигурявали върху по-висок размер **446,14 лв.**, а тези само за пенсия – върху **433,76 лв.** **Средният осигурителен доход**, на който са се осигурявали всички самонаети, тоест като се включат и осигурените земеделски производители и тютюнопроизводители, е с **6,9% по-висок** от планирания. При план 385,04 лв., е отчетен **411,73 лв.**

1.3. В групата на приходите от осигурителни вноски се отнасят и постъпленията от **главници по ревизионни актове за начет**, събрани от контролните органи на Националната агенция за приходите (НАП). Постъпилите суми са **със 737,5 хил. лв. по-малко** спрямо планираните (10 620,0 хил. лв.), или изпълнението на плана е **93,06 на сто.**

1.4. Прехвърлените средства от осигурителни вноски от **професионалните пенсионни фондове** за пенсионираните се по чл. 157, ал. 7 от КСО и § 4, ал. 4 от ПЗР на КСО лица са **120 004,5 хил. лв.**, при план 26 850,0 хил. лв., или с 93 154,5 хил. лв. повече. Значителното преизпълнение (с 347%) на тези приходи е в резултат на законодателните промени, приети с §4а от ПЗР на КСО (в сила от 01.01.2011 г.). На основание ал. 1 от тази разпоредба средствата по индивидуалните партиди, налични към 1 януари 2011 г., на жените, родени от 1 януари 1955 г. до 31 декември 1959 г. включително, и на мъжете, родени от 1 януари 1952 г. до 31 декември 1959 г. включително, които до 31 декември 2010 г. са осигурени в професионален пенсионен фонд, се прехвърлят във фонд “Пенсии” на ДОО. До 31 март 2011 г. във фонд “Пенсии” бяха преведени 108 млн. лв. от индивидуалните вноски в професионалните фондове на близо 45 хил. души, които ако са изпълнили условията за ранно пенсиониране при първа и втора категория труд биха могли да се пенсионира до 31 декември 2014 г. Основният мотив за извършената промяна беше, че средствата в индивидуалните партиди на осигурените лица са недостатъчни, за да започне изплащането на пенсии на тези лица от началото на 2011 г. По тази причина пенсионирането от ППФ се отложи за началото на 2015 г., за да се осигури натрупването на средства във индивидуалните партиди на осигурените лица за изплащането на пенсия, съизмерима по размер с тази, която лицата биха получавали от държавното обществено осигуряване.

Със свое Решение № 7 от 31 май 2011 г. Конституционният съд обяви за противоконституционен §4а от ПЗР на КСО. Това наложи приемането на промени в КСО (ДВ бр. 60 от 05.08.2011 г.), които да уредят отношенията след датата на влизане в сила на решението на Конституционния съд между НОИ, пенсионноосигурителните дружества и осигурените лица. С ново създадения § 4б в ПЗР на КСО (в сила от 18.06.2011 г.), наново бяха уредени осигурителните отношения с лицата, за които се извърши прехвърляне във фонд “Пенсии” на ДОО на средствата от индивидуалните им партиди в ППФ.

Фигура № 15

2. От 2009 г. държавата се включи в осигуряването за фонд “Пенсии” чрез **трансфер**, равен на **12 на сто върху сбора от осигурителните доходи** на всички осигурени лица за календарната година. През 2011 г. преведената сума от републиканския бюджет е в размер, равен на планирания – **2 480 773,7 хил. лв.** (**39,5 на сто** от постъпленията от осигурителни приходи за 2011 г.)

II. Неданъчни приходи

Постъпилите през 2011 г. **неданъчни приходи** в бюджета на ДОО са **31 743,7 хил. лв.** и са с **6 190,1 хил. лв.**, или **24,2 на сто повече** от планираните (25 553,6 хил. лв.). Те включват приходи и доходи от собственост, глоби, санкции и наказателни лихви (събрани от НАП и НОИ) и други неданъчни приходи.

1. Събраните суми **от глоби, санкции и наказателни лихви** са в размер **35 220,6 хил. лв.**, при планирани 20 450,0 хил. лв., или **172,2 на сто** изпълнение. Събраните **лихви по ревизионни актове за начет в приход на ДОО от НАП** са в размер **19 641,9 хил. лв.**, или 213,6 на сто спрямо плана. По ревизионни актове за начет, **съставени от контролните органи на НОИ**, след 31.12.2005 г. са постъпили начети и лихви в размер **2 134,5 хил. лв.** (при план 4 000,0 хил. лв.), а от други глоби, санкции, неустойки и обезщетения по наказателни постановления са събрани **13 444,2 хил. лв.** (при план 7 255,0 хил. лв.).

2. **Приходите и доходите от собственост** (от наем на имущество, от продажба на стоки и услуги, приходи от лихви и др.) са с **343,2 хил. лв.** **повече** от планираните 4 865,1 хил. лв.

III. Получени трансфери и субсидии

Участието на държавата в поемането на осигурителните разходи, които са за сметка на републиканския бюджет, през 2011 г. се осъществява чрез **трансфер по план** в размер **1 695 500,7 хил. лв.** Това са средства, предвидени за изплащане на:

➤ Пенсии за военна инвалидност, пенсии за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, пенсии за особени заслуги, пенсии по отменените Закон за пенсиите и Закон за общественото осигуряване, за които не се дължат

осигурителни вноски, както и добавките към тях, в т.ч. и вдовишките добавки по чл. 84 от КСО (вкл. пощенската такса и ДДС). Трансферираната сума е **279 376,9 хил. лв.**;

➤ Добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война (вкл. пощенска такса и ДДС). Трансферираната сума е **14 186,7 хил. лв.**;

➤ За добавки към пенсиите по чл. 9 от Закона за политическата и гражданска реабилитация на репресираните лица (вкл. пощенска такса и ДДС). Преведената сума е 10 785,8 хил. лв.;

➤ Осигурителни вноски във фонд “Пенсии” за осигурителен стаж по чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО, зачетен при пенсиониране, които се поемат от държавния бюджет – трансфер от **550,0 хил. лв.**;

➤ Обезщетения по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ, съгласно чл. 26а, т. 3 от КСО – трансфер от **300,0 хил. лв.**;

➤ Допълнителна субсидия за покриване недостига от средства – **1 390 301,3 хил. лв.**

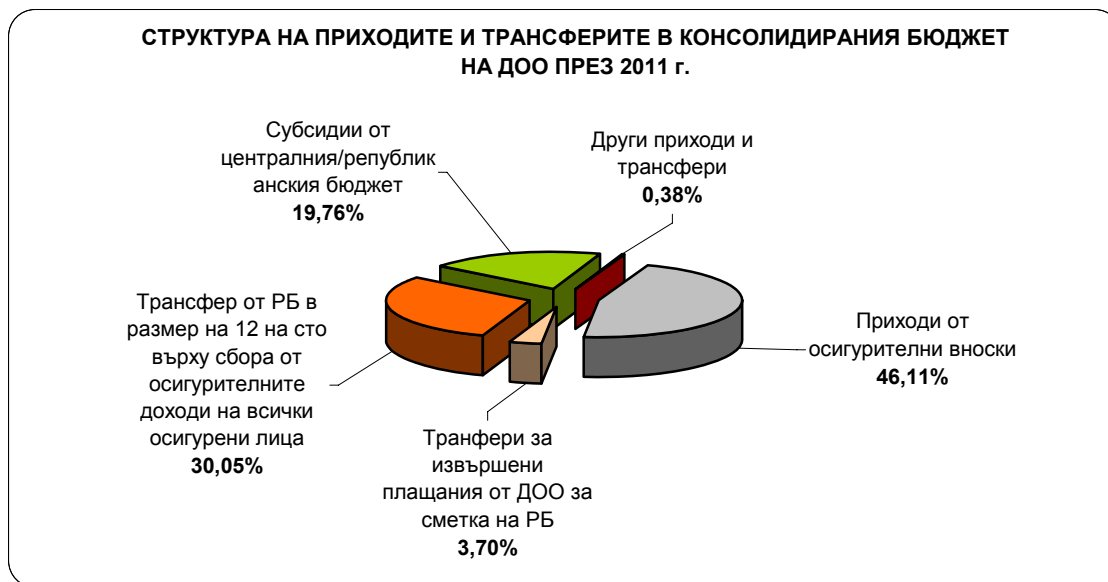
За отчетната 2011 г. бюджетът на ДОО е получил трансфер от републиканския бюджет в размер на **1 936 723,9 хил. лв.**, който се различава от планирания в следните плащания:

❖ Преведени бяха **164,4 хил. лв.** трансфер по чл. 5 и чл. 6 от Правилника за прилагане на Закона за ветераните от войните, без да са планирани;

❖ С ПМС № 356 от 22.12.2011 г. бе отпуснат и допълнителен трансфер от републиканския бюджет в размер **241 058,8 хил. лв.** за покриване недостига от средства.

В групата трансфери през 2011 г. се включват и постъпилите суми от МТСП по програми за осигуряване на заетост в размер на **168,1 хил. лв.** и **2,0 хил. лв.** трансфер от НСИ по международни програми и споразумения.

Фигура № 16

РАЗХОДИ

В областта на разходите бюджетът на ДОО за 2011 г. беше реализиран при следните социално-осигурителни параметри и политики:

- С приемането на Закона за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване, който влезе в сила от 1 януари 2011 г., се създаде нова правна рамка за усъвършенстване на пенсионния модел на базата на краткосрочни и дългосрочни

мерки за преодоляване на дисбаланса между приходите и разходите в осигурителната система и подобряване адекватността на пенсиите. Конкретно влияние за 2011 г. има отпадането на точковата система и на разсроченото откупуване на осигурителен стаж, както и удължаването на периода на изплащане на пенсиите за ранно пенсиониране за 1-ва и 2-ра категория труд от фонд "Пенсии" на ДОО до 2014 г.;

- Минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст, също се запази на нивото от 1 юли 2009 г. в размер 136,08 лв. Запазиха се и нивата на всички минимални размери на пенсиите за трудова дейност, свързани с минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст;

- Максималният размер на получаваните една или повече пенсии, без добавките към тях, се запази в размер на 700 лв. вследствие от запазването на максималния осигурителен доход;

- Социалната пенсия за старост, както и размерите на всички обвързани с нея добавки към пенсиите, се запазиха на нивата от 1 юли 2009 г., а именно:

- ▶ социалната пенсия за старост – 100,86 лв.;

- ▶ добавката за чужда помощ – 75,65 лв.;

- ▶ добавката към пенсиите на участниците и пострадалите във войните по чл. 5 от ЗВВ – 100,86 лв.;

- ▶ добавката по Указ 1611 (на ветераните-инвалиди от Отечествената война) – 50,43 лв.

- Запази се продължителността на обезщетението за бременност и раждане от 410 календарни дни (до навършване на една годишна възраст на детето) и размера на обезщетението за отглеждане на малко дете от една до две годишна възраст 240 лв. месечно;

- От 1 септември 2011 г., се извърши отложеното от 2010 г. увеличение на размера на добавката по чл. 84 КСО от 20 на 26,5 на сто от пенсията или сбора от пенсиите, които е получавал починалия съпруг /съпруга;

- Удължи се с още една година, действието на приетата от правителството (Решение № 180 от 1.4.2010 г. на МС) антикризисна мярка по отношение изплащането на паричните обезщетения за временна неработоспособност – първите три работни дни от настъпването на временната неработоспособност се изплащат за сметка на осигурителя (70 на сто от среднодневното брутно трудово възнаграждение за месеца, в който е настъпила временната неработоспособност, но не по-малко от 70 на сто от среднодневното уговорено възнаграждение, съгласно §22о от ПЗР на КСО), а от 4-тия ден – от държавното обществено осигуряване;

- Намали се срокът за изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност, настъпила след прекратяване на трудовия договор или осигуряването, както и за временна неработоспособност, настъпила преди прекратяване на срочни трудови и служебни правоотношения, договори за военна служба и договори за управление и контрол на търговски дружества – от 75 дни на 30 дни;

- Удължиха се референтните осигурителни периоди, от които се изчисляват краткосрочните обезщетения: от 6 на 12 месеца за обезщетенията за общо заболяване, трудова злополука или професионална болест, от 12 на 18 месеца за обезщетението за бременност и раждане и от 9 на 18 месеца за обезщетението за безработица;

- Запази се размерът на обезщетението за безработица и начинът на изчислението му на база 60 на сто от осигурителния доход на лицето преди загубата на работа, при минимален дневен размер на обезщетението – 7,20 лв.;

- Запази се максималният размер на гарантираните вземания по Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя на 1 000 лв.

Таблица № 9

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА РАЗХОДИТЕ И ТРАНСФЕРИТЕ В КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ПРЕЗ 2011 г.			
ПОКАЗАТЕЛИ	План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълне- ние %
1. РАЗХОДИ, ФИНАНСИРАНИ ОТ БЮДЖЕТА НА ДОО	7 936 357,4	7 930 595,4	99,93%
Пенсии за сметка на ДОО	6 669 842,7	6 748 158,0	101,17%
Пенсии по международни спогодби	60 000,0	53 709,7	89,52%
Издръжка (пощенска такса и ДДС и други финансови услуги)	44 231,0	37 386,1	84,52%
Социални помощи и обезщетения	1 070 911,9	1 018 350,9	95,09%
Програми, дейности и служби по соц. осигуряване, подпомагане и заетостта	82 703,9	66 542,5	80,46%
Разходи за лихви по заеми (лихви по заем от СБ и др. лихви)	397,4	325,4	81,88%
Отбрана и сигурност	1 120,5	250,1	22,32%
Предоставени трансфери от ДОО	7 150,0	5 872,7	82,14%
- на Агенцията за социално подпомагане към МТСП	3 150,0	2 172,7	68,97%
- на МТСП за ф. "Условия на труд"	4 000,0	3 700,0	92,50%
2. РАЗХОДИ, ФИНАНСИРАНИ ОТ ЦР БЮДЖЕТ	304 349,4	291 525,1	95,79%
Пенсии за сметка на РБ	302 191,7	289 650,4	95,85%
Издръжка (пощенска такса и ДДС)	2 157,7	1 874,7	86,88%
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	8 240 706,8	8 222 120,5	99,77%

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РАЗХОДНАТА ЧАСТ НА БЮДЖЕТА НА ДОО

През 2011 г. разходите и трансферите са в размер на **8 222 120,5 хил. лв.** (при планирани **8 240 706,8 хил. лв.**). В тях са включени социалноосигурителни разходи (пенсии, социални помощи и обезщетения), разходи за програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост, разходи за отбрана и сигурност, разходи за лихви по заеми, и предоставени трансфери на МТСП.

По отчета на консолидирания бюджет на ДОО за 2011 г. направените разходи (без предоставените трансфери) възлизат на **8 216 247,8 хил. лв.** Те включват:

- **Разходи за пенсии – 7 130 778,9 хил. лв.,** които заемат **86,8%** дял от разходите. В тях влизат **191,7 хил. лв.** за еднократно изплащане на допълнителни суми към пенсиите за минали години, както и **39 260,8 хил. лв.** пощенска такса и ДДС и други финансови услуги;
- **Разходи за социални помощи и обезщетения – 1 018 350,9 хил. лв.** (при планирани 1 070 911,8 хил. лв.), или **12,4 на сто** от разходите.
- **Разходи за програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост – 66 542,5 хил. лв.** (при планирани 82 703,9 хил. лв.), или **0,8%** в структурата на разходите. Спрямо плана са усвоени 80,5%.
- **Разходи за отбрана и сигурност – 250,1 хил. лв.,** при планирани 1 120,5 хил. лв.
- **Разходи за лихви по заеми от международни организации и институции и местни лица – 325,4 хил. лв.,** при планирани 397,4 хил. лв.

Изпълнението на плана по разходите е **99,8** на сто. **Икономията от 17 309,0 хил. лв.** се формира основно от реализираната икономия в разходите за службите по социално осигуряване и от средствата, изплатени за социални помощи и обезщетения.

Фигура № 17

1. В структурата на разходите най-съществен дял (**86,8 на сто**) заемат **разходите за пенсии**, които по отчета за 2011 г. са **7 130 778,9 хил. лв.** (включително еднократните допълнителни суми към пенсиите за периода 2006-2009 г, пощенска такса, ДДС и други финансови услуги). Отчетените разходи са с **0,7 на сто повече** от планираните. През 2011 г. са изплатени **39 260,8 хил. лв.** за пощенска такса, ДДС и други финансови услуги, което е 84,6 на сто от предвидените по план. Изплатените суми само за пенсии (без пощенска такса и ДДС и други финансови услуги) са в размер **7 091 518,1 хил. лв.** В рамките на тези разходи са пенсиите, **финансирани от ДОО**, по **международни спогодби** и разходът за пенсии, финансирани от **републиканския бюджет**. Изпълнението е 100,8 на сто, или с 59 483,7 хил. лв. повече от заложеното в плана. Преразходът на средствата за пенсии се дължи основно на увеличения от 1 септември 2011 г. размер на добавката по чл. 84 КСО от 20 на 26,5 на сто от размера на пенсията или сбора от пенсиите, които е получавал починалият съпруг /съпруга.

1.1. За пенсиите и добавките към тях за сметка на ДОО през 2011 г. са изразходвани **6 748 158,0 хил. лв.** Планираният разход за пенсии от ДОО е **изпълнен на 101,2%**. При пенсиите за **трудова дейност** изпълнението на плана е **101,3%**, тоест има **преразход 77 308,7 хил. лв.** При пенсиите на **лицата по чл. 69 от КСО** (кадрови военнослужещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ, държавни служители по ЗМВР и приравнените към тях) изпълнението е **100,2%** – отчетеният **преразход е в размер 821,3 хил. лв.**

1.2. За пенсиите по **международни спогодби** са изразходвани **53 709,7 хил. лв.** Разходът за тези пенсии е с 10,5 на сто по-нисък от плана.

Общо разходите за пенсии, **финансирани само от бюджета на ДОО** (трудови пенсии, пенсии по чл. 69 от КСО, пенсии по международни спогодби и пощенска такса и ДДС и други финансови услуги) са **6 839 253,8 хил. лв.** и са с **65 180,1 хил. лв.**, или **0,96 на сто повече** от планираните (6 774 073,7 хил. лв.).

1.3. Разходът за **пенсии и добавките към тях, финансирани от републиканския бюджет**, е **289 650,4 хил. лв.**, при план 302 191,7 хил. лв., или изразходваните средства са по-малко от планираните с 4,2 на сто.

- За пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост, социални пенсии за инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги и пенсии, отпуснати по отменени закони, през 2011 г. са изразходвани **266 870,1 хил. лв.**, при планирани 277 396,3 хил. лв., или с **3,8 на сто по-малко**.
- Незначителен преразход с 0,1% (14,9 хил. лв.) се наблюдава при изплатените добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от

Отечествената война, както и на техните наследници, получаващи наследствена пенсия. Разходът е **14 100,9 хил. лв.**, при план 14 086,1 хил. лв. Съгласно чл. 5 от Закона за ветераните от войните те получават към пенсията си добавка в размер 100% от социалната пенсия за старост.

- Разходът за изплащане на добавките към пенсиите съгласно чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица (ЗПГРРЛ) е в размер **8 673,1 хил. лв.**, при план 10 709,3 хил. лв., или с 19,0% по-малко. Във връзка с прилагането на чл. 9 от ЗПГРРЛ от 1 януари 2011 г. всички добавки към пенсиите на правоимащите лица бяха автоматично преизчислени въз основа на по-високата средна пенсия за осигурителен стаж и възраст за 2010 г. в размер на 284,14 лв.

1.4. Разходите по изплащане на пенсиите през 2011 г. (**пощенска такса и ДДС и други финансови услуги**) са в размер на **39 260,8 хил. лв.**, което е 84,6% от предвидените за тази цел разходи. **Икономията** от 7 127,9 хил. лв. е в резултат на увеличаване броя на пенсиите, изплащани по банков път, при които разходите са значително по-ниски от изплащаните в пощенските клонове. В тях са включени пощенска такса и ДДС за пенсиите и добавките към тях от ДОО в размер 37 385,6 хил. лв., пощенска такса и ДДС за пенсиите от републиканския бюджет, за добавките към пенсиите на ветераните от войните и на репресираните лица в размер 1 874,7 хил. лв. и 0,5 хил. лв. за други финансови услуги.

2. Следващи по значимост са **разходите за социални помощи и обезщетения**, които по отчет са **1 018 350,9 хил. лв.**, или **12,4%** от разходите на консолидирания бюджет на ДОО. По план за тази група разходи са предвидени 1 070 911,8 хил. лв., но са изплатени **95,1%**.

Най-голям дял в изплатените парични обезщетения и помощи от ДОО заемат **обезщетенията за безработица – 31,5%**. При план 328 723,3 хил. лв. са изплатени **320 445,8 хил. лв.**, или с **2,5 на сто по-малко**. Изплатените **обезщетения за бременност, раждане и трудоустрояване**, които заемат дял **29,4%**, по отчет са 299 739,7 хил. лв. Единствено при тях е отчетено превишение на плана с **0,8 на сто**. Следващи в структурата на паричните обезщетения и помощи са обезщетенията за **общо заболяване и трудоустрояване**, заемащи дял **25,2%**. По отчет те са 256 395,1 хил. лв.

При останалите парични обезщетения и помощи изплатените суми са по-малки от планираните, поради което и изплатените суми за социални помощи и обезщетения са **95,1%** от предвидените средства.

Таблица № 10

ИЗПЛАТЕНИ СУМИ ЗА ПАРИЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ през 2011 г.			
Показатели	План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълне- ние %
Парични обезщетения общо, в т.ч.:	1 053 426,4	1 001 546,6	95,08
- поради общо заболяване, нетрудова злополука, гледане на болен член от семейството, карантина и трудоустрояване	286 644,1	256 395,1	89,45
- трудова злополука, проф. болест и трудоустрояване	7 470,0	6 090,9	81,54
- бременност, раждане и трудоустрояване	297 451,5	299 739,7	100,77
- отглеждане на малко дете	133 137,5	118 875,1	89,29
- безработица	328 723,3	320 445,8	97,48
Помощи общо, в т.ч.:	17 485,5	16 804,3	96,10
- профилактика и рехабилитация	15 362,3	15 163,6	98,71
- еднократна помощ при смърт	2 121,2	1 639,0	77,27
- за инвал. поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на пенсия на осигуреното лице по чл. 11, ал. 3 от КСО	2,0	1,7	85,00
Общо обезщетения и помощи	1 070 911,9	1 018 350,9	95,09

Разходът за парични обезщетения и помощи, изплащани от ДОО, зависи от броя на осигурените лица, размера на среднодневното парично обезщетение на едно осигурено лице и броя на изплатените работни дни поради временна неработоспособност.

➤ Прямо планираното за 2011 г. (286 517,4 хил. лв.) разходите за обезщетения при временна неработоспособност поради **общо заболяване, гледане на болен член от семейството и карантина и нетрудови злополуки** по отчет са с **10,6%** по-малко. Икономията от 30 221,0 хил. лв. се дължи на по-малкото с 15,8 на сто изплатени работни дни (12 618,1 хиляди), тъй като изплатеното среднодневно обезщетение (**20,31 лв.**) е с 6,2 на сто по-високо от планираното. Основната причина за икономията в разходите е продължаващото и през 2011 г. действие на въведената в средата на 2010 г. антикризисна мярка за нов режим на изплащане на тези обезщетения.

▪ За **обезщетения за общо заболяване**, които са най-значимият разход в тази група, са изплатени **25 107,3 хил. лв. по-малко** от планираните. Загубените работни дни на едно осигурено лице поради общо заболяване са със 17,0 на сто по-малко от предвидените. При този осигурен социален риск са изплатени 10 336,8 хил. работни дни (с 16,6 на сто по-малко от планираните) при среднодневно парично обезщетение **20,34 лв.**;

▪ Икономия от 5,0% (2 010,5 хил. лв.) е отчетена и при изплатените обезщетения за **нетрудови злополуки**. Тя е в резултат на по-малкото загуби на работни дни във временна неработоспособност от предвидените, тъй като изплатеното среднодневно парично обезщетение е по-високо от планираното. Отчетени са с **8,0 на сто** по-малко от планираните загубени работни дни със среднодневно парично обезщетение **20,59 лв.**, или с 3,0 на сто повече от планираното.

➤ При **разходите за обезщетения за майчинство (418 614,8 хил. лв.)** е отчетена икономия спрямо плана с 11 974,2 хил. лв. (по план 430 589,0 хил. лв.). Те включват обезщетенията за бременност и раждане, трудоустрояване поради бременност и кърмене и отглеждане на малко дете.

▪ Отчетените суми за обезщетения за **бременност и раждане са 299 739,3 хил. лв.**, или с **0,8%** повече от планираните, което е в резултат на по-високото с 12,5% среднодневно парично обезщетение изплатено спрямо планираното. Независимо от по-малкия с **14,5%** среден брой работни дни, ползвани от една жена годишно, по-високото с **2,68 лв.** среднодневно парично обезщетение води и до преразход на средства в размер на 2 364,3 хил. лв.;

▪ За обезщетения за **отглеждане на малко дете до 2-годишна възраст** са изплатени **118 875,1 хил. лв.**, при план 133 137,5 хил. лв., или с **10,7 на сто** по-малко. **Икономията** се дължи на по-ниското с 13,9 на сто среднодневно парично обезщетение (10,61 лв.) спрямо планираното (12,33 лв.), тъй като изплатените работни дни (11 200,6 хиляди) са с 3,8 на сто повече от планираните (10 793,8 хиляди).

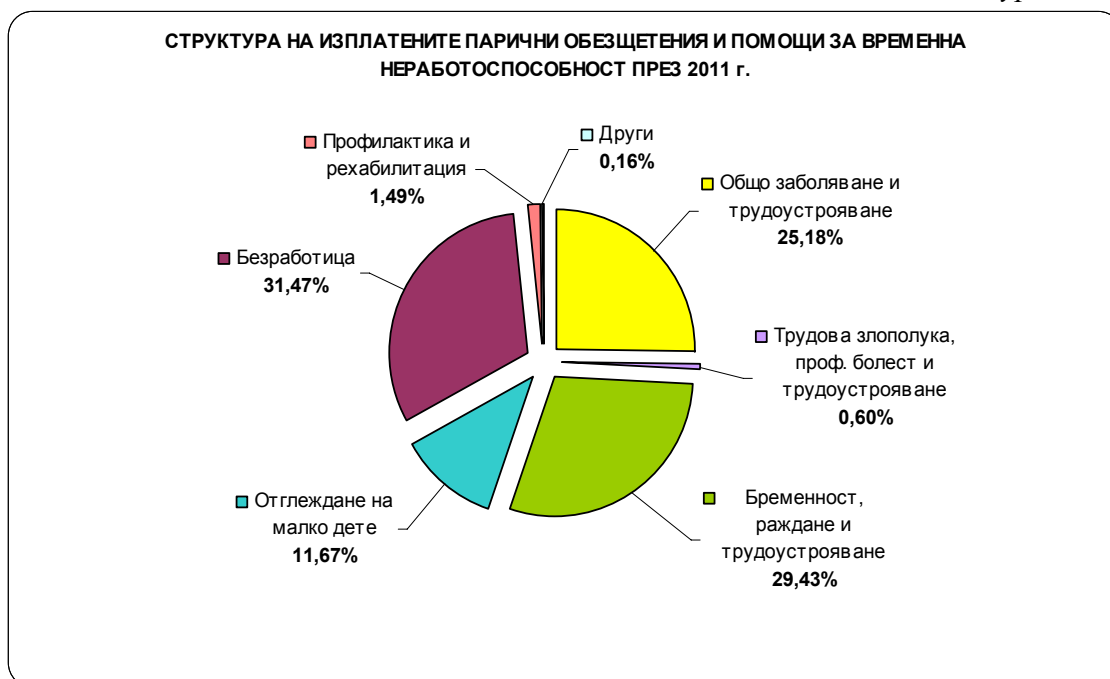
➤ Изплатените средства за парични обезщетения поради **трудова злополука или професионална болест са 6 083,1 хил. лв.**, като изпълнението на плана е **81,5 на сто**, или с 1 384,3 хил. лв. по-малко от предвидените. **Икономията** е в резултат както на изплатените със 17,5 на сто по-малко работни дни (242,9 хиляди), така и на по-ниското с 1,3 на сто среднодневно парично обезщетение (25,05 лв.) спрямо планираното (25,37 лв.). Основната причина за по-ниските разходи е продължаващото и през 2011 г. прилагане на въведената от 1 юли 2010 г. антикризисна мярка по отношение изплащането за сметка на работодателя на първите три дни от временната неработоспособност.

➤ Направените разходи за обезщетения и помощи за **безработни са 320 445,8 хил. лв.**, което е **икономия** спрямо плана от 8 277,5 хил. лв. (2,5 на сто). От тях **319 817,1 хил. лв.** са обезщетения за безработица по КСО и **628,7 хил. лв.** обезщетения по Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ и еднократни парични суми по чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта. Изплатени са обезщетения средномесечно на **106 698**

безработни лица, което е с **4,0 на сто** по-малко от планирания брой безработни – 111 149 души, при средномесечно обезщетение **250,27 лв.**, или с 1,5 на сто по-високо от планираното (246,46 лв.).

➤ За дейността по **профилактика и рехабилитация** на осигурените лица за 2011 г. бяха планирани средства за медицински услуги, нощувки и частична парична помощ за хранене, в размер на 15 362,3 хил. лв. Изразходвани са **15 163,6 хил. лв.**, или **98,7%**. През годината в утвърдените заведения за профилактика и рехабилитация са преминали **39 081** правоимащи лица. Размерът на паричната помощ за едно лице включва средствата за не повече от 4 основни диагностични и терапевтични процедури дневно, нощувки и частична парична помощ за хранене. Средният разход за едно лице за профилактика и рехабилитация през 2011 г. е в размер на **388,00 лв.**

Фигура № 18

➤ Анализът на изпълнението на плана по другите видове обезщетения и помощи показва, че е реализирана **икономия** при еднократната помощ при смърт на осигурено лице и при помощите за инвалидност поради общо заболяване, когато осигурено лице няма необходимия осигурителен стаж за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване. Този разход е незначителен в общата структура на разходите за социални помощи и обезщетения.

3. Разходите за програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост за 2011 г. са в размер **66 542,5 хил. лв.** и представляват **0,8%** от разходите на консолидирания бюджет на ДОО. Спрямо плана са усвоени 80,5% и е реализирана **икономия от 16 161,4 хил. лв.**

В тях са включени и изплатените, но не планирани **353,4 хил. лв.** за програми за временна заетост (168,1 хил. лв.), международни програми и споразумения, дарения и помощи от чужбина (2,0 хил. лв.) и други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетост (183,3 хил. лв.).

Разходите за **издръжка на службите по социално осигуряване, са 66 189,1 хил. лв.**, при планирани 82 703,9 хил. лв., или **80,0 на сто** изпълнение.

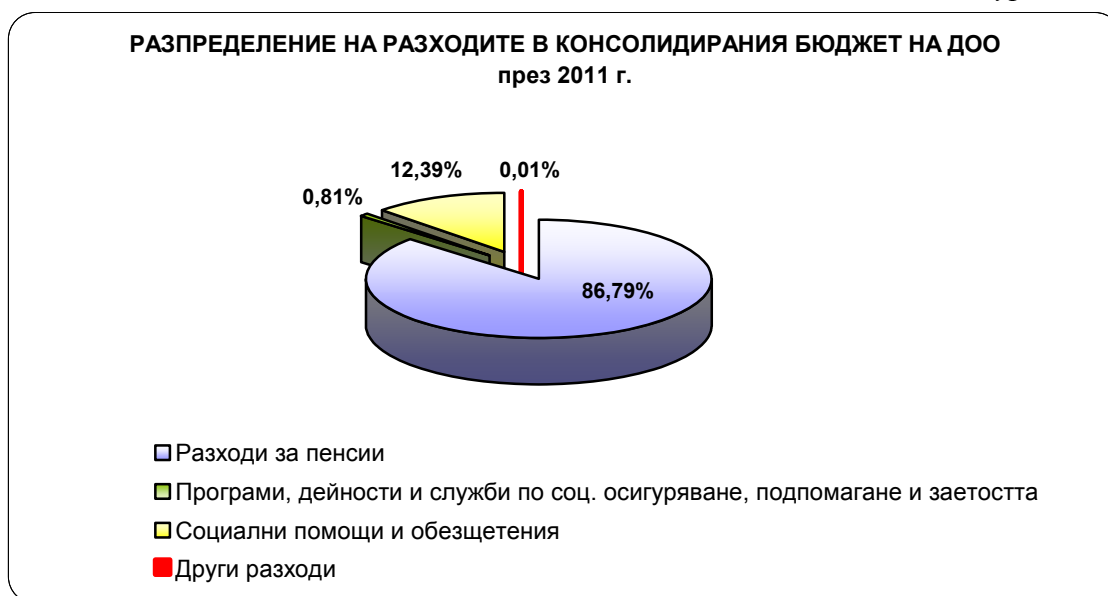
По всички параграфи на издръжката са изразходвани по-малко от предвидените средства в резултат на ограничаването на административните разходи, вътрешния финансов контрол и подобрената ефективност и оперативност в организацията и управлението.

В разхода за заплати и други възнаграждения и плащания на персонала направената икономия е 1 866,2 хил. лв.

Отчетените средства за платени данъци, вода, горива и електроенергия застраховки, командировки, външни услуги, текущ ремонт и други включени в издръжката, са с 39,4 на сто по-малко от заложените в бюджета за 2011 г. Икономията в размер **7 782,2 хил. лв.** спрямо плана е в резултат на по-малко изплатените суми при всички разходи за издръжка, като най-голяма е при постелен инвентар и облекло, материали, вода, горива и енергия (общо 1 839,4 хил. лв.), други разходи, платени данъци, мита и такси (общо 862,1 хил. лв.), текущ ремонт (752,0 хил. лв.) и други. При разходите за **външни услуги (5 489,7 хил. лв.)**, които заемат най-голям дял (45,8%) в структурата на разходите за издръжка, изпълнението на плана е 59,6 на сто. В тях са включени изплатените суми за наеми, транспортни и телекомуникационни услуги, разходи за поддръжка и ремонт на хардуер и софтуер, за сканиране и индексирание на разплащателните документи в архивно стопанство и за други външни услуги.

Усвояването на **капиталовите разходи** също е по-ниско от заложеното в Закона за бюджета на ДОО за 2011 г. (**22,4%**). Икономията се дължи основно на нереализираните през 2011 г. инвестиционни проекти за закупуване на сграден фонд за нуждите на районните управления в гр. Хасково и гр. Пазарджик и на компютърна техника и софтуер.

Фигура № 19

4. В общите разходи са включени и разходите за отбрана и сигурност и разходите за лихви по заеми. За **отбрана и сигурност** са изплатени **250,1 хил. лв.**, което е 22,3 на сто от планираните средства. Направените разходи са за поддръжка на резервен информационен център.

Разходите за **лихви по заема** от Световната банка за административната реформа са **325,4 хил. лв.**, или 81,9 на сто от предвидените.

Предоставени трансфери от ДОО

За уреждане на законово установени обществени отношения с други институции и фондове от средствата на държавното обществено осигуряване през 2011 г. бяха **предоставени следните трансфери:**

- На Агенцията за социално подпомагане за помощно-технически средства на осигурените лица – **2 172,7 хил. лв.** (при план 3 150,0 хил. лв.).

➤ На фонд “Условия на труд” към МТСП, в т. ч. за предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести и за диагностика на професионални болести – **3 700,0 хил. лв.** (планирани 4 000,0 хил. лв.).

Националният осигурителен институт получи справки от Агенцията за социално подпомагане (АСП) и фонд ”Условия на труд” (ФУТ) за целевото използване на предоставените трансфери.

Предоставеният трансфер от НОИ за АСП е изразходван както следва: за помощно-технически средства, свързани с увреждането по чл. 24, т. 5 от КСО – 174,6 хил. лв. и за осигуряване с помощно-технически средства по чл. 26, т. 4 от КСО – 1 998,1 хил. лв.

С писмо на МТСП, вх. № в НОИ 04-02-418 от 10 ноември 2011 г., от ФУТ е направено искане за паричен превод на средства в размер на 3 000,0 хил. лв. за извършване на мероприятия, свързани с предотвратяване на трудовите злополуки и професионалните болести (съгл. чл. 24, т. 3 от КСО) и за мероприятия, свързани с диагностика на професионалните болести (съгл. чл. 24, т. 4 от КСО) – 700,0 хил. лв.

Според предоставените документи (обяснителна записка за касовото изпълнение на бюджета на ФУТ, справка за плащанията на ФУТ и формуляр Б-3) средствата са изразходвани както следва:

➤ за мероприятия, свързани с предотвратяване на трудовите злополуки и професионалните болести, съгл. чл. 24, т. 3 от КСО – за дейността “Финансиране на проекти и програми с конкретна практическа насоченост за подобряване на условията на труд” – 724,4 хил. лв., за превантивни дейности – 1 262,8 хил. лв., за национални конференции и семинари в областта на безопасността и здравето при работа – 10,5 хил.лв.;

➤ за мероприятия, свързани с превенция на трудовите злополуки и професионалните болести, съгл. чл. 24, т. 4 от КСО – за дейности по диагностика на професионалните болести – 81,9 хил.лв.;

➤ към 31 декември 2011 г. са наредени и непотвърдени в БНБ плащания в размер на 1 142,0 хил. лв.

ДЕФИЦИТ / ИЗЛИШЪК

Дефицитът по фондовете на ДОО се финансира със субсидия от републиканския бюджет, която се отчита по бюджета на НОИ.

В изпълнението на бюджетите на отделните фондове през 2011 г. се отчете следното:

◆ Фонд “Пенсии” – при планиран дефицит в размер 1 165 664,7 хил. лв. беше отчетен **1 421 132,5 хил. лв.**, или с **255 467,8 хил. лв.** повече.

◆ Фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност”, който по план е с дефицит 11,3 хил. лв., завърши с **остатък 12 811,2 хил. лв.**

◆ Фонд “Трудова злополука и професионална болест” – при планиран излишък 65 602,5 хил. лв. се отчете **излишък 48 499,5 хил. лв.**, или със **17 103,0 хил. лв.** по-малко.

◆ Фонд “Общо заболяване и майчинство” – при планиран недостиг 80 175,0 хил. лв., отчетеният дефицит е **51 950,6 хил. лв.**, или с **28 224,4 хил. лв.** по-малък от планирания.

◆ Фонд “Безработица” – при планиран дефицит 147 575,7 хил. лв. е отчетен **150 019,7 хил. лв.**, или с **2 444,0 хил. лв.** повече от планирания.

◆ По бюджета на НОИ (като общ административен фонд) беше планиран излишък в края на периода 1 327 824,2 хил. лв. След извършените плащания за погашения по заема от Световната банка за административната реформа в НОИ, по разчети за поети осигурителни вноски и др., **наличността** в края на годината е **1 562 072,5 хил. лв.**, или с **234 248,3 хил. лв.** повече от планираната.

Дефицитите по фондовете на ДОО в рамките на консолидирания бюджет се финансират с излишъка по бюджета на НОИ.

Общият финансов резултат по отчета на консолидирания бюджет на ДОО е равен на наличността в края на периода. Равнява се на 280,4 хил. лв. остатък по валутните сметки на НОИ.

Таблица № 11

КОНСОЛИДИРАН БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2011 г.			
ПОКАЗАТЕЛИ	ЗБДОО	ОТЧЕТ	ИЗПЪЛ-НЕНИЕ
	(хил. лв.)	(хил. лв.)	%
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	8 243 719,1	8 255 770,8	100,15
1. Осигурителни приходи	6 523 461,4	6 288 011,0	96,39
1.1. Осигурителни вноски	4 042 687,7	3 807 237,3	94,18
- Вноски за работници и служители от работодатели	2 363 630,6	2 471 721,7	104,57
- Вноски от работници и служители (лична вноска)	1 418 185,0	1 000 927,1	70,58
- Вноски от самонаети лица (самоосигуряващи се)	223 402,1	204 686,8	91,62
- Главница по ревизионни актове за начет в приход на ДОО от НАП	10 620,0	9 882,5	93,06
- Приходи от професионални пенсионни фондове по чл.157, ал. 7 и § 4, ал. 4 от ПЗР на КСО	26 850,0	120 004,5	446,94
1.2. Трансфери от РБ в размер на 12% върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година	2 480 773,7	2 480 773,7	100,00
2. Неданъчни приходи	25 553,6	31 743,7	124,22
- Приходи и доходи от собственост	4 865,1	5 208,3	107,05
- Глоби, санкции и наказателни лихви	20 450,0	35 220,6	172,23
- Други неданъчни приходи	238,5	-8 685,2	-3641,59
3. Внесени ДДС и други данъци върху продажбите	-796,6	-877,9	110,21
4. Получени трансфери от централния бюджет за ДОО	305 199,4	305 199,4	100,00
5. Получени допълнителни субсидии от централния/републиканския бюджет за покриване на недостига от средства	1 390 301,3	1 631 524,5	117,35
6. Трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	-	168,1	
7. Трансфери от НСИ по международни програми и споразумения	-	2,0	
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	8 240 706,8	8 222 120,5	99,77
1. Разходи	8 233 556,8	8 216 247,8	99,79
1.1. Пенсии	7 078 423,1	7 130 778,9	100,74
Пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване, в т. ч.:	6 669 842,7	6 748 158,0	101,17
- пенсии за трудова дейност и добавките към тях	6 151 558,7	6 228 867,4	101,26
- пенсии по чл. 69 от КСО и добавките към тях	518 284,0	519 105,2	100,16
- еднократна допълнителна сума към пенсиите - общо за периода 2006 - 2009 г.	-	185,4	
Пенсии по международни спогодби	60 000,0	53 709,7	89,52
Пенсии за сметка на републиканския бюджет, в т. ч.:	302 191,7	289 650,4	95,85
- пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, пенсии за особени заслуги и др.	277 396,3	266 870,1	96,21
- добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отечествената война	14 086,1	14 100,9	100,11
- добавки към пенсиите на реприсиранията лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ	10 709,3	8 673,1	80,99
- еднократна допълнителна сума към пенсиите - общо за периода 2006 - 2008 г.	-	6,3	
Разходи по изплащане (пощенска такса и ДДС и др. финансови услуги)	46 388,7	39 260,8	84,63
1.2. Социални помощи и обезщетения	1 070 911,9	1 018 350,9	95,09
- поради общо заболяване, нетрудова злополука, гледане на болен член от семейството, карантина и трудоустрояване	286 644,1	256 395,1	89,45
- обезщетения за трудова злополука, професионална болест и трудоустрояване	7 470,0	6 090,9	81,54
- обезщетения за бременност, раждане и трудоустрояване	297 451,5	299 739,7	100,77
- обезщетения за отглеждане на малко дете	133 137,5	118 875,1	89,29
- обезщетения и помощи за безработни	328 723,3	320 445,8	97,48
- еднократна помощ при смърт	2 121,2	1 639,0	77,27
- парични помощи за профилактика и рехабилитация	15 362,3	15 163,6	98,71
- парични помощи за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на пенсия на осигуреното лице по чл. 11, ал. 3 от КСО	2,0	1,7	85,00

1.3. Програми, дейности и служби по соц. осигуряване, подпомагане и заетостта	82 703,9	66 542,5	80,46
- Заплати и възнаграждения за персонала, нает по трудови правоотношения	41 822,0	40 216,7	96,16
- Други възнаграждения и плащания за персонала	4 700,0	4 439,1	94,45
- Задължителни осигурителни вноски от работодатели	8 022,6	7 600,9	94,74
- Издръжка	19 763,5	11 981,3	60,62
- Постелен инвентар, облекло, материали, библиотека, вода, горива и енергия	6 318,0	4 478,6	70,89
- Командировки	900,0	562,2	62,47
- Външни услуги	9 205,0	5 489,7	59,64
- Текущ ремонт	1 150,0	398,0	34,61
- Други разходи, платени данъци, мита и такси	1 863,5	1 001,4	53,74
- Разходи за застраховки и други финансови услуги	327,0	51,4	15,72
- Членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	100,0	96,1	96,10
- Капиталови разходи	8 295,8	1 855,0	22,36
- Програми за временна заетост	-	168,1	
- Международни програми и споразумения, дарения и помощи от чужбина	-	2,0	
- Други служби и дейности по соц. осигуряване, подпомагане и заетост	-	183,3	
1.4. Отбрана и сигурност	1 120,5	250,1	22,32
1.5. Разходи за лихви	397,4	325,4	81,88
2. Предоставени трансфери	7 150,0	5 872,7	82,14
- На МТСП за Агенцията за соц. подпомагане, съгл. чл. 11, ал. 1, т. 2, буква "в" , чл. 12, ал. 1, т. 4 и чл. 13, ал. 1, т. 3 от КСО	3 150,0	2 172,7	68,97
- На МТСП за фонд "Условия на труд"	4 000,0	3 700,0	92,50
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	3 012,3	33 650,3	1117,10
ФИНАНСИРАНЕ	-3 012,3	-33 650,3	1117,10
- Погашения по дългосрочни заеми от банки и финансови институции от чужбина	-3 012,3	-3 003,6	99,71
- Суми по разчети за поети осигурителни вноски	-	-29 105,2	
- Друго вътрешно финансирани	-	-1 788,5	
- Наличност в началото на периода	-	526,4	
Наличност в края на периода	-	280,4	
Преоценка на валутни наличности (нереализирани курсови разлики)	-	-1,0	

БЮДЖЕТ НА ФОНДОВЕТЕ НА ДОО

Една от основните функции на Националния осигурителен институт е да управлява средствата на ДОО съобразно спецификата на осигурителните рискове на фондови принцип.

Анализът и последващият контрол върху изпълнението на бюджета на ДОО в неговите съставни части по осигурителни фондове позволява прозрачност в изразходването на бюджетните средства, обективност на отчетените резултати и ефекти на приложените мерки с оглед определяне на бъдещите насоки и приоритети в социално-осигурителната политика.

Фондовата структура на бюджета на държавното обществено осигуряване включва бюджетите на пет осигурителни фонда: 1) "Пенсии", 2) "Трудова злополука и професионална болест", 3) "Общо заболяване и майчинство", 4) "Безработица", 5) "Пенсии, несвързани с трудова дейност", както и бюджета на НОИ като финансов план за администриране на системата.

ФОНД "ПЕНСИИ"

Бюджетът на фонд "Пенсии" включва приходи, разходи, трансфери и субсидии от централния /републиканския бюджет.

1. Приходите в бюджета на фонд "Пенсии" се набират от:

- осигурителни вноски от работодатели, наети и самонаети лица;

- суми от държавния бюджет за времето, зачетено за осигурителен стаж при пенсиониране, през което родител/осиновител или съпруг/а са полагали грижи за инвалиди с трайно намалена работоспособност /вид и степен на увреждане над 90 на сто;
- суми от държавния бюджет за времето, зачетено за осигурителен стаж при пенсиониране на лицата, отслужили наборна или мирновременна алтернативна служба и на неработещите майки, гледали дете до 3-годишна възраст;
- суми от държавния бюджет за времето, зачетено за осигурителен стаж, през което уволненият поради задържане от органите на властта, установено в последствие като неоснователно, е останал без работа;
- приходи от професионални пенсионни фондове по чл. 157, ал. 7 от КСО и § 4, ал. 4 от ПЗР на КСО;
- главницата по ревизионни актове за начет, събирани от контролните органи на Националната агенция за приходите;
- трансфери от републиканския бюджет в размер 12 на сто върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица за съответната календарна година;
- субсидии, предвидени в Закона за бюджета на ДОО за съответната година.

Таблица № 12

БЮДЖЕТ НА ФОНД "ПЕНСИИ" ЗА 2011 г.			
Показатели	ЗБ - план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълне- ние %
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	5 563 906,3	5 376 264,3	96,63
Осигурителни приходи	5 563 356,3	5 375 714,3	96,63
Осигурителни вноски	3 082 582,6	2 894 940,6	93,91
Вноски от работодатели/възложители	1 733 178,4	1 815 728,5	104,76
Вноски от работници и служители (лични вноски)	1 111 114,3	758 771,0	68,29
Вноски от самонаети (самоосигуряващи се) лица	200 819,9	190 539,4	94,88
Главница по ревиз. актове за начет в приход на ДОО от НАП	10 620,0	9 882,5	93,06
Приходи от ППФ по чл. 157, ал. 7 от КСО и § 4, ал. 4 от ПЗР на КСО	26 850,0	120 004,5	446,94
Трансфери от републиканския бюджет в размер на 12 на сто върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година	2 480 773,7	2 480 773,7	100,00
Получени трансфери от централния бюджет	550,0	550,0	100,00
- вноски за фонд "Пенсии" за осиг. стаж, зачетен при пенсиониране по чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО	550,0	550,0	100,00
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	6 729 571,0	6 797 396,8	101,01
Разходи	6 729 571,0	6 797 396,8	101,01
Пенсии	6 728 952,6	6 796 814,2	101,01
Пенсии за сметка на ДОО	6 625 018,7	6 705 977,9	101,22
Пенсии по международни спогодби	60 000,0	53 709,7	89,52
Издръжка (пощенска такса и ДДС и други финансови услуги)	43 933,9	37 126,6	84,51
Социални помощи и обезщетения	618,4	582,6	94,21
- парични помощи за профилактика и рехабилитация	618,4	582,6	94,21
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-1 165 664,7	-1 421 132,5	121,92

Във фонд "Пенсии" задължително се осигуряват всички лица, получаващи доходи от трудова дейност. Размерът на осигурителната вноска е 17,8 на сто за работещите при условията на трета категория труд и 20,8 на сто за работещите при условията на първа и втора категория труд, в т.ч. кадровите военнослужещи служещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ, държавните служители по Закона за министерството на вътрешните работи (ЗМВР) и Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража (ЗИНЗС), Държавните служители от Държавна агенция "Национална сигурност", следователите и младши следователите, както и служителите в Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" към Министерството на вътрешните работи, изпълняващи някоя от

дейностите по чл. 52г, ал. 2, т. 8 и 9 от ЗМВР. Разликата от 3 на сто над определената вноска за 3-та категория труд е за сметка на осигурителя.

За допълнително задължително пенсионно осигуряване (ДЗПО) на лицата, родени след 31 декември 1959 г., се заделя 5 на сто от осигурителната вноска за фонд "Пенсии" и се пренасочва към универсалните пенсионни фондове.

През 2011 г. държавата продължи да участва в осигуряването във фонд "Пенсии" чрез трансфер в размер и по ред, определени в чл. 21, т. 5 на КСО – **12 на сто** върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година.

Осигурителната вноска за фонд "Пенсии" се разпределя между работодател и осигурен в съотношение 9,9 : 7,9 на сто, за лицата, родени преди 1 януари 1960 г. и 7,1 : 5,7 на сто за лицата, родени след 31 декември 1959 г.

Самоосигуряващите се лица, които упражняват трудова дейност задължително се осигуряват във фонд "Пенсии". Осигурителната вноска е изцяло за тяхна сметка. Размерът на осигурителната вноска е същият както при работещите при условията на трета категория труд – 17,8 на сто, а за родените след 31 декември 1959 г. е 12,8, тъй като 5 на сто от осигурителната вноска отива по персонална партида на самоосигурения в универсален фонд на ДЗПО. От 01.01.2011 г. минималният месечен размер на осигурителния доход през календарната година за самоосигуряващите се лица се определя със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване (ЗБДОО) за съответната година, като се диференцира в зависимост от облагаемият доход само за дейността им като самоосигуряващи се лица. Съгласно чл. 8, ал. 1, т. 2 от ЗБДОО за 2011 г. минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица се определя съобразно облагаемия им доход за 2009 г. само за дейността им като самоосигуряващи се:

- до 5 400 лв. – 420 лв.;
- от 5 401 лв. до 6 500 лв. – 450 лв.;
- от 6 501 лв. до 7 500 лв. – 500 лв.;
- над 7 500 лв. – 550 лв.

Минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, които не са упражнявали дейност през 2009 г., както и за започналите дейност през 2010 г. и 2011 г., е 420 лв.

Морските лица също задължително се осигуряват във фонд "Пенсии" Осигурителната вноска е изцяло за тяхна сметка, независимо че работят по трудови правоотношения. Внася се върху избран месечен осигурителен доход между минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица и максималния месечен размер на осигурителния доход, определени със ЗБДОО за съответната година. Размерът на осигурителната вноска е 17,8 на сто за работещите при условията на трета категория труд и 20,8 на сто за работещите при условията на първа и втора категория труд. Те внасят за своя сметка и осигурителните вноски за ДЗПО в универсален и професионален пенсионен фонд.

За определени лица осигуряването във фонд "Пенсии" е уредено като право, което може да бъде упражнено по тяхно желание (и за тяхна сметка), това са:

- Лицата, изпратени на работа в чужбина от български посредник;
- Съпругът/ата на дългосрочно командирован служител в дипломатическа служба за времето, през което е пребивавал в чужбина по време на задграничния му мандат (ако не е осигурен/на на друго основание или по законодателството на приемащата държава съгласно действащ международен договор, по който РБ е страна);
- Докторантите (за периода на обучение, ако не са осигурени на друго основание).

Осигурителната вноска за тези лица е в размер на 17,8 на сто и се внася върху минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, определен със ЗБДОО за съответната година (за периода 01.01.2011 г. – 04.08.2011 г. лицата, изпратени на работа в чужбина от български посредник се осигуряват върху избран месечен осигурителен доход от 420 лв. до 2 000 лв.).

За сметка на републиканския бюджет или за сметка на бюджета на съдебната власт са осигурителните вноски за държавните служители, кадровите военнослужещите по Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ, за държавните служители по ЗМВР, ЗИНЗС, Закона за ДАНС и държавните служители, осъществяващи дейността по охрана на съдебната власт по чл. 391 от Закона за съдебната власт, за държавните служители по чл. 11 от Закона за пощенските услуги и за съдии, следователи и младши следователите, прокурори, държавни съдебни изпълнители, съдии по вписванията, съдебни служители и членовете и инспекторите в инспектората към Висшия съдебен съвет.

Постъпилите осигурителни приходи в бюджета на фонд "Пенсии" са **5 375 714,3 хил. лв.** при планирани 5 563 356,3 хил. лв., или **96,6% изпълнение**. **53,9 на сто** от тези приходи са от осигурителни вноски и **46,1 на сто** от трансфери от РБ в размер 12 на сто върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година.

Отчетените приходи от **осигурителни вноски** в бюджета на фонд "Пенсии" са **2 894 940,6 хил. лв.**, при планирани 3 082 582,6 хил. лв., или **94,0% изпълнение**.

Фигура № 20

В структурата на приходите от **осигурителни вноски** най-голям дял **62,7%** (при план 56,2%) заемат **вноските на работодатели** за осигурените от тях лица. Те включват приходите от осигурителни вноски върху изплатените, начислените и неизплатени или неначислени трудови възнаграждения на наетите по трудови и служебни правоотношения и само върху изплатените възнаграждения за работещите без такива правоотношения. Събраните суми са с **4,8%**, или с **82 550,1 хил. лв. повече** от планираните.

Приходите от **личните осигурителни вноски** на наетите лица са **758 771,0 хил. лв.** и са с **352 343,3 хил. лв.**, или **31,7 на сто по-малко** от планираните. Относителният им дял в структурата на приходите от осигурителни вноски е **26,2%**, при планиран 36,0%.

Осигурителните вноски **от самоосигуряващи се лица** съставляват **6,6%** от приходите от осигурителни вноски във фонда, при план 6,5%. Постъпили са с **10 280,5 хил. лв.** по-малко от планираните (200 819,9 хил. лв.), като изпълнението е **94,9 на сто**.

След годишното изравняване на доходите на самоосигуряващите се лица за 2010 г., върху разликата между декларираните в края на годината трудови доходи и тези, за които

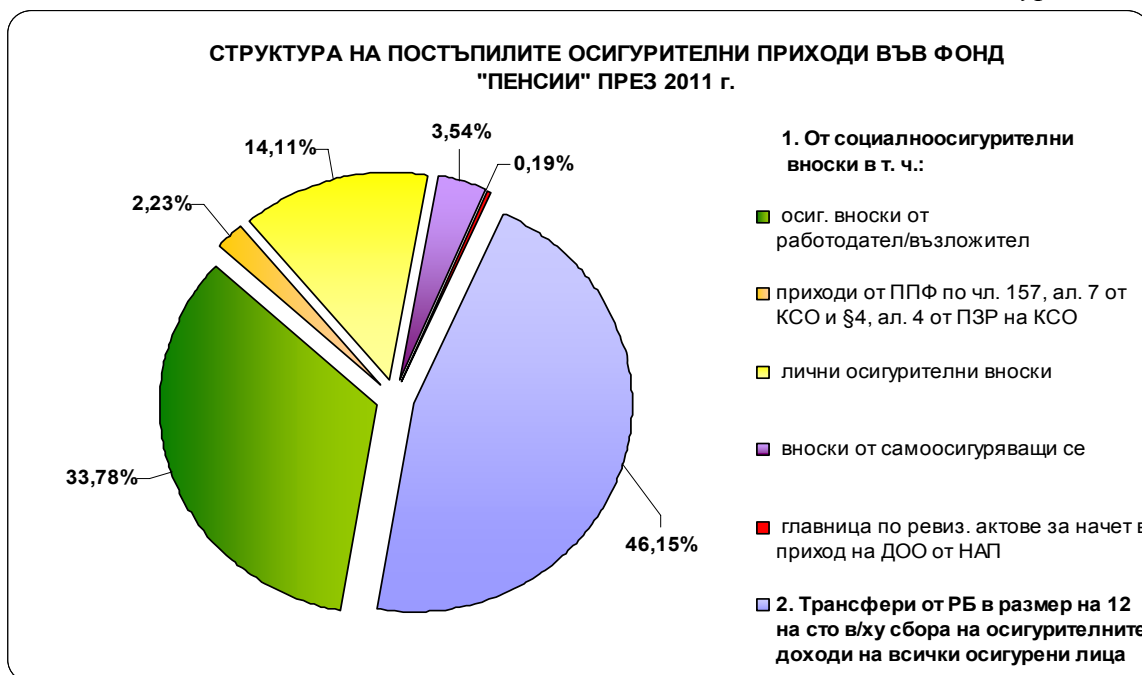
авансово са внесени осигурителни вноски, се дължат осигуровки само за фонд “Пенсии” и ДЗПО. Постъпилите вноски по този ред са **16 482,7 хил. лв.** и представляват **8,7%** от вноските на осигуряващите се за собствена сметка (при планирани 11,3%).

Събраните от контролните органи на Националната агенция за приходите **приходи от главницата по ревизионни актове за начет** възлизат на **9 882,5 хил. лв.** (при план 10 620,0 хил. лв.) и са **0,3%** от събраните осигурителни вноски.

Прехвърлените към фонд “Пенсии” средства от **професионални пенсионни фондове** в размер на **120 004,5 хил. лв.** са с **93 154,5 хил. лв.** повече от планираните в закона за бюджета 26 850,0 хил. лв. Преизпълнението (с 347%) на тези приходи се дължи на преведените до 31 март 2011 г. (108 млн. лв.) средства от професионалните пенсионни фондове, представляващи набраните средства по индивидуалните партии, на жените, родени от 1 януари 1955 г. до 31 декември 1959 г. включително, и на мъжете, родени от 1 януари 1952 г. до 31 декември 1959 г. включително, които до 31.12.2010 г. са били осигурени в професионален пенсионен фонд, съгласно действащия до 18.06.2011 г. § 4а от ПЗР на КСО.

През 2011 г. преведената сума за фонд “Пенсии” от републиканския бюджет (**12 на сто върху сбора от осигурителните доходи** на всички осигурени лица за календарната година) е в размер равен на планирания – **2 480 773,7 хил. лв.**, или **46,1%** от осигурителните приходи във фонда.

Фигура № 21

2. Разходите в бюджета на фонд “Пенсии” са за изплащане на:

- пенсии за сметка на ДОО и добавките към тях (пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване и наследствени пенсии);
- осъвременяване, индексирание и компенсиране на тези пенсии;
- парични помощи за профилактика и рехабилитация;
- еднократни допълнителни суми към пенсиите;
- издръжка – разходи по изплащане на пенсиите, включващи пощенска такса (в т.ч. подмяна на изплащателните картони) и ДДС и други финансови услуги.

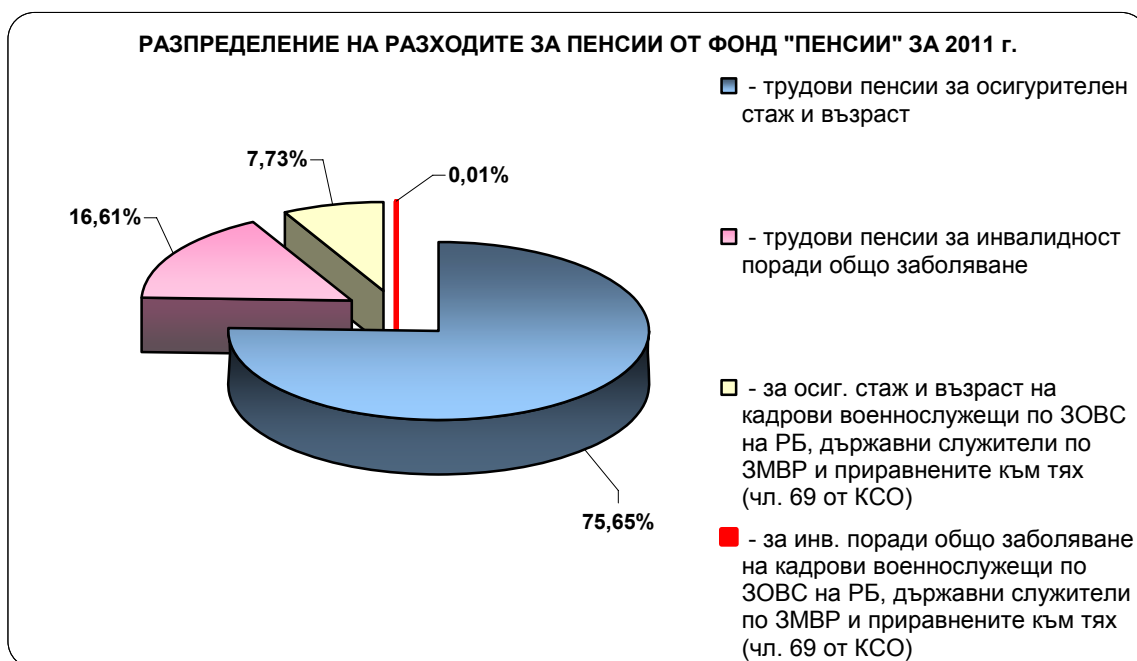
Разходите, покриващи всички плащания в бюджета на фонд “Пенсии”, са **6 797 396,8 хил. лв.** и представляват **82,7%** от разходите на консолидирания бюджет на ДОО. Те са с **67 825,8 хил. лв. повече** от планираните, или преразходът е 1,0 на сто.

Разходите за пенсии са **6 796 814,2 хил. лв.** (вкл. пощенска такса и ДДС и други финансови услуги), или **99,99%** от разходите на фонда. Изразходвани са **67 861,6 хил. лв.** повече от планираните.

За пенсиите за сметка на ДОО са разходвани **6 705 977,9 хил. лв.**, или с **80 959,2 хил. лв. повече** от планираните. В тази сума са включени разходите за: пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване и добавките към тях (**6 186 767,8 хил. лв.**), пенсиите за лицата по **чл. 69 от КСО (519 026,9 хил. лв.)** и разходът за еднократните допълнителни суми към пенсиите за минали години (**183,2 хил. лв.**).

За пенсиите по международни спогодби, които също са за сметка на ДОО, са изплатени **53 709,7 хил. лв.**, при план 60 000,0 хил. лв. Те заемат **0,79%** от разходите за пенсии. Разходът за тях е с **6 290,3 хил. лв.**, или 10,5 на сто по-нисък от планирания.

Фигура № 22

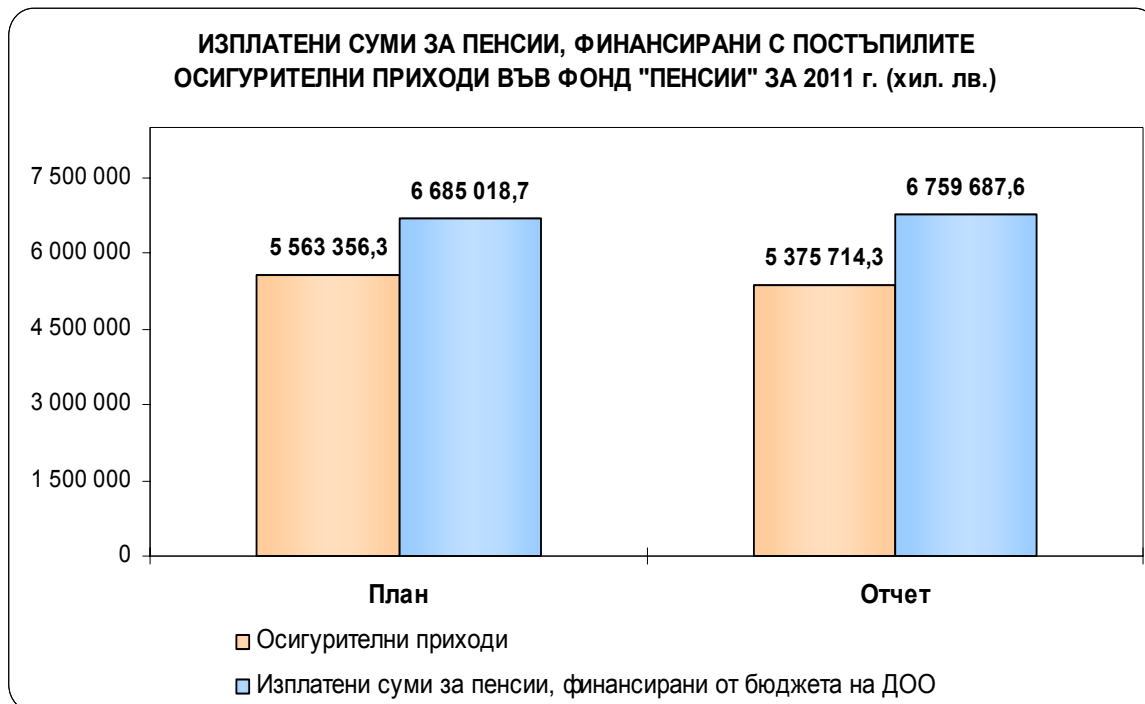

Издръжката, включваща пощенска такса и ДДС и други финансови услуги за обслужване изплащането на пенсиите, е в размер **37 126,6 хил. лв.** Изпълнението спрямо плана (43 933,9 хил. лв.) е **84,5 на сто**. Относителният дял на издръжката спрямо разхода за пенсии е **0,5%**.

Изплатената сума за финансиране на дейността за **профилактика и рехабилитация** е **0,01%** от разходите на фонда. Изпълнението на разходите за тези парични помощи е **94,2 на сто**, като изплатената сума е с **35,8 хил. лв. по-малка** от планираната.

Планираните през 2011 г. осигурителни приходи покриват 83,2 на сто от очакваните разходи за пенсии, финансирани от бюджета на ДОО (вкл. и пенсиите по международни спогодби). Постъпленията от осигурителни приходи са обезпечили **79,5 на сто** от направените разходи за изплащане на пенсиите финансирани от бюджета на ДОО. Разликата от 3,7 процентни пункта се дължи на сумарния ефект от постъпилите с 6,1 на сто по-малко от планираните суми от осигурителни вноски и изплатените с 1,1 на сто повече от предвидените със Закона за бюджета суми за пенсии, финансирани от ДОО.

Фигура № 23

3. Планираният дефицит на фонд “Пенсии” е 1 165 664,7 хил. лв., а отчетеният в края на 2011 г. е **1 421 132,5 хил. лв.** Отчетът показва, че дефицитът е с **255 467,8 хил. лв.**, или с 21,9 на сто **по-висок** от планирания. Причините за по-високия дефицит са постъпилите със 187 642,0 хил. лв. по-малко приходи от осигурителни вноски и по-високите разходи за пенсии – 67 861,6 хил. лв. над планираните.

ФОНД “ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ”

От фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност” се изплащат пенсиите, несвързани с осигурителен принос, независещи от полагането на труд и зачитането на стаж. Фондът се финансира чрез трансфери от централния бюджет.

1. Приходите в бюджета на фонда се формират от получените трансфери от централния бюджет за изплащане на **пенсии, за които не се дължат осигурителни вноски, и за индексациите, компенсациите и добавките към тях.** Тук са включени и средствата, необходими за изплащане добавките на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война и наследствените пенсии от загиналите в Отечествената война, добавките към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица (ЗПГРРЛ).

Отчетените приходи от направените трансфери от централния бюджет за тези плащания през 2011 г. са **304 349,4 хил. лв.** и са равни на планираните трансфери в Закона за бюджета на ДОО.

Таблица № 13

БЮДЖЕТ НА ФОНД "ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ" ЗА 2011 г.			
Показатели	ЗБ - план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълне- ние (%)
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	304 349,4	304 349,4	100,00
Получени трансфери от централния бюджет за ДОО	304 349,4	304 349,4	100,00
- за пенсии за военна инвалидност, за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и за инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги, пенсии по отм. ЗП и Закон за общественото осигуряване, за които не се дължат осигурителни вноски, както и добавките към тях, в т. ч. и добавките по чл. 84 от КСО и за ПТ и ДДС	279 376,9	279 376,9	100,00
- за добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война (вкл. ПТ и ДДС)	14 186,7	14 186,7	100,00
- добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ (вкл. ПТ и ДДС)	10 785,8	10 785,8	100,00
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	304 360,7	291 538,2	95,79
Разходи	304 360,7	291 538,2	95,79
Пенсии	304 349,4	291 525,1	95,79
Пенсии за сметка на републиканския бюджет	302 191,7	289 650,4	95,85
- за пенсии за военна инвалидност, за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и за инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги, пенсии по отм. ЗП и Закон за общественото осигуряване, за които не се дължат осигурителни вноски, както и добавките към тях, в т. ч. и добавките по чл. 84 от КСО	277 396,3	266 870,1	96,21
- за добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война	14 086,1	14 100,9	100,11
- добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ	10 709,3	8 673,1	80,99
- еднократна допълнителна сума към пенсиите - общо за периода 2006 - 2008 г.	-	6,3	
Издръжка (пощенска такса и ДДС)	2 157,7	1 874,7	86,88
Социални помощи и обезщетения	11,3	13,1	115,93
- парични помощи за профилактика и рехабилитация	11,3	13,1	115,93
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-11,3	12 811,2	

2. Разходите на фонда са 291 538,2 хил. лв. и са с 12 822,5 хил. лв., или 4,2 на сто по-малко от планираните. Икономията се дължи на изплатените по-малко от планираните 10 526,2 хил. лв. за пенсии за военна и гражданска инвалидност, за социални пенсии поради старост и/или инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги и пенсии, отпуснати по отменени закони, както и за индексациите и добавките към тях и с 2 036,2 хил. лв. по-малко от планираните за изплащане на добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ. Направен е незначителен преразход от 14,8 хил. лв. за добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война, а също и за изплатените 6,3 хил. лв. еднократни допълнителни суми към пенсиите за минали години.

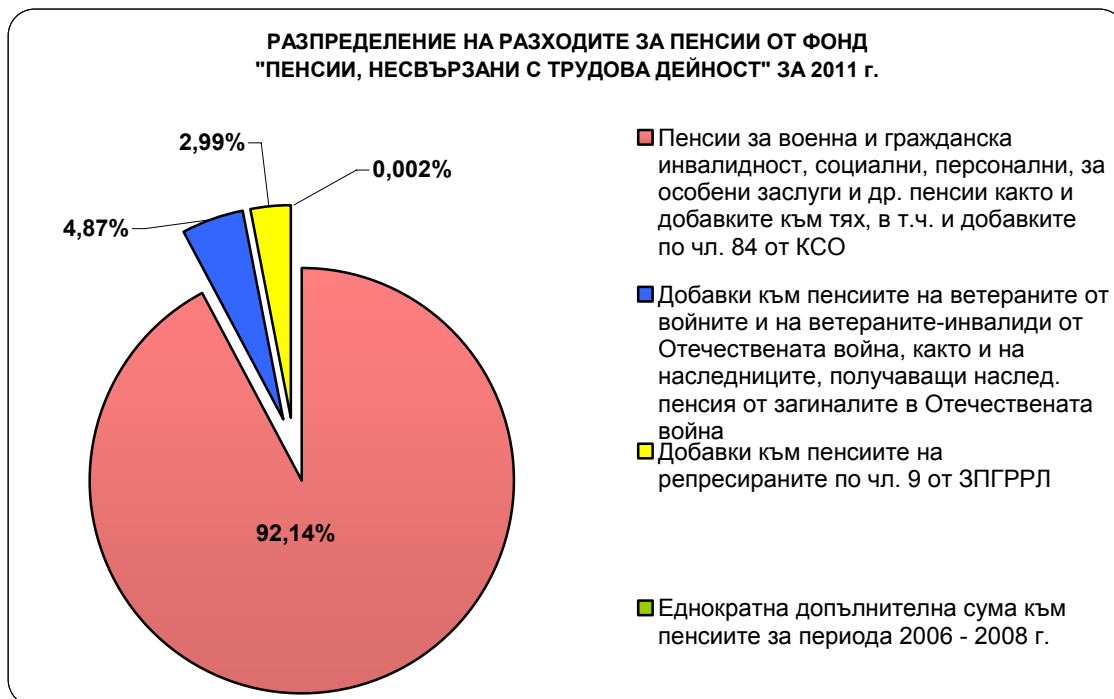
Общо за пенсиите, несвързани с трудова дейност, са изразходвани **291 525,1 хил. лв.** (вкл. пощенска такса и ДДС), което е с **4,2 на сто по-малко от плана.**

Изплатените суми за пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги и други пенсии са **266 870,1 хил. лв.**, което е 96,2% от планираните средства за изплащането на тези пенсии.

Сумите, изразходвани за **добавки на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война** и за наследствени пенсии от загиналите в Отечествената война, са **14 100,9 хил. лв.**, или с **0,1 на сто повече** от предвидените 14 086,1 хил. лв. Разходите за изплащане на тези добавки са **4,87%** от изплатените суми за нетрудови пенсии. Съгласно чл. 5 от Закона за ветераните от войните тези лица получават към пенсията си

добавка в размер, равен на социалната пенсия за старост. През 2011 г. тя се запази на същото ниво (**100,86 лв.**), определено от 1 юли 2009 г.

Фигура № 24

Изплатените суми за **добавки към пенсиите на репресираните лица** по чл. 9 от ЗПГРРЛ са в размер на **8 673,1 хил. лв.** Те съставляват **3%** от разходите за нетрудови пенсии и **81%** от планираните.

За **еднократна допълнителна сума** към пенсиите за минали години са изразходвани **6,3 хил. лв.** Тези плащания продължават и през 2011 г. за лицата, на които правото на пенсия е възникнало през предходни години, но отпускането е забавено по различни причини.

Разходите по изплащане на пенсиите – **пощенска такса и ДДС**, са в размер на **1 874,7 хил. лв.**, което е с 283,0 хил. лв. по-малко от планираните в бюджета на фонда. Сумата за издръжка при обслужване изплащането на пенсиите и добавките съставлява **0,6%** от разходите за пенсии на фонда. Изразходвани са с **13,1 на сто по-малко** от планираните средства.

Направените разходи за изплащане на **парични помощи за профилактика и рехабилитация** са **13,1 хил. лв.**, при планирани 11,3 хил. лв., но тъй като те са едва 0,004% от разходите на фонда, преразходът от 16,0% не оказва влияние върху тях.

3. Изпълнението на бюджета на фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност”, който по план е с дефицит 11,3 хил. лв., завършва с **остатък 12 811,2 хил. лв.**

ФОНД “ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ”

Приходите на фонд “Трудова злополука и професионална болест” се набират от задължителни осигурителните вноски от работодателите за наетите от тях лица. Осигурителната вноска за 2011 г. е в диференциран размер в диапазона от 0,4% до 1,1%, според икономическата дейност на осигурителя. Начислява се върху брутното трудово възнаграждение на работещите по трудови, служебни и приравнени към тях правоотношения, в т. ч. и за наетите на работа при един или повече работодатели (при всеки от тях) за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец, независимо от размера на полученото месечно възнаграждение. Тази вноска е изцяло за сметка на

работодателя. Морските лица също задължително се осигуряват във фонд “Трудова злополука и професионална болест”, като осигурителната вноска е изцяло за тяхна сметка. Самоосигуряващите се лица и работещите без трудови правоотношения не се осигуряват за този риск.

Таблица № 14

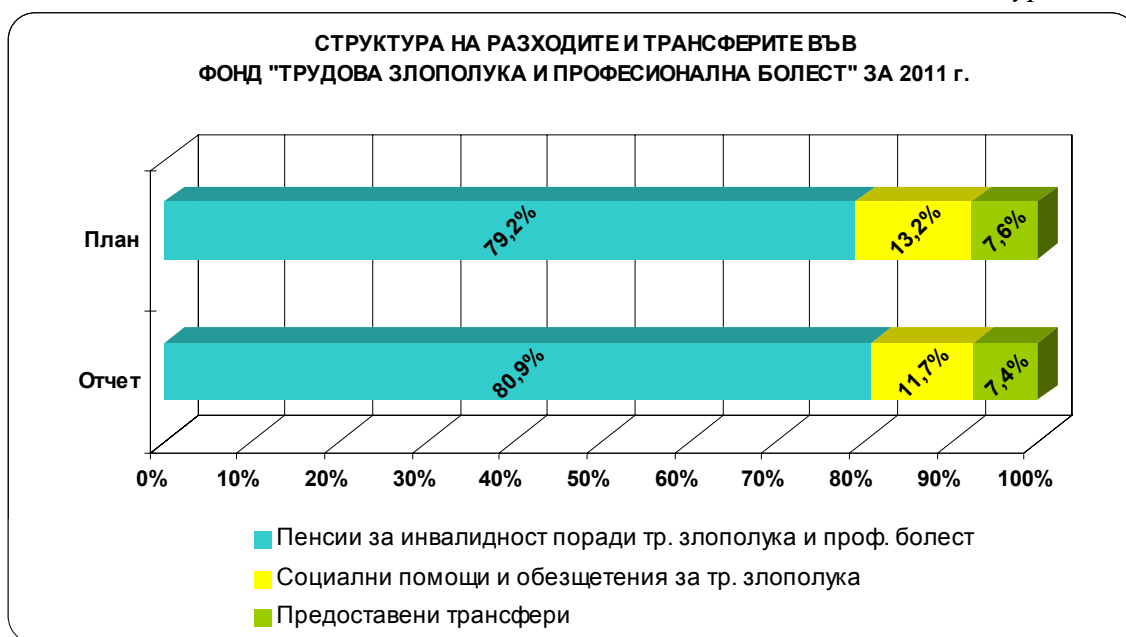
БЮДЖЕТ НА ФОНД "ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ" ЗА 2011 Г.			
Показатели	ЗБ - План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълне- ние (%)
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	122 596,9	100 957,8	82,35
Осигурителни приходи	122 596,9	100 957,8	82,35
Осигурителни вноски	122 596,9	100 957,8	82,35
Вноски за работници и служители от работодатели за държавното обществено осигуряване	122 596,9	100 957,8	82,35
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	56 994,4	52 458,3	92,04
Разходи	52 644,4	48 583,7	92,29
Пенсии	45 121,1	42 439,6	94,06
Пенсии за сметка на ДОО	44 824,0	42 180,1	94,10
Издръжка (пощенска такса и ДДС)	297,1	259,5	87,34
Социални помощи и обезщетения	7 523,3	6 144,1	81,67
Парични обезщетения за временна неработоспособност поради:	7 470,0	6 090,9	81,54
- трудова злополука и професионална болест	7 467,4	6 083,1	81,46
- трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради трудова злополука и професионална болест	2,6	7,8	300,00
Еднократна помощ при смърт поради тр. злополука и проф. болест	42,4	43,4	102,36
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	10,9	9,8	89,91
Предоставени трансфери	4 350,0	3 874,6	89,07
- на МТСП за Агенцията за социално подпомагане, съгл. чл. 24, т. 5 от КСО	350,0	174,6	49,89
- на МТСП за ф. "Условия на труд"	4 000,0	3 700,0	92,50
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	65 602,5	48 499,5	73,93

Събраните средства във фонд “Трудова злополука и професионална болест” се изразходват за изплащане на пенсии, парични обезщетения, помощи, както и за осъвременяване и индексирание на тези плащания; за мероприятия за предотвратяване на трудовите злополуки и професионалните болести; за помощно-технически средства, свързани с увреждането, и други разходи произтичащи от осигуряването за този социален риск.

1. Приходите от осигурителни вноски, постъпили във фонда през 2011 г. са **100 957,8 хил. лв.**, или със **17,7 на сто по-малко** от планираните в Закона за бюджета на ДОО за 2011 г.

2. Разходите на фонда, отчетени в края на 2011 г., възлизат на **48 583,7 хил. лв.** От тези разходи 42 439,6 хил. лв. (при планирани в бюджета 45 121,1 хил. лв.) са за изплащане на пенсии и 6 144,1 хил. лв. за социални помощи и обезщетения. Заедно с направените трансфери за фонд “Условия на труд” и за Агенцията за социално подпомагане към МТСП в размер на 3 874,6 хил. лв. общо отчетените разходи и трансфери са **52 458,3 хил. лв.** (при план 56 994,4 хил. лв.), като излишъкът е 48 499,5 хил. лв. В структурата на разходите **80,9%** (при план 79,2%) са реализирани за изплащане на пенсиите за трудова злополука и професионална болест (вкл. пощенска такса и ДДС), **11,7%** (при план 13,2%) са за изплащане на социални помощи и обезщетения и **7,4%** (при план 7,6%) са предоставени на МТСП за фонд “Условия на труд” и Агенцията за социално подпомагане.

Фигура № 25

Продължава тенденцията на **намаляване броя** на пенсиите (с 1 427 по-малко в сравнение с 2010 г.) и на пенсионерите (с 684 по-малко в сравнение с 2010 г.) от фонда.

От направените разходи за пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест **99,8%** са за изплащане на **пенсии за трудова дейност** и за индексирание и компенсирание на добавките към тях. Изплатените суми са с **5,9%** по-малко от планираните, като е реализирана **икономия от 2 641,1 хил. лв.** за 2011 г. **Средният размер** на пенсията за трудова дейност се е увеличил с **0,4 на сто** в сравнение с 2010 г. (от 227,97 на **228,98 лв.**), а **средният брой на пенсиите и пенсионерите** е намалел съответно с 1 370 и 668 за същия период.

Направените разходи за изплащане на пенсиите за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест на **лицата по чл. 69 от КСО** (кадрови военнослужещи по ЗОВС на РБ, държавни служители по ЗМВР и приравнените към тях) са **78,3 хил. лв.**, или **0,2%** от разходите за пенсии и **са с 6,0%** по-малко от планираните за тях суми. При тези пенсии тенденцията е към запазване броя на пенсионерите (с 1 по-малко) и на пенсиите (с 4 по-малко) в сравнение с предходната година. **Средният размер** на пенсията на пенсионер се **увеличава с 0,2%**.

За изплащане на **еднократните допълнителна суми към пенсиите за минали години** са изразходвани **2,2 хил. лв.** Делът на изплатената сума е **0,01%** от разходите за пенсии от този фонд.

Разходите за издръжката на фонда (пощенска такса и ДДС) са в размер на **259,5 хил. лв.**, което е с 37,6 хил. лв. по-малко от планираните в ЗБ.

Направените разходи за **социални помощи и обезщетения** от този фонд през 2011 г. са с **18,3% по-малко** от планираните (икономия **1 379,2 хил. лв.**). Най-голям относителен дял в тези разходи заемат паричните обезщетения за временна неработоспособност поради **трудова злополука и професионална болест – 99,0%**. При план 7 467,4 хил. лв. са изплатени **6 083,1 хил. лв.**, или с **18,5 на сто** по-малко. Икономията спрямо плана се дължи, както на по-малкото със 17,5 на сто изплатени работни дни, така и на по-ниското с 1,3 на сто среднодневно парично обезщетение (25,05 лв.) при планирано 25,37 лв. Основната причина за отчетената икономия в разходите за парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест е продължаващото и

през 2011 г. действие на влязлата в сила от 1 юли 2010 г. антикризисна мярка на правителството по отношение на изплащането на краткосрочните обезщетения.

Изплатените суми за еднократна помощ при смърт на осигурено лице, които заемат дял 0,7%, по отчет са 43,4 хил. лв. Следващите в структурата на разходите за социални помощи и обезщетения са помощите за профилактика и рехабилитация – 9,8 хил. лв. (0,2%) и паричните обезщетения за трудоустрояване – 7,8 хил. лв.

3. Бюджетът на фонд “Трудова злополука и професионална болест” за 2011 г. приключи с **излишък 48 499,5 хил. лв.**, или с **26,1% по-малко** спрямо планирания излишък от 65 602,5 хил. лв. Причините за отчетения по-нисък излишък са постъпилите с 21 639,1 хил. лв. по-малко приходи от осигурителни вноски и по-ниските разходи за пенсии и обезщетения от планираните.

ФОНД “ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ И МАЙЧИНСТВО”

В бюджета на фонд “Общо заболяване и майчинство” се включват приходите от осигурителни вноски от работодатели, осигурени и самоосигуряващи се, разходите за помощи и парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, бременност, раждане и отглеждане на малко дете и трансфера към МТСП за Агенцията за социално подпомагане.

Задължително осигурени в този фонд са: работещите по трудови и служебни правоотношения и приравнените към тях; наетите на работа при един или повече работодатели (при всеки от тях) за не повече от 5 работни дни (40 часа) през един календарен месец; лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта и морските лица. Независимо че работят по трудови правоотношения морските лица задължително се осигуряват изцяло за своя сметка във фонд “Общо заболяване и майчинство”.

Таблица № 15

БЮДЖЕТ НА ФОНД "ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ И МАЙЧИНСТВО" ЗА 2011 г.			
Показатели	ЗБ - план (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълне- ние %
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	656 660,6	641 212,8	97,65
Осигурителни приходи	656 660,6	641 212,8	97,65
Осигурителни вноски	656 660,6	641 212,8	97,65
- вноски от работодатели за работници и служители	395 146,8	431 778,6	109,27
- вноски от работници и служители (лична вноски)	238 931,6	195 286,8	81,73
- вноски от самоосигуряващи се лица	22 582,2	14 147,4	62,65
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	736 835,6	693 163,4	94,07
Разходи	734 035,6	691 165,3	94,16
Социални помощи и обезщетения	734 035,6	691 165,3	94,16
- обезщетения поради общо заболяване	235 379,7	210 272,4	89,33
- обезщетения за гледане на болен и карантина	11 228,9	8 125,7	72,36
- обезщетения поради нетрудови злополуки	39 908,8	37 898,3	94,96
- доплащане разликата за трудоустроени болни	126,7	98,7	77,90
- обезщетения при бременност и раждане	297 375,0	299 739,3	100,80
- доплащане разликата при трудоустрояване поради бременност и кърмене	76,5	0,4	0,52
- обезщетения за отглеждане на малко дете	133 137,5	118 875,1	89,29
- еднократна помощ при смърт	2 078,8	1 595,6	76,76
- парични помощи за профилактика и рехабилитация	14 721,7	14 558,1	98,89
- парични помощи за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на пенсия на осигуреното лице по чл. 11, ал. 3 от КСО	2,0	1,7	85,00
Предоставени трансфери	2 800,0	1 998,1	71,36
- на МТСП за Агенцията за социално подпомагане съгласно чл. 26, т. 4 от КСО	2 800,0	1 998,1	71,36
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-80 175,0	-51 950,6	64,80

Размерът на осигурителната вноска е **3,5 на сто**, разпределена между работодател и осигурено лице в съотношение **60 : 40**. **Самоосигуряващите се могат да се осигуряват за този риск по свое желание**. Осигурителната вноска е **за тяхна сметка**.

1. Приходната част в бюджета на фонда се формира изцяло от постъпления от осигурителни вноски. Отчетените приходи възлизат на **641 212,8 хил. лв.**, при план 656 660,6 хил. лв. **Неизпълнението с 2,4 на сто** на заложените в плана приходи от осигурителни вноски се дължи на постъпилите по-малко от планираните с 1,1 на сто осигурителни вноски от работодатели и от лични осигурителни вноски от работниците и служителите и 37,4 на сто вноски от самоосигуряващите се лица.

Общо приходите от осигурителни вноски от работодатели и от лични осигурителни вноски от работниците и служителите съставляват **97,8%** от приходите на фонда, при план 96,6%. Постъпили са със 7 013,0 хил. лв. по-малко от планираните, като изпълнението е **98,9 на сто**.

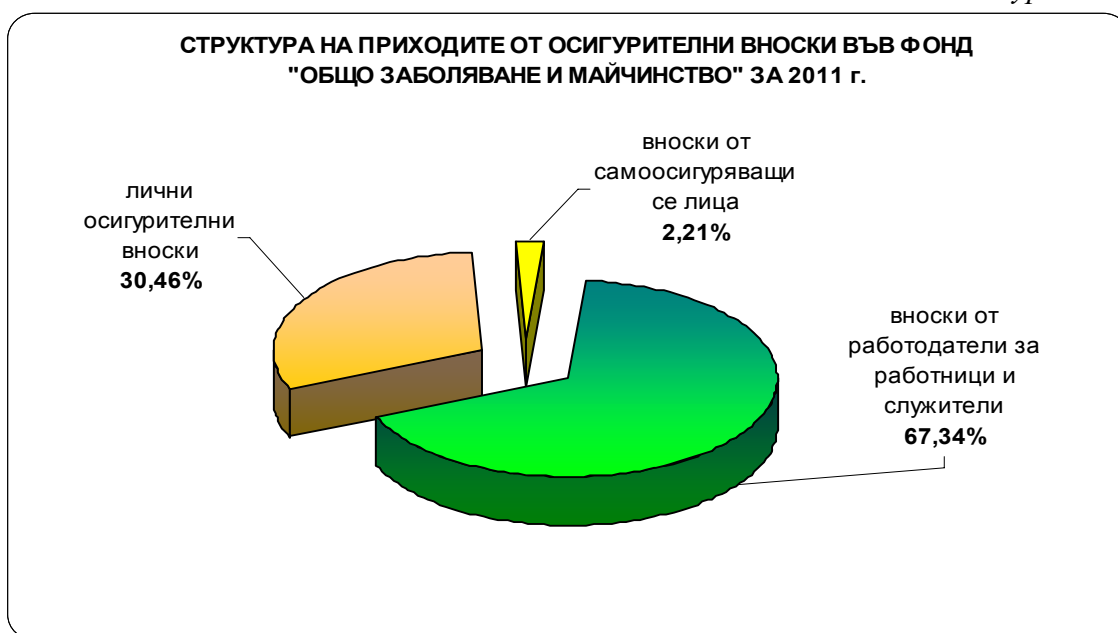
В структурата на отчетените приходи **вноските от самоосигуряващи се лица са 2,2%**, при планирани 3,4%. Те са с **8 434,8 хил. лв.** по-малко от планираните, или изпълнението е 62,6 на сто. Дължи се основно на по-малкия брой самоосигуряващи се лица за всички социални рискове спрямо планирания брой – с 16 365 (12% по-малко).

2. Извършените за сметка на ДОО разходи и трансфери от фонда **се разпределят за:** парични обезщетения и помощи за общо заболяване и майчинство; дейности за намаляване на заболяемостта чрез профилактика и рехабилитация и за осигуряване с помощно-технически средства на осигурените лица чрез предоставен трансфер на Агенцията за социално подпомагане.

Общо отчетените **разходи и трансфери са 693 163,4 хил. лв.**, при планирани 736 835,6 хил. лв. или с **43 672,2 хил. лв. по-малко**.

Най-голям относителен дял в разходите за помощи и парични обезщетения за временна неработоспособност заемат изплатените обезщетения за бременност и раждане (43,4%), следвани от паричните обезщетения поради общо заболяване (37,1%) и обезщетенията за отглеждане на малко дете до 2-годишна възраст (17,2%).

Фигура № 26

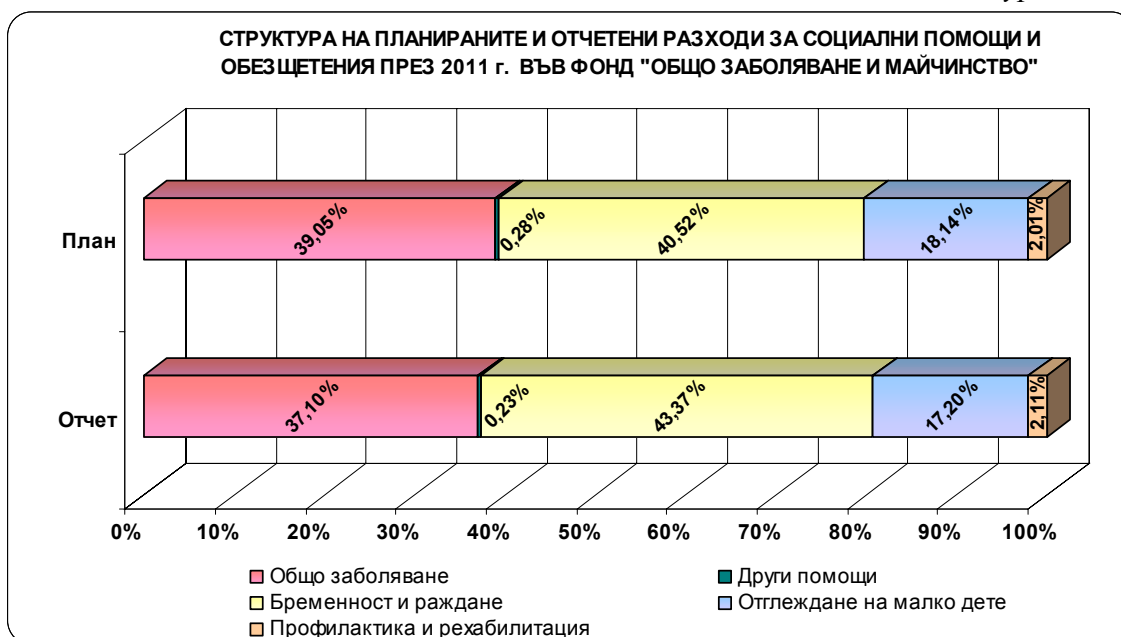
Паричните обезщетения за временна неработоспособност включват обезщетенията за общо заболяване, за гледане на болен член от семейството и карантина, обезщетенията за нетрудови злополуки и доплащане разликата за трудоустроени болни. Разходът за тях възлиза на **256 395,1 хил. лв.**, при план 286 644,1 хил. лв. Само за **обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване**, които са структуроопределящи в тази група, са изплатени **210 272,4 хил. лв.**, или с 25 107,3 хил. лв. по-малко от планираните. Изплатени са 10 336,8 хиляди работни дни (16,6 на сто по-малко от планираното) при среднодневно обезщетение 20,34 лв., което е със 7,1 на сто по-високо от планираното. Намаление на разходите спрямо плана отбелязват и обезщетенията за гледане на болен и карантина с 27,6%, обезщетенията при нетрудови злополуки - с 5,0%, както и обезщетенията за доплащане разликата при трудоустрояване - с 22,1%.

Изплатените суми за помощи и парични обезщетения за временна неработоспособност са с **42 870,3 хил. лв.** по-малко от планираните. Икономията се дължи основно на изплатените с **10,6 на сто** по-малко от планираните обезщетения поради **общо заболяване**.

Средната загуба на работни дни на едно осигурено лице за временна неработоспособност поради общо заболяване, гледане на болен член от семейството и нетрудови злополуки през 2011 г. е 4,70 работни дни при планирани 5,61.

Изплатените суми за обезщетения при **бременност и раждане** са с **0,8 на сто** над планираните. Включват обезщетения за бременност и раждане и доплащане разликата при трудоустрояване поради бременност и кърмене. Разходът за тях възлиза на **299 739,7 хил. лв.**, при план 297 451,5 хил. лв. Преразходът е в резултат на по-високото с 2,68 лв. среднодневно парично обезщетение, тъй като изплатените работни дни на осигурена жена са с 14,5 на сто по-малко от предвидените.

Фигура № 27

Изплатените суми за обезщетения за **отглеждане на малко дете** са с 14 262,4 хил. лв. (10,7 на сто) по-малко от планираните. Месечният размер на това обезщетение за цялата година се определя със закона за бюджета на ДОО. За 2011 г. е фиксиран на **240 лв.** Реализираната икономия е в резултат на по-ниското с 13,9 на сто среднодневно парично обезщетение (10,61 лв.) спрямо планираното (12,33 лв.).

Отчетена е икономия от **647,1 хил. лв.** при изплатените **парични помощи**, като за профилактика и рехабилитация тя е 163,6 хил. лв., за еднократна помощ при смърт на

осигурено лице – 483,2 хил. лв. и за помощи за инвалидност поради общо заболяване – 0,3 хил. лв.

Предоставените трансфери от ДОО на Министерството на труда и социалната политика за Агенцията за социално подпомагане съгласно чл. 26, т. 4 от КСО за осигуряване на помощно-технически средства са в размер на 1 998,1 хил. лв., при план 2 800,0 хил. лв.

3. В бюджета на фонда е планиран **недостиг 80 175,0 хил. лв.**, а в края на годината е отчетен дефицит **51 950,6 хил. лв.** Основната причина за по-ниския дефицит е реализираната икономия от 42 870,3 хил. лв. в разходите за социални помощи и обезщетения.

ФОНД “БЕЗРАБОТИЦА”

Задължително осигурени в този фонд са работещите по трудови и служебни правоотношения. Размерът на осигурителната вноска за фонд “Безработица” е **1 на сто**. Разпределя се между работодател и осигурен в съотношение 60 : 40.

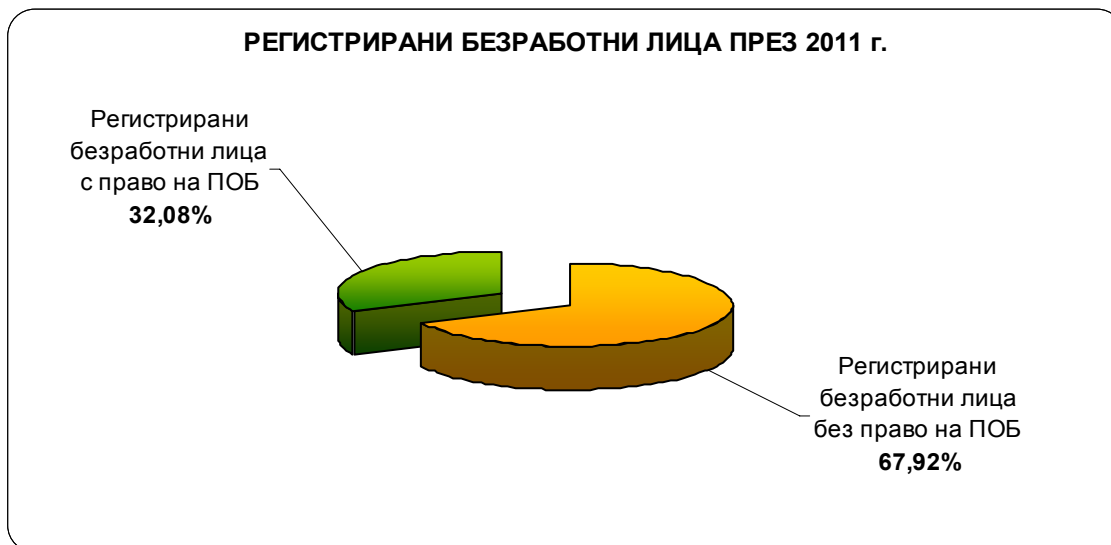
Самоосигуряващите се лица, работещите без трудови правоотношения по договор с възложител (граждански договори) и наетите лица по програми за насърчаване на заетостта и за подкрепа на майчинството (когато това е предвидено в съответната програма) не подлежат на осигуряване за безработица. Морските лица се осигуряват за безработица по свое желание, като внасят осигурителни вноски за своя сметка.

Таблица № 16

БЮДЖЕТ НА ФОНД "БЕЗРАБОТИЦА" ЗА 2011 г.			
Показатели	ЗБ - План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълне- ние (%)
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	181 147,6	170 426,1	94,08
Осигурителни приходи	180 847,6	170 126,1	94,07
Осигурителни вноски	180 847,6	170 126,1	94,07
Вноски от работодатели	112 708,5	123 256,8	109,36
Вноски от работници и служители (лична вноска)	68 139,1	46 869,3	68,78
Получени трансфери от ЦБ	300,0	300,0	100,00
- за обезщетения по чл.230 и чл.231, ал.1 от ЗОВС на РБ	300,0	300,0	100,00
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	328 723,3	320 445,8	97,48
Разходи	328 723,3	320 445,8	97,48
Социални помощи и обезщетения	328 723,3	320 445,8	97,48
Обезщетения за безработица	328 423,3	320 185,1	97,49
Обезщетения по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от ЗОВС на РБ	300,0	260,7	86,90
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-147 575,7	-150 019,7	101,66

През 2011 г. от регистриралите се 332 601 безработни лица средногодишно с право на парично обезщетение са 106 698, или 32,1% от тях. Правоимащи са осигурените лица, за които са внесени или дължими осигурителни вноски във фонд “Безработица” най-малко 9 месеца през последните 15 месеца преди прекратяване на осигуряването и са изпълнили останалите условия на чл. 54а от КСО. Базата за определяне размера на паричното обезщетение за безработица е среднодневния осигурителен доход, върху който са внесени или дължими осигурителни вноски за последните 18 календарни месеца предхождащи месеца на прекратяване на правоотношението, през които лицата са подлежали на задължително осигуряване за безработица.

Фигура № 28

1. Общо постъпилите през 2011 г. **приходи и трансфери** в бюджета на фонд “Безработица” са **170 426,1 хил. лв.**, в т. ч. осигурителни вноски – **170 126,1 хил. лв.** и трансфер от централния бюджет за обезщетения по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България (ЗОВС на РБ) – **300 хил. лв.** В сравнение с планираните приходи (181 147,6 хил. лв.) те са с **10 721,5 хил. лв.**, или с **5,9 на сто по-малко**.

Осигурителните вноски от работодателите формират 72,5% от отчетените приходи, а вноските за сметка на осигурените – 27,5%.

2. **Отчетените разходи** за изплащане на обезщетения и помощи за безработни общо възлизат на **320 445,8 хил. лв.** и са с **2,5% по-малко** от планираните в Закона за бюджета на ДОО. **Икономията** при изплатените обезщетения и помощи за безработни в размер на **8 277,5 хил. лв.** включва неизразходвани средства в размер на **8 238,2 хил. лв.** за обезщетения за безработица и **39,3 хил. лв.** за обезщетения по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от ЗОВС на РБ.

По план се предвиждаше да се изплатят обезщетения на 111 149 безработни лица със среден месечен размер 246,46 лв. Изплатени са обезщетения средно за годината на 106 698 безработни лица (с 4 на сто по-малко от планирания брой) със среден месечен размер 250,27 лв., или с 1,5 на сто по-висок от планирания среден размер.

3. Планираният **дефицит** на фонд “Безработица” е **147 575,7 хил. лв.**, а отчетеният в края на 2011 г. е **150 019,7 хил. лв.** По-високият дефицит се дължи основно на постъпилите с 10 721,5 хил. лв. по-малко приходи от осигурителни вноски.

БЮДЖЕТ НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

Бюджетът на НОИ е част от консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване и обезпечава неговото администриране. Разработва се по приходните и разходните параграфи на бюджетната класификация. Приема се ежегодно от Народното събрание със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване и действа за срок от една година.

Като общ административен фонд бюджетът на НОИ включва неданъчните приходи (приходи и доходи от собственост, приходи от глоби, имуществени санкции, наказателни лихви и други неданъчни приходи), разходите за административната издръжка на института, трансферите между бюджета на НОИ и други бюджети и външното финансиране.

Таблица № 17

БЮДЖЕТ НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ ЗА 2011 г.			
Показатели	План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълне- ние %
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	1 415 058,3	1 662 560,4	117,49
НЕДАНЪЧНИ ПРИХОДИ	25 553,6	31 743,7	124,22
Приходи и доходи от собственост	4 865,1	5 208,3	107,05
Нетни приходи от продажба на услуги, стоки и продукция	4 015,0	4 638,6	115,53
Приходи от наеми на имущество	200,0	118,1	59,05
Приходи от лихви по текущи банкови сметки	20,1	14,2	70,65
Приходи от други лихви	630,0	437,4	69,43
Глоби, санкции и наказателни лихви	20 450,0	35 220,6	172,23
Други неданъчни приходи	238,5	-8 685,2	-3641,59
Внесени ДДС и др. данъци върху продажбите	-796,6	-877,9	110,21
Получени допълнителни субсидии от централния/републиканския бюджет за покриване на недостига от средства	1 390 301,3	1 631 524,5	117,35
Трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	-	168,1	
Трансфери от НСИ по международни програми и споразумения	-	2,0	
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	84 221,8	67 118,0	79,69
Разходи	84 221,8	67 118,0	79,69
Програми, дейности и служби по соц. осигуряване, подпомагане и заетостта	82 703,9	66 542,5	80,46
Заплати и възнаграждения на персонала	41 822,0	40 216,7	96,16
Други възнаграждения и плащания на персонала	4 700,0	4 439,1	94,45
Задължителни осигурителни вноски от работодателя	8 022,6	7 600,9	94,74
Издръжка	19 763,5	11 981,3	60,62
Разходи за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	100,0	96,1	96,10
Капиталови разходи	8 295,8	1 855,0	22,36
Програми за временна заетост	-	168,1	
Международни програми и споразумения, дарения и помощи от чужбина	-	2,0	
Други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетостта	-	183,3	
Отбрана и сигурност	1 120,5	250,1	22,32
Разходи за лихви по заеми от межд. организации и институции и др. разходи за лихви към местни лица	397,4	325,4	81,88
ФИНАНСИРАНЕ	-1 330 836,5	-1 595 442,4	119,88
Погашения по дългосрочни заеми от банки и финансови институции от чужбина	-3 012,3	-3 003,6	99,71
Суми по разчети за поети осигурителни вноски	-	-29 105,2	
Друго вътрешно финансиране	-	-1 788,5	
Наличност в началото на периода	-	526,4	
Наличност в края на периода	1 327 824,2	1 562 072,5	117,64
Преоценка на валутни наличности (нереализирани курсови разлики) (+/-)	-	-1,0	
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	1 330 836,5	1 595 442,4	119,88

1. Постъпилите неданъчни приходи през 2011 г. в бюджета на НОИ са **31 743,7 хил. лв.** и са с **6 190,1 хил. лв.**, или **24,2 на сто повече** от планираните (25 553,6 хил. лв.).

Събраните суми от **глоби, санкции и наказателни лихви** са в размер **35 220,6 хил. лв.**, при планирани 20 450,0 хил. лв., или **172,2 на сто** изпълнение. По ревизионни актове за начет, съставени от контролните органи на НОИ са постъпили начети и лихви в размер на **2 134,5 хил. лв.** (при план 4 000,0 хил. лв.).

Приходите и доходите от собственост (от наем на имущество, от продажба на стоки и услуги, приходи от лихви и др.) са с **343,2 хил. лв. повече** от планираните 4 865,1 хил. лв.

Получените **допълнителни субсидии от централния /републиканския бюджет за покриване на недостига от средства** са **1 631 524,5 хил. лв.**, при планирани в Закона за бюджета на ДОО за 2011 г. **1 390 301,3 хил. лв.**, или **117,4% изпълнение**. Тук са включени отпуснатия с ПМС № 356 от 22.12.2011 г. допълнителен трансфер от РБ в размер на 241 058,8 хил. лв. за покриване недостига от средства и получения трансфер от 164,4 хил. лв. за покриване на извършени разходи за профилактика и рехабилитация на военно инвалиди, съгласно чл. 16 от ЗВИВП.

Постъпилите трансфери от други бюджетни организации в бюджета на НОИ през 2011 г. са в размер на **170,1 хил. лв.**, от които **168,1 хил. лв.** от МТСП за програми за временна заетост и **2,0 хил. лв.** от НСИ по международни програми и споразумения.

2. Разходите в бюджета на НОИ се утвърждават от Надзорния съвет по предложение на Управителя и са определени основно за: 1) издръжка на дейността по ДОО и Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя; 2) капиталови разходи за придобиване на дълготрайни материални и нематериални активи и за основни ремонти, свързани с цялостната дейност на института; 3) погасяване на задължения по заеми.

Отчетените разходи през 2011 г. са в размер **67 118,0 хил. лв.** Спрямо плана са усвоени **79,7 на сто** от разходите и е реализирана икономия **17 103,8 хил. лв.**

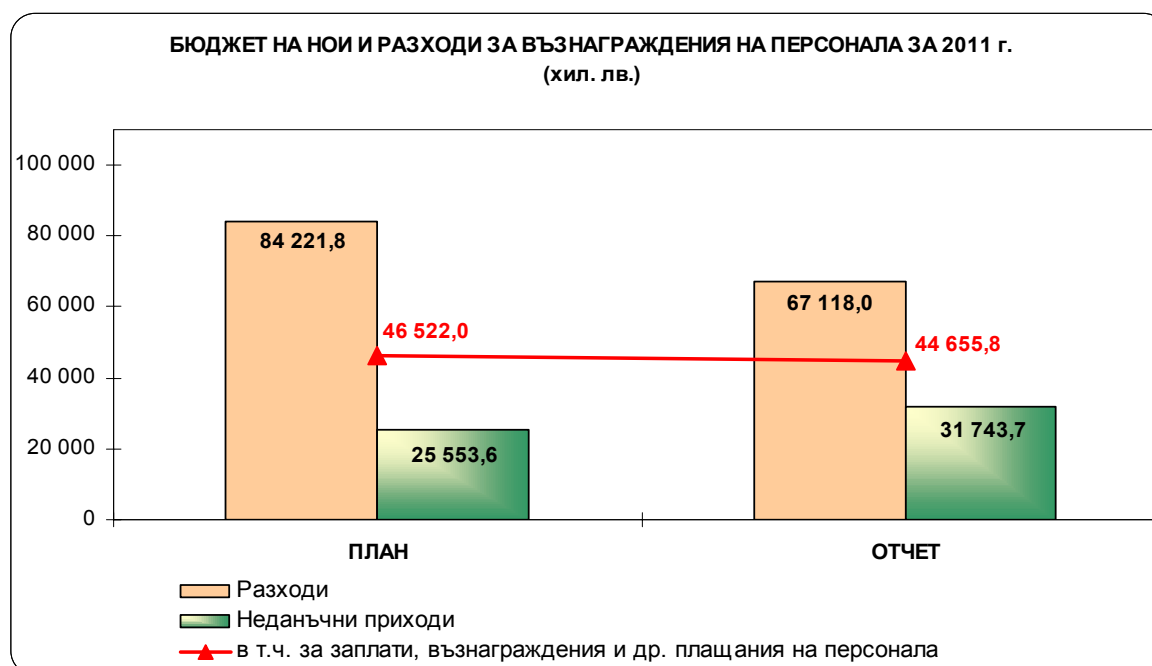
Разходите за програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетостта са **66 542,5 хил. лв.** и представляват **0,81 на сто** от разходите на консолидирания бюджет на ДОО. Спрямо плана са усвоени **80,5 на сто**, като е реализирана икономия **16 161,4 хил. лв.**

В тях са включени и изплатените **353,4 хил. лв.** за програми за временна заетост (168,1 хил. лв.), международни програми и споразумения, дарения и помощи от чужбина (2,0 хил. лв.) и други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетостта (183,3 хил. лв.).

Изразходваните средства през 2011 г. за издръжка на **службите по социално осигуряване са 66 189,1 хил. лв.** и са по-малко от планираните с **16 514,8 хил. лв.** По всички параграфи на издръжката **са изразходвани по-малко от предвидените средства**, което е резултат от оптимизиране на административните разходи и от завишения вътрешен финансов контрол при тяхното извършване.

Усвояването на **капиталовите разходи** е доста по-ниско от заложеното в Закона за бюджета на ДОО за 2011 г. (22,4 на сто). От планираните средства за основен ремонт на дълготрайните материални активи са усвоени 41,3 на сто. Не са усвоени **4 092,3 хил. лв.** за придобиване на **дълготрайни материални активи**. Усвоените средства за придобиване на **нематериални дълготрайни активи са 4,1 на сто** от планираните, като не са усвоени **510,4 хил. лв.** Капиталовите разходи са на стойност **1 855,0 хил. лв.** и представляват **2,8 на сто** от разходите за издръжка на службите по социално осигуряване. Реализираната икономия в капиталовите разходи се дължи основно на нереализираните през 2011 г. инвестиционни проекти – закупуване на сграден фонд за нуждите на районните управления в гр. Хасково и гр. Пазарджик и на компютърна техника и софтуер.

Фигура № 29

За заплати, възнаграждения и други плащания на персонала са изразходвани **44 655,8 хил. лв.** Спрямо плана е реализирана икономия от **1 866,2 хил. лв.**, като изпълнението е **96,0 на сто**. Тези разходи представляват едва **0,5%** от разходите на консолидирания бюджет на ДОО и **67,5%** от разходите за издръжка на службите по социално осигуряване.

Разходите, покриващи **осигурителните вноски** за сметка на работодателя (за ДОО, ДЗПО и здравно осигуряване) на заетите лица в НОИ, са **7 600,9 хил. лв.** Те са с **5,3 на сто по-малко** от планираните и заемат **11,5%** от разходите за издръжка на службите по социално осигуряване.

Изразходваните средства за **издръжка** (платени данъци, вода, горива и електроенергия, текущ ремонт, материали, външни услуги и др.) са в размер на **11 981,3 хил. лв.** Представляват **18,1%** от разходите за издръжка на службите по социално осигуряване и са **60,6%** от планираната сума в Закона за бюджета на ДОО.

Тук се отчитат и разходите за дължимите лихви по заема от Световната банка за административната реформа на осигурителната система в размер на **325,4 хил. лв.** и **250,1 хил. лв.** за отбрана и сигурност.

3. В бюджета на НОИ, при планиран **излишък** в края на периода 1 330 836,5 хил. лв., беше отчетен **такъв** в размер **1 595 442,4 хил. лв.**, или с 264 605,9 хил. лв. повече. Реализираният излишък е по-голям от планирания в резултат най-вече на по-голямата с 241 223,2 хил. лв. сума, преведена като допълнителни субсидии от централния /републиканския бюджет спрямо планираната, и **реализираната икономия в размер 16 514,8 хил. лв.** за издръжката на службите по социално осигуряване.

Като се включат операциите по финансирането и бюджетния остатък от 2010 г., наличността по бюджета на НОИ в края на периода е **1 562 072,5 хил. лв.**, при план 1 327 824,2 хил. лв. Реализираният излишък е със **17,6 на сто по-голям** от планирания.

ПРИХОДИ НА ДОО СПРЯМО ПРЕДХОДНАТА ГОДИНА

Общо постъпилите за 2011 г. приходи и трансфери в бюджета на държавното обществено осигуряване са **8 255 770,8 хил. лв.** В сравнение с предходната 2010 г. те са с **94 842,0 хил. лв.**, или с **1,16 на сто** повече.

1. ОСИГУРИТЕЛНИ ПРИХОДИ

Разполагаемите **осигурителни приходи** през 2011 г. са **6 288 011,0 хил. лв.**, или с **680 246,4 хил. лв.** повече в сравнение с 2010 г. В процентно изражение изпълнението на осигурителните приходи е с **12,1 на сто** повече от отчета за 2010 г. През 2011 г. **60,6 на сто** от тези приходи са от осигурителни вноски и **39,4 на сто** са трансфери от РБ в размер на 12% върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година.

Финансирането на държавното обществено осигуряване с осигурителни приходи от 68,7 на сто през 2010 г. нараства на **76,2 на сто**, а от субсидии и трансфери съответно от 30,9 на сто намалява на **23,5 на сто**.

Таблица № 18

СТРУКТУРА НА ПОСТЪПИЛИТЕ ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ В БЮДЖЕТА НА ДОО ЗА 2010 и 2011 г.					
	2010 г.		2011 г.		2011/2010 г.
	хил. лв.	структура	хил. лв.	структура	%
1. ОСИГУРИТЕЛНИ ПРИХОДИ	5 607 764,6	68,71%	6 288 011,0	76,17%	112,13%
Общо от осигурителни вноски, в т.ч. от:	3 304 028,2	58,92%	3 807 237,3	60,55%	115,23%
- работодатели/възложители	2 192 385,7	66,35%	2 471 736,4	64,92%	112,74%
- лични вноски от работници и служители	889 924,0	26,93%	1 000 927,1	26,29%	112,47%
- самоосигуряващи се	190 966,4	5,78%	204 686,8	5,38%	107,18%
- главница по рев. актове за начет от НАП	4 947,1	0,15%	9 882,5	0,26%	199,76%
- приходи от проф. пенсионни фондове по §4, ал. 4 от ПЗР на КСО	25 805,0	0,78%	120 004,5	3,15%	465,04%
Трансфери от РБ от 12% върху сбора от осиг. доходи на всички осиг. лица за кал. година	2 303 736,4	41,08%	2 480 773,7	39,45%	107,68%
2. ДРУГИ ПРИХОДИ	29 327,5	0,36%	30 865,8	0,37%	105,25%
Приходи и доходи от собственост	4 672,3	15,93%	5 208,3	16,87%	111,47%
Глоби, санкции и наказателни лихви	25 133,0	85,70%	35 220,6	114,11%	140,14%
Други недънъчни приходи	301,7	1,03%	-8 685,2	-28,14%	-2878,75%
Внесени ДДС и други данъци	-779,5	-2,66%	-877,9	-2,84%	112,62%
3. ПОЛУЧЕНИ ТРАНСФЕРИ И СУБСИДИИ	2 523 836,7	30,93%	1 936 894,0	23,46%	76,74%
Получени трансфери за изплащане на пенсията несвързани с трудова дейност	327 566,2	12,98%	304 349,4	15,71%	92,91%
Трансфер от РБ за зачетен осигурителен стаж във фондовете "Пенсии" и "Безработица"	850,0	0,03%	850,0	0,04%	100,00%
Субсидии от ЦРБ за покриване на недостига	2 195 344,0	86,98%	1 631 524,5	84,23%	74,32%
Трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	67,6	0,00%	168,1	0,01%	248,67%
Трансфери от НСИ по международни програми и споразумения	8,9	0,00%	2,0	0,00%	22,47%
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	8 160 928,8	100,00%	8 255 770,8	100,00%	101,16%

1. Приходи от осигурителни вноски

Приходите от осигурителни вноски са с **15,2 на сто** (503 209,1 хил. лв.) повече спрямо отчетените през 2010 г. Увеличението на приходите в сравнение с предходната година е резултат от положителното кумулативно въздействие на три показателя: 1) повишения размер на осигурителната вноска за фонд "Пенсии"; 2) по-високите нива на минималните осигурителни прагове; 3) ръста на осигурителния доход на лицата, заети в реалния сектор на икономиката.

От 1 януари 2011 г. осигурителната вноска за фонд "Пенсии" се увеличи с **1,8 на сто** (от 16% на **17,8%** за лицата, родени преди 01.01.1960 г. и от 11% на **12,8%** за лицата, родени след 31.12.1959 г.). Разпределението между осигурител и осигурено лице е в размер 9,9% за осигурителя и 7,9% за осигуреното лице за лицата, родени преди 1.01.1960 г., и 7,1 за осигурителя и 5,7 за осигуреното лице за лицата, родени след 31.12.1959 г. Вноската за самоосигуряващите се лица е съответно 17,8 на сто за родените преди 01.01.1960 г. и 12,8 на сто за родените след 31.12.1959 г.

Размерите на осигурителните вноски за фондовете "Общо заболяване и майчинство" и "Безработица", както и съотношението 60:40 в разпределянето на осигурителните вноски за тези фондове между работодател и осигурено се запази на нивата от 2010 г.

И през 2011 г. държавата продължи да участва в осигуряването за фонд "Пенсии" чрез трансфер в размер, определен в чл. 21, т. 5 от КСО – 12 на сто върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година.

За по-високите приходи от осигурителни вноски допринесоха и следните политики:

1) Договориха се по-високи осигурителни прагове по икономически дейности и квалификационни групи професии за 2011 г. Нарастването на минималните осигурителни прагове е с **5,6 на сто** спрямо 2010 г. В основата на преговорния процес стои анализът на фактическата финансово-икономическа ситуация във всяка икономическа дейност. Поради

икономическата криза ръстът на минималните осигурителни прагове е по-скромен в сравнение с последните години, а в някои икономически дейности се наложи и тяхното замразяване. От договорените 29 икономически дейности в 7 няма ръст на минималния осигурителен доход.

2) Въведе се диференциран минимален месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица съобразно облагаемия им доход за 2009 г., съответно 420 лв., 450 лв., 500 лв. и 550 лв. по скала, определена в чл. 8 от ЗБДОО за 2011 г. Основният мотив за диференцирането на минималния осигурителен доход за тази категория осигурени беше, че по този начин повече самоосигуряващи се лица следва да внасят вноски върху минимален осигурителен праг по-близък до реалните им доходи, а не масово върху минималния осигурителен доход за всички самоосигуряващи се. Известно е, че има професии и извършители на дейности по регистрация на свободна практика, които генерират доста големи доходи спрямо нормативно определения осигурителен минимум. По-високият минималния осигурителен доход гарантира по-висока осигуреност при временна и трайна неработоспособност на самоосигуряващите се лица.

3) Минималната работна заплата, която е и минимален осигурителен доход за някои категории осигурени лица, беше повишена от 1 септември 2011 г. на 270 лв., което е увеличение от 12,5 на сто в сравнение с предишния размер (240 лв.). По-високият размер на минималната работна заплата осигурява повече постъпления от осигурителни вноски и повишава социалната защита на по-нискоквалифицираните работници и служители.

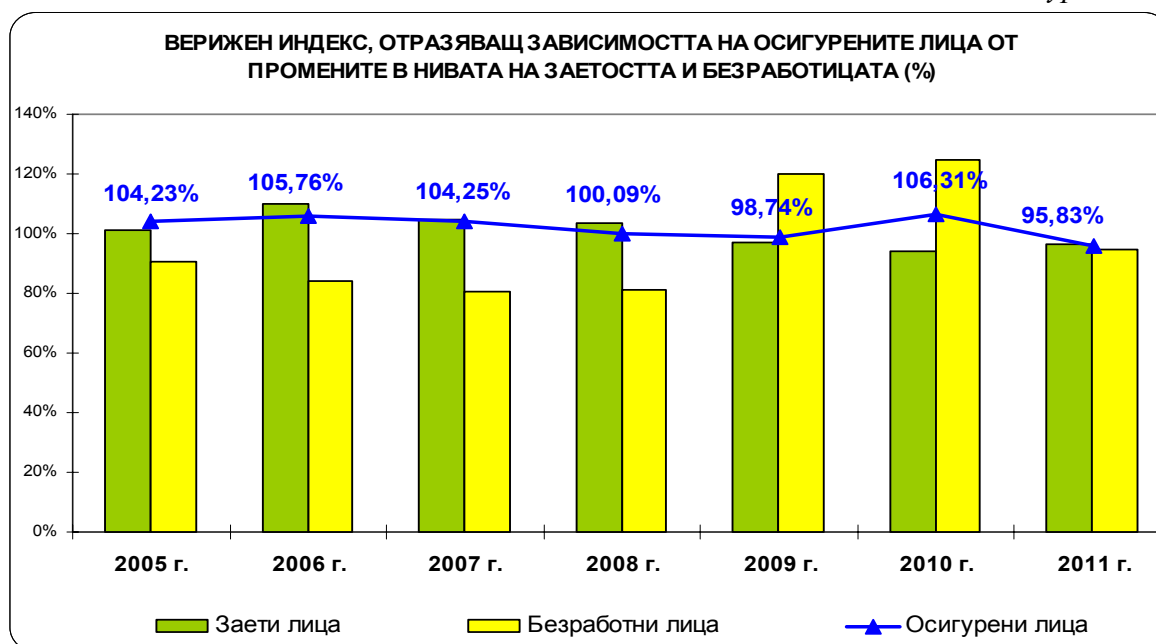
Таблица № 19

СТРУКТУРА НА ОСИГУРЕНИТЕ ЛИЦА ЗА ПЕРИОДА 2007 - 2011 г.					
	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.
	в %	в %	в %	в %	в %
I. Осигурени от работодател/възложител	91,66%	91,08%	90,69%	92,62%	92,62%
1. Работещи по трудов договор	92,35%	92,42%	92,50%	90,60%	90,42%
-I категория труд	0,41%	0,30%	0,33%	0,33%	0,29%
-II категория труд	4,38%	3,69%	4,47%	4,06%	5,11%
-III категория труд	95,21%	96,02%	95,21%	95,61%	94,61%
2. Осигурени за инвалидност старост, смърт и за тр. злополука и професионална болест	0,95%	0,86%	0,89%	0,87%	0,93%
3. Държавни служители и наети в спец. дейности	4,77%	5,23%	5,35%	4,83%	4,98%
4. Работещи без трудови правоотношения	2,27%	2,38%	2,63%	3,10%	3,14%
5. Лица по програмите за заетост и в подкрепа на майчинството	1,80%	1,37%	1,20%	0,60%	0,52%
II. Самоосигурени лица - общо	8,34%	8,92%	9,31%	7,38%	7,38%
- всички социални рискове без трудова злополука	48,24%	50,59%	54,05%	55,55%	56,74%
- само за пенсия	51,76%	49,41%	45,95%	44,45%	43,26%
Осигурени лица - общо	100%	100%	100%	100%	100%

Броят на осигурените лица, средните осигурителни доходи, размерът на осигурителната вноска и нормата на събираемост определят сумата на прихода от осигурителни вноски.

❖ **Броят на осигурените лица** се влияе от редица икономически фактори, но най-важните от тях са заетостта и безработицата. През 2011 г. броят на осигурените лица намалява вследствие отчетения спад на заетите, тъй като при другия основен показател, а именно броя на регистрираните безработни, се наблюдава понижение спрямо предходната година. От следващата графика се вижда как заетостта и безработицата през 2011 г. са повлияли върху броя на осигурените лица.

Фигура № 30

Наблюдава се значителен спад на заетостта след 2008 г. и едновременно с това нарастване в броя на безработните до 2010 г. включително. През 2011 г. средномесечният брой на безработните, регистрирани в бюрата по труда, е с 5,2% по-малък спрямо 2010 г., а заетите са намалели с 3,2%. Отчита се тенденция на намаляване на масовите съкращения през 2011 г. като основният поток безработни се формира предимно от периодично освобождаване на лица от малки и средни фирми.

Общият брой на осигурените лица, за които са постъпили приходи от осигурителни вноски през 2011 г., е **2 883 084**, от които 181 086 лица са се осигурявали на повече от едно основание. През 2010 г. осигурените на повече от едно основание са били 176 955 хиляди, а общият брой лица с осигурителни вноски 3 008 434.

Структурата на осигурените в ДОО лица се състои от две основни групи – осигурени от работодател /възложител (дял 92,6%) и самоосигуряващи се лица (дял 7,4%). В първата и по-голяма група са работещите по трудови правоотношения, държавните служители, осигурените за инвалидност, старост и смърт, работещите без трудови правоотношения и лицата, включени в субсидирани програми за заетост.

Работещите по трудови правоотношения съставляват 90,4% от осигурените в ДОО лица. Тук влизат работещите в трите категории труд, като работещите от 3-та категория са 94,6% (2 284 242 души) от осигурените лица. Работещите във 2-ра категория труд са 123 271 лица, или 5,1%, а заетите от първа категория труд са 6 979 души, или едва 0,3% в тази съвкупност.

Държавните служители и наетите в специални дейности са 133 054 души, или 5%. Групите на осигурените лица за инвалидност, старост и смърт (24 807 души) и на работещите без трудови правоотношения (83 866 души) участват съответно с 1% и 3% в структурата на осигурените в ДОО лица. Последната категория, която допълва структурата на осигурените от работодател /възложител са лицата, включени в субсидираните програми за заетост – 13 978 души, или 0,5%.

Самоосигуряващите се лица са 7,4% от всички осигурени лица с вноски. От тях 56,7% се осигуряват за всички социални рискове и 43,3% само за пенсия.

Сравнителният анализ на отделните елементи в структурата на осигурените лица на база предходната година показва следните по-съществени изменения:

За най-голямата група осигурени лица, а именно работещите при трета категория труд, отчетеният брой е с 5,4% или 129 464 лица по-малко. При броя на осигурените лица, работещи в условията на 2-ра категория труд, през 2011 г. наблюдаваме увеличение с 20 848 души, или те са с 20,4% повече спрямо броя им през 2010 г. Същевременно обаче работещите при първа категория труд са намалели съществено. Те са с 1 358 души, или с 16,3% по-малко.

Спад с 4,1% или 9 078 лица има и в отчетения брой на самоосигуряващите се спрямо 2010 г. Намаление се отчита както при тези, които се осигуряват само за пенсия, така и при осигурените за всички рискове.

Значителен спад (с 16,6%) има при лицата, включени в програмите за заетост. От 16 769 през 2010 г. те намаляват на 13 978 през 2011 г.

Спрямо предходната година е отчетен ръст с 2,7% или 656 души повече при осигурените лица, наети на работа за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец. Обикновено такъв договор се сключва за длъжности и работни места, при които натовареността не е целомесечна и няма възможност за уплътняване на пълно или дори на непълно работно време. Основната причина за отчетеното повишаване при броя на осигурените на това основание е в търсенето на възможности от хората за допълнителна работа, освен основната заетост, а има и такива, за които това е основна заетост.

Увеличен в сравнение с 2010 г. е броят на държавните служители, като по-съществен е процентът на нарастване при броя на работещи по служебни правоотношения от 1-ва и 2-ра категория труд. От 122-ма, броят им през 2011 г. се е завишил на 442 души, което е нарастване с 262% или 3,6 пъти. Държавните служители, работещи при условията на 3-та категория труд, са с 1 209 души повече (11,5% ръст в броя им).

С нарастване на броя на държавните служители същественото е това, че съответно се увеличават лицата, за които отпада задължението за начисляване на лична осигурителна вноска. Същевременно се увеличава броя на заетите лица, които са осигурени за сметка на републиканския бюджет.

❖ **Осигурителният доход** се регламентира всяка календарна година със закона за бюджета на ДОО (ЗБДОО) и е в диапазон между минимален размер, определен по категории или групи осигурени лица, и максимален размер, еднакъв за всички осигурени лица. Осигурителният доход на **осигурените от работодател** лица е изплатеното или начислено и неизплатено брутно трудово възнаграждение, но върху не по-малко от минималния месечен осигурителен доход за съответната основна професия по дадената икономическа дейност на осигурителя. Включва всички възнаграждения и други доходи от трудова дейност с ограничение до максималния му месечен размер.

Максималният размер на осигурителния доход през 2011 г. остана на нивата от предходната година – 2 000 лв. месечно за всички осигурени лица.

Осигурителният доход за самоосигуряващите се лица, **регистрирани като упражняващи свободна професия или занаятчийска дейност**, е облагаемият доход, след намаляването му с разходите за дейността, определени по реда на Закона за данъците върху доходите на физическите лица. Лицата, работещи само по „**граждански договори**”, подлежат на осигуряване, само ако месечното им възнаграждение по договор след намаляването му с разходите за дейността (25%) се формира сума, равна на минималната работна заплата за страната. Осигурителният доход за самоосигуряващите се лица, упражняващи трудова дейност като **еднолични търговци, собственици или съдружници в търговски дружества и физическите лица – членове на неперсонифицирани дружества**, е декларираният от тях доход между минималния (от 420 лв. до 550 лв. за 2011 г.) и максималния месечен размер, определен със ЗБДОО за съответната година.

Окончателният осигурителен доход за самоосигуряващите се лица (без земеделските производители и тютюнопроизводители, упражняващи само земеделска

дейност) се определя като разлика между декларирания въз основа на годишната данъчна декларация и сбора от доходите, върху които авансово са внасяни осигурителни вноски.

Средният осигурителен доход (СОД) е важен показател за социалноосигурителната система, който като елемент в пенсионната формула служи за определяне размерите на новоотпуснатите пенсии. Заедно с броя на осигурените лица и размера на осигурителните вноски, СОД определя приходите в държавната осигурителна система.

По данни от регистъра на осигурените лица **средномесечният осигурителен доход** за всички осигурени през 2011 г. е **594,15 лв.** Изчислен е на базата на декларирания осигурителен доход за 2 667 419 осигурени лица (по Декларация образец 1 – данни за осигуреното лице). Номиналното нарастване на средномесечния осигурителен доход за 2011 г. спрямо 2010 г. е 4,2%, а реалното нарастване е 0,8%, при отчетена 3,4% средногодишна инфлация за 2011 г.

Всички работодатели законово са задължени да осигуряват наетите при тях лица най-малко върху минималния осигурителен доход за съответната икономическа дейност и основна професия. Ако реалните им заплати обаче са по-високи от тези осигурителни прагове вноските задължително трябва да се правят върху тях до определената горна граница на осигурителния доход за годината.

За бюджетните организации не се договаря минимален осигурителен доход, а началните заплати на наетите се променят съгласно политиката по доходите, заложена при разработване на държавния бюджет за всяка година.

Осигурителната основа за самоосигуряващите се лица е избран от тях доход между минималния и максималния размер, определен за тази категория осигурени лица. След откъсването на минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се от размера на минималната работна заплата през 2004 г., размерът му в някои години се задържаше на едно и също ниво или нарастваше с по-ниски темпове от нарастването на средномесечния осигурителен доход за осигурените от работодател/възложител. Това, освен че не се отразяваше в нарастване на приходите от осигурителни вноски от тази категория осигурени, водеше и до едно несправедливо преразпределение на ресурси от наетите работници и служители към самонаетите по линия на гарантираните минимални размери на пенсиите. Стъпка към подобряване на адекватността на пенсионното осигуряване за самоосигуряващите се лица беше направена през 2010 г. с увеличаването на минималния осигурителен доход от 260 лв. на 420 лв. Поради незадоволителния финансов принос на самоосигуряващите се лица в пенсионно осигурителната система вследствие на това, че независимо от размера на доходите си те масово се осигуряваха на минималния осигурителен доход, от 1 януари 2011 г. се въведоха диференцирани минимални месечни размери на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, съобразно данните за облагаемия им доход за 2009 г. с градация в скалата така: 420 лв., 450 лв., 500 лв. и 550 лв. Мярквата е насочена към тези категории самонаети и свободни професии, чийто доходи позволяват плащането на осигурителни вноски върху значително по-високи суми от нормативно определения минимум.

Възприетият метод да се формира осигурителната база по обективен и ясен критерий, какъвто е реално декларирания доход за предходна година, а също така и осигуряването по аналогия – еднакви размери на осигуровките за еднаква дейност и доходи, е едно по-справедливото решение от гледна точка по-тясното обвързване на участието в осигуряването с получаваните обезщетения /пенсии.

При ограничена политика по доходите в условията на финансова и икономическа криза и протичащите процеси на съкращения, оптимизация и реструктуриране на заетостта във фирмите и в държавния сектор, отчетеният ръст на осигурителния доход през 2011 спрямо 2010 г. е обоснован.

Сравнителният анализ за размера на осигурителния доход по категории осигурени лица на база предходна година показва следните по-съществени изменения:

Голяма диференциация се наблюдава при средномесечния осигурителен доход по групи осигурени лица. В групата на работещите **по трудови правоотношения** с най-нисък среден осигурителен доход **634,02 лв.** са лицата, работещи **3-та категория** труд, което е с 10,6% по-висок от размера му през предходната година. Средният осигурителен доход на работещите и при първа и при втора категория труд през 2011 г. е по-нисък отколкото през предходната година. През 2011 г. лицата от **2-ра категория** се осигуряват на **650,42 лв.** (през 2010 г. на 744,06 лв.), а от 1-ва категория на 860,71 лв. (през 2010 г. на 1 019,84 лв.)

За **държавните служители** е отчетен осигурителен доход в размер на **985,51 лв.** или с 2,3% по-нисък от този през 2010 г., когато е бил 1 008,85 лв.

Осигурителният доход на лицата, **осигурени от възложител само за пенсия**, е с 4,24 лв. повече отколкото предната година (281,69 лв. за 2010 г., 285,93 лв. за 2011 г.).

Средномесечният осигурителен доход, върху който са плащани осигурителни вноски от **самоосигуряващите** се през 2011 г., е **411,73 лв.** Въпреки въведените нормативни промени в посока на повишаване на осигурителната база, размерът му е с 235,67 лв. по-нисък в сравнение със средния осигурителен доход за осигурените от работодател лица. Самоосигуряващите се за всички осигурени социални рискове са внасяли вноски върху 446,14 лв., а при осигуряване само за пенсия върху 433,76 лв.

Приходите от осигурителни вноски се формират от вноски на работодатели /възложители, осигурени и самоосигуряващи се лица.

Като измерител на общото осигурително участие, **съотношението на приходите от осигурителни вноски към brutния вътрешен продукт** е **5,1%**. В сравнение с предишната година, когато е било 4,7%, се отчита нарастване с 0,4%.

Спадът на икономическата активност и на темповете на нарастване на БВП, намаляването на заетостта и рязкото нарастване на безработицата вследствие на икономическата криза създаде сериозна заплаха за финансовата стабилност на държавната осигурителна система. Проблемите в приходната част, а именно забавените темпове в ръста на приходите от осигурителни вноски в следствие съкращаване обема на производството и на персонала са съпроводени и с процеси, оказващи натиск върху значително нарастване на разходите. Решенията, отнасящи се до приходната част на осигурителната система, засягат основно размерите на осигурителните вноски и осигурителния доход, върху който се дължат.

Постъпленията от осигурителни вноски през 2011 г. са **3 807 237,3 хил. лв.** Приходите от осигурителни вноски нарастват с **503 209,1 хил. лв.**, или с 15,2% в сравнение с 2010 г. Основната причина е повишението на осигурителната вноска за фонд „Пенсии” с 1,8 процентни пункта в сравнение с 2010 г. и постъпилите средства от ППФ.

Елементи на приходите

Анализът на приходите, следва структурата на осигурените лица, за които са постъпили осигурителни вноски през 2011 г., разпределени по типове осигуряване.

1) Вноските от работодатели /възложители за наетите от тях лица заемат най-голям дял в структурата на общите приходи. През 2011 г. те са **64,9** на сто, при 66,4 на сто през 2010 г. В приходите от осигурителни вноски от работодатели са включени преведените суми за осигуровки за наетите по трудови правоотношения от първа, втора и трета категория труд, държавните служители и наетите в специални дейности, работещите без трудово правоотношение и други. През 2011 г. тези приходи възлизат на **2 471 736,4 хил. лв.**, което е **112,7%** спрямо отчетените през 2010 г.

Най-съществен дял (80,2%) в структурата на приходите от осигурителни вноски от работодател /възложител имат тези за **работещите по трудов договор** от 1-ва, 2-ра и 3-та кат. труд. През 2011 г. по **трудова договори** са работили **2 414 492** души, което е със 109 974 души по-малко в сравнение с 2010 г. От тях **5,4 на сто**, общо са от първа и втора и **94,6 на сто** от трета категория труд. Броят на осигурените от **първа и втора категория** труд през

2011 г. е с **19 490** повече спрямо 2010 г., а от **трета категория** труд е намалял със **129 464 души**.

Работещите по **трудов договор** през 2011 г. са се осигурявали върху **осигурителен доход средно 635,51 лв.** Нарастването на СОД за тази категория осигурени лица спрямо предходната година е с 54,09 лв., или с **9,3%**. Увеличението се дължи на по-високите размери на определените минимални осигурителни прагове за работещите по трудови правоотношения през 2011 г. спрямо 2010 г. Вследствие от ръста на средния осигурителен доход и въпреки намалението с **4,4%** в броя работещи по трудов договор в сравнение с 2010 г., наблюдаваме **14,1%** ръст на приходите от осигурителни вноски при тази група осигурени лица. За по-високите приходи допринася и увеличеният размер на осигурителната вноска за фонд „Пенсии”.

Вноските за **държавните служители и наетите в специални дейности** през 2011 г. са **333 659,0 хил. лв.**, като дялът им е **13,5%** в структурата на вноските от работодател /възложител. В сравнение с 2010 г. за тази категория осигурени, за които осигурителните вноски са изцяло за сметка на работодателя (по-точно за сметка на РБ), са постъпили **25 532,1 хил. лв. повече приходи**. В абсолютни цифри те са с 1 570 души по-малко в сравнение с предходната година. Сумарно намалението е поради значителното редуциране с 3 099 души при броя на наетите в специалните дейности и в съда, тъй като броят на държавните служители се е увеличил спрямо предходната година с 1 529 души. Средният осигурителен доход, върху който са осигурявани **държавните служители** (без наетите в специални дейности), е **985,51 лв.**, като спрямо 2010 г. се отчита намаление с 2,3%. Причина за по-ниския осигурителен доход е увеличеният брой млади служители, родени след 1959 г., започнали работа в държавната администрация през 2011 г., които са с по-ниски основни заплати. През 2011 г. те са 17 370, или с 2 041 души повече от броя им през 2010 г., когато са наброявали 15 329 човека. При тези показатели може да се счита, че увеличените приходи от осигурителни вноски се дължат на нормативното повишаване размера на осигурителната вноска за фонд “Пенсии”.

Приходите от осигурителни вноски общо за работещите **без трудови правоотношения** през 2011 г. (**22 535,2 хил. лв.**) са се увеличили с **10,5%** спрямо 2010 г. Формират се от внесените осигурителни вноски от възложители за работещите без трудови правоотношения (в т.ч. и за членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения) върху изплатеното им възнаграждение след приспадане на разходите за дейността, определена по реда на ЗДДФЛ. Броят им е с **2 596 души** по-малко в сравнение с 2010 г.

От тях **работещите без трудови правоотношения** (т. нар. граждански договори) са намалели с **3 557 души**, а средният им осигурителен доход нараства с **1,5%** в сравнение с 2010 г. **Членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения**, за същия период са с **961 повече**. Средният осигурителен доход, върху който са се осигурявали, е намалял значително от 335,10 лв. през 2010 г. на 144,15 лв. през 2011 г., или с **57%**.

За **наетите на работа за не повече от пет работни дни (40 часа)** през един календарен месец, които са осигурени за инвалидност, старост и смърт и за трудова злополука и професионална болест, приходите от осигурителни вноски през 2011 г. (**2 376,6 хил. лв.**) са с **12,7%** повече от тези през 2010 г. През 2011 г. те са осигурявани върху **100,50 лв.**, като спрямо 2010 г. е отбелязан спад от **3,7%**. В броя на тази категория осигурени лица се наблюдава относителна стабилност (между 22 и 24 хил. души през последните три години), като спрямо 2010 г. е отчетено леко намаление от 656 бр., или **2,7%** спад.

Осигурителните вноски за лицата, включени в програмите на МТСП “**От социални помощи към осигуряване на заетост**” и “**В подкрепа на майчинството**”, са **2 568,2 хил. лв.** Броят на осигуряваните лица по двете програми през 2011 г. е по-малък с **2 791 души**, което е намаление с 16,6% в сравнение с предходната година. Средният осигурителен доход (**151,69 лв.**) е с 16,15 лв. или 9,6% по-нисък от този за 2010 г. Вследствие на това

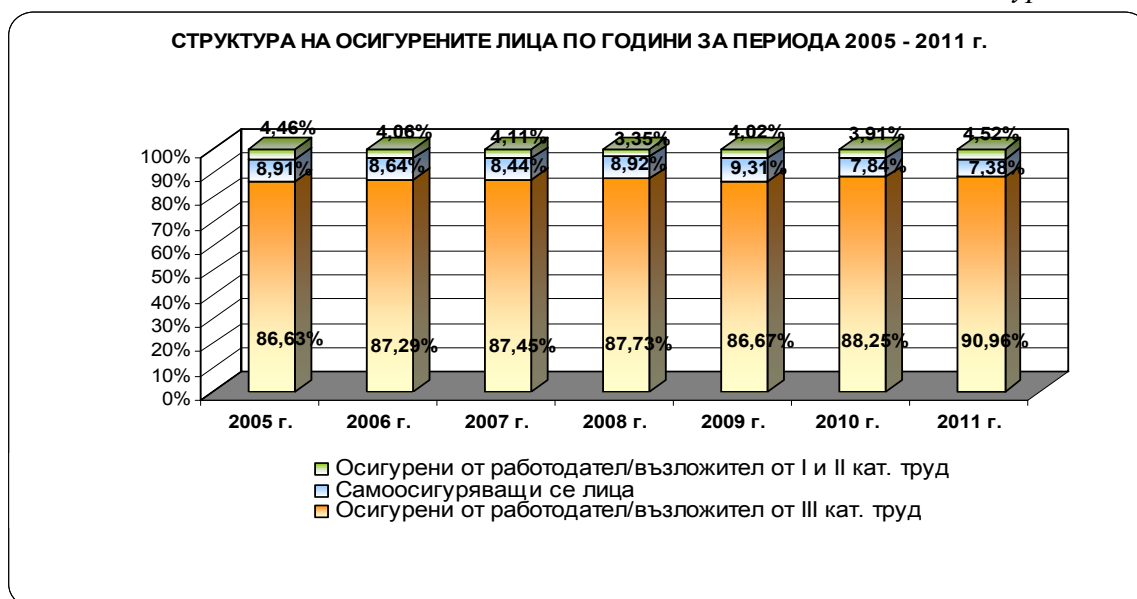
отчетените приходи от вноски във връзка с тези програми за субсидирана заетост са по-малко с **572,8 хил. лв.** отколкото през 2010 г.

Намаление на приходите спрямо предходната година има и при осигурителните вноски за фонд “Пенсии”, дължими за лицата, които не са работили поради предвидените в КСО обективни причини. Те са **незаконно недопускане или отстраняване от работа** или оставане без работа поради **уволнение, което е признато за незаконно** от компетентните органи, за **трудоустроени бременни**, на които не е предоставена подходяща работа и пр. За тези лица осигурителната вноски е изцяло за сметка на работодателя и е в размера за фонд “Пенсии”. При постъпления в размер на 1 422,3 хил. лв. през 2010 г., през отчетната 2011 г. година са преведени **1 207,2 хил. лв.**, което е с **15,1%** по-малко от предходната година.

Осигурителните вноски върху средствата за социални разходи, дължими само за ф. “Пенсии” и за ДЗПО съобразно категорията труд на наетите лица, са **24 445,7 хил. лв.** и са със **7,1% повече** от постъпилите суми за 2010 г. (22 816,5 хил. лв.). Увеличените приходи по това перо отчитат по-голяма социална отговорност в бизнес поведението сред големите и средни предприятия в България и нарастващите социални разходи за придобивки, които работодателите правят за персонала.

Приходите от осигурителни вноски за осигурените за ТЗПБ (за сметка само на работодателя) са **100 957,8 хил. лв.**, което е с 5,9% повече от предходната година (95 338,8 хил. лв.). Делът им в структурата на приходите от осигурителни вноски от работодател е **4 на сто**, при 4,4 на сто за 2010 г.

Фигура № 31

2) Личните вноски от наетите по трудови и без трудови правоотношения са следващи в структурата на приходите от осигурителни вноски. През 2011 г. са постъпили **1 000 927,1 хил. лв. вноски** от работници и служители, което е с **12,5%** повече от предходната година.

3) Приходите от осигурителни вноски общо от самоосигуряващите се лица през 2011 г. са **204 686,7 хил. лв.** В сравнение с 2010 г. е отчетен ръст със **7,2%** или с 13 720,3 хил. лв. повече. Тук са включени постъпилите осигурителни вноски от самоосигуряващите се лица през годината, от закупения до 5 години осигурителен стаж и осигурителните вноски при годишното изравняване на доходите на самонаетите лица. Делът им в общите приходи от осигурителни вноски през 2011 г. (**5,4 на сто**) леко намалява с 0,4 процентни пункта в сравнение с 2010 г. Постъпленията през годината само от самоосигуряващите се лица са 171 519,0 хил. лв. и са с 13 859,8 хил. лв. повече отколкото за 2010 г. Броят на **осигуряващите се за собствена сметка** е с **9 078** по-малко, но

относителният им дял в структурата на общо осигурените лица се запазва на нивата от предходната година. Той е 7,4 на сто през 2010 и през 2011 г.

◆ Отчита се намаляване на броя и при двете групи лица, осигуряващи се за собствена сметка – за всички осигурени социални рискове (вкл. земеделските производители) и само за пенсия. В структурата на осигурените за собствена сметка през 2011 г. по-висок относителен дял (**56,7 на сто**) заемат лицата, осигуряващи се **за общо заболяване и майчинство и за пенсия**, и **43,3** на сто съответно осигурените **само за пенсия**.

◆ По-голямата група самоосигуряващи се (включително земеделските производители) са 120 788 души, което е с **2 515** осигурени лица **по-малко** от 2010 г. Средният осигурителен доход, върху който са се осигурявали **самоосигуряващите се лица**, осигурени за всички социални рискове, е **446,14 лв.** и е с **1,3%** по-висок от СОД за предходната година (440,57 лв.). Броят им е намалял, макар и не съществено, с 497 души. **Земеделски производители и тютюнопроизводители**, които са се осигурявали за фондовете “Пенсии” и “Общо заболяване и майчинство”, са с **2 018** човека, или **14,1% по-малко** от броя им през предишната година, когато са били 14 280 души. Те са внасяли осигуровки върху среден доход **246,85 лв.**, който е със 7,49 лв. или с **2,9%** по-нисък от този през 2010 г. (254,34 лв.).

◆ Общо приходите от осигурителни вноски за самоосигуряващите се за всички социални рискове от двете групи са **109 823,1 хил. лв.**, което е с **9,7 на сто повече** от същите за 2010 г. Независимо от намалението в броя на самоосигуряващите се лица в тази категория, нормативното увеличение на осигурителната вноска и на минималния осигурителен доход чрез въвеждането на диференцирани минимални размери за различните професии, а от там и на средния осигурителен доход в сравнение с предходната година, дава обяснение за отчетения ръст на приходите от осигурителни вноски за 2011 г.

◆ Намалява общо със **6 563 средният брой** на осигуряващите се за собствена сметка **само за пенсия** спрямо предходната година. То е кумулативно следствие от снижаването с **4 381** души на средния брой самоосигуряващи се лица (регистрирани като упражняващи свободна професия или занаятчийска дейност) и същевременно спад с **2 182** в броя земеделски производители и тютюнопроизводители. **Относителният дял** на осигуряващите се само за пенсия спрямо общия брой осигуряващи се за собствена сметка през 2010 г. е **43,3%**. От тях 34,2% (при 34,7% през 2010 г.) са упражняващи свободна професия или занаятчийска дейност и 9,1% (при 9,7% през 2010 г.) са земеделски производители и тютюнопроизводители. **Общите приходи от осигурителни вноски** са в размер **61 695,9 хил. лв.** (при **57 578,4** хил. лв. за 2010 г.) или ръстът е със **7,2%**. В т.ч. за упражняващите свободна професия или занаятчийска дейност увеличението е **10%** (с 14 227,1 хил. лв. повече). А при земеделските производители и тютюнопроизводителите приходите от осигурителни вноски намаляват с 367,3 хил. лв., или те са с **2,5 на сто** по-малко от тези през 2010 г.

Таблица № 20

ПРИХОДИ ОТ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ ПО ГОДИНИ							
	2009 г.		2010 г.		2011 г.		2011/ 2010 г.
	хил. лв.	%	хил. лв.	%	хил. лв.	%	
Осиг. вноски от работодател/възложител, в т.ч.:	2 184 120,6	58,90	2 192 385,6	66,35	2 471 721,8	64,92	112,74
1. За работещи по трудови правоотношения	1 677 568,9	76,81	1 736 593,7	79,21	1 981 496,5	80,17	114,10
3-та категория труд	1 541 379,8	91,88	1 608 449,6	92,62	1 841 871,5	92,95	114,51
1-ва и 2-ра категория труд	136 189,1	8,12	128 144,1	7,38	139 625,0	7,05	108,96
2. Държавни служители и наети в специалните дейности	341 110,5	15,62	308 126,9	14,05	333 659,0	13,50	108,29
3-та категория труд	108 383,1	31,77	103 353,8	33,54	115 042,4	34,48	111,31
1-ва и 2-ра категория труд	232 272,4	68,09	204 773,1	66,46	218 616,6	65,52	106,76
3. За наетите на работа за не повече от 5 работни дни /40 часа/ през календарния месец, осигурени по чл. 4, ал.2 от КСО	2 369,3	0,11	2 108,6	0,10	2 376,6	0,10	112,71
4. Осиг. вноски върху доход без трудови правоотношения	17 573,2	0,80	20 393,4	0,93	22 535,2	0,91	110,50
5. Осиг. вноски върху обезщетенията за оставане без работа - по КТ, Закона за висшето образ. и ЗДС	2 109,6	0,10	2 185,9	0,10	1 962,2	0,08	89,77
6. Осиг. вноски за ф "Пенсии" поради незаконно недопускане или отстраняване от работа	3 265,7	0,15	1 422,3	0,06	1 207,2	0,05	84,88
3-та категория труд	3 037,3	93,01	1 316,8	92,58	1 074,7	89,02	81,61
1-ва и 2-ра категория труд	228,4	6,99	105,5	7,42	132,5	10,98	125,59
7. Осиг. вноски за включените в програми от соц. помощи към осигуряване на заетост и в подкрепа на майчинството	8 046,9	0,37	3 141,0	0,14	2 568,2	0,10	81,76
8. Осиг. вноски, дължими за периоди преди 1 януари 2005 г.	133,7	0,01	185,9	0,01	219,3	0,01	117,97
9. Осиг. вноски върху средствата за социални разходи	25 194,6	1,15	22 816,5	1,04	24 445,7	0,99	107,14
10. Осиг. вноски за ФТЗПБ за осигурените за тр. злополука и проф. болест от работодател - от 0,4 до 1,1%	106 708,4	4,89	95 338,8	4,35	100 957,8	4,08	105,89
11. Осиг. вноски върху изплатени гарантирани вземания	39,8	0,00	72,6	0,00	294,1	0,01	405,10
Лични осигурителни вноски	1 310 390,3	35,34	889 924,0	26,93	1 000 927,1	26,29	112,47
Осиг. вн. от самоосигуряващи се лица, в т.ч. от:	165 097,5	4,45	190 966,4	5,78	204 686,7	5,38	107,18
- осигурени само за пенсия, в т.ч.:	48 312,9	29,26	57 578,4	30,15	61 695,9	30,14	107,15
- земеделски производители	3 726,5	0,08	7 792,0	0,14	7 999,1	12,97	102,66
- осиг. само за пенсия при годишно изравняване	31 221,9	18,91	22 348,1	11,70	16 482,7	8,05	73,75
- осиг. за всички осигурителни рискове, в т.ч.:	78 513,3	47,56	100 080,8	52,41	109 823,1	53,65	109,73
- земеделски производители	4 275,6	0,05	7 054,5	0,07	6 480,1	5,90	91,86
- осиг. вноски за времето на обучение	1 893,2	0,01	3 926,9	0,02	2 919,4	1,43	74,34
- от лицата, на които не им достигат 5 г. осиг. стаж до пенсия	5 156,2	3,12	7 032,2	3,68	13 765,6	6,73	195,75
Главница по ревизионни актове за начет	25 426,7	0,69	4 947,1	0,15	9 882,5	0,26	199,76
Приходи от проф. пенс. фондове по §4 от ПЗР на КСО	22 998,7	0,62	25 805,0	0,78	120 004,5	3,15	465,04
Общо приходи от осигурителни вноски	3 708 033,8	100	3 304 028,1	100	3 807 237,3	100	115,23

*В приходите от осигурителни вноски от работодател/възложител за 2011 г. не са включени 14,7 хил. лв. (осигурителни вноски преведени с пощенски записи)

◆ При годишното изравняване на осигурителния доход за самоосигуряващите се през 2011 г. са постъпили **16 482,7 хил. лв.** В сравнение с предишната година приходите от осигурителни вноски от лицата, които са внасяли авансово осигуровки върху по-ниски доходи и след това са довели дължимите вноски при годишното изравняване с декларирането на по-високи доходи, са с **5 865,4 хил. лв.**, или с **26,2% по-малко** от 2010 г. Осигуряването при тях е само за пенсия и то с размера на осигурителната вношка за предходната година.

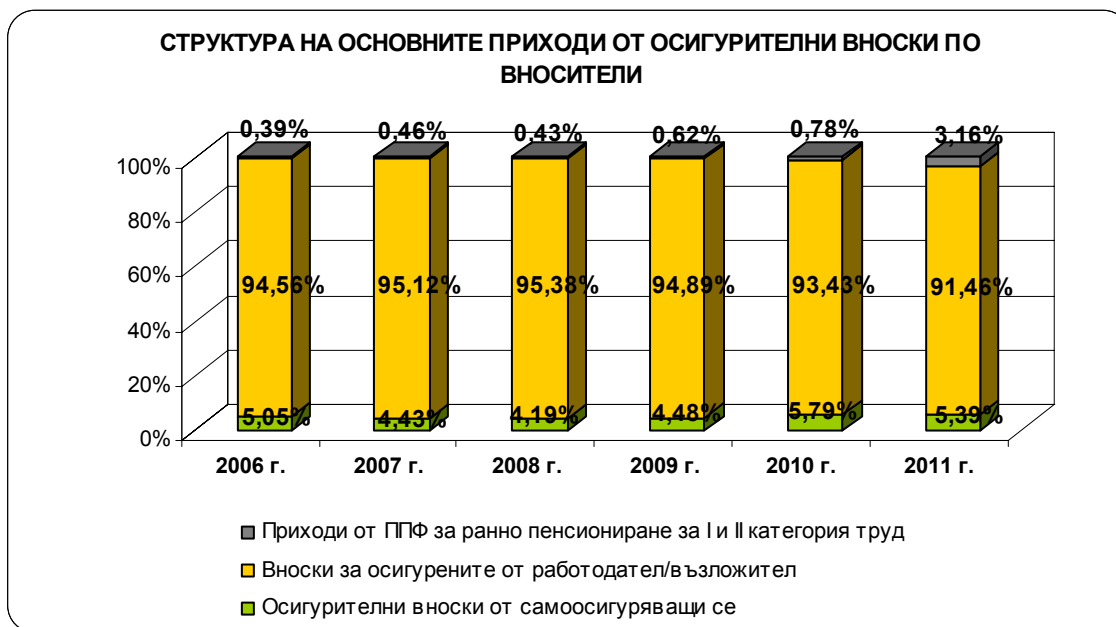
◆ В приходите от самоосигуряващите се лица следва да се отбележи значителното увеличение на постъпленията от осигурителните вноски от осигуряващите се за собствена сметка (без земеделски производители и тютюнопроизводители). При осигурените само за пенсия те са с **3 910,4 хил. лв.**, или **7,8% повече**, а при осигурените за всички социални рискове постъпленията са с **10 316,7 хил. лв.**, или с **11% повече** от тези през 2010 г. Тъй като относителният дял на приходите от тази категория самоосигуряващи се лица е **82,2** на сто от общите постъпления от осигурителни вноски от самоосигуряващите се лица през годината, крайният резултат показва **7,2% ръст** на реализираните приходи спрямо 2010 г. Едновременно с това обаче има значителен спад в броя на самоосигуряващите се лица, особено земеделски производители. Причината за по-високите приходи е увеличението на осигурителната вношка за фонд "Пенсии". Имайки предвид отчетения спад в броя на самоосигуряващите се лица, особено на земеделските производители, при равни други условия по-високият размер на СОД на самоосигуряващите се лица, който е с **1,6% повече** спрямо 2010 г., не може съществено да повиши приходите от осигурителни вноски.

◆ Приходите във фонд "Пенсии" от лицата, завършили висше или полувисше образование, внесли осигурителни вноски за откупуване на осигурителен стаж за времето на обучение, през 2011 г. са **2 919,4 хил. лв.** или с **25,6% по-малко** спрямо 2010 г. Но поради малкия дял, който заемат в структурата на приходите от самоосигуряващи се лица, влиянието им за общите приходи от осигурителни вноски е незначително. Осигурителните

вноски се изчисляват с процента, определен за фонд “Пенсии” за родените преди 01.01.1960 г. (за 2011 г. 17,8 %) върху минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване към датата на внасянето на вноските (за 2011 г. 420,00 лв.). Сумата на осигурителните вноски за 1 месец “закупен” осигурителен стаж през 2011 г. е 74,76 лв. През 2011 г. **1 634 лица** са внесли за своя сметка осигурителни вноски за времето за обучение, докато през 2010 г. са били 1 682, или са с 48 души по-малко. Откупеният период е средно 26,55 месеца на едно лице, а предходната година този период е бил средно 38 месеца.

◆ Съществено е увеличението на постъпилите вноски за откупуване на стаж от лицата, на които не им достига до 5 години осигурителен стаж за пенсия за ОСВ, които са **13 765,6 хил. лв.** или с **95,7% повече** от същите през 2010 г. Този ръст се дължи най-вече на това, че през 2011 г. постъпват суми по погасителните планове за подадените през 2010 г. молби за разсрочване, които са наброявали 11 423, както и суми за предходни години, тъй като максималният период до който можеше да се разсрочват вноските, беше до 5 г. През 2011 г. отпадна възможността за разсрочено изплащане и всички желаещи да си откупят недостигащ стаж за пенсиониране вече трябва да внесат сумата наведнъж. Месечната сума за внасяне през 2010 г. беше 67,20 лв., но през 2011 г. поради повишения размер на осигурителната вноска за ф. “Пенсии”, тя вече е 74,76 лв. Това доведе до нарастване на относителния дял на тези приходи на **6,7%**, при **3,7%** през 2010 г. в структурата на общите приходи от осигурителни вноски от самоосигуряващи се лица. Възможността да заплатят осигурителни вноски до 5 години осигурителен стаж, недостигащ за придобиване право на пенсия по общия ред на чл. 68 от КСО, може да се ползва от лицата, навършили общата възраст за пенсиониране. От този ред не могат да се ползват лица, които искат да се пенсионират на по-ниска от общата възраст – например работилите при по-неблагоприятни условия на труд, които искат да се пенсионират по реда на § 4, ал. 1-3 от ПЗР на КСО и др.

Фигура № 32

4) В приходите от осигурителни вноски са включени и тези **от главница по ревизионните актове за начет**, които през 2011 г. са **0,26 на сто** от общите приходи от вноски през годината. Събраните суми от контролните органи на НАП през 2011 г. възлизат на **9 882,5 хил. лв.** В сравнение с 2010 г. постъпленията от тях са с **99,7 на сто, или 4 935,5 хил. лв. повече**, което е вследствие на засилените проверки от контролните органи на НАП през 2011 г. Част от тези проверки се извършват съвместно с НОИ и Главна инспекция по труда, на базата на подписано споразумение за сътрудничество, което

повишава ефективността на тези администрации в изпълнение на задълженията във връзка с подобряване на събираемостта.

5) Постъпленията от професионалните фондове на ДЗПО за ранно пенсиониране се отчитат в групата на приходите от осигурителни вноски. Това са събраните и преведени средства по индивидуалните сметки на осигурените лица от първа и втора категория труд в професионалните пенсионни фондове на ДЗПО, които се пенсионират с пенсия за осигурителен стаж и възраст от фонд "Пенсии" на ДОО.

Преведените през 2011 г. суми (120 004,5 хил. лв.) са **3,15 на сто** от постъпленията от осигурителни вноски през годината. В сравнение с 2010 г. (25 805,0 хил. лв.), те са с 94 199,5 хил. лв. или 4,6 пъти повече. Драматичното нарастване с 365% на този приход е в резултат на законодателните промени, приети с §4а от ПЗР на КСО (в сила от 01.01.2011 г.). Съгласно разпоредбите на §4а, от ППФ в НОИ до 31 март 2011 г. бяха преведени набраните средства по осигурителните партии на осигурените жени, родени от 1 януари 1955 г. до 31 декември 1959 г. и мъже, родени от 1 януари 1952 г. до 31 декември 1959 г., които до 31.12.2010 г. са били осигурени в професионален пенсионен фонд. Във фонд „Пенсии“ на ДОО бяха прехвърлени 108 млн. лв. от индивидуалните вноски в професионалните фондове на близо 45 хил. души, които биха могли да получат право на пенсиониране до 31 декември 2014 г. С Решение №7 от 31 май 2011 г. Конституционният съд обяви за противоконституционен §4а от преходните и заключителните разпоредби на КСО. С нов § 4б от ПЗР на КСО (в сила от 18.06.2011 г.) наново бяха уредени осигурителните отношения с лицата, за които се извърши прехвърляне във фонд "Пенсии" в НОИ на средствата от индивидуалните им партии в ППФ, включително с възможност за възстановяване на партидите, или пък с опции за получаване на еднократни суми.

б) Трансферът от републиканския бюджет в размер на 12 на сто върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година е в размер равен на планирания **2 480 773,7 хил. лв.** По този начин държавата се включва в осигуряването за фонд "Пенсии", като през 2011 г. е осигурила близо **39,5 на сто** от постъпленията като осигурителни приходи във фондовете на ДОО за покриване на разходите за пенсии.

2. Други приходи

Делът на **останалите приходи** в структурата по приходоизточници е само **0,37 на сто**.

1) Събраните суми от глоби, санкции и наказателни лихви (35 220,6 хил. лв.) представляват **114,1 на сто** в структурата на постъпилите други приходи през годината. Приходите по това перо през 2011 г. са се увеличили с **40,1%** (постъпили са 10 087,6 хил. лв. повече). Въпреки нарастването, делът на тези суми остава незначителен в структурата на осигурителните приходи.

2) Приходи и доходи от собственост – относителният им дял от 15,9 на сто през 2010 г. се повишава на **16,8 на сто**. В абсолютни стойности те са с **536,1 хил. лв.** повече от предишната година.

II. ПОЛУЧЕНИ ТРАНСФЕРИ И СУБСИДИИ

Постъпленията от трансфери и субсидии през 2011 г. са със **586 942,7 хил. лв.** по-малко от тези през 2010 г. и представляват **23,5 на сто** от общите приходи. Те се равняват на **1 936 894,0 хил. лв.**, разпределени както следва:

1) Получената допълнителна субсидия за покриване недостига от средства в размер на **1 631 524,5 хил. лв.** е с **25,7 на сто по-малка** от тази през 2010 г. (2 195 344,0 хил. лв.).

2) **Трансферът от РБ за изплащане на пенсиите, несвързани с трудова дейност**, през 2011 г. е в размер на **304 349,4 хил. лв.** В сравнение с предходната година сумата е с 23 216,8 хил. лв., или със **7 на сто по-малко**.

3) **Трансфер от РБ за зачетен осигурителен стаж в предвидените в кодекса случаи** (когато родител или съпруг са полагали грижи за инвалид със загубена неработоспособност над 90 на сто и др. по чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 и чл. 26а, т. 3 от КСО, за обезщетения по чл. 233, ал. 1-4 и ал. 6 от ЗОВС). Трансферната сума през 2011 г. възлиза на 850,0 хил. лв., което точно съответства на размера през предходната година.

4) В тази група приходи се включват и постъпилите **суми от МТСП по програми за осигуряване на заетост**. През 2011 т. те са в размер на **168,1 хил. лв.** и **2,0 хил. лв.** трансфер от НСИ по международни програми и споразумения.

РАЗХОДИ НА ДОО СПРЯМО ПРЕДХОДНАТА ГОДИНА

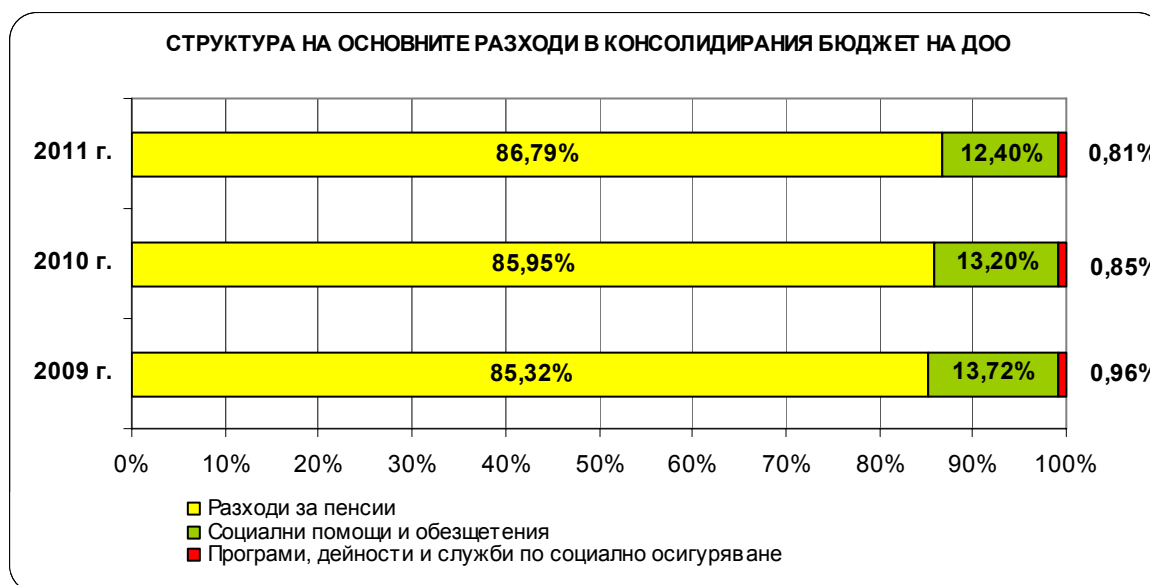
Разходите в консолидирания бюджет (КБ) на ДОО са за изплащане на пенсии, краткосрочни обезщетения и помощи и за издръжка на службите по социално осигуряване в администрацията на Националния осигурителен институт. Нивото на разходите отразява резултатите от провежданите политики и мястото, което заема тази значителна част от социалната защита на населението, адекватно на социално-икономическото състояние на страната и финансовите възможности на Консолидирания бюджет на ДОО.

Таблица № 21

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАПРАВЕНИТЕ РАЗХОДИ В КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО за 2010 и 2011 г. (хил. лв.)			
	2010 г.	2011 г.	2011/2010 г.
	отчет	отчет	%
РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ - общо	7 022 221,8	7 130 778,9	101,55%
в т. ч.: - за трудови пенсии, изплатени от ДОО	6 639 102,1	6 748 158,0	101,64%
- за пенсии по международни спогодби	51 550,1	53 709,7	104,19%
- за пенсии, финансирани от Републиканския бюджет	290 359,9	289 650,4	99,76%
- за издръжка (пощенска такса и ДДС)	41 209,7	39 260,8	95,27%
СОЦИАЛНИ ПОМОЩИ И ОБЕЗЩЕТЕНИЯ	1 078 884,5	1 018 350,9	94,39%
ПРОГРАМИ, ДЕЙНОСТИ И СЛУЖБИ ПО СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ	69 481,8	66 542,5	95,77%
ДРУГИ РАЗХОДИ	859,8	575,5	66,93%
ОБЩО:	8 171 447,9	8 216 247,8	100,55%

През 2011 г. отчетените разходи в консолидирания бюджет на ДОО са **8 216 247,8 хил. лв.** В сравнение с 2010 г., когато са били 8 171 447,9 хил. лв., **нарастването** в номинално изражение е с 44 799,9 хил. лв., а в процентно – с **0,55%**. С най-голям относителен дял в разходите на консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване (86,8%) са **общите разходи за пенсии – 7 130 778,9 хил. лв.** Относителният дял на разходите за пенсии се увеличава с 0,9% в сравнение с 2010 г., когато делът им е бил 85,9%, а абсолютната сума е нараснала с 1,55%.

Фигура № 33

Следващата по големина група разходи са за изплащане на **социални помощи и обезщетения**. През 2011 г. за тях са изразходени **1 018 350,9 хил. лв.**, което е 12,4% от извършените разходи за цялата година. В сравнение с 2010 г. тези разходи са с 5,6% по-малко, а относителният им дял в структурата на разходите е намалял с 0,8 процентни пункта.

Третата основна група разходи са за **дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост**. Те са на стойност **66 542,5 хил. лв.**, с относителен дял **0,81%** в структурата на общите разходи. В тях са включени и суми в размер на 353,4 хил. лв. по програми за временна заетост, международни програми и споразумения и др. Без тях, т.е. **действителните разходи за издръжка на администрацията по социално осигуряване, са 66 189,1 хил. лв.** В сравнение с 2010 г., когато разходите за дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост са възлизали на 69 481,8 хил. лв., с относителен дял 0,85%, през 2011 г. тези разходи са снижени с 2 939,3 хил. лв., или с 4,2 на сто по-малко. А относителният им дял е с 0,04 процентни пункта по-малък.

От направените **8 222 120,5 хил. лв.** разходи и трансфери през 2011 г. разходите за бюджета на ДОО са **7 930 594,9 хил. лв.** Те са основно за пенсии, социални обезщетения и помощи по КСО и за издръжка на службите по социално осигуряване. Представяват **96,4%** от всички разходи, като запазват дела си на нивото от предходната година. **Финансираните от ЦРБ** разходи са **291 525,1 хил. лв.** и покриват основно изплащането на пенсиите, несвързани с трудова дейност и добавките към тях.

I. РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ

В структурата на общите разходи най-съществено място заемат разходите за пенсии. Разчетите на пенсиите за 2011 г. се основават на параметрите, заложи в средносрочната фискална рамка на държавния бюджет и на естествените тенденции на повишаване на индивидуалния коефициент на новите пенсионери и по-продължителния осигурителен стаж при новоотпуснатите пенсии. Върху общия размер на разходите за пенсии влияние оказват както посочените тенденции, така и съществуващият брой на пенсионерите и на пенсиите.

Таблица № 22

РАЗХОДИ В КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ПО ИЗТОЧНИЦИ НА ФИНАНСИРАНЕ			
Показатели	2010 г.	2011 г.	2011/2010
	хил.лв	хил.лв	%
1. РАЗХОДИ, ФИНАНСИРАНИ ОТ БЮДЖЕТА НА ДОО	7 883 982,3	7 930 594,9	100,59%
Пенсии за сметка на ДОО	6 639 102,1	6 748 158,0	101,64%
Пенсии по международни спогодби	51 550,1	53 709,7	104,19%
Социални помощи и обезщетения	1 078 884,5	1 018 350,9	94,39%
Издържка на службите по социално осигуряване	69 481,8	66 542,5	95,77%
Разходи за лихви (лихви по заем от СБ и др. лихви)	269,3	325,4	120,83%
Отбрана и сигурност	590,5	250,1	42,35%
Издържка (пощенска такса и ДДС)	39 238,8	37 385,6	95,28%
Предоставени трансфери от ДОО:	4 865,2	5 872,7	120,71%
в т. ч. за: - Агенцията за социално подпомагане към МТСП	1 653,9	2 172,7	131,37%
- МТСП за ф. "Условия на труд"	2 546,4	3 700,0	145,30%
- МТСП по програма "В подкрепа на майчинството"	164,9	0,0	0,00%
- ИА "Електронни съобщителни мрежи и инф. системи"	500,0	0,0	0,00%
2. РАЗХОДИ, ФИНАНСИРАНИ ОТ ЦР БЮДЖЕТ	292 330,8	291 525,1	99,72%
Пенсии за сметка на РБ	290 336,1	289 644,2	99,76%
ЕДС към пенсиите за периода 2005 - 2008 г.	23,8	6,2	26,05%
Издържка (пощенска такса и ДДС)	1 970,9	1 874,7	95,12%
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ:	8 176 313,1	8 222 120,0	100,56%

*В табл. разходите за издържка, са чистия разход за изплащане на пенсиите, без др. фин. услуги

По отчета за 2011 г. те възлизат на **7 130 778,9 хил. лв.** В сравнение с 2010 г., когато са били 7 022 221,8 хил. лв., **нарастват с 1,5%**. В тази сума са включени разходите за: пенсии за трудова дейност, пенсии по международни спогодби, пенсии финансирани от РБ, издържка (пощенска такса, ДДС и др. финансови услуги за изплащането на пенсиите) и разходът за еднократна допълнителна сума (коледна добавка) към пенсиите за минали години.

Чистият разход за пенсии (без пощенската такса и ДДС) е **7 091 518,1 хил. лв.** и представлява **9,4% от БВП**. Процентното изражение на разходите за пенсии към БВП през 2011 г. е намалело в сравнение с 2010 г. с 0,5%, когато е било 9,9%. Дължи се на забавения темп на растеж на БВП (0,2 процентни пункта ръст) и на по-високите разходи за пенсии в сравнение с 2010 г.

Фигура № 34

Върху разходите за пенсии влияние оказват основните политики по пенсиите. С приемането на Закон за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване (КСО),

който влезе в сила от 1 януари 2011 г., се създаде нова правна рамка за усъвършенстване на пенсионния модел на базата на краткосрочни и дългосрочни мерки за финансова стабилност на пенсионната система и подобряване адекватността на пенсиите. Конкретно влияние за 2011 г. има:

- Отпадането на точковата система;
- Премахване на възможността за разсроченото откупуване на осигурителен стаж;
- Удължаването на периода на изплащане на пенсиите за ранно пенсиониране за 1-ва и 2-ра категория труд от фонд „Пенсии” на ДОО до 2014 г.;
- Запазване на максималният размер на получаваните една или повече пенсии на завареното ниво – 700,00 лв. месечно;
- От 1 септември 2011 г. се извърши отложеното от 2010 г. увеличение на размера на добавката по чл. 84 КСО от 20 на 26,5 на сто от пенсията /пенсиите на починалия съпруг/а;
- За 2011 г., осъвременяване на размерите на пенсиите по чл. 100 КСО не се извърши.

През 2011 г. са **проведени следните политики**, които оказаха влияние върху размерите на пенсиите:

▪ **Минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст** се запазва на нивото от 1 юли 2009 г. в размер на 136,08 лв. Запазват се нивата на всички минимални размери на пенсиите за трудова дейност, свързани с минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст.

▪ **Социалната пенсия за старост**, както и размерите на всички обвързани с нея добавки към пенсиите, също се запазват на нивата от 1 юли 2009 г., а именно:

- социалната пенсия за старост – 100,86 лв.;
- добавката за чужда помощ – 75,65 лв.;
- добавката към пенсиите на участниците и пострадалите във войните по чл. 5 ЗВВ – 100,86 лв.;
- добавката по Указ 1611 – 50,43 лв.

▪ **Месечната добавка по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица (ЗПГРРЛ)** се определя в процент от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст за предходната календарна година и се преизчислява ежегодно от 1 януари. В тази връзка със заповед № 33 от 19.01.2011 г. Управителят на НОИ определи средна пенсия за осигурителен стаж и възраст за 2010 г. в размер на 284,14 лв. Средният брой на добавките през 2011 г. е 10 563, а средният месечен размер – 68,42 лв.

Основните фактори, влияещи върху разхода за пенсии, са броят на пенсионерите, броят на пенсиите и средният им месечен размер.

Таблица № 23

СРЕДЕН БРОЙ ПЕНСИОНЕРИ И ПЕНСИИ И СРЕДЕН МЕСЕЧЕН РАЗМЕР ПЕНСИЯ НА ПЕНСИОНЕР ЗА 2011 г.			
ВИД НА ПЕНСИЯТА	Среден брой пенсионери	Среден брой пенсии	Ср. мес. р-р пенсия на пенсионер (лв.)
ВСИЧКО (I+II+III)	2 199 585	2 675 525	266,63
ПЕНСИИ, ИЗПЛАЩАНИ ОТ ДОО (I + II)	2 142 177	2 166 277	270,62
I. ФОНД "ПЕНСИИ"	2 130 126	2 138 500	270,28
1. Пенсии за трудова дейност	2 035 302	2 043 661	261,73
- Осигурителен стаж и възраст	1 604 873	1 609 577	289,19
- Инвалидност общо заболяване	430 429	434 084	198,48
2. Пенсии за кадрови военнослужещи, офицери и сержанти	94 824	94 839	453,83
- Осигурителен стаж и възраст	94 690	94 704	454,13
- Инвалидност общо заболяване	134	135	239,47
II. ФОНД "ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФ. БОЛЕСТ"	12 051	27 777	228,96
1. Пенсии за трудова дейност	12 028	27 725	228,98
2. Пенсии за кадрови военнослужещи, офицери и сержанти	23	52	218,84
III. ФОНД "ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ"	57 408	509 248	139,15
- Военна инвалидност	3 418	7 106	151,43
- Гражданска инвалидност	206	378	156,77
- Социални пенсии за инвалидност	46 979	494 958	142,10
- Персонални пенсии	3 009	3 009	96,90
- Социални пенсии за старост	3 397	3 397	116,29
- Други	399	400	190,16

1. Брой на пенсионерите

♦ **Средногодишният брой пенсионери** през 2011 г. е **2 199 585** души, при 2 191 946 през 2010 г., или броят им е нараснал със **7 639**. Докато през предходните години темпа на намаляване на броя на пенсионерите се дължеше на ежегодното покачване на възрастта и необходимия брой точки за придобиване право на пенсия, през 2011 г. с отпадането на "точковата" система се отчете нарастване на броя им. Увеличението е съществено, тъй като предвид промяната в условията за придобиване право на пенсия от началото на 2011 г., в края на 2010 г. имаше повишен брой желаещи да се пенсионират. В много от случаите на подадените в края на 2010 г. молби за пенсии те бяха отпуснати през 2011 г. поради необходимото технологично време за обработване, но се появиха в статистиката за броя на пенсионерите /пенсиите през 2011 г. Друга причина, повлияла за повишеното регистриране на хора с волеизявление да придобият право на пенсия в края на 2010 г. беше очакването, че предстои премахване на възможността за разсрочване на вноските при закупуване на недостигащ осигурителен стаж.

♦ **Средногодишният брой на пенсионерите с пенсии за осигурителен стаж и възраст** (вкл. по чл. 69 КСО) се е увеличил с 3 929, или с **0,2%** спрямо предходната година.

♦ И през 2011 г. средният брой на пенсионерите с **пенсии за инвалидност поради общо заболяване** отново бележи **нарастване с 1,1%**. От общо 425 830 през 2010 г., те стават 430 563, или с 4 733 души повече.

2. Брой на пенсиите

♦ **Средногодишният брой на изплатените пенсии** през 2011 г. е **2 675 525**. След отбелязаното намаление на общия брой на пенсиите за периода 2006-2009 г., през 2010 г. и 2011 г. се отчита **увеличение** спрямо предходната година, съответно с **1 705 бр.** и с **8 911 бр.** Броят на пенсиите, изплащани от ДОО през 2011 г. е с 6 860 повече от тези през 2010 г. Увеличението се дължи на нарасналия брой пенсии от фонд "Пенсии" (с 8 234 повече), тъй

като изплащаните от фонд “Трудова злополука и професионална болест” пенсии са намалели (с 1 374) спрямо предходната година. Увеличение с 2 051 броя е отчетено и при пенсиите, изплащани от фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност”, което води до общото нарастване на средния им брой.

◆ И през 2011 г. се запазва установената тенденция за нарастване на общия брой **пенсии за инвалидност** спрямо предходната година, макар и ниски темпове. През 2011 г. **средният им брой е 964 438**, като тук са включени трудовите пенсии за инвалидност поради общо заболяване (434 219) и трудова злополука и професионална болест (27 777), а също и социалните пенсии за инвалидност (494 958), военна и гражданска инвалидност (7 484). Увеличението им спрямо 2010 г., когато са били 958 947, е с **0,6%**. Ръст наблюдаваме при пенсиите за инвалидност поради общо заболяване (с 1,1%), следвани от социалните пенсии за инвалидност (с 0,6%), които заемат и най-съществени дялове в структурата на този вид пенсии съответно 45 на сто и 51 на сто. При останалите пенсии в съвкупността се наблюдава спад – при пенсиите за гражданска и военна инвалидност съответно с 3,8% и 5,2%, а при пенсиите за трудова злополука и професионална болест – с 4,7%.

◆ През последните десет години се наблюдава значително увеличение на броя на пенсионерите, получаващи пенсии за **инвалидност поради общо заболяване**. Срещу това бързо нарастване на инвалидните пенсии беше предприет засилен контрол от страна на НОИ както върху документите при отпускане на нови пенсии, така и върху експертните решения на ТЕЛК при инвалидизиране и придобиване право на инвалидни пенсии поради общо заболяване или социални пенсии за инвалидност и за получаване на допълнителни социални придобивки. Предприетият контрол от страна на НОИ доведе до намаляване броя на пенсионерите с лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване през периода 2006-2008 г., но въпреки взетите мерки, от 2009 г. броят им отново започна да расте. През 2011 г. броят на **личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване** се е увеличил с 8 362 души (2,4 на сто) спрямо броя им в края на 2010 г., и към 31.12.2011 г. е **356 620 бр**. Тези пенсии представляват 40,9 на сто от броя на личните пенсии за инвалидност.

◆ Правото да се получава **социална пенсия за инвалидност** към друг вид пенсия провокира много хора със заболявания, и особено пенсионери в по-напреднала възраст, да искат освидетелстване от органите на медицинската експертиза, за да се възползват от тази възможност. Средният брой пенсии от този вид през 2011 г. достигна **494 958**. Спрямо 2010 г., когато са били 492 243, те са с **2 715**, или **0,6% повече**.

◆ Пенсиите, получавани като **втора, трета или четвърта**, към 31.12.2011 г. са **477 376**, при 473 200 в края на 2010 г., което е увеличение с 4 176 броя. На фона на общия им брой, дялът на пенсионерите, получаващи повече от една пенсия, при 17,7% за 2010 г., в края на 2011 г. е **17,8%**, а **социалните пенсии за инвалидност** заемат дял **94,3%** от тях.

◆ За периода 2004-2006 г. се наблюдава покачване (от 1,17 до 1,21), а за 2006-2008 г. има запазване (1,21) на **средния брой пенсии, изплащани на един пенсионер**. През 2009 г. динамиката на този показател бележи покачване с 0,01 и достига **1,22**, като стойността се запазва и през следващите две години. През 2011 г. задържането му на нивото от предходната година е вследствие на едновременното нарастване в средния брой на пенсиите (с 8 911 повече) и при броя на пенсионерите (със 7 639 повече) спрямо предходната година.

Фигура № 35

3. Среден месечен размер на пенсията на пенсионер

◆ През 2011 г. **средният изплатен месечен размер пенсия на пенсионер е 266,63 лв.** При неговото изчисляване са взети предвид и вдовишките добавки, добавката за чужда помощ, добавката за ветерани от войните, миньорската добавка (вече не се отпуска, но продължава да се изплаща в размер 33 лв. на пенсионерите, на които е била отпусната), изплатените еднократни допълнителни суми към пенсиите за минали години и добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ. През 2011 г. средният месечен размер на пенсиите е нараснал номинално с 1,2 на сто, но реално е намалял с 2,1 на сто, при средногодишна хармонизирана инфлация 3,4 на сто за 2011 г.

◆ Средният размер на пенсията, **финансирана от ДОО**, се увеличи от **266,75 лв. на 270,62 лв.**, или нарастването е с **3,87 лв.** Средният размер на един пенсионер с пенсия за **ОСВ** се увеличи с 5,05 лв. (от **284,14 лв. на 289,19 лв.**), или с 1,8%.

Фигура № 36

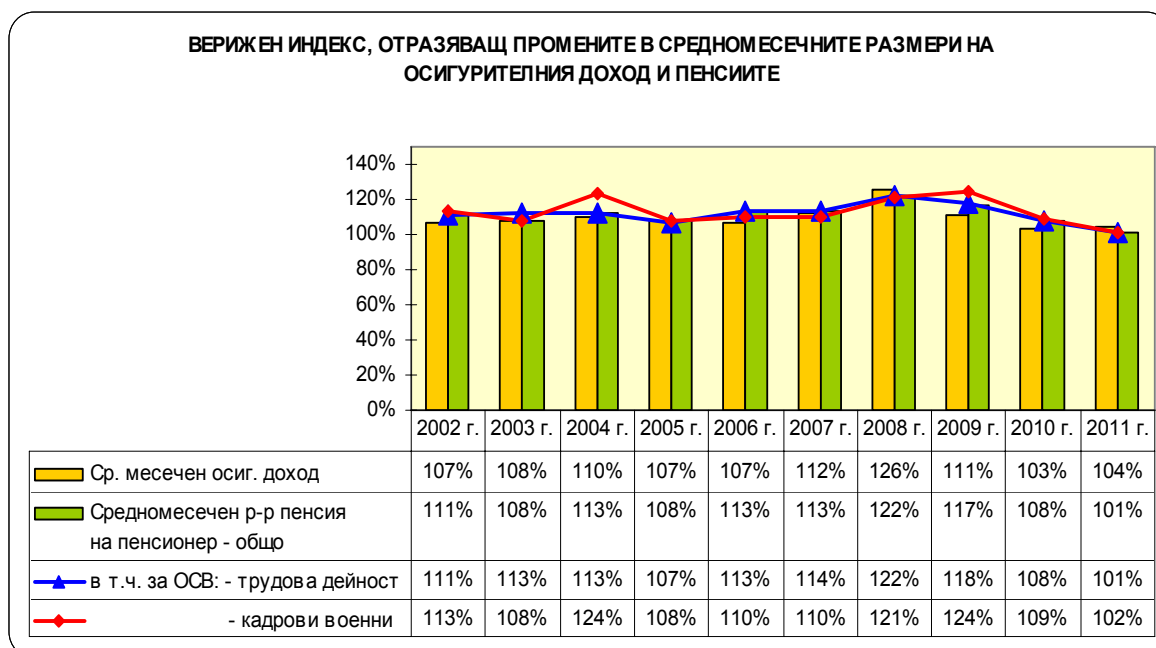

◆ През 2011 г. **новоотпуснатите** пенсии (лични и наследствени) са 147 179 и са с 2 107 **по-малко** от тези през 2010 г. Техният основен **среден размер е 242,95 лв.** и е с 4,48 лв. по-нисък от средния размер на новоотпуснатите пенсии през 2010 г.

◆ **Изменените пенсии** през 2011 г. са **229 144 броя**, от които 222 646 са лични и 6 498 наследствени, като новият им среден размер е **375,31 лв.**, при стар размер 324,88 лв.

◆ Броят на **прекратените пенсии** е **113 820**, което е с 4 845 по-малко прекратени в сравнение с предходната година. А средният им размер през 2011 г. е по-висок с 2,40 лв. (от 205,58 лв. за 2010 г. на **207,98 лв.** през 2011 г.).

Фигура № 37

Броят и размерът на минималните пенсии с гарантиран размер също оказва влияние върху увеличаване на разхода за пенсии.

◆ С **гарантиран минимален размер** за съответния вид пенсия са **478 270** пенсионери, или 21,8% от общия брой пенсионери към 31.12.2011 г. Това са тези лица, които получават само една пенсия в минимален размер. В сравнение с края на 2010 г. относителният им дял е по-малък с 0,8%.

▪ С лични пенсии в минимален размер са 420 318 души, или 87,8%, а от получаващите наследствени – 57 952, или 12,2% от пенсионерите с минимални пенсии. Лекият спад в дела (с 0,6%) на пенсионерите с минимални лични пенсии през 2011 г. води и до спад на дела на пенсионерите с минимални пенсии, отнесен към общия брой пенсионери.

▪ От фонд “Пенсии” минимални размери получават 421 291 души, или 19,8% от общия брой на пенсионерите във фонда (при 20,7% през 2010 г.), което е със 17 810 по малко от предходната година. От тях 364 919 са с лични пенсии (86,6% от пенсионерите с минимални пенсии във фонда) и 56 372 са с наследствени пенсии в минимален размер.

▪ С минимални размери на пенсиите, изплащани от фонд “Трудова злополука и професионална болест”, са 2 836 пенсионери, или 24,1% (при 24,5% за 2010 г.) от всички пенсионери, получаващи пенсии от този фонд. Разпределението им е в полза на личните пенсии – 65%. Наследствените заемат 35% дял, като спрямо 2010 г. са с 216 броя по-малко.

▪ От пенсионерите, получаващи първа пенсия от фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност”, с пенсия в минимален размер са 54 143 бр., или 94,3%. Само за този

от фондовете на ДОО в сравнение с предходната година има повишение при броя на пенсионерите с минимални размери на пенсиите, макар и несъществено (с 40 бр. повече).

♦ **Максималният ограничен размер** на получаваната пенсия или сбор от пенсии, без добавките към тях, през 2011 г. се запази на нивото от предходната година – **700 лв.** Към 31.12.2011 г. с **максимален размер пенсии са 49 917** пенсионери, от които 49 865 са от фонд ”Пенсии”, 32 от фонд “ТЗПБ” и 20 за особени заслуги от фонд ”Пенсии, несвързани с трудова дейност”. Делът им е **2,27%** от всички пенсионери, при 2,12% за 2010 г., като в сравнение с края на предходната година те бележат покачване с 3 377 броя (0,15%). За това допринесе нарастването на броя на новите пенсионери със смесен осигурителен стаж. Личните пенсии на лица със смесен трудов стаж, отпуснати само през календарната 2011 г., заемат дял 54,5 на сто от всички лични пенсии за осигурителен стаж и възраст. Разликата между действителния и изплащания размер за тези пенсионери е 8 974,6 хил. лв.

Разходи за пенсии по източници на финансиране

Националният осигурителен институт администрира всички видове пенсии и добавки от първия стълб на пенсионната система в България – за старост, за инвалидност, наследствени и несвързани с трудова дейност.

Таблица № 24

ИЗПЛАТЕНИ СУМИ ЗА ПЕНСИИ ПО ФОНДОВЕ И ИЗТОЧНИЦИ НА ФИНАНСИРАНЕ (хил. лв.)				
	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2011/2010 г.
РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ ОТ ДОО, ИЗПЛАТЕНИ В СТРАНАТА (без МС)	6 151 017,4	6 639 102,1	6 748 158,0	101,6%
ф. "Пенсии"	6 155 305,5	6 646 645,9	6 759 687,5	101,7%
Пенсии за сметка на ДОО	6 106 921,4	6 595 095,9	6 705 977,9	101,7%
Пенсии за трудова дейност	5 641 240,9	6 066 397,2	6 186 767,8	102,0%
Пенсии на лицата по чл. 69 КСО	457 431,5	503 713,1	519 026,9	103,0%
Еднократна допълнителна сума към пенсиите за 2006 - 2009 г.	8 249,0	24 985,6	183,2	0,7%
ф. "Трудова злополука и професионална болест"	44 096,0	44 006,2	42 180,1	95,9%
Пенсии за трудова дейност	43 965,5	43 904,1	42 099,6	95,9%
Пенсии на лицата по чл. 69 КСО	83,3	94,6	78,3	82,8%
Еднократна допълнителна сума към пенсиите за 2006 - 2009 г.	47,2	7,5	2,2	29,3%
Пенсии по международни спогодби (МС)	48 384,1	51 550,0	53 709,6	104,2%
ИЗПЛАТЕНА СУМА ЗА ПЕНСИИ ОТ ДОО (вкл. МС)	6 199 401,5	6 690 652,1	6 801 867,6	101,7%
Издръжка - пощенска такса и ДДС	38 681,6	39 238,4	37 385,6	95,3%
РАЗХОДИ, ФИНАНСИРАНИ ОТ ДОО:	6 238 083,1	6 729 890,5	6 839 253,2	101,6%
Изплатени суми за пенсии и добавки от ф. "Пенсии, несвързани с трудова дейност"	281 011,0	290 359,9	289 650,3	99,8%
Социални пенсии, пенсии за особенни заслуги и др.	253 088,6	264 355,5	266 870,1	101,0%
Добавки към пенсиите на участниците във войните	21 027,3	17 850,9	14 100,9	79,0%
Добавки по чл. 9 от ЗПГРРЛ	6 377,3	8 129,7	8 673,1	106,7%
Еднократна допълнителна сума към пенсиите за 2006 - 2009 г.	517,8	23,8	6,2	26,1%
Издръжка - пощенска такса и ДДС	2 000,6	1 970,9	1 874,7	95,1%
РАЗХОДИ, ФИНАНСИРАНИ ОТ РБ:	281 528,8	292 330,8	291 525,0	99,7%
ОБЩО РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ:	6 519 611,9	7 022 221,3	7 130 778,2	101,5%

Пенсии се изплащат от три фонда на ДОО: фонд “Пенсии”, фонд “Трудова злополука и професионална болест” и фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност”. Чрез първите два се изплащат пенсии за трудова дейност, които са покрити с осигурителни вноски – за осигурителен стаж и възраст, за инвалидност и наследствени. Пенсиите по международни спогодби също са за сметка на ДОО. От фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност” се изплащат пенсии, финансирани от републиканския бюджет.

◆ В общите разходи за пенсии най-съществена част заемат разходите за изплащането на **пенсии и добавки, финансирани от ДОО**. За тях през 2011 г. са изразходвани **6 839 253,2 хил. лв.** а през 2010 г. разходът е бил 6 729 890,5 хил. лв. Нарастването на разходите през 2011 г. в абсолютна сума е с **109 362,7 хил. лв.**, или с **1,6%**. Включени са изплатените суми за трудови пенсии, пенсии за кадрови военнослужещи и пенсии по международни спогодби, както и добавките към тях, а също така и издръжката (пощенска такса и ДДС) за изплащането им.

◆ Разходите за пенсии и добавки от фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност” през 2011 г. са **289 650,3 хил. лв.** (вкл. еднократната допълнителна сума към тези пенсии, пощенска такса и ДДС). В тях се включват разходите за изплащане на:

- социални пенсии, пенсии за военна и гражданска инвалидност и пенсии по отменени закони, за които не се изисква осигурителен стаж, и за компенсации и добавки към пенсиите;
- добавки към пенсиите на участниците и пострадалите в Отечествената война или на техни наследници;
- добавки към пенсиите на репресирани лица, съгласно чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица.

◆ През 2011 г. общо разходите за **пенсии, финансирани от републиканския бюджет** (пощенска такса и ДДС за изплащането им и ЕДС към пенсиите), са по-малко с **0,3%** спрямо същите през 2010 г. От 292 330,8 хил. лв. за 2010 г. са намалели на **291 525,0 хил. лв.** Отчетеното през 2011 г. повишение в броя на пенсиите, изплащани от фонда (с 5 343 повече), не се отразява в повишаване на разходите за тях, тъй като са с по-нисък (с 1,4%) среден размер.

Фигура № 38

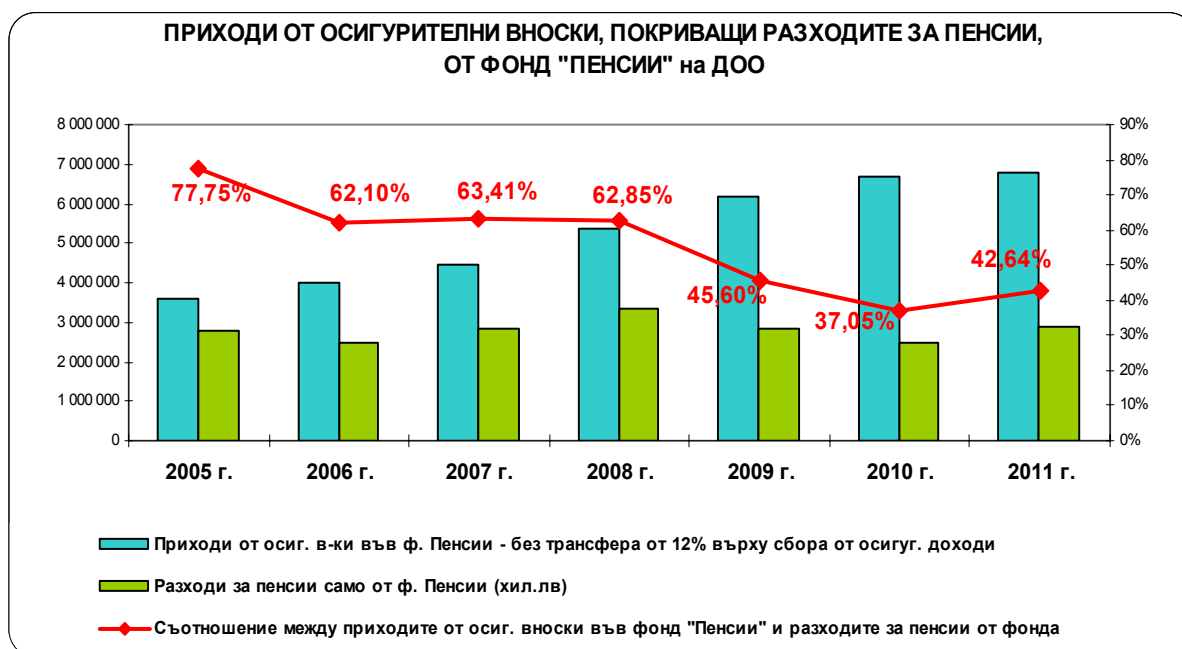
◆ Всички спогодби в областта на социалното осигуряване с държави членки на Европейския съюз (ЕС) са уредени с Регламент № 883/2004 и Регламент № 987/2009 за координация на осигурителните схеми в държавите членки на европейската общност. Продължават да действат само двустранните спогодби с държавите извън ЕС и Споразумението за изплащане на пенсиите, отпуснати в България на лицата, живеещи на територията на Република Турция. За пенсии по международни спогодби през 2011 г. са изразходвани **53 709,6 хил. лв.** Разходите са с **4,2%** повече в сравнение с тези през 2010 г. (51 550,0 хил. лв.).

През 2011 г. броят на **пенсионерите** с пенсии по международни спогодби е **17 492**, от които 7 228 живеят постоянно в чужбина и 10 264 живеят в България. Освен тях се изплащат

пенсии на 20 982 пенсионери по Споразумението с Турция. То се прилага спрямо лица, преселили се в Турция след 01.05.1989 г., на които са отпуснати пенсии по българското законодателство или са придобили право на пенсия след тази дата съгласно българското законодателство. Това споразумение не урежда отношенията в областта на социалното осигуряване между двете държави, а само начина на изплащане на пенсии, отпуснати в България на лица, живеещи в Турция. То ще действа до влизането в сила на Спогодба за социално осигуряване между двете съседни страни.

И през 2011 г. приходите от осигурителни вноски, постъпили във фонд „Пенсии” (без трансфера от РБ в размер 12% върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица) не могат да покрият разходите за изплащане на пенсиите, финансирани от фонда. Те покриват **42,6% от направените разходи** за пенсии. През 2011 г. се прекъсва негативната тенденцията за намаляване на приходите от осигурителни вноски, като спрямо предходната година е отчетен ръст от **17%**, или с 421,1 млн. лв. повече отколкото през 2010 г., основно поради увеличението на размера на осигурителната вноска. Разходите за пенсии, финансирани от фонд „Пенсии”, през 2011 г. също са нараснали, но със значително по-нисък процент – **1,6%**, или със 111,2 млн. лв. повече спрямо 2010 г.

Фигура № 39

II. РАЗХОДИ ЗА ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ ПО КСО

Следващата по значимост и големина група разходи в консолидирания бюджет на ДОО, след разходите за пенсии, са тези за изплащане на социално-осигурителни обезщетения и помощи. Техният дял е **12,4%** от общите разходи и трансфери по Консолидирания бюджет на ДОО през 2011 г.

По-важните политики по отношение на разходите за парични обезщетения и помощи през 2011 г. са следните:

- Запазиха се нормативите на обезщетенията при временна неработоспособност и при майчинство през целия период на нивата от 2010 г. (продължителност на отпуска при бременност и раждане – 410 календарни дни и 240 лв. месечно парично обезщетение за отглеждане на малко дете);
- Удължи се още с една година въведеният с антикризисните мерки нов режим на изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност – първите три дни от

настъпване на неработоспособността се изплащат за сметка на осигурителя (70 на сто, съгласно §22о от ПЗР на КСО), а от 4-тия ден – от държавното обществено осигуряване;

- Запази се размерът на обезщетението за безработица и начинът на изчислението му на база 60 на сто от осигурителния доход на лицето преди загубата на работа, при минимален дневен размер на обезщетението за безработица 7,20 лв.;

- Удължиха се референтните осигурителни периоди, от които се изчисляват краткосрочните обезщетения съответно:

- от 6 на 12 месеца за обезщетенията за общо заболяване и трудова злополука;
- от 12 на 18 месеца за обезщетението за бременност и раждане;
- от 9 на 18 месеца за обезщетението за безработица.

Таблица № 25

ПАРИЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ ЗА ВРЕМЕННА НЕРАБОТОСПОСОБНОСТ					
	Отчет 2010 г.		Отчет 2011 г.		2011/ 2010 г.
	хил. лв.	%	хил. лв.	%	%
Парични обезщетения общо, в т.ч.:	1 065 467,4	98,76	1 001 546,7	98,35	94,00%
- болест поради общо заболяване	306 467,8	28,76	256 402,9	25,60	83,66%
- трудова злополука и проф. болест	6 519,8	0,61	6 083,1	0,61	93,30%
- бременност, раждане и отгл. на дете	441 118,6	41,40	418 614,9	41,80	94,90%
- безработица	311 361,2	29,22	320 445,8	32,00	102,92%
Помощи общо, в т.ч.:	13 415,9	1,24	16 804,3	1,65	125,26%
- за профилактика и рехабилитация	11 761,5	87,67	15 163,6	90,24	128,93%
- еднократни помощи при смърт	1 654,0	12,33	1 639,0	9,75	99,09%
- за инвалидност поради общо заболяване	0,4	0,00	1,7	0,01	425,00%
Всичко парични обезщетения и помощи	1 078 883,3	100,00	1 018 351,0	100,00	94,39%

◆ През 2011 г. разходите за **социални помощи и обезщетения** са **1 018 350,9 хил. лв.** и са със **60 532,4 хил. лв.** (или с 5,6%) по-малко спрямо 2010 г., когато са били 1 078 883,3 хил. лв.

През 2011 г. са изплатени 3 459 983 броя обезщетения на 2 763 004 лица от фондовете “Общо заболяване и майчинство” и “Трудова злополука и професионална болест”. В сравнение с 2010 г., броят на изплатените обезщетения е намалал с 13,7%, а броят на лицата, които са ги получили, с 12,6%. От фонд “Безработица” средномесечно са изплащани обезщетения на 106 698 лица, които са с 18,9% по-малко спрямо 2010 г.

◆ Най-голям относителен дял в общите разходи за обезщетения заемат тези за **майчинство** (включват бременност, раждане, трудоустрояване поради бременност и кърмене и отглеждане на дете до 2-годишна възраст). За тях са изплатени **418 614,9 хил. лв.** и представляват 41,8% от разходите за парични обезщетения. През 2010 г. за тези обезщетения са изразходвани 441 118,6 хил. лв. Намалението през 2011 г. спрямо предходната година е с 5,1%. Към края на годината броят на изплатените обезщетения за майчинство е 1 406,4 хил., или с 88,6 хиляди (5,9%) по-малко от същите за 2010 г. Отчетеният спад на раждаемостта след 2009 г. е основната причина за намалението в броя на лицата с обезщетения за майчинство, а в следствие на това и на разходите за тях. Друга причина за намаляване на разходите за обезщетения за майчинство е удължаването от 1 януари 2011 г. на референтния осигурителен период (от 12 на 18 месеца), от който се изчислява обезщетението за бременност и раждане.

◆ По отношение на **обезщетението за бременност и раждане** финансовият ефект от удължаването на осигурителния период от 12 на 18 месеца, от който се изчислява, е дал отражение върху размера на среднодневното обезщетение. През 2011 г. са отпуснати 38 180 нови обезщетения със среднодневен размер 22,89 лв. В сравнение с 2010 г. броят на новите обезщетения е намалал с 6 488 (14,5 на сто), среднодневният им размер е по-малък с 1,85 лв. (7,4 на сто). В следствие на това разходите са с 5,0 на сто по-малко. Средномесечният брой на лицата, на които са изплащани парични обезщетения за бременност и раждане през 2011 г., е 54 232, или с 8,4% по-малко спрямо 2010 г.

◆ Обезщетението за **отглеждане на дете до 2-годишна възраст** е с фиксиран размер и се определя ежегодно със Закона за бюджета на ДОО. През 2011 г. сумата се запази на нивото от предходната година – 240 лв. Изплатените работни дни за отглеждане на малко дете на осигурена жена през 2011 г. са 11 200,6 хил. дни, със среднодневно обезщетение 10,61 лв. За сравнение през предходната година са били 14 576,9 хил. дни, със среднодневно обезщетение 21,64 лв. Средните стойности по тези показатели отбелязват намаление спрямо 2010 г. Средномесечният брой на лицата, на които са изплащани обезщетения за отглеждане на малко дете през 2011 г. е 47 839, което е с 4,1% по-малко спрямо 2010 г. Имайки предвид това, общите разходи за обезщетения за отглеждане на малко дете възлизат на 118 875,2 хил. лв., което е със 6 848,9 хил. лв. (5,5%) по-малко от същите за предходната година.

◆ Обезщетенията за **временна неработоспособност поради общо заболяване (ОЗ)** са с дял 25,6% в структурата на изплатените парични обезщетения. В тях се включват обезщетенията за временна неработоспособност поради общо заболяване, нетрудови злополуки, трудоустрояване и гледане на болен член от семейството. За тях през 2011 г. са изплатени **256 402,9 хил. лв.** Спадът им спрямо 2010 г. е с **16,3%** и се дължи основно на изплатените с 16,8% (с 42 470,5 хил. лв.) по-малко парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване. Причина за намалението на разходите е и продължаващото и през 2011 г. действие на разпоредбата, по силата на която от 1 юли 2010 г. тези обезщетения се изплащат от НОИ от 4-тия ден на временната неработоспособност.

■ При обезщетенията за общо заболяване се наблюдава слаб финансов ефект от удължаването на осигурителния период (от 6 на 12 месеца), от който се изчислява. Отчетеният размер на среднодневното обезщетение през 2011 г. е 20,31 лв., а през предходната година е бил 20,02 лв. Обезщетенията за общо заболяване в повечето случаи са много на брой и с малка продължителност, а съвкупността на осигурените лица, ползващи тези обезщетения е динамична. В резултат на това трудно могат да се изведат отделни закономерности по отношение на измененията в размерите на обезщетенията.

■ Намаление на разходите, в сравнение с 2010 г., отбелязват и останалите обезщетения от анализираната съвкупност, като от тях с по-висок процент – 29,6%, са намалели обезщетенията за гледане на болен член от семейството и при карантин, а с 9,9% за нетрудови злополуки.

◆ Разходите за **безработица** през 2011 г. възлизат на **320 445,8 хил. лв.** От тях 319 817,1 хил. лв. са изплатени за обезщетения и помощи за безработни по КСО, обезщетения по чл. 230 и чл. 321, ал. 1 от Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ и еднократна парична сума по Закона за насърчаване на заетостта. В сумата са включени и възстановените обезщетения и помощи на безработни по отменени нормативни актове.

Отчетните данни показват, че през 2011 г. **средномесечно са изплащани обезщетения на 106 698 лица** със среден размер на обезщетението **250,27 лв.** Разходът за обезщетения за безработица е по-голям с 9 084,6 хил. лв. спрямо 2010 г., когато са изплатени 311 361,2 хил. лв. Увеличението спрямо предходната година се дължи на по-високия среднодневен размер на обезщетенията с 26,9%, тъй като при другия основен показател, влияещ върху нивото на разходите – средногодишен брой лица, се отчита намаление с 24 802 души (18,9%) спрямо предходната година. Значителното увеличение на размера на този вид обезщетение се дължи на законовите промени от 1 юли 2010 г., когато беше премахнато ограничението за максимално обезщетение за безработица и установяването му на 60 на сто от осигурителния доход на лицето преди загубата на работа.

Не се наблюдава пряк финансов ефект от удължаването на осигурителния период (от 9 на 18 месеца), от който се изчислява обезщетението за безработица, тъй като среднодневното отпуснато парично обезщетение за безработица за периода юли-декември 2011 г. спрямо същия период на 2010 г. не показва съществени различия.

Разходите за изплащане на обезщетенията за безработица представляват **32%** от разходите за парични обезщетения по КСО.

Фигура № 40

◆ За парични **помощи по КСО** през 2011 г. са изплатени **16 804,3 хил. лв.**, които заемат **1,7%** в структурата на изплатените обезщетения и помощи. В сравнение с 2010 г., когато по това перо са изразходени 13 415,9 хил. лв., те са с **25,3% повече**.

◆ С най-висок относителен дял в структурата на тези разходи са **помощите за профилактика и рехабилитация**. За тях през 2011 г. са изплатени **15 163,6 хил. лв.**, което представлява 90,2% от разходите за помощи и 1,5% от общите разходи за обезщетения и помощи. Те са нараснали спрямо 2010 г. (11 761,5 хил. лв.) с 28,9%. Лицата, използвали програмата през 2011 г., са 39 081 души, което е с 28% повече в сравнение с 2010 г., когато са били 30 429. **Средният разход на едно лице** за профилактика и рехабилитация през 2011 г. е **388,00 лв.**, като през 2010 г. е бил 386,52 лв.

Размерът на паричната помощ за едно лице включва средствата за не повече от 4 основни диагностични и терапевтични процедури дневно, нощувки и частична парична помощ за хранене. От преминалите през 2011 г. по програмата за профилактика и рехабилитация правоимащи лица с най-голям относителен дял са тези със заболявания на опорно-двигателния апарат – 23 586, на периферната нервна система – 9 998, със заболявания на централната нервна система – 1 313 и с бъбречно-урологични заболявания – 1 108 лица.

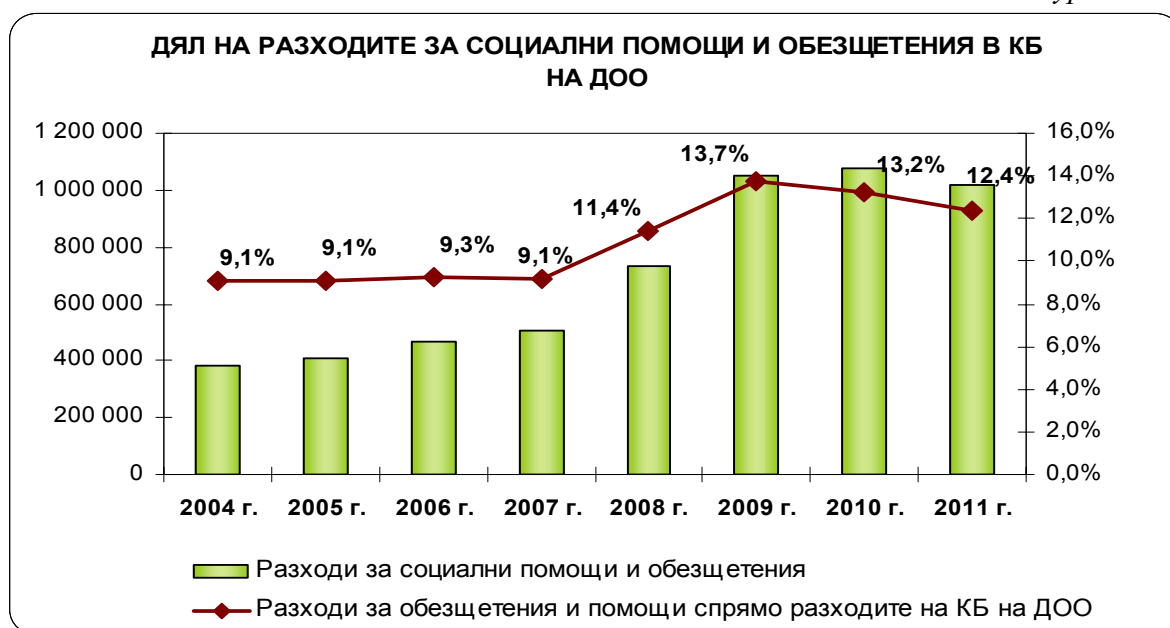
За осъществяване на профилактика и рехабилитация на осигурените лица през 2011 г. НОИ е сключил договор с 12 юридически лица за 42 изпълнители на дейността.

◆ Следващата по големина група разходи са за изплащане на **еднократна помощ при смърт** на осигурено лице в размер на две минимални работни заплати общо за всички наследници. За тях през 2011 г. са изплатени **1 639,0 хил. лв.** за 9 450 наследници със среден размер на помощта 173,44 лв. Спрямо 2010 г. разходът е намалял с 15 хил. лв., или с 1%. Дължи се на по-малкия брой лица (с 274 по-малко), на които са изплатени помощи през 2011 г.

◆ През 2011 г. са изразходвани **1,7 хил. лв.** за **парични помощи за инвалидност поради общо заболяване**, когато няма основания за отпускане на пенсия, или по-точно осигуреното лице няма необходимия осигурителен стаж за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване. Нормативно размерът на помощта е 60-дневното обезщетение за временна неработоспособност По отчета за 2011 г. този разход е с 1,3 хил. лв.

по-висок от изплатената сума за 2010 г. Дължи се на едновременното нарастване на средния размер на изплатената сума и на броя лица, които са я получили (4 лица за 2011 г. / 1 лице за 2010 г.).

Фигура № 41

◆ **Общо изплатените работни дни на осигурено лице** във временна неработоспособност (без дните за майчинство) през 2011 г. са **4,70**. Или загубените работни дни средно на едно лице са с 0,77 по-малко от отчетените за 2010 г. При отчетена средногодишна заетост 236,47 работни дни на едно осигурено лице, общо условният брой на лицата, получаващи обезщетения за временна неработоспособност, целогодишно средномесечно е 154 354 души. Като се изключат дните по майчинство, 54 387 осигурени условно целогодишно получават парични обезщетения. През 2011 г. на всеки 100 осигурени лица с право на обезщетение 5,7 души (при 6,3 за 2010 г.) целогодишно са разчитали на доход от парични обезщетения.

◆ Съпоставяйки **изплатените суми за парични обезщетения и помощи от бюджета на ДОО общо и по отделните видове помощи и обезщетения** с тези от 2010 г. наблюдаваме, че повечето разходи през 2011 г. са намалели спрямо съответните им през предходната година. Изключение се наблюдава при **паричните обезщетения за безработица** (с 9 084,6 хил. лв. повече) и при паричните **помощи за профилактика и рехабилитация** (с 3 402,1 хил. лв. повече).

◆ За намаляването на разходите за краткосрочни обезщетения влияние оказва и засиленият контрол от органите на НОИ по спазване на осигурителното законодателство по отношение на краткосрочните обезщетения. Извършват се съвместни проверки от контролните органи на НАП, ГИТ и НОИ на рискови осигурители. Служителите от ТП на НОИ поддържат непрекъснатата връзка с Регионалните здравни инспекции в съответната област и дават разяснения за правилното издаване на болнични листове от лекарите, непрекъснато се усъвършенстват контролните процедури на програмния продукт за регистрация на болничните листове, преценка на правото, изчисляване и изплащане на обезщетенията, сигнализиране на прокуратурата при съмнения за злоупотреби с болнични и други.

Фигура № 42

През 2011 г. **общите разходи за пенсии и обезщетения** съставляват **10,9 на сто от БВП**, като спрямо предходната година намалението е с 0,7 на сто. От фигурата по-долу се вижда, че спрямо БВП разходите за пенсии и обезщетения нарастват значително през 2009 г. и 2010 г. в сравнение с предходните години. През 2011 г. отново се отчита спад на този показател, като равнището му се доближава до нивото през 2004 г.

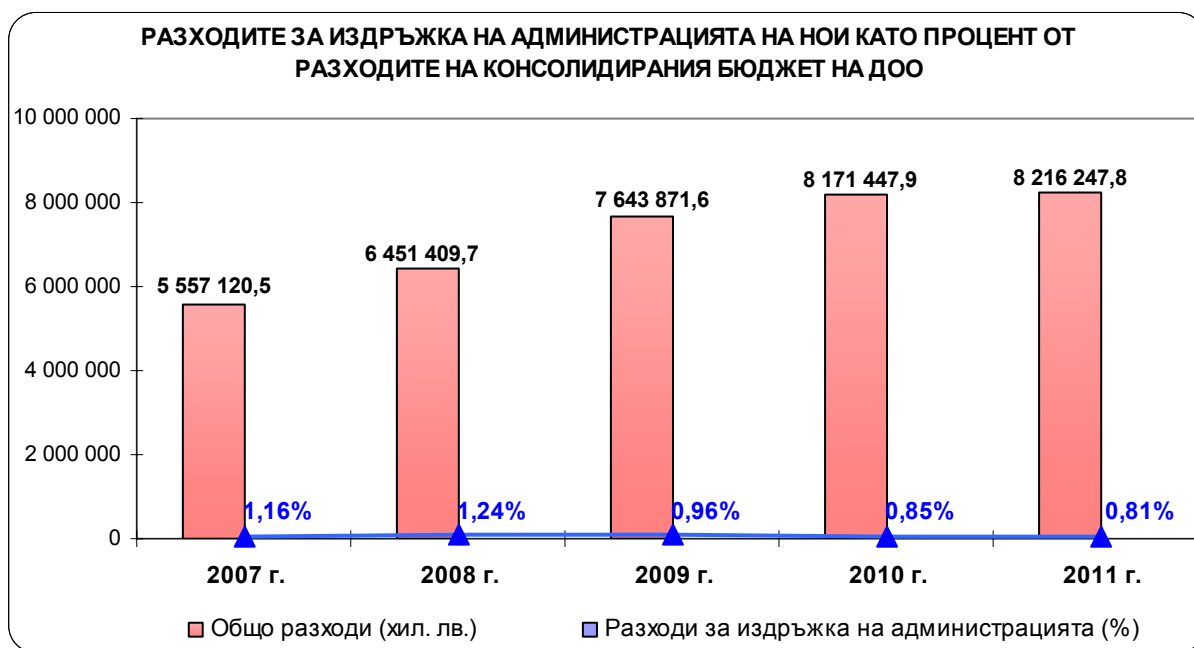
III. РАЗХОДИ ЗА ИЗДРЪЖКА НА СЛУЖБИТЕ ПО СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ

Разходите за програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост заемат най-малък дял в структурата на разходите по КБ на ДОО. В тях са включени изплатените суми за заплати, осигуровки, издръжка на административната структура на системата, членски внос към различни организации, капиталовите разходи, международни програми и споразумения, програми за временна заетост и други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетост. През 2011 г. разходите за Програми, дейности и служби за социално осигуряване са **66 542,5 хил. лв.** Относителният им дял спрямо всички разходи в консолидирания бюджет на ДОО продължава да намалява във времето и през 2011 г. представляват **0,81%** от общите разходи. Делът им е намалял спрямо 2010 г. с 0,04 пункта.

Спрямо 2010 г. разходите за обслужване дейността на цялата администрация на Националния осигурителен институт на територията на страната са **намалели с 4,2%**. Съпоставянето с отчета за предходната година показва, че реализираните разходи са с **2 939,2 хил. лв. по-малко**. Изплатените суми за възнаграждения на наетите по трудови договори /вкл. разходите за осигурителни вноски за сметка на работодателя (ДОО+НЗОК+ДЗПО)/ са **52 256,7 хил. лв.** и заемат **78,5%** в структурата на разходите за издръжка на администрацията. Те са със **724,0 хил. лв.**, или **1,4%** повече от тези през 2010 г.

Националният осигурителен институт (Централно управление и 28-те териториални поделения в страната) администрира задължителните осигурителни програми за инвалидност, старост и смърт, болест и майчинство, трудови злополуки и професионални заболявания, безработица, гарантирани вземания на работниците при несъстоятелност на работодателя, както и информационното обслужване на осигурителите и осигурените лица, в това число и в интернет среда. През 2011 г. НОИ е изпълнявал дейността по администриране на социалното осигуряване с **3 640 служители**, от които **3 264** в териториалните поделения.

Фигура № 43

Административните дейности, извършвани от НОИ са многообразни, сложни, с голяма интензивност, динамика на промените и отговорност на изпълнителите. Един от приоритетите в издръжката на НОИ през годината беше да се продължат предприетите през 2010 г. действия за икономично и ефективно изразходване на средствата за администриране на системата. В структурата на тези разходи усвоените средства **за издръжка** на службите за социално осигуряване са **84,18%** от същите през 2010 г. Отчетените средства за платени данъци, застраховки, командировки, външни услуги, текущ ремонт и др. са почти 16% по-малко от тези през 2010 г. Икономията от **2 251,8 хил. лв.** спрямо предходната година е в резултат на намаление на разходите при външни услуги (1 531,9 хил. лв.), текущ ремонт (196,0 хил. лв.), и други разходи (905,8 хил. лв.). Най-голям дял в структурата на разходите за издръжка (45,8%) заемат разходите за **външни услуги**. Спрямо предходната година завишаване на разходи за издръжка е отчетено за командировки (със 17,6 на сто), както и при разходите за материали, вода, горива и ел. енергия и библиотека.

Капиталовите разходи от 3 481,9 хил. лв. през 2010 г. намаляват на **1 855,0 хил. лв.** през 2011 г. (46,7% по-малко). Дължи се основно на намаление при сумите за **придобиване на дълготрайни материални активи** (с 1 868,6 хил. лв. по-малко), тъй като за **основен ремонт на дълготрайни материални активи** са изразходваните средства са по-високи спрямо предходната година. Нарасналите разходи за основен ремонт са във връзка с дейността за изграждане на материална база на института, както и за архивните стопанства в Южна България – с. Невестино и гр. Хасково и изграждане на Обединено архивно стопанство за Северозападна България в гр. Враца.

Разходите за **членски внос и участие в нетърговски организации** са за членски внос в Международната асоциация за социално осигуряване (МАСО), в Българския институт за стандартизация, в Европейската платформа по социално осигуряване и във фондация “Професор д-р В. Гаврийски”. Отчетените **96,1 хил. лв.** са със 17% повече отколкото през 2010 г.

В разходите за издръжка са включени и изплатените суми по **програми за временна заетост и международни програми и споразумения, дарения и помощи от чужбина**. Общо изплатената сума по двете програми от **170,1 хил. лв.** е за изплащане на възнагражденията на нещатен персонал и на нает по извън трудови правоотношения и преведените върху изплатените възнаграждения задължителни осигурителни вноски. През

2010 г. този разход е бил 77,0 хил. лв. Или нарастването му за 2011 г. с 93,1 хил. лв. е два пъти повече спрямо предната година.

Разходите за субсидии за текуща дейност, които се отнасят в **други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетост**, са в размер на **183,4 хил. лв.** При тези разходи в сравнение с 2010 г. са изплатени 108,4 хил. лв. повече.

Извън разходите за издръжката на службите за социално осигуряване са съпътстващите разходи за отбрана и сигурност и разходи за лихви.

Разходите за **лихви през 2011 г., по заема** от Световната банка за административната реформа, са **325,4 хил. лв.**

Таблица № 26

БЮДЖЕТ НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ ЗА 2010 и 2011 г.			
Показатели	План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълне- ние %
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	2 224 748,0	1 662 560,4	74,73
НЕДАНЪЧНИ ПРИХОДИ	30 107,0	31 743,7	105,44
Приходи и доходи от собственост	4 672,3	5 208,3	111,47
Нетни приходи от продажба на услуги, стоки и продукция	3 804,2	4 638,6	121,93
Приходи от наеми на имущество	161,1	118,1	73,31
Приходи от лихви по текущи банкови сметки	22,6	14,2	62,83
Приходи от други лихви	684,4	437,4	63,91
Глоби, санкции и наказателни лихви	25 133,0	35 220,6	140,14
Други неданъчни приходи	301,7	-8 685,2	-2 878,75
Внесени ДДС и др. данъци върху продажбите	-779,5	-877,9	112,62
Получени допълнителни субсидия от централния/републиканския бюджет за покриване на недостига от средства	2 195 344,0	1 631 524,5	74,32
Трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	67,6	168,1	248,67
Трансфери от НСИ по международни програми и споразумения	8,9	2,0	22,47
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	70 841,6	67 118,0	94,74
Разходи	70 341,6	67 118,0	95,42
Програми, дейности и служби по соц. осигуряване, подпомагане и заетостта	69 481,8	66 542,5	95,77
Заплати и възнаграждения на персонала	40 617,7	40 216,7	99,01
Други възнаграждения и плащания на персонала	3 803,8	4 439,1	116,70
Задължителни осигурителни вноски от работодателя	7 111,0	7 600,9	106,89
Издръжка	14 233,3	11 981,3	84,18
Разходи за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	82,1	96,1	117,05
Капиталови разходи	3 481,9	1 855,0	53,28
Програми за временна заетост	68,1	168,1	246,84
Международни програми и споразумения, дарения и помощи от чужбина	8,9	2,0	22,47
Други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетостта	75,0	183,3	244,40
Отбрана и сигурност	590,5	250,1	42,35
Разходи за лихви по заеми от межд. организации и институции и др. разходи за лихви към местни лица	269,3	325,4	120,83
Предоставен трансфер за ИА "Електронни съобщителни мрежи и информационни системи"	500,0	0,0	0,00
ФИНАНСИРАНЕ	-1 330 836,5	-1 595 442,4	119,88
Погашения по дългосрочни заеми от банки и финансови институции от чужбина	-2 807,8	-3 003,6	106,97
Суми по разчети за поети осигурителни вноски	12 436,2	-29 105,2	-234,04
Друго вътрешно финансиране	6 055,0	-1 788,5	-29,54
Наличност в началото на периода	224,6	526,4	234,37
Наличност в края на периода	2 169 817,1	1 562 072,5	71,99
Преценка на валутни наличности (нереализирани курсови разлики) (+/-)	-2,7	-1,0	37,04
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	2 153 906,4	1 595 442,4	74,07

Изплатените суми за **отбрана и сигурност са в размер на 250,1 хил. лв.**, като при тях е отчетено съществено намаление спрямо разходваните през 2010 г., когато са били 590,5 хил. лв. Съобразно приетата в НОИ стратегия за развитие на информационната система, относно повишаване на надеждността и за работа в условия на кризи, както и във връзка с изпълнение на утвърдения проект на част "Информационно-комуникационна", през 2011 г. продължи доизграждането на резервния информационно-комуникационен център. Той трябва да осигурява всички функции на основния изчислителен център на НОИ със същата или частично редуцирана скорост на обслужване. Освен това в средствата по този

параграф на издръжката са включени и суми за финансовото осигуряване на ресурси за провеждане на превантивни мероприятия и организиране на начални спасителни и други неотложни мероприятия при възникването на кризи (бедствия, аварии и катастрофи), засягащи ЦУ на НОИ и териториалните поделения в страната.

Към 31.12.2011 г. наличността в бюджета на НОИ (като общ административен фонд за работа на системата) е в размер на **1 562 072,5 хил. лв.**

УЧИТЕЛСКИ ПЕНСИОНЕН ФОНД

Учителският пенсионен фонд (УчПФ) започва да функционира от 01.01.1997 г. под формата на извънбюджетна сметка. Създаден е със Закона за фонд “Обществено осигуряване” и администрирането му се извършва от Националния осигурителен институт. От 2006 г. събирането на осигурителните вноски и на приходите от глоби, санкции и наказателни лихви се извършва от Националната агенция за приходите. Фондът ще продължи да съществува в сегашния си вид до 31 декември 2020 г., когато е предвидено да се трансформира в универсален пенсионен фонд.

Надзорният съвет на Националния осигурителен институт по предложение на Управителя утвърждава извънбюджетната сметка на Учителския пенсионен фонд.

Средствата във фонда се набират от осигурителни вноски върху brutните трудови възнаграждения на педагогическия персонал, зает в системата на образованието. Това са работещите в детски градини, училища и обслужващи звена. По форма на собственост институциите в тази сфера са държавни, общински и частни. Обслужващите звена от своя страна са извънучилищни педагогически учреждения и със социално предназначение.

Набраните средства в Учителския пенсионен фонд се използват за изплащане на пенсии на учители, пенсионирали се по-рано, или за изплащане на добавка за тези, които не са се възползвали от това право. Временно свободните средства на Учителския пенсионен фонд могат да се инвестират.

Таблица № 27

НАТУРАЛНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА УЧИТЕЛСКИЯ ПЕНСИОНЕН ФОНД			
Показатели	План	Отчет	Изпълнение
Средногодишен брой осигурени лица	89 435	89 667	100,26%
Средногодишен осигурителен доход за учителите (лв.)	732,97	766,81	104,62%
Приходи от осигурителни вноски (хил. лв.)	36 107,8	34 803,5	96,39%
Процент на осигурителната вноска (%)	4,3	4,3	-
Брой на пенсиониращите се по-рано учители, съгласно условията на §5, ал. 2 от ПЗР на КСО към 31.12.2011 г.	3 600	3 115	86,53%
Среден месечен размер на намалената пенсия според §5, ал.2 от ПЗР на КСО към 31.12.2011 г. (лв.)	238,20	242,13	101,65%
Брой на учителите, получаващи добавки съгласно условията на §5 ал.3 от ПЗР на КСО към 31.12.2011 г.	15 569	16 400	105,34%
Среден размер на добавката на учител към 31.12.2011 г. (лв.)	30,82	29,52	95,78%
Брой на пенсиониращите се учители съгласно условията на §5, ал. 4 от ПЗР на КСО към 31.12.2011 г.	92	86	93,48%
Среден месечен размер на получената пенсия според §5, ал. 4 от ПЗР на КСО към 31.12.2011 г. (лв.)	210,41	211,44	100,49%

Срочни пенсии в намален размер

До 31 декември 2020 г. учителите придобиват право на пенсия за осигурителен стаж и възраст 3 години по-рано от общата възраст за пенсиониране по чл. 68, ал. 1 от КСО и учителски осигурителен стаж 25 години за жените и 30 за мъжете. През 2011 г. учителите

придобиват право на пенсия за ранно пенсиониране при навършена 60 годишна възраст за мъжете и 57 г. за жените.

На тези лица се изплаща от УчПФ срочна пенсия за ранно пенсиониране в размер, определен по общия ред за изчисляване на пенсия за осигурителен стаж и възраст и намален с 0,2 на сто за всеки месец, недостигащ на лицето до навършване на общоприетата възраст за пенсиониране в масовия случай.

Броят на изплащаните към 31 декември 2011 г. **срочни пенсии в намален размер** е 3 115. В сравнение с 31.12.2010 г., когато са 2 964, броят им е с 5,1 на сто повече. Срочната пенсия в намален размер се изплаща от УчПФ докато лицето навърши общата възраст за пенсиониране, която нарастваше с по 6 месеца от началото на всяка година в периода от 01.01.2000 г. до 01.01.2005 г. за мъжете и до 01.01.2009 г. за жените. Това оказва и сериозно влияние върху броя на срочните пенсии, изплащани от УчПФ.

Средният месечен размер на срочните пенсии за ранно пенсиониране към 31.12.2011 г. е 242,13 лв. Спрямо средния им размер към края на 2010 г., когато е бил 224,62 лв., се отчита нарастване със 7,8 на сто. Средният месечен размер на срочните пенсии при мъжете е 274,72 лв., а при жените – 236,45 лв., като се запазва тенденцията на значителна разлика в размера на пенсиите между двата пола в полза на мъжете.

Средният брой месеци, недостигащи до навършване на възрастта за пенсиониране на мъжете и жените по чл. 68, ал. 1 от КСО е 31,9 месеца към края на 2011 г., а към края на 2010 г. е бил 33,9 месеца.

Срочни пенсии в пълен размер

На учителите, които имат изискуемия учителски стаж и се пенсионира след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1, се изплаща пенсия в пълен размер от УчПФ до изпълнение на общите условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, но не по-късно от 65-годишна възраст. След това пенсията започва да се изплаща от фонд "Пенсии".

Броят на **изплащаните от УчПФ срочни пенсии в пълен размер** към 31.12.2011 г. е 86, като е с две пенсии по-малко спрямо 31.12.2010 г. Техният **среден размер** към края на 2011 г. е 211,44 лв., или увеличението е с 4,6 на сто. Средният размер пенсия на жените е 211,61 лв., а на мъжете – 207,94 лв.

Средните месечни размери и на двата вида срочни пенсии, изплащани от УчПФ, са по-ниски както спрямо средния размер на пенсиите на учителите, получаващи само добавка от фонда (250,15 лв.), така и спрямо средния размер на всички други пенсии (266,63 лв.). Причината за това е, че те нормативно се редуцират с 0,2 на сто за всеки месец, недостигащ на лицата до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО. По-ниските размери на пенсиите в пълен размер се дължи на по-малкия осигурителен стаж на пенсиониращите се от УчПФ, който параметър участва във формулата за изчисляване на пенсията.

Добавки от Учителския пенсионен фонд

На учителите, които се пенсионира по общите условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, но са изпълнили условията за пенсиониране за учителите по §5, ал. 1 от ПЗР на КСО се изплаща добавка от УчПФ в размер 0,2 на сто от пенсията за всеки месец, за който има осигурителна вноска във фонда след навършване на възрастта за по-ранното пенсиониране на учителите. **Броят на добавките** към края на 2011 г. е 16 400 и бележи увеличение със 7,5 на сто спрямо 2010 г., когато са били 15 251. Броят на добавките се покачва всяка година, което показва че все повече учители изпълняват облекчените условия за пенсиониране и въпреки това не се пенсионира, а продължават да работят. Но това се отнася най-вече за тези, които не са засегнати от структурните промени в образованието и от демографската криза, поради която се закриват паралелки, а на места дори и цели училища.

Средномесечният размер на изплащаните добавки от УчПФ към 31.12.2011 г. е 29,52 лв. Увеличението спрямо същия период на 2010 г., когато средният размер беше 27,97 лв., е 5,5 на сто. Този ръст се дължи както на повишението на средния размер на пенсията, от която се изчислява добавката, така и на растежа в средния брой месеци, за които се отпуска. От 54,57 месеца в края на 2010 г. те са се увеличили на 55,8 в края на 2011 г.

Фигура № 44

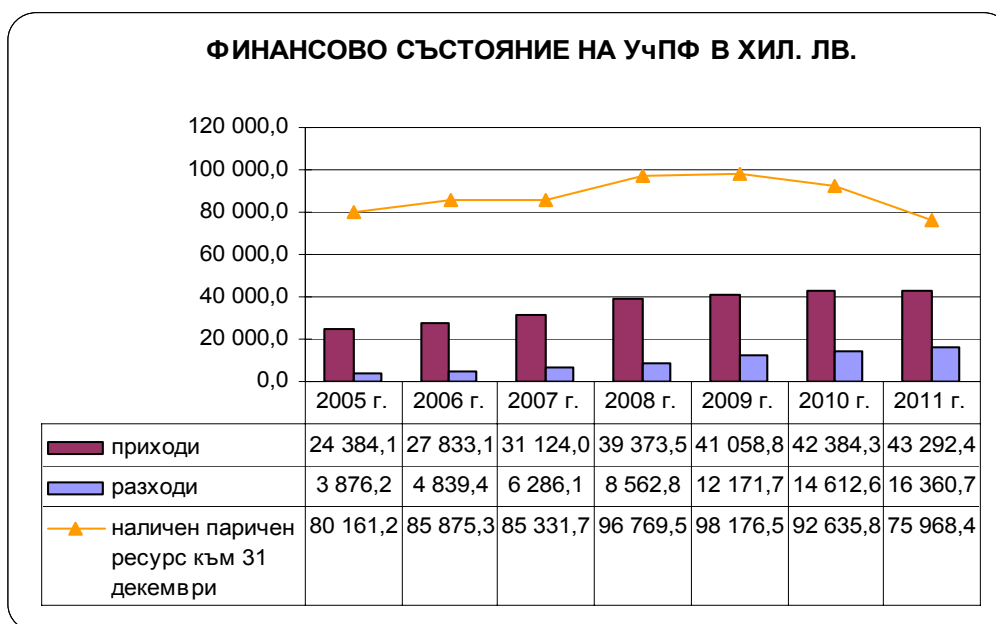
Осигурени лица и осигурителен доход

Осигурените лица в УчПФ са учителите и възпитателите, заети в системата на образованието – училища, детски градини и обслужващи звена. Осигурителната вноска за Учителския пенсионен фонд е изцяло за сметка на работодателя. Начислява се и се внася върху brutните трудови възнаграждения на учителите и е в нормативно определен размер 4,3 на сто за 2011 г.

През 2011 г. отчетеният **средногодишен брой учители**, за които са превеждани осигурителни вноски в УчПФ, са **89 667 лица**. Те са с 0,26 на сто повече от планирания брой и с 0,9 на сто по-малко от броя през 2010 г. Тенденцията на намаляване броя на учителите следва тенденцията на намаляване броя на децата и съответно на училищата и детските градини.

Отчетеният **средномесечен осигурителен доход**, върху който са начислявани и превеждани вноски във фонда за учителите е **766,81 лв.**, като почти запазва нивото от 2010 г. (767,96 лв.). Средномесечният доход е с 4,6% повече от планирания и с 29,1% по-висок от този на всички осигурени лица за 2011 г. (594,15 лв.). Изпреварващото нарастване на средния доход на учителите спрямо този на всички осигурени лица се обуславя от системата на делегираните бюджети, която дава право на директорите на училищата да заделят голяма част от тях за възнаграждения и да определят индивидуалните възнаграждения въз основа на преподавателската натовареност и численост на персонала.

Фигура № 45

Финансово състояние на УчПФ

Приходите на УчПФ се набират от осигурителни вноски от работодателите за учителите и възпитателите, от лихви и доходи от инвестиране на активите на фонда. През 2011 г. са планирани постъпления в размер на 44 712,1 хил. лв., а са отчетени **43 292,4 хил. лв. приходи**. Изпълнението в приходната част на фонда спрямо плана за 2011 г. възлиза на 96,8 на сто, или те са с 1 419,7 хил. лв. по-малко. В сравнение с предходната година приходите са с 2,1 на сто повече.

➤ Най-съществен дял в приходите заемат **осигурителните вноски**. През 2011 г. по този параграф са постъпили **34 803,5 хил. лв.**, което е с 3,6 на сто по-малко от планираните средства. От тях събраните от Националната агенция за приходите са 28 797,8 хил. лв., при планирани 30 089,8 хил. лв. Централизираните вноски от бюджета са в размер на 6 005,7 хил. лв., при план 6 018,0 хил. лв.

➤ Други източници на приходи в УчПФ са приходите от лихви по текущи банкови сметки и срочни депозити и приходите от лихви и отстъпки от държавни ценни книжа (ДЦК). Приходите от **лихви и отстъпки от ДЦК** за 2011 г. са **8 154,8 хил. лв.**, при планирани 8 221,8 хил. лв., или с 67,0 хил. лв. по-малко. Годишната доходност на УчПФ от ДЦК е 3,69 на сто. А приходите от **лихви по срочни депозити** през 2011 г. са **318,9 хил. лв.**, при планирани 365,0 хил. лв.

Разходите през 2011 г. на УчПФ са 16 360,7 хил. лв. В сравнение с плана е отчетена 941,0 хил. лв. икономия, или 5,4 на сто по-малък разход. Спрямо предходната година разходът е с 1 748,1 хил. лв., или 12% по-голям. Нарастването на разходите се дължи както на по-големия брой новоотпуснати пенсии и добавки, така и на по-високите им размери.

➤ Най-голям дял в разходите заемат изплатените суми за **пенсии и добавки**, които през 2011 г. възлизат на **16 273,4 хил. лв.** От тях за изплащане на срочни пенсии за ранно пенсиониране и пенсии в пълен размер на учителите са 10 449,5 хил. лв., което е с 10,2 на сто повече от изразходваното през 2010 г. За изплащането на добавките от УчПФ на учителите, които не са се възползвали от възможността за ранно пенсиониране, са изразходвани 5 821,1 хил. лв., което е с 15,6 на сто повече отколкото през 2010 г.

➤ За 2011 г. разходите за изплащане на пенсии и добавки, отнесени към приходите от осигурителни вноски, са 46,8 на сто. Въпреки, че това съотношение през 2010 г. е било още по-ниско (41,2 на сто), във фонда остава сравнително голям финансов ресурс, за

управлението на който би могла да се приложи инвестиционна политика, съответстваща на икономическата конюнктура.

➤ **Наличният паричен резерв** в УчПФ е намалял от 92 635,8 хил. лв. в началото на 2011 г. на 75 968,4 хил. лв. в края на годината. От него 72 000,0 хил. лв. е наличността по срочни депозитни сметки, а 3 968,4 хил. лв. е наличността към 31.12.2011 г. по извънбюджетната сметка на УчПФ.

➤ Към 31 декември 2011 г. инвестиционният портфейл на УчПФ възлиза на **309 569,8 хил. лв.** и е със следната структура:

- **Депозирани средства** в БНБ в размер на 72 000,0 хил. лв.;
- Средства в **ДЦК** с общ номинал 237 569,8 хил. лв.

ГАРАНТИРАНИ ВЗЕМАНИЯ НА РАБОТНИЦИТЕ И СЛУЖИТЕЛИТЕ

Със Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя (ЗГВРСНР) към НОИ се създаде специален фонд “Гарантирани вземания на работниците и служителите” (“ГВРС”). Предназначението на фонда е да осигури защита на вземанията на работниците и служителите, произтичащи от трудовите им правоотношения, когато спрямо работодателите им е открито производство по несъстоятелност.

Работодателите са задължени да внасят определени месечни вноски във фонда за работещите при тях по трудово правоотношение работници и служители. Вноската за фонда е за сметка на работодателя и се определя ежегодно със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване.

Фондът се управлява от **надзорен съвет и директор**.

Надзорният съвет на фонд “ГВРС” е орган, който се състои от осем члена:

- четирима представители на национално представените работодателски организации;
- двама представители на представителните синдикални организации;
- по един представител от Министерство на труда и социалната политика и от Министерство на финансите.

По-голямото представителство на работодателските организации в състава на надзорния съвет на фонда се основава на обстоятелството, че вноските във фонда се правят изцяло за сметка на работодателите и те са заинтересовани от ефективното му управление съобразно неговото предназначение. Мандатът на надзорния съвет е три години. Всяка година на ротационен принцип се избира председател от състава на надзорния съвет. Функциите на надзорния съвет на фонд “ГВРС” са разписани в ЗГВРСНР.

Директорът на фонд “ГВРС” се назначава от управителя на НОИ по предложение на НС на фонда и има четиригодишен мандат. Директорът представлява фонда и осъществява оперативното му ръководство.

Административното, техническото, счетоводното, правното и информационното обслужване на фонда се извършва от Националния осигурителен институт.

Съгласно разпоредбите на чл. 28 от ЗГВРСНР, в резултат на изплащането на гарантирани вземания на работниците и служителите от средствата на фонда, в негова полза възниква правото на иск срещу работодателя в размер на масата на изплатените средства. В производството по несъстоятелност, във връзка с изплатените гарантирани вземания на работниците и служителите, фондът се представлява от Националната агенция за приходите.

Задължение за внасяне на вноски във фонда

Съгласно Закона за гарантираните вземания на работници и служители при несъстоятелност на работодателя, **задължени лица са всички физически и юридически**

лица, които наемат лица по трудово правоотношение и спрямо които може да се открие производство по несъстоятелност по реда на Търговския закон или по реда на специални закони. Те са длъжни да внасят задължителните месечни вноски във фонда за работещите при тях по трудово правоотношение работници и служители, с изключение на лицата, които са:

- съдружници в търговските дружества;
- членове на органите на управление и контрол на търговеца;
- съпрузи и роднини по права линия на търговеца – физическо лице, или на лицата по предходните две подточки.

Вноски във фонда не се внасят от работодателите, визирани в § 1, т. 1 от допълнителните разпоредби на Кодекса на труда, спрямо които не може да се открие производство по несъстоятелност, тъй като не са “търговци”. Това са държавните учреждения – министерства, изпълнителни агенции, общини, учебни заведения, висши училища, институти, регистрирани партии по Закона за политическите партии, регистрирани вероизповедания по Закона за вероизповеданията и др. Не са задължени лица по смисъла на чл. 2 от ЗГВРСНР също и неперсонифицирани дружества, търговски представителства, народни читалища, синдикални организации, нотариуси и адвокати.

Вноската за фонда се определя ежегодно със Закона за бюджета на ДОО, но не може да надвишава 0,5% от възнаграждението. Размерът ѝ се намали от 0,5% за периода 2005-2008 г. на 0,1% за 2009 г. и 2010 г. С чл. 16, ал. 1 от ЗБДОО за **2011 г.** се постанови за същата година **да не се внасят вноски** за фонд “ГВРС”.

Вноските във фонд “Гарантирани вземания на работниците и служителите” се внасят едновременно с изплащането на дължимото възнаграждение или на част от него. Когато възнагражденията са начислени, но не са изплатени, или не са начислени, вноските се внасят до края на месеца, следващ месеца, през който е положен трудът. Вноските се дължат върху не повече от максималния месечен размер на осигурителния доход, определен със Закона за бюджета на ДОО, който за 2011 г. е **2 000 лв.** В случай, че работникът или служителят има сключен трудов договор с повече от един работодател, вноски във фонда се дължат от всеки работодател поотделно. При вноските за фонд “ГВРС” не се прилага минимален осигурителен доход. Не се дължат вноски върху плащанията на работниците и служителите от средствата за социални разходи, средствата за работно, униформено и представително облекло, както и парични обезщетения, дължими от работодателя по силата на нормативен акт. Това са паричните обезщетения по членовете от 213 до 221 включително, чл. 222, ал. 2 и 3, чл. 224, 225, 331 от Кодекса на труда. От 01.01.2007 г. вноски за фонд “ГВРС” се дължат и върху възнаграждението, което работодателят изплаща за своя сметка на работниците и служителите за първия работен ден от временната неработоспособност, а от 01.07.2010 г. – за първите три работни дни от временната неработоспособност.

Контролът по внасянето на вноските във фонд ГВРС се осъществява от органите на Националната агенция за приходите, а контролът по изплащането на гарантираните вземания се извършва от контролните органи на Националния осигурителен институт. НАП ежемесечно предоставя на НОИ и на директора на фонда информация за размера на събраните приходи и просрочените вземания. Между НАП и фонд “ГВРС” има подписана Инструкция за реда и начина за осигуряване на текущия обмен на информация между Националната агенция за приходите и ръководството на фонд “Гарантирани вземания на работниците и служителите”.

Дължимите, но невнесени вноски, се събират по реда на Данъчно-осигурителния процесуален кодекс, като се прилагат правилата за установяването и събирането на задължителните осигурителни вноски.

Право и размер на гарантираните вземания

Право на гарантирани вземания имат работниците и служителите, които са или са били в трудово правоотношение, независимо от срока му и от продължителността на работното време, и на които правоотношението не е прекратено към датата на вписване на решението за откриване на производство по несъстоятелност или е прекратено през последните три месеца преди тази дата. Работниците и служителите имат право на гарантирано вземане при условие, че работодателят е осъществявал дейност най-малко шест месеца преди началната дата на неплатежоспособността, посочена в решението по чл. 6 от ЗГВРСНР. Невнасянето на дължимите вноски от работодателя не лишава правоимащите работници и служители от гарантираните вземания. Правото на гарантирано вземане възниква от датата на вписване в търговския регистър на съдебното решение за:

- 1) откриване на производство по несъстоятелност;
- 2) откриване на производство по несъстоятелност с едновременно обявяване в несъстоятелност;
- 3) откриване на производство по несъстоятелност, постановяване на прекратяване дейността на предприятието, обявяване на длъжника в несъстоятелност и спиране на производството поради недостатъчност на имуществото за покриване на разноските по производството.

Гарантираните вземания на работниците и служителите са начислените и неизплатени:

1. **трудова възнаграждения**, дължими от работодателя по индивидуални и колективни трудови договори;
2. **парични обезщетения**, дължими от работодателя по силата на нормативен акт.

Полаганият се размер на гарантираните вземания се определя в глава трета от ЗГВРСНР, като:

1. **Гарантираните вземания на работниците и служителите, на които трудовите договори не са прекратени** към датата на вписване на решението за откриването на производството по несъстоятелност, **са в размер на:**

- **последните три начислени, но неизплатени месечни трудови възнаграждения и парични обезщетения през последните 6 календарни месеца**, предхождащи месеца, в който е вписано решението, но месечно **не повече от определения за тези случаи максимален размер**, ако работникът или служителят е бил в трудово правоотношение със същия работодател **не по-малко от три месеца**;
- **начислените, но неизплатени трудови възнаграждения и парични обезщетения, но не повече от една минимална работна заплата**, установена за страната към датата на вписване на решението, ако към тази дата работникът или служителят е бил в трудово правоотношение със същия работодател **по-малко от три месеца**.

2. **Гарантираните вземания на работниците и служителите, на които трудовите договори са прекратени** към датата на вписване на решението за откриването на производството по несъстоятелност, **са в размер на:**

- **последните три начислени, но неизплатени месечни трудови възнаграждения и парични обезщетения през последните 6 календарни месеца**, предхождащи месеца, в който е вписано решението, но месечно не повече от определения за тези случаи максимален размер на гарантираните вземания, ако работникът или служителят е бил в трудово правоотношение със същия работодател **не по-малко от три месеца**;
- **начислените, но неизплатени трудови възнаграждения и парични обезщетения, но не повече от една минимална работна заплата**, установена за страната към датата на вписване на решението, ако към тази дата работникът или

служителят е бил в трудово правоотношение със същия работодател по-малко от три месеца.

3. В случай, че вземанията на работниците и служителите **са само за начислени, но неизплатени парични обезщетения** за сметка на работодателя, дължими по силата на нормативен акт или колективен трудов договор, гарантираното вземане е в размер на:

- неизплатените обезщетения, но **не повече от четирикратния размер на МРЗ**, установена за страната към датата на прекратяване на трудовото правоотношение, ако са били в трудово правоотношение със същия работодател **повече от три месеца**;
- неизплатените обезщетения, но **не повече от една минимална заплата**, ако трудовото правоотношение със същия работодател е **по-малко от три месеца**.

4. С допълнителната разпоредба на § 1 от ЗГВРСНР, която е в съответствие с прилагания от 01.01.2007 г. Регламент на Европейския съюз (ЕИО) № 1408/71, са защитени и служителите от клоновете на чужди компании.

- **Право на гарантирани вземания** при условията, по реда и в размерите, определени със ЗГВРСНР, имат работниците и служителите, наети по трудови правоотношения в предприятие – български работодател. Предприятието трябва да осъществява стопанска дейност на територията на Република България и да е обособена част от друго предприятие, осъществяващо стопанска дейност на територията на друга държава – членка на ЕС или на друга държава от Европейското икономическо пространство. Когато по реда на законодателството на тази държава предприятието е в несъстоятелност и това се отнася и за обособената част от него в България, в този случай работникът или служителят, нает от такъв работодател, също има право на гарантирано вземане в размерите и сроковете, определени със ЗГВРСНР.

Едновременно с изплащането на гарантираните вземания се внасят и дължимите осигурителни вноски за държавното обществено осигуряване, допълнителното задължително пенсионно осигуряване и задължителното здравно осигуряване в размерите, определени в КСО.

Максималният месечен размер на гарантираните вземания се определя ежегодно със ЗБДОО и не може да бъде по-малък от две и половина МРЗ, установени към датата на вписване на решението в Търговския регистър. За 2011 г. **максималният месечен размер е 1000 лв.**

Финансово състояние на фонд “ГВРС”

Законът за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя е нормативното основание, на което е разработена план-сметката за приходите и разходите на фонд “ГВРС” през 2011 г. Средствата на фонда не се включват в средствата на другите фондове на държавното обществено осигуряване и активите и пасивите му не могат да се обединяват с активите и пасивите на останалите фондове.

Годишната план-сметка на фонд “ГВРС”, приета със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2011 г., като Приложение № 3 към него, е подготвена при спазване на:

- Основните параметри на проекта на Консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване през 2011 г.;
- Отчета на бюджета за 2010 г. на фонд “ГВРС”;
- Натурални показатели, заложи при разработването и отчитането на бюджета на фонд “ГВРС” за 2011 г.

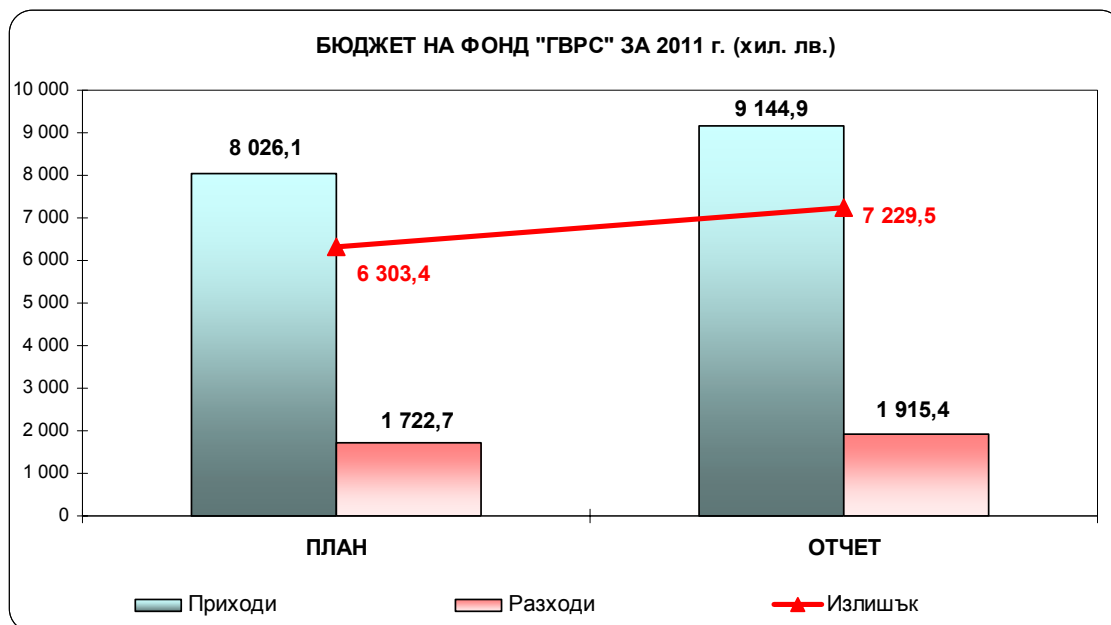
Таблица № 28

НАТУРАЛНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ФОНД "ГВРС" ПРЕЗ 2011 г.			
Показатели	План 2011 г.	Отчет 2011 г.	Изпълнение
Брой на осиг. лица с изплатени гарантирани вземания	1 200	918	76,5%
Размер на изплатеното средно гарантирано вземане от фонд "ГВРС" - на лице (лв.)	1 163,00	2 001,59	172,1%
Процент на вноската (определя се със ЗБ на ДОО)	0,0%	0,0%	
Доходност от инвестиции в ДЦК	4,31%	4,67%	
Лихвени проценти по срочни депозити	0,48%	0,84%	
Разходи за издръжка на фонда, като % от годишните приходи на фонда	0,3%	0,3%	
Разходи по дейността по чл. 13 от ЗБДОО (1,5% от приходите от вноски във фонда)	1,5%	1,5%	

За 2011 г. са изплатени гарантирани вземания на 918 работника и служителя от 44 фирми на стойност 1 837 471 лв. (гарантирани вземания с включени осигурителни вноски за сметка на работодателя). В сравнение с предходната 2010 г., 404 лица повече са получили обезщетение от фонда поради влошената икономическа обстановка в страната. Но трябва да се отбележи, че доста голям процент от фирмите, изпаднали в несъстоятелност, не могат да покрият изискванията, необходими за изплащане на гарантирани вземания за работниците и служителите им от този фонд. Направени са откази за изплащане на 212 човека.

Отчетеното **средно обезщетение** на лице е **2 001,59 лв.** Спрямо предходната 2010 г. има завишение от 57%, а спрямо планираното – 72%.

Фигура № 46

На основата на посочените по-горе параметри изпълнението на бюджета на фонд "ГВРС" през 2011 г. е както следва:

Таблица № 29

ОБООЩЕНА ПЛАН-СМЕТКА НА ФОНД "ГВРС" ЗА 2011 г.				
ПОКАЗАТЕЛИ		ПЛАН	ОТЧЕТ	ИЗПЪЛ-НЕНИЕ
		(хил. лв.)	(хил. лв.)	(%)
I.	ПРИХОДИ	8 026,1	9 144,9	113,9%
1.	Осигурителни вноски	0,0	1 253,2	
2.	Приходи и доходи от собственост	7 850,8	7 664,6	97,6%
3.	Приходи от глоби, санкции и наказателни лихви	175,3	227,2	129,6%
4.	Други неданъчни приходи			
II.	РАЗХОДИ	1 722,7	1 915,42	111,2%
1.	Заплати и възнаграждения на персонала, нает по трудови правоотношения	25,4	0,20	0,8%
2.	Други възнаграждения и плащания на персонала	23,5	28,14	119,6%
3.	Осигурителни вноски за ДОО	146,5	188,33	128,5%
4.	Здравно-осигурителни вноски	69,3	72,99	105,3%
5.	Вноски за ДЗПО	29,7	49,97	168,5%
6.	Други текущи трансфери за домакинствата (гарантирани вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя)	1 395,8	1527,15	109,4%
6.1.	Плащания от фонд "ГВРС" на вземания на работниците и служителите от предприятия в несъстоятелност	1 395,8	1528,49	109,5%
6.2.	Възстановени суми на работодатели за изплатени от фонд "ГВРС" гарантирани вземания на работници и служители (-)		-1,34	
7.	Разходи за издръжка на фонда	32,5	48,63	149,4%
III.	ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	6 303,4	7 229,5	114,7%
IV.	ФИНАНСИРАНЕ	-6 303,4	-7 229,5	114,7%

ПРИХОДИ

Приходите във фонд ГВРС се набират от:

- задължителни месечни вноски за сметка на работодателите;
- приходи от встъпване в правата на удовлетворени от фонда кредитори в рамките на съдебното производство по несъстоятелност;
- възстановени от работодателя суми за изплатените от фонда гарантирани вземания и за внесените за сметка на работодателя осигурителни вноски;
- доходи от инвестиране на временно свободните парични средства на фонда, като законодателят е предвидил следните ограничения:
 - ценни книжа, издадени или гарантирани от държавата – не по-малко от 65 на сто от временно свободните средства;
 - общински облигации – не повече от 10 на сто от временно свободните средства;
 - депозити в банки – не повече от 25 на сто от временно свободните средства.
- дарения, временни финансови и безвъзмездни помощи, като в случаите на временен недостиг на средства във фонда за покриване на неотложни плащания могат да се ползват краткосрочни безлихвени заеми от републиканския бюджет и/или от фондове със социално предназначение;
- наказателни лихви, дължими при ненавременното изпълнение на задължението за вноски във фонда;
- глоби в случаите на реализиране на административнонаказателна отговорност на работодател или длъжностно лице за неизпълнение на ЗГВРСНР или на нормативните актове по прилагането му;
- други източници.

През 2011 г. са планирани постъпления от приходи в размер на 8 026,07 хил. лв. Отчетените **приходи** са в размер на **9 144,94 хил. лв.** или с 13,9 на сто повече от планираните.

- Основният източник на приходи е от доходност от лихви и те възлизат на 7 664,58 хил. лв., т.е. 97,6 на сто от планираните.
- Постъпленията от сумите по актове за начет, глоби и наказателни лихви са в размер на 227,19 хил. лв. – с близо 30 на сто повече от планираните.
- За 2011 г. вноската за фонд „ГВРС” е нулева, но има постъпили приходи от вноски на стойност 1 253,18 хил. лв., дължими за предходни години.

РАЗХОДИ

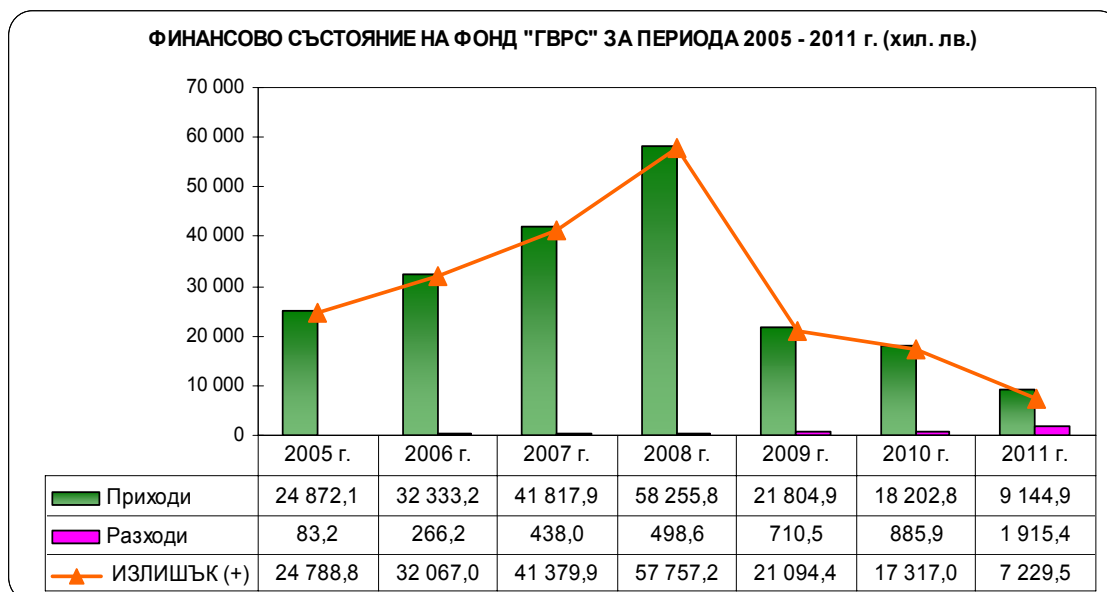
Законът за гарантиране вземанията на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя определя за какво могат да се разходват натрупаните във фонд “Гарантирани вземания на работниците и служителите” средства и те са за:

- изплащане на гарантирани вземания;
- осигурителни вноски за ДОО, ДЗПО, НЗОК;
- издръжка на дейността на фонда в размер, установен от неговия надзорен съвет, но не повече от 0,3 на сто от годишните приходи на фонда;
- разходи за административно, техническо, счетоводно, правно и информационно обслужване, което се осъществява от НОИ. Тези разходи се определят ежегодно със закона за бюджета на ДОО.

В бюджета на фонд “ГВРС” за 2011 г. са планирани разходи в размер на 1 722,7 хил. лв., като от тях 1 641,3 хил. лв. за изплащане гарантирани вземания и 81,4 хил. лв. за издръжка на фонда, включително и по трудови и извънтрудови възнаграждения на персонала.

Отчетените **разходи** през 2011 г. са в размер на **1 915,4 хил. лв.**, разпределени както следва:

- Изплатените на 918 лица гарантирани вземания са с общ размер **1 528,5 хил. лв.** Те са близо 3 пъти повече спрямо 2010 г., което се дължи на по-високия брой лица, на които е изплатено обезщетение, както и на по-високия среден размер на гарантираното вземане.
- Изплатените осигурителните вноски, изчислени върху гарантираните вземания в размера, дължим от работодателя за ДОО, ДЗПО и здравно осигуряване, са **309 хил. лв.**
- Разходите за гарантирани вземания и осигурителните вноски върху тях са 95,9 на сто от общите разходи на фонда.
- За надзорния съвет и директора на фонд “ГВРС” са изплатени **28,3 хил. лв.** възнаграждения и **2,3 хил. лв.** осигурителни вноски върху възнагражденията.
- Административното, техническото, счетоводното, правното и информационното обслужване на фонда се извършва от Националния осигурителен институт, за което за предходни години се превеждаха средства от фонда в размер на 1,5 на сто от приходите от вноски. За 2011 г., въпреки че няма постъпления от вноски за самата календарна година, има такива постъпили суми за предходни години, поради което за издръжка на фонд “ГВРС” са отчетени разходи на стойност **35,2 хил.лв.**, което представлява 1,85 на сто от всички разходи.

Фонд „ГВРС” приключва 2011 г. с положителен финансов резултат. В края на годината по сметките на фонда има излишък от **7 229, 5 хил. лв.**, което представлява 14,7 на сто повече от планирания излишък.

В края на 2011 г., с натрупване от 2007 г. до 2011 г., фонд “ГВРС” има закупени ДЦК на първичния пазар за три, пет, седем и десет години по номинална стойност 194 120,44 хил. лв., а само за 2011 г. са закупени ДЦК на стойност 25 426,46 хил. лв. със средна доходност, изплащана на купон от 4,67%. За периода януари-декември 2011 г. фонд ГВРС е участвал в седем аукциона за закупуване на ДЦК на стойност 24 281,0 хил. лв.

През януари 2011 г. фонд ГВРС има погашение по 5-годишни ДЦК, закупени през 2009 г. на стойност 1 146,2 хил. лв. и през м. септември и м. декември погашения на едногодишни ДЦК на стойност 11 800,0 хил. лв.

Стойността на **активите на фонда** към края на 2011 г. е **215 706 хил. лв.**

Наличността по срочни депозити към края на 2011 г. е 16 000,00 хил. лв., със средна доходност от 0,84%. Забелязаното рязко понижение на лихвата по срочни депозити за периода 2008-2009 г. (от 3,74% в началото на 2008 г. на 1,45% доходност към края на 2008 г.) и продължилото понижение през 2009 г. и 2010 г. до достигане до нулеви нива в края на 2011 г., наложи промяна в инвестиционната политика. По предложение на Директора, НС на фонд „ГВРС” взе решение за периодично прекратяване на срочните депозити в БНБ и освободените средства да бъдат вложени в ДЦК.

И през 2011 г. данните показват относително нисък размер на възстановените суми от работодатели за изплатени от фонда гарантирани вземания на работници и служители от предприятия в несъстоятелност, които са в размер на 1 344 лв.

Таблица № 30

ОТЧЕТ НА ФОНД "ГВРС" ЗА ПЕРИОДА 2005-2011 г.									
		2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2011 г./ 2010 г.
		(хил. лв.)	(хил. лв.)	(хил. лв.)	(хил. лв.)	(хил. лв.)	(хил. лв.)	(хил. лв.)	(%)
I.	ПРИХОДИ-ОБЩО	24 872,1	32 333,2	41 817,9	58 255,8	21 804,9	18 202,8	9 144,9	50,2%
1.	Осигурителни вноски от работодатели за работници и служители	24 771,5	32 249,6	41 884,4	54 633,0	15 492,0	11 537,6	1 253,2	10,9%
2.	Глоби, санкции и наказателни лихви	8,4	20,4	80,9	193,4	203,3	243,9	227,2	93,2%
3.	Приходи и доходи от собственост			-107,7	3 194,1	6 114,8	6 421,4	7 664,6	119,4%
4.	Други данъчни приходи (неразпознати преводи за уточняване)	92,1	63,2	0,2	0,7	-5,2	0,0	0,0	0,0%
II.	РАЗХОДИ-ОБЩО	83,2	266,2	438,0	498,6	710,5	885,9	1 915,4	216,2%
1.	За гарантирани вземания на работници и служители	46,4	25,0	21,7	-8,0	321,8	539,8	1527,2	282,9%
2.	Осигурителни вноски за ДОО, ДЗПО и НЗОК	16,6	8,9	9,0	6,7	65,4	96,1	311,3	323,9%
3.	Заплати, възнаграждения и др. плащания на персонала	16,9	23,9	27,4	42,5	44,1	41,1	28,3	68,9%
4.	Издръжка на ф. "ГВРС"	3,3	0,3	27,7	28,9	19,9	34,2	13,5	39,3%
5.	За административното обслужване на ф. "ГВРС" от НОИ	0,0	208,1	352,2	428,5	259,3	174,6	35,2	20,1%
III.	ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	24 788,8	32 067,0	41 379,9	57 757,2	21 094,4	17 317,0	7 229,5	41,7%

Прогнозата за фонд ГВРС, която е разработена от Националния осигурителен институт, и отчетът за 2011 г. показват, че през следващата година ще продължи инвестирането в ДЦК с цел инвестиционният портфейл да бъде насочен към достигане на максимална доходност, с което да се компенсира нулевите приходи от вноски за 2012 г.

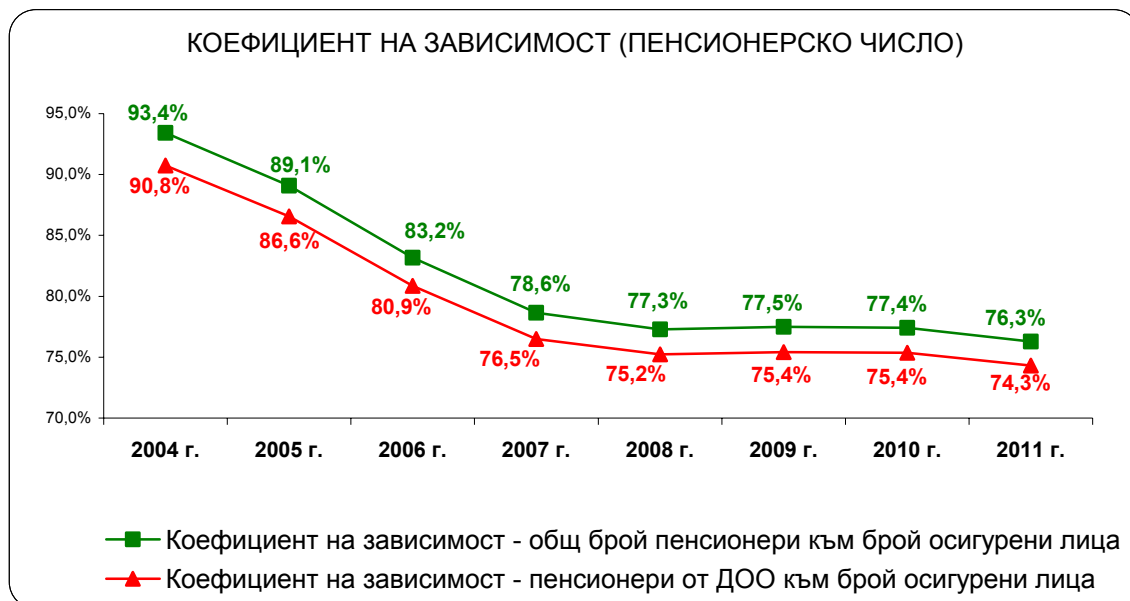
СИНТЕЗИРАНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ДОО

Показателите, които в най-синтезиран вид дават аналитична информация за държавното обществено осигуряване и позволяват точно измерване и сравнение, са следните:

◆ **Коефициентът на зависимост (пенсионерско число)** е съотношението между получаващите пенсии и осигурените лица на държавната пенсионна система.

За 2011 г. коефициентът на зависимост е 76,3%, при 77,4% за 2010 г., т.е. има намаление с 1,1 процентни пункта. За пенсиите, финансирани от ДОО, коефициентът на зависимост за 2011 г. е 74,3%. Средно статистически 100 осигурени лица издържат малко над 74 пенсионера. През 2009 и 2010 г. коефициентът е бил 75,4%.

Фигура № 48

◆ **Коефициентът на възрастова зависимост** е процентно съотношение на населението над 65-годишна възраст към населението на възраст 15-64 години.

За 2011 г. коефициентът на възрастова зависимост е 27,8%, при 25,9% за 2010 г. и 25,4% за 2009 г. Нарастването на показателя в последните години, макар и с по-бавни темпове, показва че възрастовата структура на населението видимо се влошава.

◆ **Коефициентът на икономическа зависимост*** е процентно съотношение на сбора от безработните и пенсионерите към работещите (заетите) лица.

През последните години този показател расте със застрашителни темпове поради растящия брой на безработните и едновременното намаляване на заетостта, както и поради разширяващ се сив сектор. За 2011 г. коефициентът на икономическа зависимост е 85,9%, при 83,3% за 2010 г. и 76,0% за 2009 г.

◆ **Коефициентът на заместване на дохода** е съотношението на средната пенсия на пенсионер към средния осигурителен доход.

За 2011 г. коефициентът на заместване на дохода е 44,9%, при 46,2% за 2010 г. и 44,1% за 2009 г.

Нетният коефициент на заместване на дохода за 2011 г., изчислен чрез съотношението между средномесечния размер на пенсията на пенсионер и средния нетен осигурителен доход (без задължителните удържки върху заплатите), е 57,3%. За сравнение този коефициент е бил 58,4% за 2010 г. и 56,3% за 2009 г. Допълнителното съпоставяне се прави предвид обстоятелството, че пенсиите са необлагаеми и би следвало да се съотнасят също към чист, или нетен трудов доход.

Фигура № 49

◆ **Норма на събираемост** – съотношението на всички приходи от осигурителни вноски, постъпили във фондовете на ДОО (отчет), към дължимите приходи от осигурителни вноски на осигурените във фондовете лица (план).

Тук не се включват трансферните суми от осигурителни вноски от републиканския бюджет (РБ) в размер на 12% върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година, с които държавата участва като осигурител, както и неданъчните приходи, внесени ДДС и други данъци върху продажбите.

* Изчислението на коефициента на икономическа зависимост се базира на данни от НОИ и НСИ

За 2011 г. нормата на събираемост е 94,2% при 93,8% за 2010 г. Събраните приходи от осигурителни вноски през 2011 г. са с 5,8% по-малко (неизпълнение с 235 450,4 хил. лв.) в сравнение с планираните за годината.

♦ **Средногодишният брой пенсионери** през 2011 г. е 2 199 585 души, при 2 191 946 през 2010 г. Броят им през 2011 г. се е увеличил със 7 639 души спрямо 2010 г., или с 0,4%. Увеличението се дължи на необичайно големият брой заявления, подадени в края на 2010 г., поради очакване на нови нормативни изисквания за придобиване право на пенсия след 1 януари 2011 г. Голяма част от подадените в края на 2010 г. заявления за пенсия бяха отпуснати през 2011 г. и влязоха в статистиката за същата година. През предходните години темпът на намаляване броя на пенсионерите се дължеше на ежегодното покачване на възрастта и необходимия брой точки за придобиване право на пенсия.

♦ **Средногодишният брой на изплатените пенсии** през 2011 г. нараства с 8 911 (0,3%) спрямо предходната година. Увеличение с 6 860 (0,3%) бележи и броят на пенсиите, изплащани от ДОО.

♦ **Средният брой пенсии, изплащани на един пенсионер**, през 2011 г. се запазва 1,22, колкото е през 2009 и 2010 г.

♦ **Средната възраст на пенсионерите**, получаващи лични пенсии за осигурителен стаж и възраст, е 71,5 години. От тях пенсионерите по чл. 68, ал. 1-3 от КСО са на възраст 71,9 години, а по чл. 69 от КСО – 63,1 години.

♦ **Средната продължителност за получаване на лична пенсия** през 2011 г. е 20,5 години. За личните пенсии **за осигурителен стаж и възраст** тя е 21,9 години. Работещите при условията на първа категория труд получават пенсия средно 24,1 години, при втора категория – 19,6 години, при трета – 23,9 години. Личните пенсии за **инвалидност поради общо заболяване** се получават средно 9,6 години, а тези за **инвалидност поради трудова злополука и професионална болест** – 31,0 години.

♦ **Средният осигурителен стаж**, превърнат към трета категория труд, към 31 декември 2011 г. при личните първи пенсии за **осигурителен стаж и възраст** е 37,1 години, а при новоотпуснатите – 38,1 години. Действителният стаж при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст е 33,2 години. При новоотпуснатите действителният стаж е 34,9 години.

♦ **Средна пенсия на пенсионер е разходът за пенсии, изплащани от фондовете на ДОО, разделен на съответния среден брой пенсионери през годината.**

♦ **Номиналният ръст** на средната пенсия на база предходна година е 1,2%, при 7,8% през 2010 г. Реалният размер е намалял с 2,1%, при отчетен 5,2% ръст за 2010 г. За 2011 г. средната пенсия на пенсионер е 266,63 лв., при 263,44 лв. през 2010 г.

♦ **Гарантиран минимален размер** за съответния вид пенсия към 31.12.2011 г. са получавали 478 270 пенсионери, или 21,8% от общия брой пенсионери (при 22,6% през 2010 г.). В сравнение с 2010 г. относителният им дял е намалял с 0,8%.

♦ **Максимален ограничен размер** на получаваната пенсия/пенсии към 31.12.2011 г. са получавали 49 917 пенсионера. Те са с 3 377 повече в сравнение с края на 2010 г., когато са били 46 540 (дял 2,12%). През 2011 г. дялът на получаващите ограничена пенсия/пенсии от общия брой пенсионери е 2,27%, като спрямо предходната година се е увеличил с 0,15%.

♦ **Разход за пенсии към брутен вътрешен продукт е общият разход за пенсии, отнесен към брутният вътрешен продукт по текущи цени.**

През 2011 г. дялът на разхода за пенсии е 9,4% от БВП. За сравнение, през 2010 г. е бил 9,9%.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Анализът на държавното обществено осигуряване за 2011 г. е изготвен в изпълнение на задължението на НОИ, като публична институция, да дава пълна и обективна информация за неговото състояние.

Данните и фактите от прегледа на социалноосигурителните програми и финансовите резултати показват, че за балансиране на консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване и бюджетите на социално-осигурителните фондове, политиките и мерките с влияние върху разходната част следва да са добре съчетани и уравнивешени със съответни компенсиращи политики и мерки с влияние върху приходната част на фондовете поотделно и консолидирано.

Предвид неблагоприятната демографска и миграционна ситуация в нашата страна, характеризираща се с намаляване броя на населението, намаляване на работната сила, увеличаване броя на пенсионерите, ниско ниво на качествена заетост и висока безработица, недостатъчна събираемост на осигурителните вземания при голям размер на скритата икономика, неблагоприятното влияние на тези фактори се отразява върху способността на системата да покрива финансовите ангажименти към бенефициентите на държавното обществено осигуряване. При тези условия не само дълготрайната стабилност е под въпрос, но и възможността пенсионната система да финансира дори сегашните сравнително ниски стандарти за адекватност на пенсиите за по-голяма част от пенсионерите.

Намирането на подходящи решения с дълготрайно въздействие върху българската пенсионна система, при многопосочно адресиране на новите икономически, демографски и социални предизвикателства, не търпи отлагане. В контекста на икономически застой, ограничения пред публичните финанси и влиянието на демографския риск, очертава се необходимост от стратегически документ за пенсионната система, който да отчита основните фактори за състоянието и бъдещето на системата. Те касаят макроикономическата и фискалната дисциплина, създаване на условия за растеж и заетост, повече стимули за участие в осигуряването, по-голяма връзка между участие и ползване на осигурителни права, подобряване нивото на осигурителна култура и доверие в системата и пр.

За да се развива на базата на установените осигурителни принципи, пенсионноосигурителното законодателство търпи промени в отделни пунктове по начин, който едновременно цели финансова стабилност, снижаване риска от бедност сред възрастните, достигане приемливо ниво на заместване на предишните доходи на пенсионерите, както и повече справедливост чрез съответствие между участие в осигуряването, момент на пенсиониране и размер на пенсията. Постигането на балансирано допълване между трите стълба на пенсионната система е условие за разгръщане на нейния потенциал и реализиране на замисъла, с който се създаде българския пенсионен модел.

Една от ключовите цели на страните-членки на Европейския съюз, включително и за България, е постигането на високо равнище на социална защита. На национално ниво водеща роля в изпълнението на тази цел имат системите за социална сигурност и в частност пенсионните системи. Същевременно пенсионните системи на страните-членки на ЕС са изправени пред предизвикателства, поставящи под въпрос способността им успешно да изпълняват своята обществена функция. На преден план излизат въпроси, свързани с трансформацията на европейските икономики, променящата се природа на труда, новите семейни модели, силно неблагоприятните демографски процеси, застаряването на населението, миграцията.

Предизвикателствата пред ДОО и преди всичко пред пенсионната система, налагат решения за въвеждане на мерки, отчитащи ценностите на Европейския социален модел и целите, излъчени от Европейската комисия в Зелената книга “За адекватни, устойчиви и сигурни европейски пенсионни системи” и в Бялата книга – “Програма за адекватни, сигурни и устойчиви пенсии”, както и конкретните препоръки на ЕК за България.

ПРИЛОЖЕНИЯ

ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ ЗА ЗАДЪЛЖИТЕЛНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ (ДОО и ДЗПО) ЗА ПЕРИОДА 01.01.2011 г. – 31.12.2011 г. (без ТЗПБ)

Групи осигурени лица	Доход, върху който се правят вноските	Обхват на осигуряването	Размер на осигурителната вноска	Разпределение на осигурителната вноска	
				за работодателя	за осигурения
1. Лица, работещи по трудови договори, сключени за срок повече от 5 работни дни или 40 часа през един календарен месец, както и работещите по втори или допълнителен трудов договор: 3-та категория труд	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	За общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица.	22,3%	12,6%	9,7%
2-ра категория труд			32,3%	22,6%	9,7%
1-ва категория труд			37,3%	27,6%	9,7%
2. Държавни служители, съдии, прокурори, следователи, държавни съдебни изпълнители, съдии по вписванията и съдебни служители, членовете и инспекторите в инспектората към ВСС.	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	За общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица.	22,3%	22,3%	не
3. Лицата, получаващи възнаграждения на изборни длъжности, служителите на Българската православна църква и другите регистрирани вероизповедания по Закона за вероизповеданията.	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	За общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица.	22,3%	12,6%	9,7%
4. Кадрови военнослужещи по ЗОВСРБ, държавните служители по ЗМВР, Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража и Закона за ДА"НС", следователите и служителите в Главна дирекция "Пожарна безопасност и защита на населението" към МВР, изпълняващи някои от дейностите по чл. 52г, ал. 2, т. 8 и 9 от Закона за МВР.	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	За общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица.	25,3%	25,3%	не
5. Учители.	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	За общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица. (4,3% от вноската е за УчПФ и е изцяло за сметка на осигурителя)	26,6%	16,9%	9,7%
6. Изпълнителите по договори за управление или контрол на ТД (изпълнителни директори, управители, прокуристи, членове на управителни, контролни и надзорни съвети), работещите по договори за управление и контрол на еднолични търговци и на непersonифицирани дружества, синдиките и ликвидаторите на всички видове търговски дружества – събирателни дружества, ООД, ЕООД, АД, ЕАД.	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	За общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица.	22,3%	12,6%	9,7%

Групи осигурени лица	Доход, върху който се правят вноските	Обхват на осигуряването	Размер на осигурителната вноска	Разпределение на осигурителната вноска	
				за работодателя	за осигурения
7. Лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта и членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперациите.	Размерът на полученото месечно възнаграждение.	За общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест.	21,3%	12%	9,3%
8. Членове на кооперации, упражняващи трудова дейност в кооперацията.	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	За общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица.	22,3%	12,6%	9,7%
9. Физическите лица, упражняващи трудова дейност като еднолични търговци, собственици на ЕООД или съдружници в търговски дружества или като членове на неперсонифицирани дружества.	Изплатеното възнаграждение, без получените дивиденди.	1) Задължително за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.	17,8%	не	17,8%
		2) По свой избор се осигуряват и за общо заболяване и майчинство.	21,3%	не	21,3%
10. Еднолични търговци; лица, образували ЕООД и упражняващите свободна професия и/или занаятчийска дейност.	Месечен осигурителен доход от 420 лв. до 2 000 лв. и годишно върху трудовите доходи по данъчната декларация.	1) Задължително за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.	17,8%	не	17,8%
		2) По свой избор се осигуряват и за общо заболяване и майчинство.	21,3%	не	21,3%
11. Регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители;	Месечен осигурителен доход от 240 лв. до 2 000 лв.	1) Задължително за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.	17,8%	не	17,8%
		2) По свой избор се осигуряват и за общо заболяване и майчинство.	21,3%	не	21,3%
12. Работниците и служителите, наетите при един или повече работодатели (при всеки от тях) за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец: 3-та категория труд	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	За инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт и за трудова злополука и проф. болест	17,8%	9,9%	7,9%
		(7% от вноската е за ДЗПО в ППФ)	27,8%	19,9%	7,9%
		(12% от вноската е за ДЗПО в ППФ)	32,8%	24,9%	7,9%
13. Полагащи труд без трудово правоотношение, с възнаграждение равно или над една МРЗ след намаляването му с разходите за дейността, а осигурените и на друго основание – независимо от размера на възнаграждението.	Месечното възнаграждение, след приспадане на разходите за дейността по ЗДДФЛ, и годишно – върху трудовите доходи по данъчната декларация, но не повече от 2 000 лв.	За инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.	17,8%	9,9%	7,9%

Групи осигурени лица	Доход, върху който се правят вноските	Обхват на осигуряването	Размер на осигурителната вноска	Разпределение на осигурителната вноска	
				за работодателя	за осигурения
14. Докторантите (за периода на обучение, ако не са осигурени на друго основание) и съпругът/ата на дългосрочно командирован служител в дипломатическа служба за времето, през което е пребивавал в чужбина по време на задграничния му мандат (ако не е осигурен/на на друго основание или по законодателството на приемащата държава съгласно действащ международен договор, по който РБ е страна) се осигуряват по свое желание и за своя сметка.	Минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица – 420 лв.	За инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.	17,8%	не	17,8%
15. Лицата, изпратени на работа в чужбина от български посредник.	За периода 01.01.2011 – 04.08.2011 г. Месечен осигурителен доход от 420 лв. до 2 000 лв.	За инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.	17,8%	не	17,8%
	За периода 05.08.2011 – 31.12.2011 г. Минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица – 420 лв.				
16. Лицата упражняващи дейност по реда на чл. 4, ал. 3, т. 1, 2, 4-6 от КСО, на които е отпусната пенсия, се осигуряват по свое желание.	Месечен осигурителен доход от 420 лв. до 2 000 лв.	За инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.	17,8%	не	17,8%
17. Специализантите получаващи възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност от номенклатурата на специалностите, определена по реда на чл. 181, ал. 1 от Закона за здравето.	За периода 01.01.2011 – 31.08.2011 г. Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход	За общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица.	22,3%	12,6%	9,7%
	За периода 01.09.2011 – 31.12.2011 г. Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималната месечна работна заплата за страната.				
От 01.09.2011 г. 18. Балерини, балетисти или танцьори в културни организации (За периода 01.01.2011 г. – 31.08.2011 г. балерините, балетистите или танцьорите в културни организации се осигуряват по реда, определен за лицата, работещи при условията на трета категория труд.)	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	За общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица.	25,3%	15,6%	9,7%

Групи осигурени лица	Доход, върху който се правят вноските	Обхват на осигуряването	Размер на осигурителната вноска	Разпределение на осигурителната вноска					
				работодател	осигурен				
19. Морски лица:	Месечен осигурителен доход от 420 лв. до 2 000 лв.	Задължително за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест.	21,3%	не	21,3%				
3-та категория труд						(7% от вноската е за ДЗПО в ППФ)	31,3%	не	31,3%
2-ра категория труд						(12% от вноската е за ДЗПО в ППФ)	36,3%	не	36,3%
1-ва категория труд		За общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица	22,3%	не	22,3%				
20. Морски лица, осигурени по желание и за безработица:						(7% от вноската е за ДЗПО в ППФ)	32,3%	не	32,3%
3-та категория труд						(12% от вноската е за ДЗПО в ППФ)	37,3%	не	37,3%
2-ра категория труд									
1-ва категория труд									

БЕЛЕЖКИ:

- **От 01.01.2009 г.** държавата участва като осигурител във фонд “Пенсии” на ДОО чрез трансфер в размер на **12 на сто** върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица.
- Осигурителните вноски за фондовете “Общо заболяване и майчинство” и “Безработица” се разпределят между осигурител и осигурен в **съотношение 60:40**.
- **Осигурителните вноски** за наетите от работодател лица (с изключение на наетите по без трудови правоотношения) са дължими и се внасят върху изплатеното, включително начислено и неизплатено или неначислено месечно брутно трудово възнаграждение.
- **Осигурителният доход** включва всички доходи и възнаграждения и други доходи от трудова дейност, но не повече от месечния максимален осигурителен доход, определен в Закона за бюджета на ДОО, който за 2011 г. е 2 000 лв. **Минималният месечен размер** на осигурителния доход не може да бъде по-нисък от определените за календарната година осигурителни прагове по основните икономически дейности и групи професии. (За осигурените от работодател лица – сумите за социални разходи, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, не се включват при определяне на минималния месечен осигурителен доход за съответната професия по основната икономическа дейност на осигурителя).
- **Минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица** се определя със Закона за бюджета на ДОО за съответната календарна година съобразно облагаемият им доход от дейността като самоосигуряващи се лица.
- За 2011 г. минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица се определя съобразно облагаемият им доход за 2009 г. като самоосигуряващи се както следва:
 - 1) до 5 400 лв. – 420 лв.;
 - 2) от 5 401 лв. до 6 500 лв. – 450 лв.;
 - 3) от 6 501 лв. до 7 500 лв. – 500 лв.;
 - 4) над 7 500 лв. – 550 лв.
- Минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, които не са упражнявали дейност през 2009 г., както и за започналите дейност през 2010 г. и 2011 г., е 420 лв.
- Осигурителната вноска за фонд “**Трудова злополука и професионална болест**” (ТЗПБ) е диференцирана **от 0,4% до 1,1%**, съобразно икономическата дейност на осигурителя. Начислява се върху brutното трудово възнаграждение на работещите по трудови и служебни договори и приравнените към тях, в т.ч. и за

наетите до 5 раб. дни /40 часа при един или повече работодатели и е изцяло **за сметка на осигурителя.**

- Осигурителната вноска за фонд "ТЗПБ" на **морските лица** е в размер на **1,1%**, и е изцяло **за сметка на осигуреното лице.**
- **За 2011 г. не се внасят вноски за фонд "Гарантирани вземания на работниците и служителите" (ФГВРС).**
- Върху изплатените гарантирани вземания от фонд "ГВРС" НОИ превежда осигурителни вноски за фонд "Пенсии", фонд "Общо заболяване и майчинство", фонд „Трудова злополука и професионална болест“ и за фонд "Безработица", определени в зависимост от категорията труд на лица.
- **5%** от осигурителната вноска на **родените след 31.12.1959 г.**, осигурени за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица или само за инвалидност поради общо заболяване за старост и за смърт, се превежда в **УПФ за ДЗПО. Размерът ѝ за работодателя е 2,8%, а за осигуреното лице – 2,2%.**
- Осигурителната вноска за **ДЗПО в УПФ** на морските лица е в размер на 5% и е **изцяло за сметка на осигуреното лице.**
- Осигурителната вноска за **ДЗПО в ППФ** е в размер на **12% за I-ва и 7% за II-ра категория труд.** Начислява се месечно върху изплатеното брутно трудово възнаграждение и е **за сметка на осигурителя** (с изключение на **морските лица** работещи при условията на 1-ва и 2-ра категория труд, за които вноската е изцяло за сметка на осигуреното лице).

**Осигурителни вноски и обхват на ДОО за периода 01.01.2011 г. – 31.12.2011 г.
(без ТЗПБ)**

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
1. ВНОСКИ ОТ РАБОТОДАТЕЛИ ЗА РАБОТНИЦИ И СЛУЖИТЕЛИ			
1.1. За работници и служители, наети по трудово правоотношение – за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица, работещи при условията на: <ul style="list-style-type: none"> ➤ трета категория труд; ➤ първа и втора категория труд. 	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	12,6% 15,6%	9,8% 12,8%
1.2. За кадрови военнослужещи по ЗОВС на РБ, държавните служители по ЗМВР, ЗИН и Закона за Държавна агенция “Национална сигурност”, следователите и лицата, пенсиониращи се по чл. 69, ал. 5 КСО (за сметка на държавния бюджет) – за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица.	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	25,3%	20,3%
1.3. За държавни служители, съдии, прокурори, държавните съдебни изпълнители, съдии по вписванията и съдебни служители и членовете и инспекторите в инспектората към ВСС (за сметка на държавния бюджет) – за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица.	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	22,3%	17,3%
1.4. За работниците и служителите, наети при един или повече работодатели за не повече от 5 работни дни (40 часа) или наети на работа при повече работодатели при всеки от тях за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец – за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт и за трудова злополука и професионална болест. <ul style="list-style-type: none"> ➤ трета категория труд; ➤ първа и втора категория труд. 	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	9,9% 12,9%	7,1% 10,1%
1.5. Лицата, осигурени за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест: <ul style="list-style-type: none"> – включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта (ако в съответната програма е предвидено, че не се осигуряват за безработица); – членове на кооперации, работещи без трудово правоотношение в кооперацията. 	Месечният размер на възнаграждението.	12%	9,2%
1.6. За специализантите, получаващи възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност от номенклатурата на специалностите, определена по реда на чл. 181, ал. 1 от Закона за здравето – за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица.	За периода 01.01.2011 – 31.08.2011 г. Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	12,6%	9,8%
	За периода 01.09.2011 – 31.12.2011 г. Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималната месечна работна заплата за страната.		

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
1.7. Осигурителни вноски върху обезщетенията за оставане без работа по Кодекса на труда, Закона за висшето образование и Закона за държавния служител (от държавния бюджет) – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.</i>	Размерът на обезщетението.	9,9% 17,8%	7,1% 12,8%
1.8. Осигурителни вноски за времето, през което лицата не са работили поради: <ul style="list-style-type: none"> – незаконно недопускане или отстраняване от работа – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт;</i> – били са без работа поради уволнение, признато за незаконно от компетентните органи – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт;</i> – както и ако са работили през този период с по-ниско възнаграждение – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.</i> <ul style="list-style-type: none"> ➤ трета категория труд; ➤ първа и втора категория труд. 	- Последното изплатено или начислено месечно брутно трудово възнаграждение или неначисленото месечно възнаграждение; - Разликата между последното месечно брутно възнаграждение преди уволнението и осиг. доход за периода.	17,8% 20,8%	12,8% 15,8%
1.9. Осигурителни вноски от възложители за работещите без трудово правоотношение след намаляването с разходите за дейността с месечно възнаграждение – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт:</i> <ul style="list-style-type: none"> – равно или над 1 МРЗ; – по-малко от 1 МРЗ, но получаващи и други трудови доходи от възложител/работодател; – по-малко от 1 МРЗ и не получаващи други трудови доходи. 	- Годишно върху дохода, деклариран в данъчната декларация, но не повече от 2 000 лв. - Месечно върху изплатеното трудово възнаграждение; - Върху сбора от трудовите доходи през месеца; - Месечно не се дължат осигурителни вноски.	9,9% не	7,1% не
1.10. Осигурителни вноски за трудоустроени лица, които не работят поради непредоставена им подходяща работа от осигурителя – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.</i> <ul style="list-style-type: none"> ➤ трета категория труд; ➤ първа и втора категория труд. 	Размерът на обезщетението.	17,8% 20,8%	12,8% 15,8%
1.11. Осигурителни вноски за работниците и служителите върху средствата за социални разходи – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.</i> <ul style="list-style-type: none"> ➤ трета категория труд; ➤ първа и втора категория труд. 	Размерът на социалните разходи.	9,9% 12,9%	7,1% 10,1%
1.12. Осигурителни вноски за държавни служители върху средствата за социални разходи (за сметка на държавния бюджет) – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.</i>	Размерът на социалните разходи.	17,8%	12,8%
1.13. Осигурителни вноски за кадрови военнослужещи, офицери, сержанти и граждански лица по специални закони и следователите върху средствата за социални разходи (за сметка на държавния бюджет) – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.</i>	Размерът на социалните разходи.	20,8%	15,8%
2. ЛИЧНИ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ			
2.1. От работници и служители от трите категории труд, работещи по трудово правоотношение – за <i>общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица.</i>	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	9,7%	7,5%

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
2.2. От работещите без трудово правоотношение с възнаграждение равно или над 1 МРЗ след намаляването му с разходите за дейността – <i>за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.</i>	Възнаграждението след приспадане на разходите за дейността по ЗДДФЛ.	7,9%	5,7%
2.3. От Специализантите получаващи възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност от номенклатурата на специалностите, определена по реда на чл. 181, ал. 1 от Закона за здравето – <i>за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица.</i>	За периода 01.01.2011 – 31.08.2011 г. Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	9,7%	7,5%
	За периода 01.09.2011 – 31.12.2011 г. Брутното месечно възнаграждение, не по-малко от минималната месечна работна заплата за страната.		
2.4. От наетите при един или повече работодатели за не повече от 5 работни дни (40 часа) или наети на работа при повече работодатели при всеки от тях за не повече от 5 работни дни (40 часа) през календарния месец – <i>за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт и за трудова злополука и професионална болест.</i>	Брутното месечно възнаграждение, но не по-малко от минималния месечен размер на осигурителния доход.	7,9%	5,7%
2.5. Лицата, осигурени за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест: – включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта (ако в съответната програма е предвидено, че не се осигуряват за безработица); – членовете на кооперации работещи без трудово правоотношение в кооперацията.	Размерът на възнаграждението.	9,3%	7,1%
2.6. От работници и служители върху обезщетенията за оставане без работа по Кодекса на труда и по Закона за висшето образование – <i>за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.</i>	Размерът на обезщетението.	7,9%	5,7%
2.7. От работници и служители от трите категории труд, работещи по трудови правоотношения върху средствата за социални разходи – <i>за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.</i>	Размерът на социалните разходи.	7,9%	5,7%
2.8. За времето на обучение на лицата завършили висше или полувисше образование и придобитият осигурителен стаж по чл. 9а, ал. 2 от КСО – <i>за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.</i>	Мин.осигурителен доход за самоосигуряващите се лица към датата на внасяне на вноската.	17,8%	17,8%
3. ВНОСКИ ОТ САМОНАЕТИ (САМООСИГУРЯВАЩИ СЕ) ЛИЦА			
3.1. Вноски от самоосигуряващи се (свободни професии, занаятчийска дейност, собственици или съдружници в търговски дружества и членове на неперсонифицирани дружества): ➤ задължително осигурени <i>за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт;</i> ➤ по свой избор се осигуряват и <i>за общо заболяване и майчинство.</i> Самоосигуряващите се, на които е отпусната пенсия, се осигуряват по свое желание.	Диференцирания минимален осигурителен доход от 420 до 550 лв. месечно и годишно върху дохода от данъчната декларация, но не повече от 2000 лв. максимален месечен осигурителен доход.	17,8%	12,8%
		21,3%	16,3%

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
3.2. Вноски от земеделски производители и тютюнопроизводители , регистрирани по съответния ред: <ul style="list-style-type: none"> ➤ задължително осигурени за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i>; ➤ по свой избор се осигуряват и за <i>общо заболяване и майчинство</i>. 	Избран месечен осигурителен доход от 240 до 2 000 лв.	17,8% 21,3%	12,8% 16,3%
3.3. За самонаетите (лицата по чл. 4, ал. 3, т. 1, 2 и 4 КСО) при работа без трудово правоотношение – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i> . При изплащане на възнаграждение за работа без трудово правоотношение осигурителни вноски не се внасят от възложителя на работата и не се удържат от възнаграждението. Тези лица внасят осигурителни вноски върху доходите без трудово правоотношение годишно върху окончателния размер на дохода въз основа на годишната данъчна декларация.	Окончателният размер на осиг. доход се определя за периода, през който е упражнявана трудовата дейност, чрез годишната данъчна декларация.	17,8%	12,8%
3.4. Докторантите и съпругът/ата на дългосрочно командирован служител в дипломатическа служба за времето, през което е пребивавал в чужбина по време на задграничния му мандат могат да се осигуряват по свое желание и за своя сметка за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i> .	Минималният месечен осигурителен доход за самоосигуряващите се лица - 420 лв.	17,8%	12,8%
3.5. Лицата, изпратени на работа в чужбина от български посредник, могат да се осигуряват по свое желание и за своя сметка за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i> .	<p><i>За периода 01.01.2011 – 04.08.2011 г.</i></p> Избран месечен осигурителен доход от 420 лв. до 2 000 лв.	17,8%	12,8%
	<p><i>За периода 05.08.2011 – 31.12.2011 г.</i></p> Минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица - 420 лв.		
3.6. Вноски от морски лица : <ul style="list-style-type: none"> ➤ задължително осигурени за <i>общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест</i>: <ul style="list-style-type: none"> – трета категория труд; – първа и втора категория труд. ➤ по свой избор се осигуряват и за <i>безработица</i>: <ul style="list-style-type: none"> – трета категория труд; – първа и втора категория труд. 	Избран месечен осигурителен доход от 420 лв. до 2000 лв.	21,3% 22,3%	16,3% 17,3%
		24,3% 25,3%	19,3% 20,3%
4. ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ ЗА СМЕТКА НА РЕПУБЛИКАНСКИЯ БЮДЖЕТ			
4.1. Осигурителни вноски за времето, през което уволненият поради задържане от органите на властта е останал без работа и не е бил привлечен като обвиняем или е бил оправдан, или наказателното производство е било прекратено, или наложеното наказание лишаване от свобода е признато по съответния ред за неоснователно наложено поради това, че не е извършил деянието или че извършеното деяние не съставлява престъпление – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт</i> . <ul style="list-style-type: none"> ➤ за трета категория труд; ➤ за първа и втора категория труд. 	Върху последното месечно изплатено или начислено брутно трудово възнаграждение или неначислено месечно възнаграждение.	17,8% 20,8%	12,8% 15,8%

Обхват на държавното обществено осигуряване	Доход, върху който се начисляват осигурителните вноски	Осигурителни вноски за:	
		родените преди 01.01.1960 г.	родените след 31.12.1959 г.
4.2. Осигурителни вноски за времето, през което родител/осиновител или съпруг/съпруга са полагали грижи за инвалиди с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, постоянно нуждаещи се от чужда помощ, поради което не са били осигурени или не са получавали пенсия; за периода на наборна или мирновременна алтернативна служба ; за времето, през което неработеща майка е гледала дете до 3-годишна възраст – за <i>инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.</i>	Минималната работна заплата за страната към момента на отпускане на пенсия.	17,8%	17,8%

БЕЛЕЖКИ:

❖ От 01.01.2009 г. в бюджета на **фонд “Пенсии”** на ДОО се прави **трансфер от РБ в размер на 12 на сто** върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година.

❖ Осигурителната вноска за фондовете “Общо заболяване и майчинство” и “Безработица” се разпределя между осигурители и осигурени в **съотношение 60:40**.

❖ **Осигурителните вноски** за наетите от работодател лица (с изключение на наетите по без трудови правоотношения) са дължими и се внасят върху изплатеното, включително начислено и неизплатено или неначислено месечно брутно трудово възнаграждение.

❖ **Осигурителният доход** включва всички доходи и възнаграждения и други доходи от трудова дейност, но не повече от месечния максимален осигурителен доход, определен в Закона за бюджета на ДОО, който за 2011 г. е 2 000 лв. Минималният месечен размер на осигурителния доход не може да бъде по-нисък от определените за календарната година осигурителни прагове по основните икономически дейности и квалификационни групи професии (сумите за социални разходи, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, не се включват при определяне на минималния месечен осигурителен доход за съответната професия по основната икономическа дейност на осигурителя) за осигурените от работодател лица. Минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица се определя със Закона за бюджета на ДОО за съответната календарна година съобразно облагаемия им доход от дейността като самоосигуряващи се лица.

❖ Осигурителната вноска за фонд “**Трудова злополука и професионална болест**” е определена в размер **от 0,4% до 1,1%**, съобразно икономическата дейност на осигурителя. Начислява се върху брутно трудово възнаграждение на работещите по трудови договори, в т.ч. и за наетите до 5 раб. дни (40 часа) при един или повече работодатели и е **изцяло за сметка на осигурителя**.

❖ Осигурителната вноска за фонд “**Трудова злополука и професионална болест**” на **морските лица** е в размер на **1,1%**, и е **изцяло за сметка на осигуреното лице**.

❖ За 2011 г. не се внасят вноски за фонд “**Гарантирани вземания на работниците и служителите**”.

❖ Върху изплатените гарантирани вземания от фонд “ГВРС” **НОИ внася осигурителни вноски** за фонд “Пенсии”, фонд “Общо заболяване и майчинство”, фонд “Трудова злополука и професионална болест” и за фонд “Безработица”, определени в зависимост от категорията труд на лица.

Размер и разпределение на задължителните осигурителни вноски по фондове през 2011 г.

Вид осигурен	Размер на осигурителните вноски (без ТЗПБ)					Разпределение на осигурителните вноски (без ТЗПБ)									
	Общо	фонд "Пенсии"	фонд "Общо заболяване и майчинство"	фонд "Безработица"	ДЗПО Универсален пенсионен фонд	За сметка на осигурителя					За сметка на осигуреното лице				
						Общо	фонд "Пенсии"	фонд "Общо заболяване и майчинство"	фонд "Безработица"	ДЗПО Универсален пенсионен фонд	Общо	фонд "Пенсии"	фонд "Общо заболяване и майчинство"	фонд "Безработица"	ДЗПО Универсален пенсионен фонд
Работници и служители, работещи при условията на 3-та категория труд															
Родени преди 1 януари 1960 г.	22,3%	17,8%	3,5%	1,0%	-	12,6%	9,9%	2,1%	0,6%	-	9,7%	7,9%	1,4%	0,4%	-
Родени след 31 декември 1959 г.	22,3%	12,8%	3,5%	1,0%	5,0%	12,6%	7,1%	2,1%	0,6%	2,8%	9,7%	5,7%	1,4%	0,4%	2,2%
Работници и служители, работещи при условията на 1-ва и 2-ра категория труд															
Родени преди 1 януари 1960 г.	25,3%	20,8%	3,5%	1,0%	-	15,6%	12,9%	2,1%	0,6%	-	9,7%	7,9%	1,4%	0,4%	-
Родени след 31 декември 1959 г.	25,3%	15,8%	3,5%	1,0%	5,0%	15,6%	10,1%	2,1%	0,6%	2,8%	9,7%	5,7%	1,4%	0,4%	2,2%
Самоосигуряващи се лица															
Родени преди 1 януари 1960 г.	17,8% (21,3%)	17,8%	По желание на лицето (3,5%)	-	-	-	-	-	-	-	17,8% (21,3%)	17,8%	По желание на лицето (3,5%)	-	-
Родени след 31 декември 1959 г.	17,8% (21,3%)	12,8%	По желание на лицето (3,5%)	-	5,0%	-	-	-	-	-	17,8% (21,3%)	12,8%	По желание на лицето (3,5%)	-	5,0%

* От 01.01.2009 г. държавата участва като осигурител във фонд "Пенсии" чрез трансфер в размер на **12 на сто** върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица.

* Осигурителната вноска за фонд "Трудова злополука и професионална болест" (ТЗПБ) е диференцирана **от 0,4 % до 1,1%**, съобразно икономическата дейност на осигурителя и е изцяло за негова сметка. Осигурителната вноска за фонд "ТЗПБ" на **морските лица** е в размер на **1,1%**, и е изцяло за сметка на осигуреното лице.

* За 2011 г. **не се внасят вноски за фонд "Гарантирани вземания на работниците и служителите"**.

* Осигурителната вноска за **Учителския пенсионен фонд** е в размер на **4,3 на сто** и е изцяло за сметка на осигурителя

* Осигурителната вноска за допълнително задължително пенсионно осигуряване в **професионален пенсионен фонд** е в размер **12 на сто** за работещите при условията на **1-ва категория труд** и **7 на сто** за работещите при условията на **2-ра категория труд**. Вноската е изцяло за сметка на осигурителя, с изключение на морските лица работещи при условията на 1-ва и 2-ра категория труд, за които вноската е изцяло за сметка на осигуреното лице.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

1. Годишен отчет на Българска народна банка – 2011 г.
2. Пазарът на труда през 2011 г. – годишен обзор на Агенцията по заетостта.
3. Статистически бюлетин “Пенсии” – тримесечно издание на НОИ, главна дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”.
4. Статистически годишник “Пенсии” – годишно издание на НОИ, главна дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”.
5. Показатели, характеризиращи временната неработоспособност на осигурените лица за 2008 г. – 2011 г. – НОИ, главна дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”.
6. Отчет за изпълнение на бюджета на ДОО за 2011 г. – НОИ, главна дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”.
7. Статистически отчет за изпълнение на консолидирания бюджет на ДОО към 31.12.2011 г. – НОИ, главна дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”.
8. Отчет за изпълнение на бюджета на Учителския пенсионен фонд за 2011 г. – НОИ, главна дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”.
9. Отчет за изпълнение на бюджета на фонд “ГВРС” за 2011 г. – НОИ, главна дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”.
10. “Европа 2020 – Стратегията за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж” – Европейска комисия.
11. “Зелената книга за адекватни, устойчиви и сигурни европейски пенсионни системи” – Европейска комисия.
12. “Бялата книга – Програма за адекватни, сигурни и устойчиви пенсии” – Европейска комисия.
13. Информация от печатни и медийни издания (“пресклипинг” на НОИ и др.).
14. Информация от сайтове на институции (НСИ, КФН).

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

АД	Акционерно дружество
АДВ	Агенция за държавни вземания
АЕЦ	атомна електроцентрала
АЗ	Агенция по заетостта
АИКБ	Асоциация на индустриалния капитал в България
АПП	Анализ, планиране и прогнозиране
АСП	Агенция за социално подпомагане
БВП	Брутен вътрешен продукт
БНБ	Българска народна банка
ВМА	Военномедицинска академия
ВСС	Висш съдебен съвет
ГВРС	Гарантирани вземания на работниците и служителите
ДАНС	Държавна агенция “Национална сигурност”
ДВ	Държавен вестник
ДДС	данък добавена стойност
ДЗПО	допълнително задължително пенсионно осигуряване
ДМА	Дълготрайни материални активи
ДОО	държавно обществено осигуряване
ДЦК	държавни ценни книжа
ЕАД	Еднолично акционерно дружество
ЕГН	Единен граждански номер
ЕДС	еднократна допълнителна сума
ЕИО	Европейска икономическа общност
ЕК	Европейска комисия
ЕО	Европейска общност
ЕООД	Еднолично дружество с ограничена отговорност
ЕР	експертно решение
ЕС	Европейски съюз
ЗБ	Закон за бюджета
ЗБДОО	Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване
ЗВИВП	Закон за военноинвалидите и военнопострадалите
ЗГВРСНР	Закон за гарантирани вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя
ЗДДФЛ	Закон за данъците върху доходите на физическите лица
ЗДСл	Закон за държавния служител
ЗИДКСО	Закон за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване
ЗИНЗС	Закон за изпълнение на наказанията и задържането под стража
ЗМВР	Закон за МВР
ЗОВСРБ	Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България
ЗП	Закон за пенсиите
ЗПГРРЛ	Закон за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица
ИА “ГИТ”	Изпълнителна агенция “Главна инспекция по труда”
ИК	индивидуален коефициент
ИОЗ	инвалидност общо заболяване
ИПЦ	индекс на потребителските цени
КБДОО	Консолидиран бюджет на държавното обществено осигуряване
КИД	Класификатор на икономическите дейности
КСО	Кодекс за социално осигуряване
КТ	Кодекс на труда

ЛНЧ	Личен номер на чужденец
МАСО	Международна асоциация за социално осигуряване
МВР	Министерство на вътрешните работи
МЗ	Министерство на здравеопазването
МО	Министерство на отбраната
МОД	минимален осигурителен доход
МОТ	Международна организация на труда
МРЗ	минимална работна заплата
МС	Министерски съвет
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
НАП	Национална агенция по приходите
НЕЛК	Национална експертна лекарска комисия
НЗОК	Национална здравно-осигурителна каса
НКТП	Наредба за категоризиране на труда при пенсиониране
НОИ	Национален осигурителен институт
НПОС	Наредба за пенсиите и осигурителния стаж
НСБФТР	Национална специализирана болница за физикална терапия и рехабилитация
НСИ	Национален статистически институт
ООД	Дружество с ограничена отговорност
ОСВ	осигурителен стаж и възраст
ПБЗН	Пожарна безопасност и защита на населението
ПЗР	преходни и заключителни разпоредби
ПМС	Постановление на Министерския съвет
ПОБ	парични обезщетения за безработица
ППФ	професионален пенсионен фонд
ПРЕ	Профилактика, рехабилитация и експертизи
ПРО-ЕАД	“Профилактика, рехабилитация и отдих” – еднолично акционерно дружество
ПТ	пощенска такса
РБ	Република България
РБ	републикански бюджет
СБ	Световна банка
СБР	Специализирана болница за рехабилитация
СВОК на ТПК	Съвет за взаимно осигуряване на кооператорите на трудово-производствените кооперации
СИК	среден индивидуален коефициент
СОД	средномесечен осигурителен доход
СПС	Социална пенсия за старост
ТД	Търговско дружество
ТД на НАП	Териториална дирекция на НАП
ТЕЛК	Териториална експертна лекарска комисия
ТЗПБ	трудова злополука и професионална болест
ТП на НОИ	Териториално поделение на Националния осигурителен институт
УПФ	универсален пенсионен фонд
УчПФ	учителски пенсионен фонд
ФУТ	фонд ”Условия на труд”
ЦБ	централен бюджет
ЦИД	Център за изследване на демокрацията
ЦУ на НОИ	Централно управление на Националния осигурителен институт

* * *

Изданието “Държавното обществено осигуряване през 2011 г.” е изработено от отдел “Анализ и управление на риска” в дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”, със съдействието на структурните единици в Централно управление на Националния осигурителен институт, предоставили нужната информация и данни.

Национален осигурителен институт
София – 1303
бул. “Ал. Стамболийски” № 64

Година на издаване 2012 г.